

714

“MUUTTUUKO IHMINEN, JA MIHIN SUUNTAAN?”

16-20 vuotiaiden terapiapotilaiden sisäisen maailman muutos
MAPS-testillä tutkittuna

Vesa Laine

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopiston
psykologian laitos
Syksy 1997

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40351 Jyväskylä

“MUUTTUUKO IHMINEN, JA MIHIN SUUNTAAN?”

16-20 -vuotiaiden terapiapotilaiden sisäisen maailman muutos MAPS-testillä tutkittuna.

Tekijä: Vesa Laine

Ohjaaja: Isto Ruoppila

Psykologian pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto, syksy 1997

169 sivua, 6 liitettä.

TIIVISTELMÄ

Tutkittiin kolmen 16-20 -vuotiaan terapiapotilaan sisäisten mielikuvien muutoksen sisältöjä ja merkityksiä Make A Picture Story (MAPS)-testillä. Testausten välillä oli noin 8 kuukautta, jolloin tutkittavat kävivät psykodynaamisesti suuntautuneessa terapiassa noin kerran viikossa. Tutkimusote oli laadullinen, ja kertomusten tulkinta perustui paljolti toistuviin kerronnallisiin teemoihin, niiden tulkitsemiseen psykodynaamisesta viitekehyksestä sekä tutkittavan kanssa testien jälkeen käytyyn palautekeskusteluun.

Elinaksi nimetyllä tutkittavalla muutos näyttäytyi sallivampana suhtautumisena heikoihin, epäonnistuviin ja tarvitseviin puoliin itsessä. Toisella testauskerralla niitä ei enää ulkoistettu muihin, jolloin niitä oli aiempaa enemmän mahdollista nähdä itsessä sekä ymmärtää ja hyväksyä. Tarmoksi kutsutulla muutosta havaittiin suhteessa mielikuvaan terapeutista: ensimmäisen kerran hylkäävä supermies vaihtui kanssapotilaaseen, joka luovutti sielunsa menettäneelle miehelle vuoteensa, vaikei muuten voinut auttaa. Luotamuksen ja terapeutin yhteistyösuhteen edellytysten tulkittiin näin olevan syntymässä. Kertuksi nimetyllä muutos näkyi psyykkisen työn teemojen vaihtumisena. Ensimmäisellä kerralla tarinoita hallitsi äidin ja tyttären tahtojen taistelu. Kotoa lähteminen näyttäytyi vaikeana, syyllisyyttä herättävänä mutta erittäin haluttavana asiana. Toisella kerralla psyykinen työskentely liittyi enemmän mielikuviin seksuaalisesti kiinnostavista miehistä ja yleisemminkin oman ikäisestä seurasta. Itsenäistymisen teema oli neutraloitunut kylliksi antaakseen tilaa uuden elämäntilanteen vaatimalle temalle.

Pohdinnassa käsitellään terapeuttimielikuvien merkitystä suhteellisen harvatahtisessa psykoterapiassa, jossa transferenssisuhdetta ei erityisen voimakkaasti herätetä eikä tulkita. Perusteeksi pohdinnalle esitetään MAPS-tarinoiden lääkäritaulujen sisällöt ja niiden liittyminen tutkittavan muutoksesta syntyneeseen kokonaiskuvaan. Terapeuttimielikuvien sisältöjä liitetään Tähkän ajatukseen terapeutista kehitysobjektina. Potilaiden terapeuttimielikuvien sisältöjen ja vaikuttavuuden jatkotutkimista suositellaan.

Tutkimuksessa hahmotellaan myös mahdollisimman luotettavaa ja kommunikointavaa kuvakertomusten tulkintatapaa, jonka keskeisiä elementtejä ovat toistuvat kerronnalliset teemat ja palautekeskustelu. Tulkinnoissa huomioidaan erityisesti tarinan tarinana kertojalleen tarjoama mahdollisuus mielihyvään ja ahdistuksen käsittelyyn. Pohditaan myös palautekeskustelun mielekäästä toteuttamisesta sekä arvioidaan MAPS-testin etuja ja haittoja laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa. Erityisen arvokkaaksi terapiatutkimuksessa koetaan MAPS-testin lääkäritaulu.

Avainsanat: Psykoterapia, muutos, terapeuttimielikuvat, nuoruusikä, itsenäistyminen, laadullinen tutkimus, yksilöllisyys, tulkintakeinot, kuvakertomustestit ja Make A Picture Story.

Esipuhe

Elämäni kuuluu kiinnostus ja kiintymys tarinoihin. Varsinkin psykologinen ajatteluni toimii paremmin esimerkkien kuin teorioiden tasolla. Myös kerronnan kieli tuntuu usein aidommalta ja osuvammalta kuin teorioiden kieli. Pro-gradu työn tekeminen kuvakertomustestillä oli siten minulle varsin mieleistä.

Tutkimusta tehdessäni olen saanut erilaisia lupia, apuja ja neuvoja eri tahoilta. Aivan alkuvaiheessa Keski-Suomen sairaanhoitopiirin eettinen lautakunta kannusti miettimään tarkasti tutkimuksen intymiteettisuoja ja potilastiedotetta, sekä antoi puoltavan lausunnon tutkimuksen eettisestä kelpoisuudesta. Tutkimusluvan myönsi Keski-Suomen sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian yksikön ylilääkäri Markku Luotoniemi. Ilman sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian eri työntekijöiden yhteistyöhalukkuutta ja -kyvykkyyttä tämän gradun tekeminen ei olisi ollut mahdollista. Tutkittavien intymiteettisuojaan takia en voi paljastaa, mitkä toimipisteet ja ketkä terapeutit olivat mukana, mutta tahdon kiittää heitä kaikkia lämpimästi.

Testilautakuntaa kiitän konsultaatioavusta MAPS-kuvien esittämisestä koskevassa kysymyksessä. Viittaan liitteeseen numero kuusi, jossa todetaan, että tässä yksittäistapauksessa kuvien näyttämistä ei ole haittaa. Testilautakunta totesi kuitenkin, että aktiivikäytössä olevaa testimateriaalia ei pitäisi opinäytetöissäkään julkaista sellaisenaan ja ehdotti kuvien esittämistä ääriiviivapiirroksina. Kuvien suuren määrän vuoksi tämä ehdotus oli liian työläs, joten ratkaisin ongelman skannaamalla kuvat valmiiksi hämäristä kopioista *hiilipiirroksiksi muunnettuina*, jolloin ne ovat toisinaan hyvinkin viitteellisiä. Lisäksi ne ovat esillä pienikokoisina. Näin suositus muuntelusta tuli täytetyksi niin, että testiä tuntematonkin lukija saa jonkinlaisen käsityksen tutkittavan kulloinkin rakentamasta kuvasta.

Professori Jahl Wahlströmin diskurssianalyttinen väitöskirja oli minulle hyvin inspiroiva lukukokemus ja auttoi oman laadullisen tutkimusotteen kehittämisessä. Tommi Siparia kiitän avusta Rorschach-testiä koskevien tutkimusten etsimisessä.

MAPS-testin kehittäjä ja asiantuntijaa Risto Friediä kiitän suorastaan hämmentävän lämpimästä ja kannustavasta konsultaatiokeskustelusta. Aarno Laitila, jonka opissa olen opiskellut kuvakertomustestien tulkitsemista, puolestaan antoi gradun alustavasta käsikirjoituksesta useita älykkäitä ja kriittisiä kommentteja sekä kannusti menemään tulkinnoissa syvemmälle. Osan kommentteista hyödynsin jopa verraten suoraan, osaa mietin yhä hiljaa mielessäni. Muutamat kommentteista aiheuttivat tulkinnallisen ketjureaktion ja muuttivat tämän tutkimuksen sisältöä olennaisesti. Kiitän paljon. Aarno Laitilan kautta minulle tarjoutui myös mahdollisuus saada eri ihmisten tulkintoja Elinaksi nimeytyneen tutkittavan ensimmäisistä MAPS-tarinoista 25.9.1997 pidetyssä kuvakertomustestien opetusryhmätapaamisessa. Erityisesti naisnäkökulman kuunteleminen oli minulle hyödyllistä. Muutamat "sokeat pisteeni" selvenivät minulle havainnollisesti. Kiitos kaikille läsnäolijoille.

Ohjaajani Isto Ruoppila on auttanut varsinkin tieteellisen esittämistavan löytämisessä ja tutkimuksen rakenteen hahmottamisessa. Se on ollutkin erityisen vaikeaa, sillä tutkimuskohde, -ote ja tutkija itse ovat luonteeltaan rönsyileviä. Erityisen kiitollinen olen professori Ruoppilalle hänen kärsivällisyydestään ja kyvystään sallia ohjattavan etsiä omaa tapaansa tehdä tutkimusta, vaikka etsintä välillä näyttäisikin kompuroimiselta.

Viimeinen kiitos on aina tärkein. Sen olen varannut terapeutti Asko Hietalalle.

Sisällys:

1. Johdanto	5
2. Yleiskatsaus terapiatutkimuksen eri relevansseihin	6
2.1. Terapiatutkimuksen relevanssi terapioiden kehittäjien näkökulmasta	6
2.2. Terapiatutkimuksen relevanssi tutkijan näkökulmasta	11
2.3. Terapiatutkimuksen relevanssi potilaan ja maksajan näkökulmasta	14
3. Psykkisen todellisuuden luonne ja terapiatutkimuksen relevanssi	21
3.1. Lisääkö tieto osaamista?	21
3.2. Mitä on psykologinen tieto, jos psykkinen todellisuus on monitulkintainen?	22
3.3. Terapeuttien tavasta käyttää psykologisia teorioita	25
3.4. Tutkimus - virikkeitä ja tulkintataitoja?	27
4. Psykkinen muutos ja sen tutkiminen projektiivisillä menetelmillä	28
4.1. Eri tapoja ymmärtää psykkinen muutos	28
4.2. Muutoksen tutkimisesta projektiivisillä testeillä	32
5. Tutkimuksen lähtökohdat	36
5.1. Tutkimuksen tarkoitus ja hypoteesit	36
5.2. Laadullisen tutkimusotteen perustelu ja tavoitteet	37
6. Tutkimuksen toteuttaminen	38
6.1. Tutkimuksen kulku	38
6.2. Tutkittavat	39
6.3. MAPS-testi	40
6.4. Aineiston käsittely	42
6.5. Aineiston tulkinta	43

7. Tulokset	46
7.1. Elina	46
7.2. Tarmo	80
7.3. Kerttu	116
8. Johtopäätökset ja pohdinta	144
8.1. MAPS-testistä muutoksen tutkimisessa	144
8.2. Käytetystä tulkintatavasta	151
8.3. Yksilöllisestä psyykkisestä muutoksesta	155
Kirjallisuus	164
Liitteet	

1. Johdanto

“Muuttuuko ihminen, ja mihin suuntaan voi viedä huomispäivän tie?” - laulaa Georg Ots, ja laulun melodia on kiihkeä, jopa kohtalokas. Pedantti ja ilkeämielinen kuuntelija voi huomauttaa laulajalle, että tämä saa vastauksen kysymykseensä vaikkapa vain tarkkailemalla vyötäröään, silmäanalusiaan tai nenänsä väriä - kyllä ihminen muuttuu, ja vielä mihin suuntaan!!! Se ei kuitenkaan olisi vastaus laulajan kysymykseen siitä, muuttuuko ihminen *todella*, jollakin tärkeällä sisäisellä tavalla.

Perinteinen psykologinen tutkimus saattaisi vastata laulajalle asiallisemmin, mutta sittenkin varsinaisen kysymyksen vierestä. Laulajalle ehkä kerrottaisiin, että ihmisen persoonallisuus muuttuu erityisesti lapsuudessa ja nuoruudessa, mutta nykyisten käsitysten mukaan olennaista psyykkistä muutosta voi kyllä tapahtua läpi elämän. Laulajalle kenties tähdennettäisiin myös, että uusien oppimisteorioitten mukaan ihminen on aktiivinen tiedonkäsittelijä ja päätöksen tekijä, joka voi omalla toiminnallaan muuttaa elämänsä. Laulaja luultavasti huokaisisi väsyneesti, pettyneenä.

Tämäkään tutkimus ei tule vastaamaan laulajan kiihkeään ja henkilökohtaiseen kysymykseen. Silti tarkoitus on lähestyä laulajan avaamaa teemaa: muuttuuko ihminen niin, että sillä on kyseiselle ihmiselle suuri emotionaalinen merkitys. Samoin tutkitaan, mitä sisältöjä ja merkityksiä muutoksella voi olla, ja miten ne liittyvät yksilön psyyken dynamiikkaan. Muutosta tarkastellaan tutkittavien sepittämien tarinoiden avulla: muuttuuko kertova mieli tavalla, joka resonoi läpi persoonallisuuden? Koska tutkittavat ovat terapiapotilaita, tutkimuksella on kliinistä merkitystä: millaista voi olla sisällöltään se muutos, johon terapiassakin pyritään. Lisäksi tutkitaan tutkimusvälinettä: mitä voi Make A Picture Story (MAPS) -testin avulla saada selville, ja miten sitä olisi viisasta tulkita?

Tutkimusote on laadullinen ja aineistolähtöinen. Tavoitteena on kehittää dynaamisia tulkintataitoja eikä niinkään hankkia staattista, yleistettävää tietoa: jos osaa kuunnella toista, ei tarvitse tietää hänestä etukäteen niin paljoa.

2. Yleiskatsaus terapiatutkimuksen eri relevansseihin

2.1. Terapiatutkimuksen relevanssi terapioiden kehittäjien näkökulmasta

Yksi terapiatutkimuksen tavoitteista on pyrkimys systemaattisesti kehittää terapiatekniikoita ja terapeuttista ymmärtämystä. Tutkimuksissa on kuitenkin nähtävissä erilaisia perinteitä, joilla on erilaiset taustateoriat, tutkimusotteet ja tavoitteet.

Berzinsin (1984) kuvaa, miten erityisesti *behavioristien* suosimalle *tutkimusperinteelle* on tyypillistä kokeilla tarkkaan määriteltyjen interventiotekniikkojen tehoa ja etsiä siten parasta mahdollista. Interventio pyritään pitämään tarkkarajaisena ja yksinkertaisena, jotta voitaisiin luotettavasti nähdä, mikä siinä on vaikuttava tekijä. Muutosta havainnoidaan usein numeraalisessa muodossa kuten itsearviointilomakkeen pisteillä, erilaisilla oiremittareilla tai käyttäytymistason erilaisilla muutoksilla. Esimerkkinä voisi mainita vaikkapa Figurellin, Hartmanin ja Kowalskin (1994) tutkimuksen kognitiivisesti orientoituneen hoitoa edeltävän intervention vaikutuksesta huume- ja alkoholiongelmaisiiin nuoriin. Intervention pohjaksi tutkijat laativat hypoteesin, että päihdeongelmaisille nuorille oli tyypillistä uskomus, että yksilön elämä on arvaamatonta ja yksilön oman kontrollin tavoittamattomissa, ja että heidän päihdeongelmasta johtuvat hankaluutensa yksityiselämässä ja yhteiskunnassa vahvistavat tätä uskomusta. Tutkijat arvelivat nuorien pyrkivän korvaamaan tunteen psyykkisestä kontrollista kemiallisella. Intervention tavoitteena oli muuttaa näiden nuorten uskomuksia elämän kontrolloimisen mahdottomuudesta. Koejärjestelyssä pyrittiin tarkkarajaisien muuttujien luomiseen: 48 nuorta päihteidenkäyttäjää jaettiin sattumanvaraisesti koeryhmään ja kontrolliryhmään eli tässä tapauksessa odotuslistalla oleviin. Kokemusta kontrollin siirtymistä itsen haltuun mitattiin itseraporteilla ja erillisellä numeromuotoista aineistoa antavalla testillä. Käyttäytymisen tasolla päihteiden käytön muuttumista tutkittiin kahdella luotettavaksi katsotulla virtsatestillä. Itse interventio koostui psyykkisestä koulutuksesta, jossa oli kolme vaihetta. Ensimmäisessä tarjottiin tietoa päihteiden väärinkäytön yleisimmistä syistä, toisessa sen seurauksista sekä varsinkin itseä vahingoittavista ajattelu- ja käyttäytymistavoista. Kolmannessa vaiheessa kuvattiin päihdeongelmasta paranemisen prosessia. Nuorille vakuutettiin myös monin tavoin, että he kykenevät kontrolloimaan tunteitaan arkitilanteissa. Jokaisen istunnon jälkeen osallistujat täyttivät kyselyn, jossa piti vastata muuta-

miin "kyllä tai ei" -väittämiin. Intervention vetäjä antoi vielä palautetta kyselyn täyttäjille oikeista ja vääristä vastauksista. Myös intervention ulkopuoliset muutostekijät pyrittiin huomioimaan. Niinpä esimerkiksi tutkittavat olivat vapaaehtoisia, jotta selvästi eri motivaation taso ei vaikuttaisi tulokseen. Koska haluttiin havainnoida, onko intervention suorittajan persoonallisuudella osuutta tuloksiin, käytettiin kahta eri vetäjää. Testauksia suoritettiin kolme: Yksi ennen interventiota, toinen sen jälkeen ja kolmas kuusi viikkoa intervention loppumisesta. Tulokseksi saatiin, että koeryhmäläisten kokemus kontrollista oman elämän suhteen muuttui tilastollisesti merkittävällä tavalla myönteiseen suuntaan verrattaessa kontrolliryhmään. Sen sijaan päihteidenkäytön muuttumisesta ei saatu merkittävää eroa. Koska sekä interventio että tuloksen mittarit ovat hyvin tarkasti ja kapeasti määriteltyjä, tutkimus tuotti muutaman selkeän tuloksen. Yleisempänä ideana on, että monista eri suunnista tuleva tarkkarajainen tieto alati kumuloituu. Tämän tutkimusperinteen ongelmana on kuitenkin, että se ei ole helposti sovellettavissa ymmärryskeskeisten terapioiden tutkimiseen. Esimerkiksi psykodynaamisessa, rogersilaisessa tai kognitiivis-konstruktivistisessa työskentelyssä on olennaista tietty joustavuus ja tällöin, kuten Mahrer (1988) toteaa, testattavaksi kelpaavat hypoteesit ovat niin pieniä, että terapia tulee toimeen ilman niitäkin. Behavioristisessa työskentelyssä itse terapiainkin keinot ovat strukturoidumpia, joten niiden testaaminen perinteisen tieteen keinoin on helpompaa. On kuitenkin kyseenalaista, kumuloituuiko tarkkarajainen eri suunnilta tuleva tieto kuten tässä tutkimusperinteessä on tarkoituksena. Mahrerin analyysin pohjalta voi väittää, että psykoterapiatutkimuksen alueella tieto on pikemminkin pirstaloitunut, koska eri teoriat ja hoitotekniikat ovat voineet luoda itselleen ystävällisen metodologian tuekseen. Tilastomenetelmiä käyttävässä perinteessä tulosten jatkuvalla muokkaamisella ja uudelleenanalyysillä päästään hänen mukaansa lähes aina johonkin tulokseen. Mahrer väittää myös, että jos tutkittava joukko on kyllin iso ja mittarit edes jotenkin luotettavia, nollahypoteesi kumoutuu riippumatta taustateorian totuudellisuudesta. Tarkkarajaisuuteen pyrkivä behavioristinen tutkimusperinne soveltunee kuitenkin pitkälle strukturoitujen interventioiden kehittämiseen ja tutkimiseen.

Toisena tutkimusperinteenä voisi mainita *perheterapeuttiset tutkimukset*. Niille on tyypillistä paitsi perheterapeuttisten teorioiden ja interventioiden myös kommunikaation

tutkiminen. Esimerkkinä tästä voisi mainita Lappalaisen, Mäntysen ja Wahlströmin (1995) tutkimushankkeen, jossa tutkittiin perheväkivaltaan ja sen terapiaan liittyviä puhetapoja. Tutkimus esittelee runsaasti väkivaltaperheiden ja niiden terapeuttien puhekäytäntöjä sekä pyrkii antamaan niille tulkintoja: on esimerkiksi puhetapoja, joilla pyritään oman toimijuuden ja sitä kautta vastuun vähättelyyn, marttyyriuteen, psyykkiseen kaupankäyntiin jne. Terapeuttien puhetavat taas tähtäsivät mm. tavoitteiden ja keinojen realisoimiseen ja vastuun palauttamiseen. Lukijan hyöty tällaisesta tutkimuksesta tulee siitä, että hän saa käytettäväkseen tutkijoiden keinot tulkita erilaisia puhetapoja, joita lukija saattaa kohdata työskennellessään väkivaltaperheiden parissa. Samoin lukija saa havainnollisen kuvan terapeuttien käyttämistä puhetavoista ja strategioista. Ongelmana voi nähdä sen, että vastuu tiedon käyttökelpoisuudesta jää pitkälti lukijalle. Hän ei saa tutkimuksesta tietoa, jota voisi sellaisenaan käyttää, vaan tutkimus vain tarjoaa hänelle joitakin uusia puheen tulkintakeinoja. Kyse ei ole siis tiedosta samassa merkityksessä kuin behavioristien suosimassa perinteessä, vaan pikemminkin tulkintataidoista. Hankaluutena on myös se, että ei-kielellisiä psyykkisen tapahtumisen tasoja on tällä tavoin vaikea ellei mahdoton tavoittaa.

McLeod (1994) mainitsee *Carl Rogersin aloittaman terapiatutkimuksen* hyvänä esimerkkinä siitä, miten tutkimuksen avulla on kehitetty itse terapiaa. Kyseinen tutkimusote on levinnyt rogersilaisen liikkeen ulkopuolellekin. Huomio on keskitetty terapiaistuntojen ja terapiaprosessien yksityiskohtaiseen tutkimiseen. On pyritty selvittämään vaikkapa sitä, mitkä tekijät luovat terapiaistunnosta onnistuneen, mitkä taas haittaavat sitä. Esimerkiksi Greenberg (1992) on etsinyt yksittäisiä terapiaistuntoja tutkimalla onnistuneeseen terapiaan kuuluvia tehtäviä ja prosesseja, joihin pitäisi päästä. Jos tiedettäisiin tarkasti millaisia prosesseja ja psyykkisiä tehtäviä onnistuneissa terapioiden tai yksittäisissä terapiaistunnoissa tapahtuu, niihin voitaisiin pyrkiä entistä määrätietoisemmin. Tämän tutkimusperinteen piirissä saaduista tuloksista terapian kehittämisen kannalta lienee tärkeimpiä huomion siirtyminen terapioiden yleisiin vaikuttaviin tekijöihin sekä asiakkaan resursseihin. Sen sijaan on kyseenalaisempaa, onko käytännön terapiatyö hyötynyt paljoakaan vaivalla rakennetuista yksityiskohtaisista prosessimalleista, jotka kuvaavat onnistunutta terapiaistuntoa tai terapian kulkua. Vaikkapa Greenbergin (1992)

idea, miten "kahdentuolintekniikassa" edetään ankarasta kritisoinnista tunteiden eriyty-
misen kautta spesifioituun kritiikkiin, sekä tunteiden, halujen ja arvojen käsittelyn
kautta "pehmenemiseen", tuskin muuttaa mitään tutkitun terapian tasolla. Samat ansiot
ja heikkoudet voinee liittää myös Lietaerin (1992) tutkimukseen. Hän tutki auttavien ja
estävien tekijöiden merkitystä onnistuneeksi koetulle terapiaistunnolle asiakaskeskeises-
sä terapiassa. Hän pyrki myös selvittämään eri auttavien ja estävien tekijöiden merkitys-
tä suhteessa toisiinsa sekä asiakkaan ja terapeutin näkökulmien mahdollisia eroja. Vas-
taukset jaettiin kolmeen eri pääkategoriaan: suhdeilmaston, spesifien terapeuttisten
interventioiden ja asiakkaan prosessien aspektit. Ne puolestaan jaettiin uuvuttavan
moniin alakategorioihin. Esimerkiksi suhdeilmaston aspekteihin kuului terapeutin
lämpö ja kiinnostuneisuus, käytettävyys ja sitoutuneisuus, syvä empatia, hyväksyminen
jne. Interventioihin kuului itsetutkistelun stimuloiminen ja syventäminen, spesifien
proseduurien tarjoaminen, konfrontointi, tulkinnat, neuvot jne. Asiakkaan prosessias-
pekteihin taas kuului mm. mahdollisuus puhua, saada ymmärrystä yleisesti itsestään tai
johonkin tiettyyn tilanteeseen. Myös estävät prosessit kategorisoitiin yhtä pikkutarkasti.
Eri kategorioiden esiintymistä seurattiin asiakkaalla ja terapeutilla sekä erittäin hyväksi
että vähemmän hyväksi koetuissa istunnoissa. Tutkimusasetelma oli hienostunut, mutta
tulokset terapian kehittämisen kannalta verraten laihat: Kuten asiakaskeskeiseltä tera-
pialta saattoi odottaakin, suhdeilmaston aspektit olivat olennaisin tekijä, joka erotti
paljon hyödyttäneet istunnot vähemmän hyödyllisistä. Sen sijaan esimerkiksi sillä, onko
aitous, empatia tai sitoutuneisuus toisiaan suositumpia auttavina tekijöinä, ei liene
suurtakaan väliä, sillä ne tuskin ovat todellisia vaihtoehtoja toisilleen, eikä interven-
tiotekniikkoja voine valita keskimääräisen vaikuttavuuden vaan tilanteen pohjalta.
Lisäksi kyseinen tutkimus ei voi selvittää sitä, ovatko eri kategoriat tosiasiaassa toisiaan
tärkeämpiä vaan sitä, miten asiakas ja terapeutti ne kokevat - jos vaikkapa terapeutin
aitous on tasainen ominaisuus ja empatian määrä vaihtelee hyvissä ja huonoissa istun-
noissa, empatian merkitys luultavasti havaitaan kontrasti-ilmion takia paremmin. Voi-
daan myös kysyä, näkyvätkö kaikki terapian asiakkaassa herättämät tärkeät muutos-
prosessit terapiaistunnoissa.

Psykodynaamisessakin tutkimusperinteessä on viime aikoina pyritty mitattaviin tuloksiin. Esimerkkinä tästä voisi mainita Luborskyn ja Singerin (1986) Core Conflictual Relationship Theme Method:in (CCRT). Siinä eri asiantuntijat pyrkivät arvioimaan litteroidun terapiaistunnon perusteella asiakkaan tarinoiden ydinmerkityksiä: mitkä ovat tämän ydintoiveita, mitkä muiden reaktioita niihin ja mitkä asiakkaan kertomia vasta-reaktioita. Näin menetellen tutkijat ovat onnistuneet osoittamaan tilastollisesti merkitseviä yhteneväisyyksiä potilaan ydinteemoissa suhteessa terapeuttiin ja tärkeimpiin muihin ihmisiin. Tutkimus on silloin onnistunut tuottamaan empiiristä todistusaineistoa psykoanalyttiselle teorialle transferenssisuhteen merkityksestä terapiassa. Kyseenalaisempaa on, kehittäkö kyseinen tutkimus terapiaa. Käytännön terapiataitojen kannalta saattaisi olla tärkeämpää tietää, miten tutkijoiden käyttämät asiantuntijat arvioivat tarinoita ja löysivät niistä ydinmerkityksiä.

Psykodynaamiselle tutkimusperinteelle onkin ehkä luonteenomaisempaa vapaa reflektio ja pyrkimys lisätä lukijan ymmärrystä kuin tarkkarajaisten hypoteesien todistaminen. Usein keskeistä on piilotajunnan ilmiöiden tulkitseminen arkitajunnan kielelle. Ideana on, että jos lukijan ymmärtämys piilotajunnan maailmaa kohtaan kasvaa, hänen kykynsä auttaa paranee. Tässä tarkoituksessa pitkälle koulutetut terapeutit pohtivat ja kehittelevät artikkeleissaan psykoanalyttistä teoriaa kokemustensa tai yksittäisen tapausesimerkin avulla. Artikkelit eivät aina edes suoraan liity terapiaan, vaan ne voivat käsitellä yleisemmin alitajuntaa ja psykodynaamisia teorioita. Toisinaan voidaan käyttää vaikkapa elokuvia oman ymmärryksen näyttämönä kuten Newman (1996) artikkelissaan “Winnicott goes to the Movies: the False Self in *Ordinary People*”, missä hän tulkitsee elokuvan tapahtumia Winnicottin objektsuhdeteorian avulla. Toisinaan tämän perinteen kirjoitukset keskittyvät jonkin tietyn patologian, hankalan tunteen, defenssin tai muun vastaavan seikan ymmärtämiseen kulttuurin, psykodynaamisten teorian ja tapausesimerkkien avulla kuten vaikkapa Pylkkänen (1991) artikkelissaan nuorten depressiosta. Rock-laulut, antiikin myytit ja tapauskertomukset palvelevat depression kuvaamisessa ja tarjoavat emotionaalisen lähtökohdan reflektiolle, jossa puolestaan käytetään apuna useitakin psykodynaamisia ajattelijoita. Tavoitteena on ilmeisesti lisätä sekä lukijan kognitiivista että emotionaalista ymmärrystä nuorten depressiosta. Kiinnostuksen koh-

teena voivat olla myös resurssit kuten vaikkapa luovuus, jota suomalaisessa keskustelussa erityisesti Pirkko Siltala (1992) on käsitellyt. Myös analyytikon oma rooli ja hänen käyttämänsä tekniikka voivat olla pohdinnan kohteena. Esimerkiksi Renik (1996) pohtii kriittisesti analyytikon neutraaliuden tarpeellisuutta oman työnsä valossa.

Ongelmana on usein tieteellisyys: missä menee raja tavallisen yksityisajattelun ja tieteellisen reflektion välillä. Osa pohdiskelevista artikkeleista vaikuttaa pikemmin havainnollistavan taustateorioitaan kuin arvioivan niitä kriittisesti. Tämä on toisaalta ymmärrettävää, kun on kysymys varsin mutkikkaasta teoriasta, jonka taitava soveltaminen on haastavaa. Tieteellisiin kirjoittamisen ihanteisiin tottunut lukija saattaa kuitenkin kaivata enemmän mahdollisuuksia arvioida artikkelien uskottavuutta. Tällöin tulkintojen pohjalta olevaa materiaalia pitäisi esitellä runsaasti vähän siihen tapaan kuin Risto Friedin (1977) tutkimuksessa laskuvarjojääkäriin pojan peloista, jossa on annettu poikkeuksellisen paljon tilaa potilaan itsensä tuottamalle kielelle. Menettely on ollut mahdollista, koska kyseessä oli psykoanalyttinen lyhytterapia. Pidemmistä terapioidista tehty yhtä tarkka raportti paisuisi toivottoman pitkäksi. Tämän kirjoittamisperinteen ongelmana voidaan pitää myös kommunikoitavuutta: Tähkän (1997) mukaan analyytikon mieli rationaalisine, emotionaalisine, empaattisine ja potilaan kokemusta täydentävine reaktioineen on hänen ainoa tiedonlähteensä. Terapiatilanteessa tämä mahdollistaa syvällisen tiedon hankkimisen, mutta tutkimuksen raportoimisen kannalta ongelmaksi muodostuu, että lukijan mieli ei ehkä toimi samoin kuin analyytikon, jolloin hänen on vaikea seurata tämän ajatuksen kulkua.

2.2 Terapiatutkimuksen relevanssi tutkijan näkökulmasta

Tieteen tehtävänä pidetään yleensä teorioiden luomista, kehittämistä ja testaamista. Näin toimitaan tietenkin myös terapiatutkimuksessa, mutta käytännössä asia on hivenen mutkikkaampi. McLeod (1994) toteaa, että lääketieteessä uudet ideat ovat usein tulleet tutkijoilta, kun taas terapiassa ne ovat tulleet kentältä. Terapian kehittämisen avainhahmot kuten Freud, Jung, Rogers, Moreno, Wolpe, Ellis, Beck jne. ovat olleet klinikkoja, joista on työssään tullut myös teoreetikkoja. Saattaa olla, että Murrey (1981) kuvaa myös terapiatutkijan ongelmaa, kun hän vertaa persoonallisuuspsykologin ja psykoa-

nalyytikon tilannetta: siinä missä psykoanalytikko viettää jopa kahdeksan tuntia päivässä havainnoiden ja kuunnellen potilastaan intiimeissä ja ehkä myös lujan luottamuksen sävyttämässä tilanteissa, tutkijat viettävät aikaansa luennoiden, vetäen seminaareja tai lukien nopeasti täytettyjä kyselylomakkeita. Harvalla tutkijalla on koskaan sellaista määrää intiimiä ja syvälle luotaavaa aineistoa, mikä syntyy vaikkapa kolmen vuoden terapiaistunnoista kolme kertaa viikossa. Murreyn havainnon voinee jossain määrin yleistää terapiatutkimukseen. Ainakaan tältä pohjalta ajatellen ei ole mikään ihme, että vaikutteet tulevat ensi sijassa klinikoilta. Toisaalta Murrey (1981, 297) kuvaa, miten analyttikojen kirjoittamiskulttuuri on enemmän impressionistista kuin tieteellistä, ja että nämä ovat "poikamaisia valmiudessaan dogmatisoida". Siksi hän pitää kriittistä tutkimusta tarpeellisena. Työnjakona näyttäisi olevan, että klinikot luovat ajatuksia, joita tutkijat testaavat.

Juuri psykoterapiatutkimuksessa on kuitenkin verraten hankalaa testata psykologisia teorioita. Berzins (1984) huomauttaa, että vaikkapa behavioristisen terapian tuloksellisuutta voi helposti selittää vaikkapa rogerilaisesta tai psykodynaamisesta viitekehyksestä ja toisin päin. Huomion voi laajentaa koskemaan muitakin terapian ilmiöitä kuin tuloksellisuutta. Kun suurin osa teorioista on varsin joustavia ja terapian piiriin kuuluvat ilmiöt monisyisiä ja toisiinsa kietoutuneita, samoja tuloksia voi yleensä selittää useammasta näkökulmasta. Mahrerin (1988) mukaan on tuskin koskaan käynyt niin, että jokin teoria olisi hylätty terapiatutkimuksen takia. Syitä tähän hän esittää monia: a) teorit ovat yleensä niin joustavia, että hyvinkin erilaiset tulokset voi tulkita niiden mukaisiksi, b) psykoterapian suhde teorioihin on jo käsitteidenkin tasolla niin väljä, ettei teorioista johdettujen hypoteesien todentaminen tai kumoaminen muuta mitään terapioiden tasolla, c) terapiassa vaikuttavat teorioiden rinnalla ja toisinaan niitä enemmän terapeutin kliininen viisaus tai elämäkokemus, d) tutkittavaksi soveltuvat hypoteesit ovat yleensä niin pieniä, että terapiat tulevat toimeen ilman niitäkin, e) tutkimusasetelma voidaan aina laatia teorialle suotuisaksi, f) kukin teoria voi kehittää itselleen suotuisan metodologian, g) teorioiden fanaattisten kannattajien on aina helppo pitäytyä teoriaansa puoltavissa tutkimuksissa ja laiminlyödä tai mitätöidä sitä kritisoivat tutkimukset ja h) tilastoaineiston jatkuvalla uudelleen muokkauksella ja otoksen kasvattamisella saadaan H0

-hypoteesi kaatumaan, vaikka todellisuus ei vastaisikaan tulosta. Mahrerin teesit voinee tiivistää niin, että terapiassa teoriaa käytetään joustavasti ja tilannekohtaisesti kliinisen viisauden, maalaisjärjen, työkokemuksen yms. rinnalla, kun taas tieteessä testattavan teorian pitäisi olla tarkka, täsmällinen, yleistettävä ja jopa ennustava.

McLeod (1994) lainaa Meehliä, jonka mukaan sosiaali- ja persoonallisuuspsykologiassa teorioilla on taipumus pikemminkin olla hetken muodissa ja haalistua sitten pois, sen sijaan että ne osoitettaisiin vääriksi tai oikeiksi. Tutkimusta voikin tarkastella tiedeyhteisön käymänä dialogina. Se on tiedeyhteisön hyväksymä tapa ylläpitää ja kehittää erilaisia tieteellisiä muoteja, ja varsinkin pitää oma teoria mielenkiinnon kohteena.

Tutkimuksen voi nähdä myös käytännöllisenä strategiana pitää Murreyn (1981, 297) mainitsema "poikamainen dogmatismi" poissa omasta ajattelusta. Teoria, jonka voi vain omaksua, mutta ei kehittää, on tuomittu näivettymään, koska se ei hyödynnä kannattajiensa luovia impulsseja. Tieteellinen tutkimus voi tarjota keinon etsiä omaksutun teorian heikkoja kohtia. Siten se pakottaa tutkijan kehittämään liian rakkaiksi käyneitä lempiajatuksiaan, milloin ne eivät saa riittävästi tukea tutkimuksilta. Jotakin tällaista lienee tapahtunutkin terapiatutkimuksen vaikutuksesta. Ainakin Berzins (1984) muistelee oman koulutuksensa alkuaikojä, jolloin psykodynaamisten terapeuttien konsultaatiohuoneet olivat hänen mukaansa lähes mystisiä paikkoja. Samoin hän kertoo, miten rogersilaisten aloittamaan terapiatutkimuksen tutkimiseen suhtauduttiin epäluuloisesti ja jopa paheksuen. Berzinsin vaikuttaa olevan hyvin tyytyväinen juuri siitä, että terapioiden kriittinen ja itsekritiittinen arviointi tutkimuksen keinoin on tullut mahdolliseksi. Vaikka kovin selkeitä tuloksia ei ole saatukaan, ilmapiiri lienee muuttunut.

Jos tutkimus palvelee teorioiden itsekritiikkiä ja kehittelyä, mielenkiinnon kohteeksi pitäisi nykyistä enemmän nousta niiden tutkimushypoteesien, joita ei saatu todistettua. Ne eivät ole pettymyksiä, jotka pitäisi peittää teorian pelastamiseksi, vaan haasteita sen kehittämiseen. Samoin näyttäytyy kiinnostavana Mahrerin (1988) esittämä "löytämisuuntautunut" (discovery-oriented) tutkimus: jokin tietty asia otetaan käsittelyyn, valitaan lupaavin metodi ja pyritään löytämään, mitä on löydettävissä. Näin vältytään uuvut-

tavalta todistamisen taakalta ja tutkimuksellista energiaa jää teorioiden kehittelyyn.

2.3. Terapiatutkimuksen relevanssi potilaan ja maksajan näkökulmasta

Koska terapia on maksullista, terapiatutkimukseen kohdistuu kaupallisia intressejä. On terapian maksajana potilas itse, Kela, kunta tai joku muu taho, rahoille halutaan vastinetta: terapian olisi oltava tuloksellista ja valitun hoitomuodon pitäisi olla aina paras mahdollinen. Samalla kilpailevia terapiamuotoja on entistä enemmän, joten on luonnollista, että terapian tuloksellisuustutkimukselta odotetaan apua tehokkaimman terapiamuodon valitsemiseen.

Ajatus tehokkaan terapian osatekijöiden tutkimisesta ei ole uusi. Berzins (1984) kertoo Paulin jo 60-luvulla esittäneen psykoterapiatutkimukselle seuraavan tavoitteen: Pitäisi selvittää, mikä hoito kenen antamana on tehokkain tälle yksilölle, jolla on tämä ongelma näissä olosuhteissa. Tällöin tutkimus voisi toimia perusteena mielekkäille hoitopäätöksille samaan tapaan kuin somaattisessa lääketieteessä. Berzinsin mukaan tämä näytti aluksi olevan mahdollista, sillä behavioristit marssittivat esiin tutkimuksia, jotka osoittivat heidän hoitotapansa ylivoimaisuutta. Ymmärrykseskeisesti työskentelevät terapeutit pitivät kuitenkin behavioristien tutkimuksia lähtökohdiltaan ja mittareiltaan puolueellisina. Sloane, Staples, Cristol, Yorkston ja Whipple (1975) tekivät 1970-luvulla varsin arvostetun, perusteellisen ja tasapuolisuuteen pyrkivän tutkimuksen, jossa ei saatu behaviorististen ja ymmärrykseen pyrkivien terapiamuotojen välille selvää tasoeroa, mutta terapian tuloksellisuus verrattuna kontrolliryhmään tuli esiin. Tosin kontrolliryhmäkin osoitti edistymistä. Sloanen tutkimusryhmän projektissa terapeutteja oli vähän ja potilaitakin vain 126. Myöhemmin Glass ja Smith (1977) tekivät meta-analyysi 400:sta tuloksellisuustutkimuksesta ja heidän tuloksensa oli samansuuntainen. Joitakin eroja joidenkin terapiamuotojen välille saatiin, muttei mitään selkeää osoitusta jonkun tai joidenkin terapiamuotojen ylivoimaisuudesta. Sen sijaan monien eri terapioiden tuloksellisuus näyttäytyi jopa epäilyttävän huikeana - Smithin ja Glassin laskujen mukaan terapian käyneet voivat paremmin kuin 75 % väestöstä. Sloanen tutkimusryhmän sekä Glassin ja Smithin tutkimuksia on luonnollisesti arvosteltu. Berzins (1984) huomauttaa, että Sloanen johtamassa tutkimuksessa on terapeuttien määrä vähäinen ja behavioristien

mielestä terapeuttien antamaan hoitoa ei ollut operationalisoitu riittävästi - koska terapeuteille sallittiin eklektiset työtavat, ei voida varmuudella sanoa, mikä heidän työskentelyssään kantoi hedelmää. Glassin ja Smithin tutkimuksessa taasen oli laitettu yhteen paljon vaikeasti vertailtavaa aineistoa. Aineiston valinta ja tutkimusote siis monella tapaa sanelivat tulosta. Kritiikistä huolimatta voitane sanoa, että kyseisten tutkimusten perustella näyttäisi, ettei terapiamuotojen välistä tehokkuuskilpailua ole ratkaistu, eikä se ole ylipäätään helposti ratkaistavissa. Myös uudemmissa tutkimuksissa jatkuu sama trendi: Esimerkiksi Shadish, Ragsdale, Glaser ja Montgomery (1995) tekivät meta-analyysin 163:sta sattumanvaraisesti metatutkimukseen valitusta parisuhde- ja perheterapian tuloksellisuustutkimuksesta. Selkeä yleislinja oli, että terapia oli verraten tuloksellista sekä tilastollisin että kliinisen mittarein arvioituna, mutta eri orientaatioiden tai yksilö- ja perheterapian välille ei saatu selviä eroja.

Tieteellinen tutkimus ei näytä pystyvän antamaan selkeää vastausta terapian saajan ja maksajan kysymykseen siitä, mikä terapia olisi tuloksellisinta. Monet eri terapiat ovat hyvin toteutettuina tuloksellisia, mutta jo sen tutkiminen, ovatko terapian ammattilaiset tuloksellisempia kuin vähän koulutetut vapaaehtoiset tai puoliammattilaiset, on vaikeaa. Itseasiassa Hattien, Rogersin ja Sharpleyn (1984) meta-analyysissä 39:stä aihetta käsittelevästä tutkimuksesta vaaka kallistui enemmän puoliammattilaisten eduksi. Tosin ero ei ollut suuri ja meta-analyysin tekijät arvostelivat varsinkin kahden mukana olleen tutkimuksen tapaa tehdä jako ammattilaisiin ja puoliammattilaisiin. Lisäksi tutkimukset eivät riittävästi huomioineet kokeneisuuden vaikutusta tuloksiin. Tutkimuksessa saatiin myös varsin vaikeasti uskottava tulos, että kokeneimmat ammattilaiset menestyivät huominkin kuin äskettäin valmistuneet. Meta-analyysin tekijät arvelevatkin tämän johtuvan siitä, että kokeneet ammattilaiset työskentelivät vaikeampien potilaiden kanssa ja pyrkivät vaativimpiin tavoitteisiin, jolloin terapian myönteiset tulokset eivät näy lyhyessä ajassa. On kuitenkin myös tutkimuksia, jotka suhteellisen selvästi puhuvat ammattilaisten puolesta. Steinin ja Lambertin (1995) meta-analyysissä 36:sta tutkimuksessa alettiin saada eroja tuloksellisuudessa, kun vertailtiin ammattilaisten ja puoliammattilaisten antamaa hoitoa. Ero oli ammattilaisten hyväksi, mutta se ei ollut mitenkään erityisen selvä. Tärkeimpiä tekijöitä olivat jälleen kerran terapian yleiset tekijät - lämpö, aitous ja

empatia. Tutkimuksen nykytilanteessa lienee uskallettua väittää ainakaan tieteen kaikkien ankarimpien vaatimusten mukaan todistetuksi edes sitä, että terapeutin pitkä ja perusteellinen koulutus ja työkokemus ennustaisivat selkeästi hyvää tulosta.

Ammattilaisten ja puoliammattilaisten tuloksellisuuden vertailu on ehkä liian yleisluonteinen kysymys, että sitä voisi kyllin tehokkaasti tutkia: ammattilaisia on kovin monenlaisia, samoin puoliammattilaisia. Barber, Crits-Christoph ja Luborsky (1996) rakensivatkin hieman tarkkarajaisemman tutkimusasetelman. He nimittäin pyrkivät osoittamaan, että asiantuntevasti annetut psykodynaamiset tulkinnat ennustavat hyvää lopputulosta hoidossa. He tutkivat 29:lle Beckin Depressio Indeksillä (BDI) ja kliinisen arvion mukaan syvästi depressiiviselle potilaille annettua dynaamista lyhytterapiaa. Terapeutteja oli 4 ja heidän antamiensa tulkintojen määrää ja laatua tutkittiin. Laadun tuomareina oli kaksi huippukokenutta kliinikkoa ja tulkintoja arvioitiin kolmessa alaluokassa: a) yleiset terapeuttiset taidot, b) tukea antavien tulkintojen taidot, c) dynaamisen lyhytterapian hallintaan ja ilmaisemiseen liittyvät taidot. Tulkintojen frekvenssi ei ennustanut tulosta, eikä myöskään supportiivisten tulkintojen taso. Sen sijaan oman terapiatekniikan taitava käyttö ennusti myönteistä tulosta. Tutkimus tosin onnistui tukemaan väitettä taitavien ammattilaisten tuloksellisuudesta, mutta vain käyttämällä huippukokeneita kliinikkoja tuomareina. Kiinnostavin tieto eli se, miten tuomarit erottelivat hyvät tulkinnat huonoista jää lukijalle hämäräksi. Koska tutkimus ei paljasta sitä, on lukijan vaikea arvioida, ovatko onnistuneet tulkinnat koulutuksen ja teorian tulosta tai vaikkapa terapeutin henkilökohtaisen lahjakkuuden ansiota. Selkeästi hyödynnettävää tietoa ei siis tämäkään tutkimus onnistu tarjoamaan terapeutille valitsevalle lukijalle, varsinkin kun vertailu tapahtuu saman viitekehyksen sisällä.

Tutkimusasetelmaa voidaan täsmentää toisellakin tavalla: Voidaan tutkia, ovatko tietyt terapiat erityisen ylivoimaisia tietynlaisten ongelmien kanssa. Tälläkään alueella ei näyttäisi olevan luvassa selkeitä vastauksia. Jos tällaisia tutkimuksia on, ne eivät ainakaan näytä paljoa vaikuttaneen terapiamuotojen esittelykirjoihin. Pikemminkin suunta näyttäisi olevan toisenlainen: Irene ja Herbert Goldenbergien (1985) perheterapioita esittelevän kirjan toisessa painoksessa on vielä erikseen luku perheterapian indikaatiois-

ta ja kontraindikaatioista, ja Goldenbergit mainitsevat joidenkin perheterapeuttien äärimmäisenä kantana sen, että perheterapialle ei ole muita kuin käytännöllisiä esteitä kuten vaikkapa perheen haluttomuus siihen. Goldenbergien (1996) kirjan neljännessä painoksessa ei enää ole kyseistä lukua. Sen sijaan kirjaan on tullut lisää erilaisia perheterapian suuntia ja tekniikkoja. Terapiasuunnan sisäinen monimuotoistuminen on ilmeisesti entisestään laajentanut kyseisen terapiamuodon käyttökelpoisuutta. Saman kehityksen voi havaita psykoanalyttisesti orientoituneessa terapiassa. Tähkä (1997) toteaa, että Freud kehitti psykoanalyysin vain neuroosien hoitoon, mutta mm. ego- ja objektisuhdeteorioiden parissa työskennelleet analyttikot ovat laajentaneet psykoanalyttisen viitekehyksen käyttökelpoisuutta. Tämä laajentumiskehitys näkyy itseasiassa Tähkän omista kirjoista. Tähkä (1982) jakaa edellisessä kirjassaan "Psykoanalyttisesti orientoituneen terapian paljastavaan ja tukea-antavaan. Uusimmassa kirjassaan Tähkä (1997) on hahmotellut psykoanalyttisen ajattelun mukaisia hoitotekniikkoja ja ymmärrystä erikseen neuroosi-, rajatila ja psykoosipotilaille. Muutos kuvastaa, miten psykoanalyttinen kiinnostus on laajentunut neurooseja vaikeampienkin ongelmien hoitoon. Myös kognitiivisten terapioiden sisällä on tapahtunut laajenemista. Toskala (1991) esittelee kolme erityylistä suuntausta tämän viitekehyksen sisällä: rationaalisen terapian, jossa kartoitetaan potilaalle haitallisia ajattelutapoja ja asenteita, beckiläisen ajattelun, jossa keskitytään eri patologiaryhmille tyypillisiin ongelmiin ja kognitiivis-konstruktivistisen suunnan, jossa hoidollista ymmärrystä ja tekniikkaa ohjaavat käsitykset potilaan minäsystemistä hieman samaan tapaan kuin Tähkän (1997) psykoanalyttisessä hoitomallissa. Toskala (1991) arvelee myös, että tulevaisuudessa kognitiivisilla terapioilla voi olla entistä enemmän annettavaa psykoottistenkin hoidossa. Yhteenvedon voidaan todeta, että terapioiden esittelykirjoja ei niinkään hallitse sellainen ajattelutapa, että tietty terapia sopisi tiettyyn ongelmaan kuin ajatus, että kukin terapiamuoto viritetään joko potilaan tai perheen patologian, resurssien tai psyykkisen rakenteen mukaan. Tältä pohjalta terapiamuodon valitseminen tutkimuksen avulla tulee entistä vaikeammaksi, sillä sisäisesti monimuotoisten hoitomuotojen välinen vertailu on vaikeaa: niiden sisällä on enemmän eroja kuin niiden välillä. Mahrer (1988) onkin sitä mieltä, että psykoanalyttiset teoriat ovat lähinnä löyhä uskomusten ja ideologioiden verkko, jossa on olennaista tärkeiden ajattelijoiden kliininen viisaus sekä jonkin verran myös

muilta psykologian aloilta lainatut käsitykset. Tämä voisi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vaikka Tähkä erottelee psykoottisille, rajatilaisille ja neuroottisille annetun hoidon luonnetta ja tekniikkaa, mitään tarkkoja ja täsmällisiä ohjeita hän ei voi antaa. Eri terapeutit soveltavat Tähkän ajatuksia eri tavoin, jolloin lopputulos riippuu vain väljästi taustateoriasta.

Jos tutkimuksellisesti yritetään selvittää, mikä hoito on tehokkainta kuhunkin ongelmaan, joudutaan vastakkain myös "ongelman" -käsitteen kanssa. Tutkimuksen kannalta hankaluutena on, että patologiatkin näyttävät olevan sisäisesti moninaisia. Rice (1992) huomauttaa, että eri suunnista tulevilla tutkimuksilla on ollut vaikeuksia osoittaa yhteyksiä potilaan ongelman, oireen ja terapian tuloksellisuuden välillä. Käytännössä tiedetään, että vaikkapa psykooseista tapahtuu spontaania paranemista, mutta kaikki depressio ei parane lainkaan. Patologiakeskeisen lähestymistavan rinnalle voidaankin asettaa yksilölähtöinen näkökulma. Esimerkiksi Rääkköläisen, Lehtisen ja Alasen (1991) psykoosin hoitomallissa hoitoa ei rakenneta suoraan yleisen skitsofreniatutkimuksen varassa, vaan se räätälöidään kunkin potilaan muuttumisen tarpeiden ja sosiaalisen verkoston mukaiseksi. Skitsofreniaa eikä edes sen alakäsitteitä ymmärretä niin yhtenäisenä muuttujana, että hoito voitaisiin rakentaa suoraan sen varaan.

Patologioita paremmin hyvää tulosta saattavatkin ennustaa potilaan resurssit. Ainakin Rice (1992) huomauttaa, että toisin kuin patologioiden, asiakkaan resurssien suhteen on voitu osoittaa selkeitä yhteyksiä terapian hyvään tulokseen. Esimerkiksi potilaan keskittynyt äänensävy istunnoissa ennustaa hyvää tulosta. Tältäkin pohjalta kyseenalaistuu se, voidaanko terapiaa mielekkäästi hahmottaa juuri tiettyyn ongelmaan annettuna hoitona. Jos potilaan ongelma ei ennusta tulosta yhtä hyvin kuin resurssit, se ei ole kenties siinä määrin tärkeä tilannetta hahmottava muuttuja kuin on ollut tapana ajatella. Ainakin tehokkainta hoitoa etsivä terapiatutkimus tarvitsee yhden lisäkysymyksen: mikä terapia kenen antamana pystyy parhaiten hyödyntämään tämän ihmisen resursseja tässä tilanteessa. On silti hyvin kyseenalaista, että tässäkin suhteessa voitaisiin rakentaa selkeitä malleja tyyliin - tällaisilla resursseilla varustetun ihmisen kannattaa hakeutua tällaiseen terapiaan.

Myös terapeutin persoonallisuuden ja tyylin vaikutusta tulokseen erilaisten potilaiden kanssa on tutkittu. Jos voitaisiin määritellä hyvän terapeutin piirteet erilaisissa terapiatilanteissa, niitä voitaisiin edistää koulutuksella ja koulutukseen valinnalla. Samoin, jos tiedettäisiin, että vaikkapa hiljaiset ja rauhalliset terapeutit ovat hyviä masentuneiden kanssa, kun taas voimakkaat ja ilmaisulliset saavat parhaat tulokset päihderiippuvaisten kanssa, saataisiin selkeitä perusteita hoitovalintoihin ja työskentelytapoihin. Pahkinen (1986) esittelee 60-luvulla tehtyjä tutkimuksia, joissa on etsitty optimaalisia terapeutti-potilas kombinaatioita. Tulokset ovat olleet kuitenkin heikkoja - nämä tekijät ovat jääneet terapeutin muutoksen selittäjinä vähäisiksi tai sattumanvaraisiksi. Muutoinkaan terapeutin henkilökohtaisia ominaisuuksia ja persoonallisuuden piirteitä koskeva tutkimus ei ole Pahkinen mukaan onnistunut saamaan selkeitä tuloksia. Poikkeuksena on kuitenkin se, että jos potilaan ja terapeutin odotukset terapian suhteen ovat kovin erilaiset, terapian keskeytyminen tai epäonnistuminen on todennäköistä tutkimustenkin mukaan. Pahkinen esittelee toisaalta myös 70-luvulla tehtyjä tutkimuksia, joissa korostuu, että terapeutin persoona oli ainakin potilaiden ja ulkopuolisten arvioitsijoiden mielestä tärkeä hoitoon vaikuttava tekijä, ja hyödylliset ominaisuudet olivat samoja riippumatta terapeutin teoriataustasta: kiinnostuneisuus, hyväksyntä, kyky kuunnella, luottamus ja ymmärrys. Kaikki nämä ovat verraten yleisluonteisia ja vaikeasti mitattavia määreitä, eikä terapian valitsija voi niitä oikein etukäteen tietää.

Terapeutin aktiivisuuskään ei näyttäisi olevan selkeä tulosta ennustava tekijä: Ainakin Lietaerin (1992) tutkimuksessa terapia-asiakkaat mainitsivat terapian onnistumista häiritseviksi tekijöiksi sekä liian puheliaisuuden että hiljaisuuden, eikä mainintojen määrässä ollut edes suuntaa-antavaa eroa.

Yksi tapa etsiä vastausta kysymykseen, millainen on taitava ja tehokas terapeutti, on lukea kokeneiden klinikkojen kuvauksia siitä, mitä he ovat uransa aikana oppineet. Tässäkin suunnassa on kysyjää vastassa epämääräinen joustavuus: Esimerkiksi Actén (1992) mielestä sen enempää autoritäärinen puheliaisuus kuin muumiomainen hiljaisuus eivät ole ihanteita, ja että jokainen on parhaimmillaan löytäessään itselleen luontevimman tyylin. Winnicott (1971) kertoo tullessaan työssään hiljaisemmaksi ja miettii pahoi-

tellen, miten paljon syvää muutosta ja löytämisen iloa hän on tullut estäneeksi tai viivästyttäneeksi, koska hänellä on ollut liiallinen tarve esittää tulkintoja. Toisaalta tiedämme, että on myös puheliaita ja aktiivisia terapeutteja kuten vaikkapa Walter Kempler (kts. Goldenberg 1985, 152-8), jotka ovat kuuluisia hyvistä tuloksista.

Hyvät tulokset terapiassa näyttäisivät tutkimusten valossa voivan syntyä monella eri tavalla: kuten on aiemmin todettu, eri terapiat hyvin sovellettuina ovat tutkitusti hyödyllisiä, ja ainakin terapioiden yleiset tekijät kuten hyvä terapeutin suhde ennustavat hyvää tulosta kuten myös asiakkaan resurssit. Seikkula (1994) esittelee tutkimuksia, joiden mukaan myös toimivat sosiaaliset suojaverkostot potilaan ympäristössä ennustavat hoidon onnistumista. Lisäksi voidaan ajatella satunnaisten muutosten elämäntilanteessa voivan vaikuttaa tulokseen. Tämän moninaisuuden keskellä tutkimus voi osoittaa useita myönteisesti tai kielteisesti vaikuttavia tekijöitä, mutta somaattisen lääketieteen tutkimuksen malleista, joissa hyvin tarkasti ja yksityiskohtaisesti määritellään sopiva lääke kuhunkin tautiin, ollaan kaukana. Tämä johtuu, paitsi psyykkisen todellisuuden monimutkaisuudesta, myös terapiatutkimuksen arvosidonnaisuudesta:

a) Tutkimusten käyttämät mittarit ovat ilmeisesti arvolataantuneempia kuin somaattisen lääketieteen puolella. Berzinsin (1984) mukaan behavioristisesti suuntautuneet tutkijat korostavat käyttäytymisen tasoa ja selkeästi havaittavia muutoksia, kun ymmärrykselliset tukijat taas haluavat kokemukselliseen todellisuuteen liittyviä mittareita. Psykoanalyttisesta näkökulmasta kirjoittava Gullestad (1996) väittää, että psykoanalyysissä pyritään luomaan yksilöllistä muutosta, jota ei lähtökohtaisesti ole mahdollista verrata muiden yksilöiden kokemaan muutokseen.

b) Terapioiden tavoitteet ovat arvolatautuneita. Joidenkin mielestä hoito, jossa äärimmäisen kiltti ja, kuten me sanomme, aggressioitaan patoava ihminen saa kosketuksen vihan tunteisiinsa, ei ole tuloksellista vaan haitallista. Ankaran luonnon keskellä elävässä metsästäjäyhteisössä puolestaan vaikkapa käytöshäiriöisen moderni terapeutin hoito tulkittaisiin ehkä haitalliseksi soturien pilaamiseksi. Jyrkän uskonnollisen lahkon mielestä seksuaalisen estyneisyyden hoito olisi moraalitonta jne.

Tutkimus lienee kuitenkin palvelut terapian saajan ja maksajan etuja. Jos Mahrerin

(1988) väite, että eri terapiat ovat voineet luoda itselleen suotuisan metodologian, on totta, tiede on toiminut moninaisuuden puolustajana. Päinvastoin kuin Paulin esittämässä ihanteessa, jossa pyrittiin etsimään yksi tieteellinen totuus kulloinkin parhaasta hoidosta, tiede on ollut keino, jolla uudet suuntaukset ovat voineet osoittaa hyviä puoliaan ja haastaa vallalla olevat.

3. Psykkisen todellisuuden luonne ja terapiatutkimuksen relevanssi

3.1. Lisääkö tieto osaamista?

Tieteellisen tutkimuksen lähtökohtana on usein ajatus, että tiedon avulla voimme toimia entistä järkevämmin. Terapeutin kannalta tämä voisi tarkoittaa, että terapiatutkimuksen tarjoaman tiedon avulla voitaisiin hoitaa ja ymmärtää potilasta entistä paremmin. Toisaalta silkka tieto ei automaattisesti lisää osaamista. Esimerkkinä tästä voi mainita Walter Oskampin (1965) tutkimuksen siitä, miten luotettavia psykologien tekemät päätelmät ihmisistä ovat. Hän tarjosi neljässä vaiheessa tietoa Joseph Kiddiksi kutsuttuun suhteellisen tavallisesta kliinisen psykologin asiakkaasta. Ensimmäisessä vaiheessa psykologit (8 kokenutta kliinikkoa, 18 muuta psykologia ja 6 pitkälle edennyttä opiskelijaa) saivat Kiddistä vain lyhyen kuvauksen: 29 -vuotias valkoinen naimaton mies, toisen maailmansodan veteraani, joka on valmistunut collagesta ja työskentelee nyt apumyyjänä sisustusstudioissa. Toisessa vaiheessa psykologit saivat puolitoista sivua tekstiä koskien Kiddin lapsuutta 12-vuotiaaksi asti. Kolmannessa vaiheessa he saivat kaksi sivua tekstiä koskien koulu- ja opiskeluvuosia ja neljännessä vaiheessa reilun sivun verran tekstiä armeijavuosista ja sen jälkeisistä ajoista testaushetkeen. Kussakin vaiheessa tekstin lukemisen jälkeen psykologien piti vastata monivalintalomakkeeseen ja arvioida Kiddin käyttäytymistapoja, asenteita, kiinnostuksia, tyypillisiä reaktioita jne. Siis asioita, joihin oli olemassa oikeat vastaukset. Samalla tutkittavien oli myös arvioitava omaa vakuuttuneisuuttaan vastauksistaan. Tuloksena oli, että vastauksista oli oikein keskimäärin vain 28 %, eikä kukaan ylittänyt 50 %:n rajaa. Vastausten tarkkuudessa ei ollut vaiheen yksi lyhyestä kuvauksesta vaiheeseen neljä juuri minkäänlaista eroa. Tutkittavien usko tulkintoihinsa kasvoi kuitenkin tasaisesti, vaikka niiden todellinen tark-

kuus ei lisääntynyt. Vain kahden koehenkilön vakuuttuneisuus väheni. Lisäksi kokeneet psykologit eivät olleet yhtä varmoja tulkinnoistaan kuin kokemattomat. Epäröinnin vähenemisestä tutkittavien keskuudessa kertoi myös se, että vastausten korjaaminen tai muuntelu väheni vaihe vaiheelta. Tutkimusta ei toki pidä yleistää liian huolettomasti: Psykologit joutuivat kenties arvioimaan asioita (asenteet, reaktiot), joissa eivät olleet hyviä. Otos oli myös pieni ja Kiddin tapaus saattoi olla yllättävä. Lisäksi tieto oli tässä elämäkerrallista tietoa, eikä tutkimuksien tarjoamaa teoriasuuntautunutta tietoa. On myös mahdollista, että 90-luvun psykologit selviäisivät testistä paremmin kuin 60-luvun psykologit. Tästä kaikesta huolimatta olennaista on se, että lisätietoa ei osattu hyödyntää uusien hypoteesien luomiseen, vaan sitä käytettiin vähentämään epäröintiä. Tiedon avulla ei luotu uusia tulkintamahdollisuuksia vaan karsittiin niitä. Jos samoin käy terapiassa, lisätieto estää terapeutteja kuuntelemasta potilaitaan luovasti ja ymmärtämisen prosessi laiskistuu psykologin löydettyä jonkin teoriassa mahdollisen selitystavan.

3.2. Mitä on psykologinen tieto, jos psyykinen todellisuus on monitulkintainen?

Oman lisäkysymyksen psykologisen tiedon käyttökelpoisuudesta luo se, että psyykkistä todellisuutta pidetään monissa psykologian ajatusvirtauksissa varsin monitulkintaisena, eli samaa asiaa voi ymmärtää psykologisesti monella eri tavalla oikein. Esimerkiksi Wahlströmin (1988) mukaan refleksiivisessä perheterapiassa pyritään yhdessä asiakas-perheen kanssa tulkitsemaan todellisuutta entistä rikkaammin ja luovemmin, ei siis etsitä yhtä ainoaa oikeaa totuutta perheestä. Seikkula (1994) puolestaan väittää, että verkostoterapian hoitokokouksissa muutos tulee sitä todennäköisemmäksi, mitä moniäänisemmin asioita tarkastellaan. Tavoitteena on siis luova runsaus, ei Yksi Totuus. Psykodynaamisista ajattelijoista voi tässä yhteydessä mainita Runyanin (1982), jonka artikkeli Vincent Van Goghista esittelee 13 erilaista psykodynaamista selitystä sille, että Van Gogh leikkasi alaosan vasemmasta korvanlehdestään ja vei sen bordelliin, missä hän kysyi prostituoitua naista nimeltä Rachel ja ojensi korvanpalan tälle pyytäen säilyttämään sen huolella. Runyanin mukaan tätä voi ymmärtää mm. seuraavasti:

* Van Gogh oli turhautunut suhteissaan veljeensä Theon ja taiteilija Gauguiniin. Aggressiiviset impulssit näkyivät ensin historiallisesti dokumentoituna hyökkäyksenä Gaugunia kohtaan, sitten ne kääntyivät itsein.

* Korvan leikkaaminen oli itserankaisua homoseksuaalisista impulleista

Gauguinia kohtaan, symbolinen itsekastraatio. Hollannin kielessä korva on *lel* ja penis *lul*.

* Van Gogh oli vaikuttanut Arlesin härkätaisteluista, joissa matadorille annettiin härän korva palkinnoksi, ja hän antoi sen suosimalleen naiselle. Van Gogh samaistui ensin uhrattavaan härkään sitten voittoisaan matadoriin.

* Ennen kyseistä episodua oli paikallisessa lehdessä ollut 15 artikkelia kuuluisasta "Viiltäjä-Jackistä", joka silpoi prostituoituja ja joskus leikkasi heidän korvansa. Artikkelit nostivat sarjan levottomia tekoja, joista Van Goghin tempaus oli ehkä yksi. Sadismi kääntyi masokismiksi.

* Van Gogh tunsi sympatioita prostituoituja kohtaan ja kuului heidän kanssaan yhteiskunnan alakerrokseen. Hän oli kirjoittanut vain muutamia kuukausia aikaisemmin, että "huora on kuin lihaa teurastajan kaupassa". Asettumalla teurastettavan rooliin Van Gogh näytti sympatiansa.

* Van Gogh oli taloudellisesti ja psyykkisesti riippuvainen veljestään Theosta ja vietti yleensä mm. joulut tämän luona. Kyseisenä vuonna Theo vietti enenevässä määrin aikaa morsianmensa kanssa. Korvan silpominen on tässä kontekstissa pyrkimystä saada veljen huomio ja kenties taivuttaa hänet tulemaan Van Goghin luo.

* Van Gogh on mahdollisesti kärsinyt pelottavista kuuloharhoista ja psyykoottisessa tilassa ollessaan leikannut korvansa päästäkseen niistä eroon. Myöhemmin oleskellessaan sairaalassa ääniä kuulevien potilaiden kanssa Van Gogh arveli eräässä kirjeessään potilaiden harhojen johtuvan siitä, että näillä oli korvan hermoissa jotakin vikaa.

* Van Gogh oli elänyt nuorena kuolleen Vincent-nimisen vainajaveljen varjossa. Hän koki, ettei äiti rakasta häntä, koska suree yhä veljeä. Tappaessaan osan itseään, hän yritti voittaa äitinsä rakkautta samaistumalla tai symbolisesti muuttamalla vainajaveljen kaltaiseksi. Korvanpala annettiin äitiä edustavalle prostituoidulle ja se symboloi sekä lapsenomaista lahjaa että kuollutta lasta. Teko oli yhtä aikaa yritys hellyttää äitiä ja moittia tätä.

Lähtiessään pohtimaan tätä tulkintojen kirjoa Runyan huomauttaa, että psyykkiset ongelmat ovat usein ylideterminoituja, joten useampikin tulkinta voi olla yhtä aikaa pätevä. Tulkintoja voi myös ryhmitellä eri tavoin - vaikkapa sellaisiin, joissa keskuksena on nainen (äiti tai Rachel) tai veli Theo tai Gauguin. Voidaan jossakin määrin myös tehdä kriittisiä arvioita yksittäisten tulkintojen uskottavuudesta, pyrkiä sulkemaan epätodennäköisimmät pois ja suosimaan niitä, jotka saavat tukea useista lähteistä, esimerkiksi siitä, että Van Goghin kaksi myöhempää psyykkistä romahdusta seurasivat ajallisesti hankausta veli Theon kanssa. On myös mahdollista päätellä, että symbolisten tulkintojen tekeminen on toivottoman mielivaltaista, koska yhteyksiä edeltäviin tapahtumiin ja kokemuksiin on hämmentävän helppoa keksiä. Runyan itse uskoo, että mielivalta voi-

daan välttää korostamalla tulkintojen luontevuutta ja koherenttiutta.

Toisaalta voidaan kysyä, mitä kukaan psykologi tekee historiallisella totuudella Van Goghin korvasta. Sen sijaan kyvyllä luoda vaihtoehtoisia tulkintoja Van Goghin tapauksesta lienee käyttöä. Sen voi ajatella olevan vastalääkettä Oskampin (1965) tutkimuksessa havaittua liikavarmuutta vastaan, koska se havainnollistaa, ettei ole syytä hätäisesti hyväksyä ensimmäistä mieleen tulevaa tulkintaa. Samalla se haastaa käyttämään psykodynaamista viitekehystä entistä monipuolisemmin, moniäänisemmin. Tältä pohjalta monitulkintaisen todellisuuden parissa työskentelevä psykologi tarvitsee pikemmin rikkaita spekulatiota kuin faktaluonteista tietoa.

Jos psyykinen todellisuus on aidosti monitulkintainen, hyvinkin *erilaiset näkökulmat voivat olla yhtä aikaa tosia, ja sen lisäksi on vielä mahdollista laatia runsaasti uskottavia tulkintoja, jotka eivät kuitenkaan kyseisessä tapauksessa ole tosia*. Osa paikkansa pitävistä tulkinnoista taas saattavat olla luonteeltaan sellaisia, että niiden uskottavuutta on vaikea todentaa. Ei liene liioittelua väittää tällöin, että psyykkisen todellisuuden monitulkintainen luonne luo omat vaatimuksensa tutkimukselle. Tietoa, sanan perinteisessä merkityksessä, voi olla vaikea löytää tai ainakaan todistaa. Sen sijaan tärkeäksi nousee kyky luoda monipuolisia ja rikkaita tulkintoja sekä kyky arvioida näiden uskottavuutta. Tutkimukselle tämä voisi tarkoittaa sitä, että se keskittyisi enemmän spekulatioon ja tulkintataitoihin kuin perinteisen asiatiedon hankkimiseen. Lisäksi yleisen teorianmuodostuksen rinnalle nousee kyky luoda yksilöllisiä, aineistolähtöisiä teorioita.

Psyykinen todellisuus on paitsi monitulkintainen, myös moniulotteinen. Stiles (1993) huomauttaakin, että inhimillinen kokemus on niin moniulotteinen, ettei sen riittävä kuvaus synny lisäämällä muutamia uusia skaaloja tutkimuksen käyttämään testiin tai kehittämällä joitakin termejä taustalla olevaan teoriaan. Hän huomauttaa, että ihmiset kokevat, reagoivat ja muuttuvat yksilöllisesti. Yksilöllisyys on siten olennainen osa psyykkistä todellisuutta ja se pitää tutkimuksessa huomioida. Varsinkin, kun yksilöllisyyden lisääntyminen on hänestä yksi onnistuneen terapian tulos.

3.3. Terapeuttien tavasta käyttää psykologisia teorioita

Paitsi psyykkisen todellisuuden luonteen, myös terapeuttien tavan käyttää psykologista teoriatietoa voi nähdä asettavan omat haasteensa terapiatutkimukselle.

Stern (1985) kertoo ajasta, jolloin ikäspesifit kehitysvaiheet (oraalinen, anaalinen...) sekä muu kehityspsykologinen ja psykoanalyttinen teoria saneli hänen ja monien muiden terapiatyötä. Hän puhuu imperfektissä. Nykyään Stern ajattelee, että kehitystehtävät ja niihin liittyvät ongelmat ovat läpi elämän jatkuva prosessi ja ongelmat voivat syntyä eri ikävaiheissa. Tämä vapauttaa hänen mielestään terapeutin kuuntelemaan potilasta aidommin, lähtemään intensiiviselle tutkimusmatkalle, jota eivät etukäteiset teoreettiset opit rajoita. Teoria tarjoaa teemoja, kysymyksiä ja näkökulmia muttei vastauksia. Henkilöhistoriallisen totuuden metsästäminen tilalle tulee muutos- ja selitysvoimaisen metaforan etsiminen. Liian kattava teoria, joka lyö lukkoon psyykkisten perusteemojen (esim. autonomia) kehityksen ja ilmenemisen, saa Sternin tekstissä siten kielteisen ja aitoa ymmärtämistä estävän sävyn - se kuurouttaa yksilölliselle tarinalle. Kuitenkin tieteellisessä tutkimuksessa usein nähdään paljon vaivaa, että saataisiin aikaan mahdollisimman *poikkeukseton* sääntö tai teoria. Tieteessä pyritään myös objektiivisuuteen ja rationaalisuuteen, kun taas Sternin kuvaama terapeutti suhtautuu teoriaan eläytyen ja "kliinistä tunnetta" etsien.

Perheterapiassa käytetty reflektiivinen työryhmä tarjoaa havainnollisen ja havainnoitavan esimerkin terapeuttien ymmärtämisprosessista, ja Wahlström (1992) on tutkinut sitä diskurssianalyysin keinoin. Hän kuvaa, miten eräs työryhmä pyrki ymmärtämään asiakasperhettä, jossa oireena oli lapsen yökastelu ja lyhytjännitteisyys koulussa. Kun työryhmä aluksi käy Wahlströmin diagnostiseksi nimittämää diskurssia, he miettivät, että kastelijaperheissä on usein pingottunutta vihaa. Tätä taustaa vasten pohditaan kyseisen perheen isän äkkipikaisuutta ja äidin sovittelijan asemaa. Huomio kiinnittyy siihen, että tytär uskaltaa puhua riidoista avoimesti eikä muutenkaan tunnu kantavan niistä kaunaa. Riidat vaikuttavat häiritsevän enemmän äitiä. Näin työryhmän kliinisestä kokemuksesta ja teoriasta lähtevä yleinen diskurssi "kastelijaperheiden" vihaproblematiikasta auttaa kyseiselle asiakasperheelle ominaisten piirteiden huomaamista. Wahlström kuitenkin

korostaa, että diagnostinen diskurssi oli hylättävä, jotta työskentelyssä päästiin eteen päin. Tällöin keskusteluun alkoi tulla monipuolisempia huomioita perheestä: Kontekstin vaihtuessa vanhempien temperamenttien erilaisuutta ei enää sovellettu oireen kontekstiin, vaan se nähtiin joustavuuden ilmauksena. Keskustelun kielellinen taso siirtyi yleisestä yksityiseen, haastattelusta tehdyt havainnot painottuivat teorian tiedon väistyessä. Lopulta työryhmä rakensi assosiattiivisen analogian: perheessä puhutaan kahta kasvatuskieltä, isän tulista ja äidin hienotunteista kieltä. Palautteessaan perheelle työryhmä käytti tätä analogiaa ja viittasi siihen, että kaksikielisissä perheissä lapset usein oppivat hyvin molemmat kielet, jos kumpikin vanhempi puhuu johdonmukaisesti omaa kieltään. Näin isän temperamenttisuus sai uuden merkityksen ja kontekstin.

Yhteistä Sternin ja Wahlströmin kuvauksille terapian arjesta on *väljä suhde teorian tietoon*. Eri taustoista toimivat terapeutit käyttivät teoriaa lähtökohtana, eikä prosessi ollut mekaaninen tai tiukasti kontrolloitu. Perheterapiassa teoria ja kokemus yleisestä tarjosi tarttumapinnan, josta saatiin kiinni perheen yksilöllisyydestä ja resursseista. Diagnostinen diskurssi oli suorastaan pakko jättää, jotta haastattelusta saatiin irti työryhmän tarvitsema muutokseen tähtäävä ymmärrys. Sitäkään ei lopulta puettu teorian kielelle, vaan rakennettiin mieleen jäävä analogia psykologian ulkopuolelta. Syntyy paradoksi - jotta teoria olisi hyödyllinen, se on jossakin vaiheessa hylättävä.

Verkostoterapian suomalainen kehittäjä Jaakko Seikkula (1994) esittelee Bahtinin ajatusta, että aito ymmärrys kypsyy vasta vuoropuhelussa. Tällöin liian valmiiksi muotoillut ilmaisut ovat luonteeltaan monologisia, koska niihin ei joko odoteta lainkaan vastausta tai vastaus voi olla korkeintaan myöntävä tai kieltävä. Lisäksi uusien kysymysten ja vastausten kehä ei luoda. Seikkulan (1994, 155) omin sanoin: "Monologisessa keskustelussa jokin ilmaisu on oikeampi kuin toinen, kun taas dialogisessa keskustelussa ilmaisun arvo määräytyy kussakin vuoropuhelutilanteessa uudelleen." Niinpä Seikkulan kuvaamassa terapiatyöskentelyssä terapeutin tärkeä taito on juuri kyky dialogiseen keskusteluun. Tavoitteena on rikas ja moniääninen keskustelu. Tässäkin terapiatavassa teorian tieto voi siis palvella virikkeenä, mutta on haitaksi, jos siihen pitäydytään jäykästi. Tutkimukseen soveltaen ja hieman kärjistäen voisi sanoa, että hypoteeseja testaava

tutkimus edustaa ainakin teoriassa monologista dialogia, kun taas aineistolähtöinen ja spekulatioonkin taipuvainen tutkimus lähenee dialogisen ilmaisun ihanteita.

Terapeutit näyttävät käyttävän teorioita rikastamaan ymmärrystään, ja teoria myös auttaa hahmottamaan psyykkistä todellisuutta. Tiukka pitäytyminen teoriaan koetaan kuitenkin haitalliseksi ja asiakkaan yksilöllisyyttä vähätteleväksi. Tältä pohjalta hyvä terapiatutkimus ei anna vastaansanomattomia faktoja, vaan hyödyllisiä virikkeitä.

3.4. Tutkimus - virikkeitä ja tulkintataitoja ?

Teorioiden joustava ja soveltava käyttäminen on ristiriidassa tieteellisten teorioiden pyrkimyksen kanssa olla mahdollisimman kattavia ja yleistettäviä. Herää kysymys, millaiseen tutkimukseen pitäisi terapiatutkimuksen alueella pyrkiä, jotta tutkimuskohteen ominaislaatu ja kaivatun tietotaidon luonne huomioitaisiin? Perinteinen tietoon pyrkivä terapiatutkimus voi helposti olla yhtä turhauttavaa kuin yritys määritellä tieteellisesti kameleontin oikea väri. Yksi ratkaisu on laskea yleistettävyyden tasoa ja suostua kiinnostumaan väitteiden sijasta soveltamista. Tällöin tutkimuksen tulosten ei tarvitse olla yhtään yleistettävissä tai kiinnostaviakaan, jos tutkimuksen käyttämät tulkintataidot ovat. Jotta lukija taasen voisi tutkimuksen avulla kehittää tulkintataitojaan, ei voida tyytyä raportoimaan vain tuloksia, vaan myös aineisto, josta tulkinnat tehdään. Aineisto pitää vielä esittää runsaasti ja mahdollisimman aidossa muodossa, ei siis vaikkapa depressiopisteinä vaan tutkittavan omina lauseina. Jos taas hyväksytään psyykkisen todellisuuden aito monitulkintaisuus sekä se, että teoriassa mahdolliset ja uskottavat tulkinnat voivat olla kyseiselle yksilölle vääriä, tutkimuksen ei pidä pyrkiä niinkään vastaansanomattomaan tulokseen kuin monipuoliseen pohdintaan. Milloin tulokset ovat kiinnostuksen kohteena, niiden suhteen ei tarvitse päästä todistettavuuden tasolle, koska psyykkisen todellisuuden luonne on väkisinkin spekulatiivinen. Mielivallan välttämiseksi riittää, kun päättely- ja tulkintaketjut on tehty lukijalle havainnoitaviksi ja arvioitaviksi. Tuloksissa on myös olennaista niiden arvo uusien hyödyllisten ajatusten virikkeinä.

4. Psykkinen muutos ja sen tutkiminen projektiivisillä menetelmillä

4.1. Eri tapoja ymmärtää psykkinen muutos

Oireet ja toimintakyky: Pahkisen (1986) mukaan muutos -termi on suhteellisen objektiivinen, mutta käsitykset siitä, mikä on parantumista ovat arvosidonnaisia ja eri terapioiden tavoitellaan erilaista muutosta: behavioristisessa perinteessä korostetaan oireen poistumista, psykodynaamisessa henkistä kasvua. Koska potilaat ja yhteiskunta ovat yleensä erityisen kiinnostuneita oireiden poistumisesta, ulkoisesti havaittavat muutokset oireissa ovat luonteva tutkimuskohde. Kognitiivis-konstruktivistisesta näkökulmasta kirjoittava Toskala (1996) huomauttaa kuitenkin, että ulkoisten ja yhteismitallisten oireiden tutkimisessa ei useinkaan tavoiteta ihmisen yksilöllisyyttä tai todetut muutokset voivat olla irrelevantteja. Esimerkkinä hän mainitsee masentuneen ihmisen, jonka vastaukset testilomakkeen kyselyyn ilmaisevat yhtä voimakasta masennusta kuin ennenkin, mutta samalla hän voi tuoda esille uusia, erittäin myönteisiä ja subjektiivisesti tärkeitä muutoksia vaikkapa itsensä arvostamisessa. Masentumisen saamat merkitykset ja sen taustalla toimivat prosessit ovat tällöin ehkä ratkaisevasti muuttuneet, vaikka oireen määrä jollakin kyselylomakkeella mitattuna on sama. Myös Pahkinen (1986) korostaa muutoksen yksilöllistä luonnetta - sama määrä muutosta vaikkapa masennuksen vähenemisessä voi merkitä eri asiaa eri ihmisille. Oireentasoa astetta sisäistyneempi tapa tutkia muutosta onkin tarkastella psykkinen toimintakyvyn muuttumista. Esimerkiksi sosiaalisesti ahdistuneiden ihmisten vuorovaikutustaitoja voidaan kehittää roolileikkien avulla, jolloin heidän toimintakykynsä arjessa paranee (Toskala 1991). Tutkimus voidaan tällöin kohdentaa yksittäistä oiretta laajemmin arjen tilanteiden ulkoiseen sujumiseen ja rikkauteen.

Parempi itseymmärrys ja hallinta: Ymmärryskeskeisten terapioiden tavoitteina eivät yleensä ole niinkään ulkoiset kuin sisäiset muutokset. Tosin Pahkisen (1988) mukaan esimerkiksi Freud ei kovin selvästi muotoillut terapian muutostavoitteita. Yleisenä tavoitteena oli lähinnä lisääntynyt tiedostaminen ja psyyken rakenteen parempi toimiminen. Tähkän (1982) mukaan tiedostamista ei pidä psykoanalyysissa ymmärtää vain

älyllisenä toimintana, vaan sen tulee olla syvästi kokemuksellista, minkä takia potilaan ja terapeutin välinen transferenssisuhde on tärkeä tiedon löytämisen ja omaksumisen kanava. Ideana on kuitenkin, että potilas tiedostaa paremmin tiedostamatontaan, jolloin hän ei ole enää yhtä paljon sen armoilla kuin ennen. Poikkeuksena tiedostamisen ihan-teesta Tähkä mainitsee erityisen vakavien häiriöiden hoidon, jolloin lähinnä tuetaan potilaan egon toimivia rakenteita, jotta hän selviytyisi elämässään paremmin.

Stiles (1992) on muotoillut kognitiivisen ajatteluperinteen pohjalta assimilaatioteorian, joka jäsentää tiedostamisen myönteistä merkitystä. Perusideana on, että potilaan ongelmat syntyvät tilanteissa, joissa hän ei pysty toimimaan kognitiivisten ja emotionaalisten skeemojensa pohjalta. Tavoitteena on tällöin, että skeema muuttuu vähitellen terapeutin ja asiakkaan vuorovaikutuksessa, kunnes potilas voi assimiloida siihen ongelmallisia kokemuksia. Stileskin edellyttää muutoksen syntyvän kokemuksellisesti. Tällöin potilas aluksi ahdistuu lisää, kun aiemmin torjutut asiat tulevat lähemmäksi tietoisuutta. Kun ongelmat nimetään selvästi, niihin saadaan ymmärrystä ja ne työskennellään läpi, ne voidaan lopulta assimiloida onnistuneesti mielen rakenteisiin, jolloin potilas saavuttaa vaikeiden tilanteiden paremman hallinnan.

Kognitiivis-konstruktivistisesta näkökulmasta kirjoittava Toskala (1996) näkee Guidanoon liittyen toivottavan muutoksen olevan persoonallisten merkitysten ja niiden muodostaman kokonaisorganisaatioiden muuttumista. Persoonallisilla merkityksillä on sekä syntaktinen että semanttinen luonne. Semanttiset merkitykset ovat suorassa yhteydessä kieleen ja niistä käy esimerkkinä vaikkapa Beckin kuvaama masentuneen ihmisen kognitiivinen triadi, jonka voi ymmärtää depressiota ylläpitävänä kognitiivisena rakenteena. Syntaktinen tarkastelu taas vie huomion merkitysten prosessiluonteeseen. Esimerkiksi masentuneen ihmisen syväprosessit liittyvät usein menetyskokemuksiin ja niihin liittyviin pettymyksiin ja aggressioihin: depressiossa aktivoituu ristiriita, jossa toisena osana on tarvitsevuuden ja vaille jäämisen kokemukset toisena pettymyksen, pelon ja vihan tunteet. Välittömät semanttiset merkitykset depressiossa heijastavat usein vain suojautumista tuota ristiriitaa vastaan, jolloin ristiriidan tarkempi tutkiminen edellyttää pääsyä syntaktiselle prosessien tasolle. Terapeutin muutos taas kohdentuu

kognitiivis-konstruktivistisessa mallissa juuri näiden ristiriitojen lieventämiseen auttamalla potilasta niiden tiedostamisessa ja integroimisessa itseen. Toskala erottaakin syvä- ja pintatason muutokset toisistaan. Pintatason muutokset painottuvat usein kognitioihin ja syvätaason affekteihin. Ero ei kuitenkaan ole ehdoton, sillä pintatason muutos tarkoittaa erilaista tapaa ylläpitää psyykkisen järjestelmän koherenssia, jolloin se saattaa joskus edistää syvätaason muutosta. Esimerkiksi pintatasolla esiintyvä lisääntynyt sallivuus suhteessa itseen ja muihin voi aiheuttaa muutoksia syvemmissä psyyken tasoissa.

Itsen ja objektin kokemistavan muutos: Itseymmärrys ja sitä kautta saatu lisääntynyt hallinta ja toimintakyky ovat syviä potilaan kokemistapaan liittyviä muutoksia. Varsinkin, jos ne ovat syntyneet potilaan ja terapeutin vuorovaikutuksessa ja koskevat tunteen taason prosesseja. Silti ymmärryskeskeisissä terapioissa jää jotakin kokemuksellista muutosta havaitsematta, jos tarkastellaan vain tiedostamista. On muutosta, johon tiedostaminen liittyy, mutta jota ei ole erityisen osuvaa kuvata tiedostamisen lisääntymisenä.

Toskalan (1996) terapeutista muutosta koskevassa ajattelussa on Guidanoon perustuen keskeistä, että: a) tiedollinen prosessointi voi muuttua jäsentyneesti abstraktimmaksi, b) minuus joustavammaksi ja integroidummaksi (esimerkiksi aiemmin itsestä ulkoistetut puolet voidaan nähdä itsessä) sekä c) psyykkisen kokemisen itselähtöisyys tiedostetummaksi. Toskalan ydinsanana voi tuskin pitää vain tiedostamista, vaan myös *itsen kokemisen* ja kokemuksellisen toimimisen muuttumista. Tiedostaminen on tärkeä osa kokemistavan muuttumisesta, mutta kyse on silti laajemmasta minäprosessien muuttumisesta. Toskala viittaa Guidanoon, jonka mukaan yksilön kokema muutos on kuvattavissa hyvin vain yksilöllisesti ja prosessinomaisesti, vaikka jonkinlaisia vertailuja voidaan tietysti tehdä esimerkiksi edellä esitettyjen kolmen muutosnäkökulman suhteen.

Psykoanalyytikko Winnicott (1971) näkee terapiassa tärkeänä *objektisuhteiden* uudenlaisen rakentumisen. Tällöin saattaa olla tiedostamista tärkeämpää kokemus, että terapeutti säilyy luotettavana ja arvokkaana, vaikka potilas koettaa mielikuvissaan ja kenties käyttäytymiselläänkin provosoida tätä olemaan epäluotettava. Jos terapeutti säilyy tuhoavista mielikuvista ja provosoivasta käyttäytymisestä huolimatta arvokkaana, voi

syntyä aito kokemus siitä, että objekti on erillinen itsestä eikä siis ole sisäisin keinoin tuhottavissa. Tällainen korvaava objektikokemus voi olla erityisen arvokas esimerkiksi ihmiselle, joka ei ole voinut luottaa objektiensa kykyyn kestää vihaa, ja hänen on siksi täytynyt luoda objektien tarpeisiin räätälöity vale-itse suojelemaan objekteja. Samalla hänen autonomiansa kehittyminen on jäänyt kesken.

Myös Tähkän (1997) hahmottelemassa uudessa psykoanalyttisessa hoitonäkemyksessä on tiedostaminen saanut rinnalleen terapeutin ja potilaan vuorovaikutuksen tärkeänä muutostekijänä. Niinpä psykoanalyttista työskentelyä ei nähdä vain potilaan transferenssisuhteen tiedostamisena. Analyttikko on potilaalleen paitsi menneisyyden kokemuksia toistava transferenssiobjekti, myös uudenlaisen objektin kokemisen mahdollisuus, kehitysobjekti. Neuroosien hoidossa Tähkä näkee erityisen tärkeänä vähittäisen luopumisen oidipaalisista introjekteista, tärkeistä idealisoiduista objektimielikuvista. Vuorovaikutussuhde terapeuttiin mahdollistaa tuon luopumisprosessin rakentavan loppuunsaattamisen. Tällöin terapeutti edustaa potilaalle sekä menneisyyden objekteja, joiden menetystä surraan että uutta, kylläkin idealisoitua, kehitysobjektia, jonka olemassaolo motivoi muutosta. Niinpä transferenssitulkinnat ovat mielekkäitä vain, kun analyttikko on potilaalleen myös kehitysobjekti: transferenssitulkinnat konfrontoivat jatkuvasti potilasta nykytodellisuuden realiteetteihin ja uhkaavat siten potilasta mm. sisäisten objektien menetyksellä. Jos analyttikosta ei ole tullut uuden idealisoidun kehitysobjektin edustajaa, hän ei voi haastaa tai kyseenalaistaa potilaan transferenssiobjektien edustamia vanhoja kehitysobjekteja, eikä motivoida niistä luopumista. Kehitysobjektin roolissa terapeutti on Tähkän mukaan silloin, kun hän reagoi potilaaseensa eri tavalla kuin tämän aiemmat objektit. Tällöin potilaalle tarjoutuu mahdollisuus korvaaviin kokemuksiin siinä mielessä, että terapeutti käynnistää uudelleen keskeytyneen kehitystehtävän ja auttaa täten potilasta hyödyntämään omia kehityspotentiaalejaan. Aiemmassa teoksessaan Tähkä (1982) puhui samasta asiasta siten, että transferenssitulkinnat edellyttävät terapeutin ja potilaan välistä yhteistyösuhdetta, jonka turvin potilas voi kohdata ikäviäkin kokemuksia. Lisäksi potilas usein matkii terapeuttiaan ja samaistuu tämän analysoivaan puoleen, minkä voi yleensä nähdä edistävän psyykkistä kasvua. Tähkän (1997) uudemmassa ajattelussa yhteistyösuhde -termi on vaihtunut kehitysobjekti

-termiin, ja saanut siten aktiivisemman, laajemman ja itsenäisemmän merkityksen. Muutos ei neuroosienkaan hoidossa tapahdu vain rationaalisen tiedostamisen kautta, vaan myös uudenlaisen objektisuhteen solmimisen ja läpielämisen kautta. Psykooseissa ja rajatilahäiriöissä terapeutin eri roolit objektina ovat Tähkän mukaan vieläkin keskeisiä kuin neurooseissa.

Tähkän (1997) käyttämä kehitysobjekti -termi on uusi, mutta terapeutin yhteistyösuhteen itsenäistä merkitystä korostaa ainakin jo Greenson (1967). Lisäksi Greensonin (1967, 185-188) esimerkissä rouva K:n transferenssisuhteen tiedostamisesta näyttäytyy analyttikon salliva ja hyväksyvä mutta samalla neutraali suhtautuminen tärkeänä kokemuksena, jonka turvin rouva K uskaltaa päästää transferenssitunteet tietoisuuteensa. Ilmeisesti kokemus siitä, miten terapeutti otti transferenssitunteita vastaan, oli jollakin tavalla muutosvoimainen objektikokemus. Kokemus terapeutin suhtautumistavasta sisäistyi jossakin määrin omaksi sallivan neutraaliksi tavaksi kohdata kiellettyjä tunteita. Ei liene varsin väärin väittää, että ainakin Greensonin analyysissä transferenssisuhde oli paitsi tiedostamisen myös uudenlaisen objektin kokemisen palveluksessa.

Muutostavoitteen dialoginen rakentaminen: Rääkköläinen ja muut (1991) ovat omassa psykoosien hoitomallissaan muotoilleet periaatteen, jota jossakin määrin pyrittäneen toteuttamaan edellä esitellyissä yksilöterapioidessakin: Lähtökohtana on potilasperheen kokema muutostarve ja -kyky. Tosin työryhmä ei ota sitä vastaan sellaisenaan, vaan hoidon tavoitteet rakentuvat dialogisesti työryhmän ja potilasperheen välillä. Dialogiselta pohjalta ajatellen edellä esitetyt muutuskäsitykset edustavat pikemminkin terapeutin osuutta muutostavoitteista käytävässä dialogissa kuin yhdessä rakennettua lopputulosta.

4.2. Muutoksen tutkimisesta projektiivisillä testeillä

Käytetyimmät projektiiviset testit: McLeodin (1994) mukaan yleisimmin käytettyjä projektiivisiä testejä ovat Rorschachin musteläikkätesti, Murrayn TAT-testi sekä erilaiset lauseentäydennystestit. Piotrowski, Sherry ja Keller (1985) tutkivat *Journal of Personality Assessment* -lehden ympärillä olevan yhteisön suosimia testejä ja lähettivät 400:lle psykologille kyselyn, johon saivat 206 vastausta. Kyselyn perusteella suosituin

projektiivinen testi oli Rorschach, toisena TAT, kolmantena piirrä ihminen -testi, neljäntenä erilaiset lauseentäydennystestit. Kyseisessä tutkimuksessa testien käyttäjät olivat kuitenkin useammin terapeutteja kuin tutkijoita. Jonkinlaisen kuvan testien suosiosta tutkimuskäytöstä saa tekemällä hakuja PsycLIT -tiedostossa. 6.10.1997 tehdyssä haussa koskien vuosina 74-97 julkaistuja artikkeleja löytyi 2134 viittausta Rorschach testiin, joista 97:een liittyi myös hakusana "Psychotherapy". TAT esiintyi 1103 kertaa, joista 75 liittyi psykoterapiatutkimukseen. Make A Picture Story (MAPS) esiintyi 15 kertaa, eikä yksikään artikkeleista liittynyt psykoterapiassa tapahtuvan muutoksen tutkimiseen. Erilaisiin lauseentäydennystesteihin viitattiin 577 artikkelissa, joista neljään liittyi hakusana "Psychotherapy".

Rorschach: Rorschach-testin käytössä on viimeaikoina yleistynyt Exnerin järjestelmä, joka perustuu laajaan empiiriseen tutkimukseen ja muuttujien sisällön ja vaihtelun tilastolliseen tutkimiseen. Weiner ja Exner (1991) ovat luoneet terapian muutos- ja tuloksellisuustutkimukseensa määrällisiä Rorschach-muuttujia, jotka liittyvät: a) vaikeuteen käsitellä stressiä, b) kokemusten käsittelyyn tarkkaavaisesti, avoimesti ja pysyvällä tavalla, c) vaikeuksiin käyttää tehokkaasti ideaatiota (esim. ongelmia koskevat mielikuvat), d) ongelmiin itsetutkistelussa ja e) vaikeuteen tuntea olonsa mukavaksi ihmissuhteissa. Tältä pohjalta he ovat mm. vertailleet lyhyen ja pitkän terapian vaikutuksia. Abraham, Lepisto, Lewis, Schultz, ja Finkelberg (1994) ovat tutkineet Weinerin ja Exnerin löytöihin perustuen vaihtelua Rorschach -muuttujissa hoitoon sijoitetuilla nuorilla hoidon alkaessa ja kaksi vuotta sen jälkeen. Exneriläinen tulkintajärjestelmä mahdollisti seuraavanlaisia tuloksia: tutkittavilla oli parempi valmius hallita stressiä, käsitellä realiteetteja ja kokemuksia, käsitellä tunteita ja nauttia niistä, mutta ideationaaliset operaatiot eivät olleet muuttuneet merkittävästi. Sen sijaan itsehavainnointi oli kohentunut ja itsearviointi muuttunut realistisemmaksi. Lisäksi mukavuus ihmissuhteissa oli kasvanut. Exneriläisen tutkimuksen tarjoama tieto on siis lähinnä määrällistä, etukäteen määriteltyjä muuttujia koskevaa tietoa ja soveltunee hyvin tuloksellisuustutkimukseen ja hypoteeseja testaavaan tutkimukseen. Laadulliseen case-tyyppiseen tutkimukseenkin on Rorschachia silti käytetty. Esimerkkinä mainittakoon Petersonin (1992) artikkelin, jossa hän yhdistää strukturaaliseen tulkintaan laadullisen tarkastelun tulkites-

saan erään transvestiitin Rorschach -pöytäkirjaa.

Lauseentäydennystestit: Rock ja Goldenberger (1981) ovat käyttäneet "Washington University Sentence Completion" -testiä tutkiakseen foobisten terapiapotilaiden egon toimintojen kehittymistä erilaisissa terapioissa. Tutkittavat sijoiteltiin eri tasoille akselilla riippuvainen - itsenäinen. Vaikka erilaiset lauseentäydennystestit ovat suosittuja, psykoterapiatutkimuksessa niitä ei ainakaan alustavan haun perusteella käytetä paljoa.

Vapaan assosiaation menetelmä: Jack Martin (1992) on tutkinut kognitiivisten rakenteiden muuttumista yhdistämällä vapaan assosiaation ja miellekartan menetelmää. Terapeuttia ja potilasta pyydettiin heti terapiaistunnon jälkeen kertomaan vapaita assosiaatioita avainsanoista, jotka liittyvät potilaan ongelmiin ja minäkäsitykseen. Assosiaatiot kirjoitettiin lapuille ja ne palautettiin tutkittaville, joita pyydettiin seuraavaksi järjestämään assosiaatiolaput siten, että heidän ajattelussaan toisiinsa liittyvät sanat ovat lähellä ja etäiset taas kaukana toisistaan. Näin menetellen on ollut mahdollista osoittaa karttojen muuttuminen kompleksisemmiksi, mutta myös järjestyneemmiksi. Itseä ja ongelmaa koskevien käsitysten on voitu myös osoittaa integroituneen. Terapiarelevantin tiedon jäsentymistä hierarkkisesti on myös havaittavissa. Toisaalta vapaan assosiaation ja miellekartan menetelmä osoittautui Martinin mukaan varsin tilanneherkäksi.

Kuvakertomustestit: On vaikea löytää kuvakertomustesteillä tehtyjä muutostutkimuksia. Vaivattomasti löytyy tutkimuksia, joissa pyritään osoittamaan *jokin tiettyyn potilasryhmään liittyvä erityispiirre*. Esimerkiksi Koski, Holmberg ja Torvinen (1988) käyttivät TAT ja ORT -testejä tutkiessaan aleksitymian piirteiden liittymistä nuoruusiän diabetekseen. Kertomukset pisteytettiin asteikolla 1-5 tunneilmaisun, masennuksen, aggressioiden, defenssien tason, minäarvostuksen ja itsenäistymisprosessin tason mukaan. Tutkimuksen oli mahdollista osoittaa aleksitymian läsnäolo nuoruusiän diabeeteksessä. Kuvakertomustestejä on käytetty myös patologisten perhesuhteiden tutkimiseen: Summers ja Walsh (1979) tutkivat TAT- ja MAPS-testien avulla skitsofreniaa sairastavien isäsuhdetta. Tarinoita koodattiin kolmessa kategoriassa: Tunkeutuvan käyttäytymisen, eroamisen vaikeuden ja käskyjen toteutumisen teemat.

MAPS-testin *hahmovalinnat* ovat herättäneet jonkin verran tutkimuksellista mielenkiintoa. Lots of ja Steinke (1973) käyttivät MAPS-testin hahmoja tutkiessaan yhteyksiä Rotterin idean sisäisestä ja ulkoista kontrollista sekä ajattelun erikoisuuden ja abstraktiotason välillä. Tutkittavia koululaisia pyydettiin jakamaan MAPS-hahmot jollakin mielekkäällä tavalla kahteen ryhmään, millä mitattiin ajattelun erikoisuutta ja abstraktisuutta (esim. jako miehiin ja naisiin vai hyviin ja pahoihin). Tutkimuksessa ei saatu kuitenkaan syntymään tilastollisesti merkitseviä tuloksia. Ward (1973) taas tutki MAPS-testillä psyykkisesti kehitysvammaisten lasten kykyä samaistua erityyppisiin hahmoihin.

Kuvakertomustesteillä tehtyjä *laadullisia tutkimuksia* on suhteellisen vaikea löytää, ja syynä ehkä on vaikeus tiivistää laadullista tutkimusta artikkeliksi. Tapaustutkimusta ja laadullista esittämistapaa näytettäisiin käyttävän, kun testi on uusi ja sitä esitellään. Esimerkiksi tästä käy Schneidmanin (1951) toimittama kirja "Thematic test analysis", jossa eri psykologit esittelevät tulkintojaan saman tutkittavan TAT- ja MAPS-pöytäkirjoista. Osborne (1987) puolestaan esittelee kahden tapausesimerkin avulla, miten hän on käyttänyt O.R.T. (Object Relation Technique) -testiä sekä diagnostisesti että terapeutisesti työskennellessään koeahdistuksesta kärsivien murrosikäisten kanssa. Laadullista ja määrällistä tutkimusotetta yhdistelevää tutkimusta edustaa Kettusen ja Tuiskun (1984) pro-gradu, jossa on mm. MAPS-testin avulla tutkittu toisaalta hoitoalalle suuntautuvien, toisaalta työttömien nuorten identiteetin kehittymistä. Samankaltainen metodinen ratkaisu on Impiön ja Laitilan (1984) pro-gradussa, jossa tutkittiin MAPS-testistä rakennettujen valmiskuvien ja TAT -testin avulla yli 4-vuotiaiden tuhrijalasten ja allergisten lasten tarinoita etsien tietynlaista perhemallia tuhrijalapsilta. Yleisesti kuvakertomustestien tutkimuskäyttöä näyttää hallitsevan määrällisten pisteytysysteemien käyttö.

Varsin vähän on artikkeleja, joissa kuvakertomustestien avulla tutkitaan *psykoterapiaa ja muutosta*. Cramer ja Blatt (1990) kuitenkin käyttivät TAT -testiä tutkiessaan defenssi-
en muuttumista intensiivisessä psykoterapiassa. Tutkimuskohteina oli 90 vakavasti häiriintynyttä 18-29 -vuotiaasta nuorta, jotka olivat tutkimuksen aikana 15 kuukauden ajan intensiivisessä hoidossa. TAT-kertomuksia pisteytettiin Cramerin laatimalla systeemillä kolmen eri defenssin suhteen: kieltäminen, projektio ja identifikaatio. Tutkimuk-

sessä päästiin korkeaan arvioitsijoiden väliseen yksimielisyyteen ja tutkijoiden oli mahdollista osoittaa defenssien käytön määrän vähenemistä sekä miten se oli yhteydessä muilla tavoilla mitattuihin myönteisiin muutokseen oireissa ja ihmissuhteissa. Lisäksi tutkittavat oli jaettu persoonallisuuden ja defenssien mukaan riippuvaisiin ja vetäytyviin. Riippuvaisilla oli taipumusta käyttää kieltämistä ja he olivat useimmiten naisia. Vetäytyvät olivat useimmin miehiä, ja he käyttivät defenssinään projektiota. Sukupuoliidotuksen vastaisesti toimivilta löydettiin omanlaisensa tapa muuttua ja käyttää defenzejä. Tutkimusote oli pääosin määrällinen.

Ainoa löytämäni *laadullinen psykoterapiaan liittyvä muutostutkimus kuvakertomustestillä* oli Phillipsonin (1988) artikkeli O.R.T. -testistä kehitysprosessien käynnistäjänä. Phillipson kuvaa terapian lähtötilannetta, ensimmäistä O.R.T. -pöytäkirjaa, sitä seuraavaa terapiaa, kolme vuotta myöhemmin tehtyä O.R.T. -pöytäkirjaa sekä sen jälkeistä terapian päättämisprosessia. Hän viittaa teorioihin subliminaalista, esitietoisista havainnoista ja niiden suhteesta motiiveihin ja alitajuiseen kommunikaatioon. Phillipsonin tulkinnan mukaan varsinkin toisen kerran vahvassa terapeutisessa yhteistyösuhteessa syntyneet O.R.T. -tarinat herättivät alitajuista kommunikaatiota ja aloittivat potilaassa prosessin, jossa tärkeitä unia ja muistoja nousi hänen mieleensä ja niiden sisällöt siirtyivät transferenssisuhteeseen. Tämä vaikutti Phillipsonin mukaan terapiaan myönteisesti.

Kuvakertomustestien voisi kuvitella tarjoavan mahdollisuuksia esimerkiksi Toskalan (1996) kaipaamaan yksilöllisten muutosprosessien tutkimiseen. Tekemäni kirjallisuushaun perustella tämä mahdollisuus on tutkimuksessa kuitenkin paljolti kokeilematta.

5. Tutkimuksen lähtökohdat

5.1. Tutkimuksen tarkoitus ja hypoteesit

Tavoitteena on tutkia 16 - 20 -vuotiaiden terapiapotilaiden sisäisten mielikuvien muuttumista noin 8 kuukauden aikana. Koska kyse ei ole tuloksellisuustutkimuksesta, mukana ei ole vertailuryhmää, ja tutkittavia on vähän. Keskitytään muutoksen sisältöihin ja sävyihin tutkittavilla väittämättä, etteikö samankaltaista muutosta voisi tapahtua joille-

kuille ilman terapiaa tai, että terapiassa yleensä tapahtuisi havaitunlaista muutosta.

Tutkimusjärjestelyt eivät myöskään erityisesti tähtää sen selvittämiseen, mikä on tarkalleen juuri terapian osuus havaitusta muutoksesta. Lähtökohtana on, että noin 8 kuukautta jatkunut kerran viikossa tapahtuva terapia voi tuskin olla *lainkaan* vaikuttamatta.

Hypoteeseina on, että: a) ainakin joillakin terapiapotilailla tapahtuu psyykkisesti merkityksellistä muutosta sisäisissä mielikuvissa, b) muutoksessa on yksilöllisiä sisältöjä, jotka ovat psyykkisesti olennaisia, c) muutosta voidaan tutkia MAPS -kuvakertomustestin avulla ja d) havaittua muutosta voidaan ymmärtää psykodynaamisesta viitekehystä. Näitä hypoteeseja ei kuitenkaan varsinaisesti pyritä todentamaan tai kumoamaan, vaan ne motivoivat, ohjaavat ja rajaavat aineiston käsittelyä.

5.2. Laadullisen tutkimusotteen perustelu ja tavoitteet

Kun käsitellään pientä aineistoa perusteellisesti, on mahdollista tutkia muutoksen yksilöllisiä merkityksiä. Koska tutkimuskohteena on *yksilöllinen* muutos, ei tieteellisyyttä voi rakentaa *toistettavuudelle*, vaan se perustuu tässä tutkimuksessa avoimuuden ja läpinäkyvyyden periaatteeseen: väitteiden pohjana oleva aineisto on lähes kokonaan lukijan käytössä ja hän voi tehdä kilpailevia tulkintoja. Samoin tutkijan päättelyprosessi on esitelty yksityiskohtaisesti, jolloin lukija voi seurata ja arvioida sitä.

Perinteisesti tiede pyrkii selvittämään yleisiä lainalaisuuksia, koska juuri niiden uskotaan olevan sovellettavissa lukijan todellisuuteen. Tällainen tutkimusote kuitenkin lähtökohtaisesti karsii yksilöllisen puolen totuudesta huomion ulkopuolelle. Laadullisen ja aineistolähtöisen tutkimuksen keinoin voidaan tätä kuvausta tasapainottaa: kokeillaan ajatusta, että yksilöllisissä sisällöissä ja sävyissä on aiheen kannalta olennaisia selittäviä tekijöitä. Erityisen tärkeää on saada ymmärrystä siihen, miten havaitut asiat suhteutuvat ja saavat merkityksensä tutkittavan omasta maailmasta käsin. Lukija ei saa tietoa vaikeasta siitä, miten muutos keskimääräisesti tietyn ikäisillä neuroottisilla terapiapotilailla ilmenee, mutta hän saa kolme havainnollista ja yksityiskohtaista tarinaa siitä, millaista psyykkisesti merkityksellistä muutosta voi tapahtua ja miten se voi liittyä yksilön psykiseen dynamiikkaan. Lukija voi myös hyötyä tutkijan tulkintakeinoista, ja kehittää niitä

itselleen sopiviksi. Lukija saa käyttöönsä myös tutkijan keräämän materiaalin, jonka avulla hän voi tutkijasta riippumatta kehittää omia tulkintataitojaan ja ajatteluaan.

Tutkimusotteen suhteen on pyritty aineistolähtöisyyteen. Mahrer (1984) väittää, että juuri psykoterapiatutkimuksessa perinteinen hypoteeseja testaava tutkimusote on joutunut vaikeuksiin, ja hän asettaa vaihtoehdoksi "löytämissuuntautuneen" (discovery oriented) tutkimusotteen, jossa jokin asia otetaan tarkempaan käsittelyyn, jotta siitä löydetäisiin, mitä löydettävissä on.

Tämä tutkimus on aineistolähtöinen, mutta ei puhtaasti fenomenologinen, sillä havaitun muutoksen tulkitsemisessa on tarkoitus käyttää psykodynaamista viitekehystä. Lisäksi hyödynnetään MAPS-testiin liittyviä ennakko-oletuksia. Tutkimusta ei silti ole suunnattu minkään yksittäisen psykodynaamiseen teoriaan tai MAPS-testiin liittyvän hypoteesin testaamiseen, vaan tutkittavien yksilöllinen kokemusmaailma ja kieli ovat tutkimuksen keskuksessa. Tästä syystä myös tutkimusasetelma on suunniteltu tarkoituksellisen väljäksi ja joustavaksi.

6. Tutkimuksen toteuttaminen

6.1. Tutkimuksen kulku

Tutkimukseen kuului kolme tapaamiskertaa kunkin tutkittavan kanssa. Ensimmäinen kerta alkoi lyhyellä haastattelulla, jonka tarkoituksena oli luoda myönteinen ilmapiiri itse testaukseen sekä kerätä yleistiedot tutkittavasta: ikä, sukupuoli, itse lyhyesti kerrottua tulossyy, koulutus, perhetilanne eli lähinnä perheenjäsenten määrä, vanhempien ikä ja asuvatko he yhdessä. Tutkittavalta kysyttiin myös, oliko hänen päivänsä ollut tavallinen, tavallista mukavampi tai ikävämpi. Sen jälkeen tehtiin MAPS -testi. Ohjeena testiin oli: "Tämä testi on tarinoiden keksimistä ja kertomista. Siihen ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Voit kertoa sellaisia tarinoita kuin haluat." Sneidermanin (1952) ohjeiden mukaan tutkittavalle annettiin ensin olohuonetaulu, sitten hahmot sekä sanottiin: "Sinun pitää nyt valita haluamasi hahmot ja asetella ne taululle niin kuin ne voisivat olla oikeassa elämässäkin. Sen jälkeen kerrot taulusta tarinan". Kunkin tarinan jälkeen tutkittava

nimesi kertomuksensa. Testauksen jälkeen tutkittavilta kysyttiin, oliko jokin tarina hyvin suoraan heidän elämästään. Hahmojen valitsemisjärjestystä en merkinnyt, koska halusin keskittyä tutkimustilanteen vaikutelmien havaitsemiseen. Kirjasin hahmot siten kuin tutkittava ne tarinansa jäljiltä jätti.

Noin 8 kuukauden kuluttua oli toinen tapaaminen, jolloin tehtiin MAPS-testi uudestaan samoilla tauluilla ja ohjeilla. Testauksen jälkeen tutkittavat arvioivat kokemaansa muutosta kuluneena aikana ja siihen vaikuttuneita asioita, myös terapian vaikutusta. Heiltä kysyttiin myös, millainen heidän päivänsä sillä kerralla oli ollut, jotta olisi mahdollista arvioida mielialan vaikutusta tarinoissa mahdollisesti havaittavaan muutokseen.

Kolmannella tapaamiskerralla tutkittavat lukivat molemmat MAPS-pöytäkirjansa ja kysyin heiltä kaksi kysymystä: a) mitä nuo tarinat kertovat heistä ja b) onko niissä heidän mielestään havaittavissa psyykkisesti merkityksellistä muutosta. Lisäksi kysyin heidän mielipiteitään tarinoiden yksityiskohdista. Lopuksi kerroin heille keskustelemaan sävyyn omista tulkinnoista ja kysyin heiltä kommentteja niihin.

6.2. Tutkittavat

Tutkittavat olivat 16 - 20 -vuotiaita lähinnä neuroottistasoisesti oireilevia nuorisopsykiatrian poliklinikan asiakkaita. Ikään liittyvän rajoituksen tarkoituksena oli helpottaa muutosten vertailua laadullisessa mielessä: kun tutkittavat ovat suurinpiirtein samanikäisiä, heitä voi käyttää toistensa vertailukohtina yksilöllisen muutoksen arvioimisessa. Ajatus, että tutkittavat olisivat lähinnä neuroottistasoisesti oirehtivia, motivoitui oletuksesta, että neuroosipotilaiden tarinoissa voi kuvitella olevan todennäköisempää havaita muutoksia jo noin 8 kuukauden hoidon jälkeen kuin rajatilaisten tai psykoottisten potilaiden kertomuksissa. Neuroosidiagnoosi on siis ymmärrettävä käytännön sanelemana toiveena, joten tutkimuksessa ei ole nähty vaivaa sen miettimiseen, täyttävätkö kaikki tutkittavat kyseisen diagnoosin kriteerit.

Tutkittavia oli alussa viisi, mutta kaksi keskeytti terapiansa, eivätkä he erillisestä kutsutakaan huolimatta tulleet toiseen testaukseen. Siispä tutkimukseen jäi jäljelle kolme

nuorta, joista kaksi naista ja yksi mies. Tutkittavien vähentyneestä määrästä oli se etu, että aineiston perusteellinen esittäminen lukijalle tuli mahdolliseksi.

Tutkittavat kävivät kahdella eri terapeutilla noin kerran viikossa psykodynaamisesti orientoituneessa terapiassa. Poikkeuksena kuitenkin Tarmoksi nimetty tutkittava, jonka terapia oli jonkin verran katkonaista. Kaikkien tutkittavien nimet on muutettu.

6.3. MAPS -testi

Jensen (1965) luonnehtii MAPS-testiä "tee-se-itse TAT"-testiksi ja testin luoja Shneidman (1952) kuvaa itsekin MAPS -testiä muunnelmaksi Murrayn TAT-testistä. Perusidea on, että testattava saa vaikkapa olohuonetta tai kellaria esittäviä taustatauluja, joihin hän valitsee testin 67:stä eri hahmosta haluamansa ja asettelee ne mielensä mukaan taululle. Sen jälkeen hänen on kerrottava tarina ja annettava sille nimi. Osa hahmoista on arkittodellisuudesta ja niissä on vaihtelua iän, sukupuolen, ammattien ja tunnetilojen suhteen. Osa hahmoista kuuluu fantasiamaailmaan kuten esimerkiksi Teräsmies tai kummitus. Mukana on myös muutama eläinhahmo.

Tässä tutkimuksessa käytettiin Risto Friedin suomalaisiin oloihin kehittelemää versiota testistä. Erona Shneidmanin versioon on, että osa hahmoista on muutettu suomalaiseen yhteiskuntaan sopiviksi. Lisäksi Friedin versiossa on saunataulu.

Kuhunkin taulupohjaan liittyy tiettyjä psyykkisiä teemoja. Niinpä testattava keksiessään tarinaa vaikkapa olohuonetauluun joutuu työllistämään toiveitaan, pelkojaan ja kokemuksiaan juuri perhe-elämästä. Tähän tutkimukseen valittiin seuraavat taulupohjat:

1. olohuonetaulu - perhesuhteisiin liittyvät mielikuvat;
2. katutaulu - mielikuvat aggressiivisesta ympäristöstä perheen ulkopuolella;
3. lääkäritaulu - suhde hoitoon;
4. siltataulu - itsetuhoisuus, depressio;
5. kellari - mielen kerroksellisuus, kielletyn tekeminen, syrjään laitetut asiat;
6. lautta - itsenäistyminen, selviytyminen vaaroista ja vastoinkäymisistä;
7. luokkahuone - esillä oleminen, suorituspaineeet, auktoriteetit, suhde ikätovereihin;

8. sauna - suhde kehoon, alastomuuteen ja seksuaalisuuteen.

Kyse on tietenkin vain oletuksista, joten tulkinta ei mekaanisesti lähde siitä, että taulupohjan antama vihje sanelisi kertomuksen psyykkisen teeman.

MAPS-testi ei ole erityisen suosittu testi. Jensen (1965) antaa siitä varsin murskaavan arvion testejä arvioivassa kirjassa "The sixth mental measurements yearbook". Jensen viittaa tutkimuksiin, joissa MAPS-testin asiantuntijatulkitsijoiden väliset korrelaatiot olivat välillä .30 - .40. Validiteettiin liittyvät korrelaatiot puolestaan olivat välillä .10 - .20. Tältä pohjalta Jensen katsoo MAPS-testin hyödyttömäksi yksilön arviointiin eikä näe mitään syytä suosittaa sitä. Tosin Jensen katsoo osan kritiikistä soveltuvan myös TAT-testiin. Toisaalta Jensenin mielestä MAPS ei tuo myöskään mitään olennaista uutta TAT -testiin. Kliinisessä käytössä Jensenin mukaan useat tulkitsijat ovat luoneet omat kokemukseensa perustuvat "normit" TAT -testiin, eivätkä he ymmärrettävästi motivoitu luomaan uusia MAPS -testiä varten. Tyydyttäviä tutkimuksellisia normeja ei hänen mukaansa MAPS-testiin ole edes odotettavissa, koska testi tarjoaa niin suuren määrän mahdollisia variaatioita. Lisäksi hän toteaa, että edes TAT-testin normeihin harvoin viitataan kliinisessä käytössä. Buroksen (1974) toimittaman, testejä arvioivan sarjan uudemmassa osassa ei MAPS-testistä anneta uutta arviota, vaan vain mainitaan joitakin tutkimuksia, joissa sitä on käytetty.

Tässä tutkimuksessa MAPS-testiin suhtaudutaan paljon toiveikkaammin. Jensenin kritiikki voi olla paikallaan, jos on tarkoitus tehdä hypoteeseja testaavaa tutkimusta. Tässä ei kuitenkaan ole tarkoitus löytää testiä, jota asiantuntijat tulkitsisivat mahdollisimman samalla tavoin tai jonka pohjalta saataisiin selville diagnostinen totuus tutkittavasta. Sen sijaan on tavoitteena on tehdä näkyväksi sisäisen kokemistavan muutosta, ja tarjota siinä mahdollisimman paljon tilaa potilaan omalle äänelle ja yksilölliselle maailmalle. Toisaalta ei ole haluttu tunkeutua liian näkyvästi intiimiin terapiasuhteeseen vaikkapa videokameroiden tms. avulla. Tältä pohjalta kuvakertomustestien käyttö näyttyy lupaavana ideana. MAPS-testin puolesta puhuu taasen se, että testi tarjoaa vain taulun taustan ja suuren määrän valittavia hahmoja, ei siis varsinaista tilannetta kuten helppokäyttöisempi ja suositumpi TAT. Kun tarinoiden pohjalla oleva tilanne voi vaih-

della, on mahdollisten tarinoiden määrä suurempi. Siten MAPS-testin voi kuvitella olevan herkempi muutokselle. Tältä pohjalta voi kuvitella myös MAPS-testin toistettavuuden olevan parempi kuin TAT-testin: kun kertoja ei saa nähtäväkseen samaa kuvaa kuin edellisellä kerralla, hän ei ehkä niin tarkasti muista aiemmin kertomiaan tarinoita.

Koska tutkittava rakentaa itse myös kuvan eikä vain tarinaa, hänen osuutensa lopputuloksesta on suurempi kuin TAT:ssa. Tämän takia on mahdollista, että hänelle tärkeät psyykkiset teematkin toistuvat enemmän. Tämä on tärkeää, koska käytetty tulkinnat perustuivat osin toistuviin teemoihin.

6.4. Aineiston käsittely

Tutkittavien kertomukset sekä toisen ja kolmannen tapaamiskerran haastattelut äänitettiin kasetille. Koska puheessa on paljon informaatiota, joka katoaa purettaessa tekstiksi, pyrin ensimmäisessä vaiheessa kirjoittamaan tekstin hyvin neutraaliin muotoon, ilman välimerkkejä ja jakoa lauseisiin. Teksti rytmittyi puhujan pitämien pienten taukojen mukaan, jotka merkitsin kolmella pisteellä. Yli 10 sekunnin tauot mittasin erikseen ja laitoin sulkuihin. Toisinaan laitoin sulkuihin myös huomautuksia äänensävyistä. Seuraavassa pieni esimerkki ensimmäisen vaiheen tekstistä henkilöltä, joka ei tullut toiseen tapaamiseen, eikä siten kuulu varsinaiseen aineistoon:

4. Susi (Katutaulu)

elikä tota mä... tää on ihan jostain... mä en tiedä onko... nykyään varmaan Kanadassa on tämmösiä... suurempia tai siis... tämmösiäkin kaupunkeja... tääl on hirveitä pilvenpiirtäjiä mutta joka tapauksessa... tää on ihan just joltain vissiin sillalta kuva ja tota... tää susi tyhmä raukka on eksynyt kaupunkiin sieltä jostain metikoista ja tota-niin (yskähtää) siellä harhailu ja... harhailu ja tota... sitä on vähän autot töniny siellä ja... se on vähän uupuneen näkönen... kieli roikkuu tuolla ulkona ja tota... niinni... sitt se kuitenkin pääsee (painokkaasti) takaisin sinne mettään ett siinä ei ollu mitään... ett se vain kävi kattomassa ett mikäs ihme paikka tuolla on ja... sitt se päätti, ettei se ole ollenkaan hänen paikkansa... ja mikäs tän nimi sitt vois olla... tää vois olla ihan vaan susi, koska tässä nyt ei oo mitään muuta kun tää susi... hmh.

Edellisen kaltaista tekstiä on kuitenkin verraten työläs lukea, eikä tutkimuksessa käytetty tulkintatapakaan vaatinut näin yksityiskohtaista aineiston esittämistä. Lisäksi oli perusteltua pyrkiä lyhentämään tekstiä. Päädyin esittämään tarinat jonkin verran tulkittuna ja edellistä kirjallisemmassa asussa. Tarkoitus oli kuitenkin, että puheenomaisuus ja tutkittavan oma kieli pääsevät esiin. Toisinaan olen sulkeisiin lisännyt sanan,

jonka puhuja on lauseyhteydestä päätellen ajatellut, mutta ei ole sanonut ääneen. Lopullisessa versiossa olen muutamaa tulkinnan kannalta perusteltua poikkeusta lukuun ottamatta jättänyt pois tekstipätkät, joissa tutkittavat nimeävät tarinansa, sillä nimi käy ilmi jo otsikosta. Samoin poistin yleensä tarinoiden lopussa olleen lyhyen keskustelun, jossa kysyn tutkittavalta, onko hänellä vielä jotakin kerrottavaa, vai loppuiko tarina. Litterointivaiheessa oli tavoitteena miettiä huolellisesti, mitkä lauseet kuuluvat ajatuk-sellisesti yhteen ja ovat siten samassa virkkeessä. Muutamat sivulauseet saattoivat sopia niin edeltävään kuin seuraavaankin lauseeseen. Tällöin pyrin jättämään ne neutraalisti omiksi virkkeikseen, jolloin lukija voi itse päätellä kumpaan ne kuuluvat. Lopputulos näyttää tältä:

4. Susi (Katutaulu)

Tää on jostain, mä en tiedä, nykyään varmaan Kanadassa on suurempia, tai tämmösiäkin kaupunkeja. Tääl on hirveitä pilvenpiirtäjiä. Joka tapauksessa tää on ihan just joltain vissiin sillalta tää kuva ja susi tyhmä raukka on eksynyt kaupunkiin sieltä jostain meti-köistä. (Se on) siellä harhailu ja sitä on autot töniny. Se on vähän uupuneen näkönen, kieli roikkuu ulkona. Se kuitenkin pääsee takaisin sinne mettään, ett siinä ei ollu mitään. Se vain kävi kattomassa, ett mikäs ihme paikka tuolla on ja päätti, ettei se ole ollenkaan hänen paikkansa.

Haastatteluaineiston olen käsitellyt samalla tavalla, mutten ole raportoinut sitä yhtä perusteellisesti. Olen viitannut siihen toisinaan referoiden, toisinaan suoraan lainauksin. Kun teksti on vaikuttanut monitulkintaiselta, olen käyttänyt suoraa lainausta, tutkittavi-en selkeät lausumat taasen olen referoinut tiiviisti omin sanoin.

Johtuen ehkä testaustilanteiden rauhallisuudesta ja tasokkaasta äänityslaitteesta vain muutamaa sanaa lukuun ottamatta kaikesta sai selvän. Harmittavimpana poikkeuksena tästä oli Tarmon ensimmäisen kerran lääkäritaulun tarinassa epäselviksi jäävät pari sanaa, jotka olivat tarinan kannalta merkittäviä.

6.5. Aineiston tulkinta

Tutkimuksen tulkintasysteemi noudattaa Shneidmanin (1952) MAPS-käsikirjan työjärjestystä: Pöytäkirja käydään ensin läpi tarina tarinalta, sen jälkeen katsotaan, miten erilaiset teemat esiintyvät tarinoissa. Lopuksi tehdään yhteenveto. Tarkalleen ottaen tulkintaprosessi oli tosin hivenen mutkikkaampi ja kehämäisempi siten, että kun tarinat

oli käyty läpi teemoittain, kävin ne vielä uudelleen läpi tarina tarinalta, mikä puolestaan vaikutti teemoihin jne. Erona Shneidmanin esittämiin tulkintatapoihin on, että tulkinnat eivät useinkaan lähde puhtaasti tarinan psyykkisestä analyysistä, eivätkä kaikki teemat ole Shneidmanin "psyykkisiä alueita" kuten paineet, motiivit, minäkäsitys jne. Tulkinnan lähtökohtana ja teemoina voivatkin olla toistumaan lähtevät kerronnalliset aiheet kuten lähteminen, vahingot, kohtaamattomuus, päähenkilön tuhoutuminen jne. Tämä menettely vastannee sitä, mitä Cramer (1996) nimittää narratiivisensitiivisyydeksi: Tulkitsija on tietoinen siitä, että kertomuksissa on myös tiedostamattomia tasoja ja hän kuuntelee sekä tarinoiden eksplisiittisiä että implisiittisiä sisältöjä ollen samalla herkkä sisältöjen toistumiselle, kielellisille sävyille, tauoille ja sanonnoille.

Kun jonkin teeman toistuminen on havaittavissa, aletaan pohtia sen merkitystä psykodynaamisen teorian ja nuoruusiän kehityspsykologisten tehtävien valossa. Tietysti myös tutkittavan elämäntilanne on olennainen tulkinnan kannalta. Niinpä vaikkapa tarina vihaisesta sudesta, joka lähtee metsästä kaupunkiin ja tulee siellä kaltoin kohdelluksi, saa kovin erilaisia tulkintoja, jos kertojana on vaikkapa 7 -vuotias kouluhäirikkö, 17-vuotias terapian aloittanut nuori, 19-vuotias ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelija, 30-vuotias avioeron hakija, 40 -vuotias kaupunkiin muuttanut entinen maanviljelijä tai 70-vuotias puolipakolla kunnalliskotiin sijoitettu eläkeläinen. Myös suhde tutkimukseen ja terapiaan ovat mahdollisia tulkinnallisia konteksteja. Tässä tutkimuksessa erityisen huomion kohteena ovat tutkittavien iän mukaisiin kehitystehtäviin kuten itsenäistymiseen, identiteettiin, seksuaalisuuteen ja toverisuhteisiin liittyvät teemat. Myös tarinoiden heijastama tunne-elämä on tulkintojen polttopisteessä.

Tulkinta rakentuu siis paljolti toistuvien teemojen varaan. Hypoteesina on, että teema joka kiehtoo kertojan mieltä useassa tarinassa on todennäköisesti keskeistä hänen arken-
sa psyykkiselle työlle: se toistuu, koska tuo mielihyvää tai on keino käsitellä ahdistusta. Siten tarinat heijastavat sitä, millaista mielihyvää kertoja tavoittelee ja millä keinoin, sekä miten hän sietää, säätelee ja käsittelee psyykkistä ahdistusta. Pelkkä teeman toistumisen määrä ei kuitenkaan mekaanisesti sanele tulkintoja, vaan tärkeää on syntyvä kokonaiskuva. Tulkintatapa on jonkin verran spekulatiivinen, mutta toisaalta kerron-

nallisten teemojen toistuminen on mahdollista empiirisesti osoittaa, ja tulkinnat ovat siten kommunikoitavissa sekä tiedeyhteisölle että tutkittavalle. Tutkittavien kanssa käydyt keskustelut, varsinkin kolmannen tapaamiskerran palautekeskustelu ovat myös olennainen ja välttämätön osa tutkimusta.

Esimerkiksi Fine (1951) ja Hartman (1951) ovat kehittäneet varsin pitkälle strukturoituja lomakkeita MAPS-tarinoiden tulkittamiseksi varten. Joel (1948) sekä viime aikoina Heuvelmann ja Graybill (1990) ovat pyrkineet luomaan normistoja MAPS -tarinoille. Kyseiset normit koskevat kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta vääränlaisia tutkittavia, eivätkä kenties muutoinkaan sovellu suomalaiseen ympäristöön. MAPS-testin normittaminen ei välttämättä muutoinkaan ole erityisen mielekästä, mikäli Jensenin (1965) arviota on uskominen. Tässä tutkimuksessa onkin valittu tulkintatapa, jota voisi verrata impressionistisiin ja synteesiin pyrkiviin tulkintatapoihin. MAPS-testin tulkintakirjallisuudesta olen ottanut vaikutteita esimerkiksi Arnoldin (1951) kiinnostuksesta siihen, miten juoni tarinasta toiseen kulkee, Rotterin ja Jessorin (1951) tavasta etsiä suggestiivisia johtolankoja (suggestive leads), Aronin (1951) ideasta, että tulkitsija kerää itselleen pitkän muistilistan psykologisen kiinnostuksensa kohteista ja etsii niitä tarinoista, sekä Joelin ja Shapiron (1951) kiinnostuksesta siihen, miten kertoja ilmaisee tarpeitaan ja suojelee itseään uhkilta. Edellä esittelemäni tämän tutkimuksen tulkintatapa on näistä vaikutteista eteen päin kehitelty versio, joka pyrkii vastaamaan erityisesti nuorisopsykiatrian ja laadullisen tutkimuksen tarpeisiin.

7. Tulokset

7.1. Elina

Taustatiedot: Elina on 17-vuotias lukiolainen. Hän käy terapiassa noin kerran viikossa ja sanoo terapiaan hakeutumisensa syyksi elämäntilanteen ja mieltä vaivaavat asiat.

Elina asuu vanhempiensa luona, ja hänen isänsä on 43- ja äitinsä 39-vuotias. Hänellä on 18-vuotias isovelji ja 10-vuotias pikkusisko. Opiskelussaan Elina menestyy hyvin, jopa erinomaisesti. Elina on tavannut naisterapeuttinsa ennen testausta kahdeksan kertaa.

Ensimmäinen tapaaminen 28.8.1996

Yleistä: Elinan päivä on ollut tavallinen. Testausta hän sanoo jännittäneensä. Itse tarinan kertomiseen hänellä on intensiivinen ote, ja niiden psyykkinen latautuneisuus ilmeisesti yllätti Elinan itsensäkin. Tätä kuvannee Elinan kommentti kellaritaulun tarinan jälkeen: "Tuli ihan idioottiolo, kun tällasta ihan pimeetä". Oma vaikutelmani oli, että varsinkin koulutaulun tarina oli psyykkisesti hyvin merkityksellinen. Nimien keksimisen tarinoille Elina koki vaikeaksi.

1. Arkiaamu

Elina: Nää on nyt vähän eri-ikäsen näkösiä, mutta nää on perheen isä ja äiti ja ne on kahestaan kotona, kersat on koulussa. Tossa on noitten koira ja kissa. Ilmeisesti nyt nää on ilmeistä päätellen hyvin suuttuneita. Niille on tullut jostain riitaa, niille tulee aika

Olohuonetaulu I

usein kaikista pienistä asioista riitaa. Ne ei oikein osaa aina ratkasta niitä riitoja, ja sen takia niistä aina toinen lähtee. Tää isä on lähdössä tästä nyt pois. Se lähtee johonkin ajeleen vähäks aikaa, ja ne mököttää vähän aikaa, ku se tulee kotia. Sitt se on taas unohdettu.

Tulkinta: Vanhemmat eivät osaa riidellä.

Olohuonetausta herättää Elinassa mielikuvan riitelevistä vanhemmista. Riitaa tulee usein ja pienistä asioista, eikä niitä ratkota, vaan jompi kumpi lähtee aina pois mököttä-

mään, kunnes asia on "unohdettu". Nimi "arkiaamu" vihjaa, että jokin tarinassa on Elinan arkea. Palautekeskustelussa Elina kommentoi kertomustaan näin:

"Tää ensimmäinen, arkiaamu, tää missä nää riitelee, on vähän meiltä kottoo. Ei nyt pahasti, ei meillä kauheesti riidellä, mutta sillai just, että iskä sitt mököttää."

Vanhempien riitely onkin siinä määrin mieltä vaivaava asia, että Elina ottaa sen teemaksi keksiessään tarinan olohuonetauluun. Riita alkaa lasten ollessa koulussa, mikä voi heijastaa kouluun lähtevän tyttären pelkoa, että vanhemmat alkavat riidellä, kun hän ei ole paikalla tasapainottamassa tilannetta. Tätä tulkintaa Elina ei palautekeskustelussa kommentoinut.

Vihainen äitihahmo on kuvan keskus. Äitihahmo on myös yksiselitteisemmin vihainen kuin isähahmo. Lasten ja varsinkin omanikäisen samaistuskohteen puuttumisen kuvassa voi tulkita haluksi olla näkemättä vanhempien riitaa ja yleisemminkin toiveeksi päästä pois paikalta. Elina toimiikin ehkä kertojan roolissaan samoin kuin tarinan isä - poistuu riidan näyttämöltä.

Elina on myös tarkka hahmojen sopivuudesta: häntä kiusaa, että isä ja äiti eivät näytä kyllin samanikäisiltä.

2. Perjantai-ilta

Elina: Tääl on katusoitaja täällä taaempänä, se ei kuulu tähän olennaisesti. Tää nainen on menossa tästä yksinään, mutt tää miekkonen pysäyttää sen ja alkaa iskemään sitä. Se yrittää vokotella sitä tonne kuppilaan, mikä tossa takana on. Tää

Katutaulu I

nainen on ensin vähän empiväinen, mutta sitten kuitenkin loppujen lopuksi suostuu sen pyyntöön. Ne lähtee tonne kuppilaan istumaan. Mitenkähän se sitten päättyy... No mies haluais vielä lähtee jatkoillekin, mutta tyttö on niin vanhanaikainen, että se ei halua lähtee ensimmäisillä treffeillä. Se vaan pyytää, ett se saattaa se mies sen kotiin ja niin se tekeekin.

- VL: Ajatteleeko ne jotain hiljaa mielessään?

- Elina: No, toi nainen on tässä tilanteessa vähän hämillään. Se punastuis. Se ei oo tottunu siihen, että miehet tolla lailla avoimesti osoittaa sille tommosta huomioo. Sitt tää mies, vaikk se näyttää vähän tommoselta, ett se aina harrastaa naisten iskemistä kadulta, niin se kuitenkin on ihastunut nyt vaan tähän. Ett se ei sillai harrasta aina...

- VL: Mitäs katusoittaja ajattelee?

- Elina: No, katusoittaja vaihtaa siinä sitte piisejä ja soittaa jotain vähän romanttisempaa ja yrittää sillä lailla luoda tunnelmaa tähän. Ei kai sen tarvi ajatella näistä ni... En mä tiä, ei se aattele mitään niin kauheeta.

- VL: Miten tarina päättyy?

- Elina: Mähän kerroin just, ett se päättyy niin että tää mies saattaa tän naisen illalla kotiin ja... No, ehkä ne sen jälkeen vielä... Ni jos nyt ois vielä happy end, ni sitte ne sen jälkeen soittelee. Ne huomaa, ett niillä synkkaa kauheen hyvin ja ne... No, ei ne naimisiin asti mee, ei semmone oo, se on liian siirappimainen. Mutta kyll ne jonkun aikaa seurustelee.

Tulkinta: "Onko tuo mies tosissaan minun kanssani?"

Raskassävyisen kotitarinan jälkeen Elina kertoo mielihyvän sävyttämän tutustumistarinan: mies kiinnostuu nuoresta naisesta ja yrittää hurmata tämän. Kertoja samaistuu naiseen, jonka psyykinen työ askartelee kysymyksessä: "Onko tuo mies tosissaan, vaan harrastaako se naisten iskemistä." Omassa elämässään kertoja seurustelee, ja tässä tarinassa hän jostakin syystä palaa suhteen aloittamisen hetkiin. Kenties kertomistilanne, jossa hän on nuoren miehen testattavana, palauttaa mieleen muistot oman seurustelun alkamisesta, tuntemattoman miehen huomion kohteena olemisesta. Seurustelusuhde esittäytyy lohtuna ahdistavan kotitarinan jälkeen. Tarina on niin miellyttävä, että kertoja pelkää sen olevan liian "siirappinen", eikä päästä paria naimisiin.

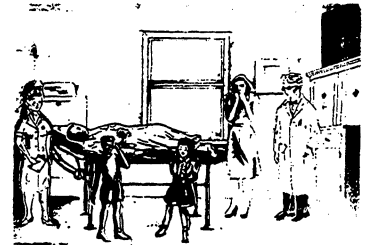
Kitaramies jää tarinassa verraten irralliseksi, ja on ehkä lieventämässä miehen ja naisen kohtaamisen intiimiä kahdenkeskisyyttä. Toisaalta, kun Elina valitsi hahmoiksi yhden naisen ja kaksi miestä, hänen mielessään on voinut väikkyä tarina, jossa miehet ovat kilpakosijoita. Tätä tukisi ainakin se, että kaikki hahmot on kuvassa aseteltu yhtä lähelle toisiaan, kun tarinan pohjalta voisi ajatella, että kitaristi olisi kauempana taustalla.

Risto Fried sanoi puhelinkonsultaatiossa syksyllä 1997 olevan verraten tavallista, että kotitauluun kerrotaan rauhallisia ja tavallisia tarinoita, kun taas katutauluun syntyy usein väkivaltaisia ja rajuja tarinoita. Elinan tapauksessa kotitarina on ahdistunut ja katutarina korostetun onnellinen. Katutausta ja seurustelu saattavat tältä pohjalta edustaa Elinalle vaihtoehtoa tai jopa pakoa kotiin liittyvistä ahdistavista tunteista.

Monet 17-vuotiaat nuoret naiset liikkuvat kaduilla ystävättärensä kanssa. Elina tarinassa nuori nainen liikkuu kuitenkin kadulla yksin, mikä herättää kysymyksen, onko kertojalla läheistä ystävätärtä.

3. Pelko

Elina: Tässä on perhe. Isä on lääkärin lepovuoteella ja tässä on poika ja tyttö ja vaimo ja sairaanhoitaja ja lääkäri. Nää oli jos-sain retkellä, nää on hirveen onnellinen perhe. Ja sitten toi isä. Mitäs sille ny ois voinu tapahtua... Se jäi vaikka... Auto

Lääkärिताulu I

tönäs sitä jossain, ne ylitti tietä, ja se joutu tonne lääkäriin. Nyt se on kauheissa tuskissa ja koko perhe on hirveen surullinen. Nää on toimettoman näkösiä nää lääkäri ja hoitaja, mutta ne yrittää kauheesti auttaa isää, vaikka se näyttääkin vähän toivottomalta toi tilanne. Mitäs sitte... Tääkin tarina taitaa päättyä ihan onnellisesti, se isä kuitenkin selviää siitä. Sille ei käy siinä kuitenkaan niin pahemmin.

- VL: Minkä takia se tilanne näytti noin toivottomalta?

- Elina: No, (huokaus) niin, miks. Se isä oli loukannut itsensä niin pahasti sillai. Ne ei oikein tiennynt, että mikä siinä oli vialla. Ett mihin se on satuttanut itsensä. Vähän vai-kee... Nää ei oo yhtään sen näkösiä kun näitten pitäs olla, mutta...

- VL: Minkä näkösiä niitten pitäs olla?

- Elina: Niitten pitäs olla vähän toimeliaamman näkösiä tai sillai. Ei lääkärit ja sairaan-hoitajat tollee apaattisia...

- VL: Miten siinä syntyy se happy end?

- Elina: Ne sit kuitenkin löysi sen kohan, mistä isällä vuosi verta kaikista eniten ja löysi sen syyn, miks sille... Tai sillai, ett se löyty se vaurio sieltä ja nää sai sen paikattua. Se joutu oleen kauan lääkäriissä tai sairaalassa, mutta sillä ei oikein... Ei oikein heti pysty-

nyt käveleen, mutta sitte kuitenkin loppujen lopuksi tervehty siitä.

- VL: Onko jotain mitä ne ajattelee tai tuntee mielessään?

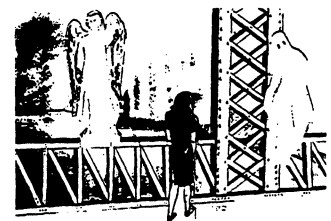
- Elina: No, tässä ne on tietysti kauheen hätääntyneitä toi koko perhe, että: "voi ei, että miks juuri meiän ihanalle isälle piti käydä noin että..." Ne tietysti pelkää, ett se kuolee.

Tulkinta: Huoli isästä.

Kertoja palaa ahdistavaan perheteemaan. Ensimmäisessä tarinassa vanhemmat riitelivät, jonka jälkeen isä lähti pois ja mökötti. Nyt isä on joutunut auton alle. Oman sävynsä tälle tarinalle luo se, että onnettomuus tapahtuu erityisen onnelliselle perheelle, jonka vaikeudet tulevat mielivaltaiselta kohtalolta, ei perheen jäseniltä itseltään. Palautekeskustelussa varmistui toisaalta, ettei Elinan isä ole erityisen paljoa sairastellut. Juuri isän haavoittumiselle Elina ei aluksi halunnut antaa mitään tulkintaa, testin hahmoista vain löytyi potilasvuoteelle sopiva makaava mieshahmo. Myöhemmin hän kuitenkin sanoi, että perheensä isän olevan alakynnessä ja äidin "niskan päällä". Tässä mielessä tarina kuvanee kokemusta oman perheen valta-asetelmasta. Jos sen taas liittää ensimmäiseen tarinaan, isän voisi nähdä kuvaa hallineen äidin vihan yliajamana. Kertojan hellää huolta isästä heijastanee se, että hän kokee kuvassa isää hoitavat hahmot liian tehottoman näköisinä - isää pitäisi hoitaa tarmokkaammin. Toisaalta kyse on Elinalle tyypillisestä tarkkuudesta hahmojen osuvuuden suhteen. Jos tarinan liittää lääkäritaulun odotusarvon mukaisesti terapiamielikuviin, Elina näyttää tuovan koko perheensä terapiaan, erityisesti isän. Samalla tarina heijastaa luottamusta terveydenhoitohenkilökuntaan. "Ihana isä" on selvästi rakas hahmo kertojalle. Sen sijaan vaikuttaa surulliselta, että perheen terveet hahmot eivät lohduta toisiaan eikä heitä ole aseteltu kuvaan ryhmäksi. Äitikään ei huolehdi itkevistä lapsistaan. Kaikki ovat surussaan yksin.

4. Hyvä ja paha

Elina: Nainen miettii, että kannattaisko hypätä tosta sillalta alas, vai eikö. Mulle tämmösestä sillasta tulee ihan itsemurhayrityspaikka mieleen - ei järin romanttinen oo. Tää aave on vähän niinku sen elämä nykyään, ett se on tommosta sekavaa

Siltataulu I

ja pelottavaa. Se ajattelee että auttaiskohan, jos tappais itensä. Ett oisko sitte tollasta -

toi enkeli on tuolla - ett oisko se sitten jotenkin parempaa ja helpottaisko se sillä lailla. Mietin, että hyppäiskö tää nainen vai eikö tää hyppäis. No ei, tää hyppää nyt kuitenkin. Sitt se kuolee, eikä se saanut tietenkään tietää, että oisko se jotenkin... Ei sen elämä siitä sitten muuttunutkaan miksikään tietenkään, kun se kuoli. Tietenkin se ajatteli vähän väärällä tavalla, että sen elämä muuttuis siitä paremmaks, kun tappaa itsensä, ett se pääsis johonki, missä on kaikki niin helppoo ja hyvää.

Tulkinta: "Voi kun olis helpompaa!"

Kun kertoja miettii motiivia itsemurhalle, mieleen ei nouse vaikkapa toivottomuus tulevaisuuden mahdollisuuksien suhteen, tai sietämätön hylätyksi tulemisen kokemus, vaan toive päästä jonnekin, missä olisi helpompaa. Tarinan psykologia liittyy intensiivisen paineen kokemiseen, jonka syy jää auki. Ahdistus liittyy myös siihen, että elämä on sekavaa ja pelottavaa. Itsemurhan kertoja hylkää vääränä ratkaisuna varsin pontevasti, mitä kuvaa hyvin tarinan lopussa kolme kertaa toistuva "tietenkin" sana. Toisaalta synkät ajatukset vaikuttavat Elinalle tutuilta.

Elinan on ollut vaikeaa antaa tarinoille nimiä, ja palautekeskustelussa hän oli kanssani samaa mieltä, että tuo vaikeus johtui suorituspainesta. Hän olisi halunnut antaa erityisen osuvia nimiä, muttei kokenut pystyvänsä siihen. Ehkä siis tämä tarina liittyy näihin suorituspaineesiin, haluun päästä jonnekin, missä ei tarvitsisi ponnistella valtavasti kelvatakseen itselleen ja muille. Jos kertomuksen taas liittää olohuone- ja lääkäritauluisa esiintyneeseen teemaan riitelyn vaikeudesta, tarinan naisen elämä on sekavaa ja pelottavaa, koska hän pelkää kielteisiä tunteitaan, eikä saa niitä järjestykseen. Toisaalta juuri enkeli edustaa tarinassa toivetta paikasta, jossa olisi helpompaa. On vaikea tietää, mitä enkeli Elinalle merkitsee, mutta perinteisesti enkeleitä on pidetty viattomina ja sukupuolettomina olentoina. Tältä pohjalta paineen kokeminen voisi liittyä syyllisyyden kokemuksiin ja seksuaalisuuteen.

5. Häpeä

Elina: Tää on tää nainen, kun en löytänyt muutakaan. Sen pitäis olla vanhempi... Tässä on nuori pari ja niillä on aina tapana mennä, ton tytön kotona kun ne on, pannuhuoneeseen lemmiskelemään. Ne ei oikein missään muualla voi. Niill on semmonen salainen (naurahdus) piilopaikka siellä. Tällä kertaa toi äiti pääski yllättämään ne, vaikka ne ei tossa nyt näytäkään siltä, ett niit ois mistään yllätetty... Toi äiti on tossa vähän vihasen näkönen, vaikka sitä enemmänkin ehkä naurattaa. Se yrittää olla vihasen näkönen vaan sen takia, ett ei kuitenkaan ihan välttämättä tarvis noin nuorena tehdä tollasta. Mutta jotenkin tuli mieleen ne hurjat nuoruusvuodet tolle äidille ja sitä alko itseensäkki naurattaa. Tietysti nyt nuorta paria vähän nolottaa, mutta ei se niillekään niin kauhee katastrof ole. Äiti menee tästä tietyst vähän häpeillen pois, kun se on päässyt yllättää nää. Mutta tästä tapauksesta ei sitte puhuta ikinä koko perheen keskuudessa kuitenkaan, ett äiti teeskentelee ninku se ei olis nähny mitään.

Kellaritaulu I

Tulkinta: "Mitähän äitikin sanoisi?"

Kahden raskaan ja ahdistavan tarinan jälkeen kertoja jatkaa katutaulussa aloittamaansa parisuhdeteemaa. Kun palautekeskustelussa kysyin Elinalta, millainen hänen mielestään on tarinan tunnelma, hän sanoi:

"Ei siinä mitenkään semmone paha... Ne on vähän sillai hämmennyksissä, ett ei toi äitikään sillai... ei se oo ahdistunu tai piinallinen."

Elinan mukaan tarina on enemmän hämmennyksen kuin ahdistuksen sävyttämä. Itse menisin pidemmälle ja väittäisin, että tarinassa on läsnä monia tärkeitä toiveita. Se vie eteen päin katutaulussa alkanutta parisuhdeteemaa: Pariskunnan vaatteet vähenevät ja suhteesta on tullut fyysisesti seksuaalinen. Riisuutuvan miehen ja minihameisen naisen asettaminen kellariin kutsuu kuitenkin paikalle mielikuvan äidistä, joka yllättää heidät. Tilanne on nolo, mutta ilmeisesti samalla kiehtova. Äiti on aluksi vihasen näköinen, mutta kertoja haihduttaa nopeasti äidin vihan pois ja tilalle astuu ymmärtäväinen ja omaa nuoruuttaan muisteleva äiti, joka on paljon lempeämpi kuin olohuonetarinan riitelevä tai lääkäritaulun kauhistunut äiti.

Jos tarinan äitihahmosta etsii kertojan toiveita, sen voisi ajatella edustavan halua näyttää oma seksuaalisuus äidille ja tarvetta, että äiti suhtautuu siihen ymmärtävästi. Tyttären aikuistuminen seksuaalisesti aktiiviseksi naiseksi tulee äidin tietoon, mikä tukee tyttären itsenäisyyttä - hän on jo nainen eikä tyttö. Siinä voi nähdä myös oidipaalisen hyvityksen teeman tyyliin: “katso äiti, on sitä mies minullakin.” Lisäksi tarina toteuttaa osan klassisesta parisuhdetarinan kulusta: jossakin vaiheessa sulhanen esitellään vanhemmille.

Ahdistuskin on tarinassa läsnä, ja sen voisi ehkä tiivistää Elinan kommenttiin kuvan nuoresta naishahmosta: sen pitäisi olla vanhempi. Myös äidin arvostelu kohdistuu siihen, että pariskunta on vielä liian nuori seksuaaliseen suhteeseen. Se voi hyvinkin olla myös Elinan oma kokemus. Tällöin äidin väliintulo voi fantasian tasolla olla kertojalle tervetullut asia: se keskeyttää liian polttavaksi käyvän seksuaalisen tilanteen. Tarinan nimi “häpeä” on jyrkässä ristiriidassa kertomuksen myönteisen perustunnelman kanssa ja se heijastanee ahdistusta. Jos häpeä ymmärretään tunteeksi, joka syntyy, kun tulee torjutuksi vuorovaikutuksessa, se voisi tässä liittyä äidin vaikenemiseen: olohuonetaulusta tutulla tavalla laskeutuu ahdistunut hiljaisuus vaikean asian päälle.

Vaikka seksuaalisuus vaikuttaa herättävän pelkoa ja syyllisyyttä, se näyttäytyy tarinassa elämänalueena, jolla ahdistuksen hallitseminen onnistuu. Ahdistus ei tuhoa mielihyvää tarinasta ja kertomuksessa on tilaa Elinan toiveille ja tarpeille. Äitikin on tässä taulussa lempeämpi ja ymmärtäväisempi kuin aiemmissa tarinoissa.

Myös Elinan tarkkuus hahmojen sopivuudesta toistuu: hän huomauttaa, ettei nuoripari näytä siltä kuin heidät olisi mistään yllätetty, eikä äitihahmokaan tyydytä häntä täysin.

6. Pelastuminen

Elina: Nää on ollu risteilyllä, tai kahestaan jollain veneellä liikkeellä. Sitt (on) tullu sille veneelle joku onnettomuus ja se on kaatunu. Ne on joutunu veden varaan, ja se uppos se niitten vene. Sitt siellä ajelehti tämmönen lautta siellä järvel-

Lauttataulu I

lä tai merellä, kummalla nyt onkaan. Ne nyt on kyhötellyt siellä jo monta päivää lautal-

la ja niillä ei oo vaatteitakaan näköjään ollenkaan päällä. Niistä (ei) ollu mitään hyötyäkään, kun ne on ollu ihan märät ja niillä (ei) oo paljoa päällä ollutkaan, ne oli kahestaan kerran siellä veneilemässä. Nytten ne on tulossa rantaan, ne on molemmat jo vähän heikossa kunnossa. Ne on viikon vaikka ollu tuolla lautalla ja nyt tää mies on jo ihan... Se on loukannut ittensä silloin jo alkuvaiheessa. Nainen sitten tosta hyväkuntoisempaan menee ensin rantaan vetämään lauttaa ja sitte se mieskin pääsee rantaan. Ne on jollain saarella ja ne joutuu olemaan vielä sielläkin jonkun aikaa ennenkun kukaan huomaa niitä. Ohimenevä veneilijä huomaa ne sieltä ja vie ne takasi sinne miss ne asuu.

Tulkinta: Nainen pelastaa miehen.

Kertoja valitsee lautalle miehen ja naisen ilman vaatteita, joten sikäli tämäkin tarina edustanee seksuaalisia toiveita ja mielihyvää jatkaen siten edellisen taulun tunnelmaa: Kellarissa aloitettu riisuutuminen on viety lautalla loppuun. Jotta alastomat hahmot lautalla kävisivät ymmärrettäviksi, kertoja luo tarinan veneen uppoamisesta. Siten tarina hivenen lieventää hahmovalintojen seksuaalista viristystä - pari ei ole lähtenyt lautalle varta vasta ilman vaatteita. Nuorenparin lemmenouhut keskeytetään kuten edellisessäkin tarinassa - silloin tuli äiti väliin, nyt menee vene alta. Ehkä keskeytykset auttavat kertojaa hillitsemään ja säätelemään tarinoihin tulevaa seksuaalista viritystä.

Tarina rikkoo myös kulttuurissamme yleisen teeman miehestä prinssinä, joka pelastaa passiivisen prinsessan. Elinan tarinassa käy päinvastoin. Poikaystävä on kovin heikko ja haavoittuvainen kuten lääkäritarinan isäkin. Ennen palautekeskustelua mietin, heijastako tarina tuskastumista avuttomaan poikaystävään, vai onko se mielihyvän värittävä mielikuva, että saa pitää tästä huolta, vai edustaako se psyykkistä työtä, jossa solmitaan suhde haavoittuvaan puoleen miehessä, vai onko tarkoitus pienentää miehen mahtia tekemällä hänestä avuton. Palautekeskustelussa Elina ei aluksi antanut tarinalle mitään tulkintaa, mutta kun esittelin mieltimiäni vaihtoehtoja hän sanoi:

"Se on ehkä vähän jotakin äidiltä perittyä, ett meen äiti on kauheen semmone niin sanotusti vahva nainen. Sillai päättää meen perheessä. Ett se on jotenki tullu muhunki, että pitää saada olla vähän niskan päällä aina välillä poikaystävälle ja näin..."

On siis turvallisempaa olla niskan päällä. Mukana voi olla myös ripaus torjuttua vihaa poikaystävää kohtaan - kertoja laittaa hänet huonoon kuntoon. Samalla mukana on myös halua pitää huolta.

7. Väsymys

Elina: Tää on opettaja tietysti. Sitt tää tyttö tässä on aina ollu hyvä koulussa ja se on aina... Opettaja patistanut sen taululle tekeen tehtäviä (ja sillailla laittaa oikeat vastaukset, ku se on aina niin hyvä. Siit tytöstä ei kuitenkaan hirveesti tykätä. Tai

Luokkahuone I

sitä pidetään kuitenkin sillee mukavana ja ihan kivanakin, mutta sille on monet niin hirveen kateellisia, kun se on niin hyvä ja sitt sillä menee sillai muutenki... Ulkopuolisten silmiin näyttää, ett sill menee aina hyvin, sillä on poikaystävä ja sillai. Nyt tyttö sitte ei osaaka tehdä sitä tehtävää ja se on ihan neuvottomana. Sitt sielt alkaa kuulua jo vähän semmosta ivallista puhetta tuolta luokasta ku: "Jaa, eikö se nyt osannutkaan, ett voiko olla mahdollista?" Se tyttö on ihan hädissään, kun se ei tiedä mitä se tekis. Sitt toi opettajaki on ihan ymmällään, kun tyttö ei osaakaa. Tyttö ei jaksa kuunnella niitten ivahuutoja, se lähtee luokasta ja menee itkemään jonnekin. Sitten se tietysti... Opettaja ja luokka on kauheen ihmeissään, ett miten se nyt tollailailla, että se on aina niin kiltti ja kuuliainen tyttö. Sen jälkeen ne alkaakin ajatella, toi opettaja ja ne luokkatoverit, että ehkä sekin on vaan ihminen, ett ei sekään varmaan ihan kaikkee osaa.

Tulkinta: On pakko osata!

Tarinan tyttö hyväksyy muiden asettamat paineet: jos he ajattelevat, että hän osaa kaiken, hänen on lunastettava nuo toiveet. Muista ihmisistä tulee tytön omien toiveiden julmia vartijoita ja hänen pitää lunastaa tovereiltaan saamansa ihailu, vaikka sen hintana on yksinäisyys ja kateuden kohteena oleminen. Voima, jolla tytön tarvitsee riuhtaista itsensä tuosta irti, kertoo, miten rajulta paine tuntuu. Hänen ei ole mahdollista kääntyä luokkaan päin ja puolustaa itseään: "Entä sitten jos en osaa? Miksi se antaisi teille oikeuden ivata minua." Ehkäpä tyttö on liian raivoissaan voidakseen puhua, ja siksi hänen rynnättävä pois. Tai ehkä luokkatoverit edustavat hänen omaa yliminäänsä, ja hän pakenee omaa ristiriitaansa: halua olla täydellinen ja halua levätä suorituspaineista.

Edellisen tarinan nuori nainen pelasti miehen haaksirikosta, oli miellyttävästi ja turvallisesti "niskan päällä". Tässä tarinassa nuori nainen olisi itse avun tarpeessa, mutta kertojan mieli ei tuota kuvaa sen antajasta. Tosin opettaja ja oppilaat alkavat ajatella, että "ehkä se tyttökin on vain ihminen", mutta tyttö ei ole paikalla kokemassa tuota ymmärtämystä. Oma vaikutelmani on, ettei tyttö haluaisikaan olla paikalla. Keskeisempää kertojalle on, että kiltin tytön odottamaton reaktio (poistuu luokasta luvatta) järkyttää oppilaita ja opettajaa. Kun tyttö lähtee itkemään jonnekin *yksin*, opettaja ja oppilaat ihmettelevät, miten *kiltti ja kuuliainen* tyttö voi lähteä kesken tuntia luokasta. Kukaan ei lähde hänen peräänsä lohduttamaan, eikä kertoja sano tytön sellaista odottavankaan. Kertojan vuorovaikutusmielikuvissa ei ole päällimmäisenä psyykkisen läheisyyden ja lohdutuksen kaipuu, vaan tytön kokemat suorituspainet, sekä tämän mahdollisuus "läksyttää" ymmärtämättömiä lähimmäisiä lähtemällä dramaattisesti luokasta. Samaa henkistä yksinäisyyttä oli havaittavissa lääkäritaulussa, jossa perheen jäsenet surivat ja pelkäsivät yksin isän sairastumista. Mieleen tulee myös katutaulun nuori nainen, joka kulki ilman ystävätärtä. Ymmärtäväistä naisystävää ei löydy luokkahuoneestakaan, vaan siellä päinvastoin odottaa suuri joukko ivallisia ihmisiä. Elinan tarinoissa läheisyyttä edustaa vain poikaystävä, ja tämänkin suhteen Elinan pitää olla "niskan päällä".

Oppilaat ja opettaja edustanevat tytön omia suorituspaineita, joten Elina on lavastanut sisäisen ristiriitansa näyttämölle. Tarinaa kertoessaan hän puolustaa suorituspainesta kärsivää minäänsä suorituspaineita luovaa minäänsä vastaan, kunnes jälkimmäinen alkaa ymmärtää, että Elinakin on vain ihminen.

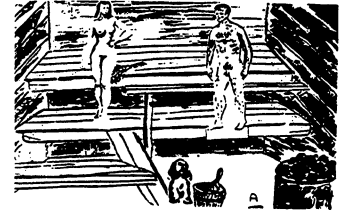
Palautekeskustelun perusteella tarina ei kuitenkaan ole pelkästään sisäistä todellisuutta, vaan heijastelee Elinan sosiaalista arkea:

" Kyllä mä tykkään olla koulussa, ja se on sillälaililla kivaa, mutta välillä on raskasta... ja tää tyttö tuolla taululla - ei mulle oo ikinä itelle käyny noin, mutta mulla on ollu usein semmone tunne... Mä oon kuitenkin aika hyvä ja sillai... Yläasteella oltiin vielä saman luokan kanssa, ni sitt tuli tiettyjä rooleja kaikille. Sillai tuntu vähän väsyttävältä, kun mä olin luottamusoppilas ja kaikkee... Ei se lukiossa niin. Ett ehkä se on vähentyny..."

Tarinan tunnelma tuo mieleen siltataulun henkilön toiveen päästä jonnekin missä on helpompaa. Koulu lienee yksi vaikeista paikoista, mutta tuskin ainoa.

8. Juhannus

Elina: Nää on tässä vähän turhan ynseen näkösiä, että niitten pitäs olla paljon ilosempia ja vähän nuorempia, mun ikäsiä, jotain 16 - 17-vuotiaita. Nää on pari ja ne on ton pojan kotona, kun niillä on rantasauna. Niillä on koira siellä mukana.

Saunataulu I

Tää koira tykkää olla saunassa. Ei se kauaa siellä jaksaa olla, mutta siit on mukava tulla aina mukaan. Tyttö ja poika tykkää saunoo kahestaan, vaikk se alussa oli vähän semmosta, ett se hävetti ja ei tullu semmosta. Tietyst niin, sillai aluss hävetti (olla) alasti toisen silmissä. Nyt se on niistä ihan luonnollista ja mukavaa. Saunassa on semmone rauhottava vaikutus. Miten sen ny sanos, siellä jotenki saa pestyä kaikki kiireet pois. Saa olla vaan ihan rauhassa kahestaan. Käydä aina välillä - siellä menee vieressä joki - niin käydä aina siellä uimassa. Tässä on juhannus ja täällä pojan kotona on hirveesti naapureita ja tuttavია. Nää jää sitte, tää tyttö ja poikaki, jää sinne pojan luokse viettämään juhannusta. Tästä tytöstä tykätään pojan kotona paljon ja (se) on otettu hyvin niitten perheeseen. Niillä on aina mukavaa yhdessä ja sillai. En mä tiedä miten se nyt sitte päättyis. Ne viettää juhannusta ja menee johonkin teltaan nukkumaan, jos menee, kun juhannuksena (ei) nukuta.

Tulkinta: Tästä tytöstä tykätään ton pojan kotona paljon.

Hyvin ahdistavan koulutarinan jälkeinen saunakertomus on vahvasti mielihyvän sävyttämä. Kertoja saattaa parisuhdeteeman päätökseensä: Vihdoinkin he saavat olla rauhassa äideiltä ja haaksirikoilta. Nainen tulee miehen suvun hyväksymäksi ja viettää juhannuksen miehen kanssa. He totuttelevat toisiinsa ja alastomuuteen. Kun katutaulun parisuhdetarinaa "happy end" tuntui liian imelältä, se toteutuu nyt varsin luontevasti.

Kun muistaa, että olohuone- ja lääkäritaulun tarinat omasta perheestä vaikuttivat huolen ja ahdistuksen lataamilta, tekee mieli ajatella, että kertojalle on tärkeää ajatus, että poikaystävän kautta hän pääsee osalliseksi perheidyllistä.

Elina itse sanoi, että koulutarina ja saunatarina ovat lähellä hänen arkeaan. Saunatarinan osalta tästä voinee päätellä, että seksuaalisuus on tärkeä mielihyvän ja läheisyyden lähde Elinalle. Tälle elämänalueelle hän ainakin keskittää toiveensa.

Koiran esiintyminen saunassa on oma mielenkiintoinen ilmiönsä. Elina on käyttänyt eläimiä kolmessa eri tarinassa: a) olohuonetaulussa vanhemmat riitelivät keskenään koiran ja kissan seuratessa hiljaa sivusta, b) kellaritaulussa on kissa, joka ei osallistu itse tarinaan mitenkään ja c) saunataulussa koira pääsee mukaan itse tarinaankin, tosin vain mainintana. Ilmiön tulkitseminen jää arvailuksi, mutta yksi mahdollisuus on, että Elina käyttää eläinhahmoja vähän samaan tapaan kuin lapset käyttävät pehmoleluja - ne tuovat turvallisuutta. Tältä pohjalta naisen ja miehen alastomuus on ehkä kuitenkin vaikeampi ja jännittävämpi asia kuin itse tarina antaa ymmärtää. Samaan viittaisi se, että Elina on asetellut pariskunnan verraten kauas toisistaan.

Jälleen toistuu kertojan tarkkuus hahmoista - ne eivät näytä oikean ikäisiltä.

Yhteenveto:

Elina rytmittää tarinoihin liittyvää psyykkistä työskentelyä vuorottelemalla ahdistuneita ja onnellisia tarinoita: Olohuonetaulun riitelevästä ilmapiiristä hän siirtyy katutaulussa miellyttävään kosiskeluun. Lääkärिताulun sairastarinan ja siltataulun ahdistuksen jälkeen hän palaa seksuaalisuuden teemaan, joka on edennyt lemmiskelyksi kellarissa ja alastomiin hahmoihin lautalla. Kellaritaulussa aiheutti huolta, että tyttö oli vielä liian nuori ja pieni seksuaalisuhteeseen, ja lauttataulussa kertoja nostaa kenties tätä kokemusta vastaan tarinan naisesta, joka on vahva ja pelastaa aivan uupuneen miehen, on "niskan päällä". Koulutauluun tulee taas hyvin ahdistunut ja konkreettisestikin kertojan arjen pelkoihin ja suorituspaineesiin liittyvä tarina, jonka jälkeen hän viimeisessä taulussa hemmottelee itseään hyvin miellyttävällä ja ongelmista karsitulla tarinalla miehen ja naisen yhteisestä juhannuksesta. Seurustelu ja seksuaalisuus näyttäytyy tässä tarinasarjassa elämänalueena, johon Elina keskittää tärkeitä toiveitaan. Sen sijaan olohuoneen isä ja äiti eivät opi riitelemään eikä luokkahuoneesta löydy kertojalle ystävää.

Toistuvien teemojen Elinan tarinoissa onkin seurustelusuhde ja seksuaalisuus. Siihen liittyvät kertomukset muodostavat kokonaisuuden, jossa on monia klassisia rakkaustarinan elementtejä: Teema alkaa katutaulussa, kun mies yrittää "iskeä" naisen. Kertojan psyyken kannalta on keskeistä, onko mies tosissaan, vai onko hän liikkellä "harrastusmielessä". Taustalla hämmäyttävä kitaransoittaja muistuttaa myös valinnan tekemisen teemasta: valitsiko nainen oikean miehen. Seurustelu jatkuu kellaritaulussa tytön kotona, kun äiti yllättää parin lemmiskelemästä. Tarina voi kuvata kertojan pelkoa siitä, ettei ole vielä kyllin vanha seurustelusuhteeseensa. Ainakin kertomus heijastaa psyykkistä työtän suhteen, että onko seksuaalisuhde hänen ikäiselleen sopivaa, ja mitä äiti siitä ajattelee. Toisaalta äiti esiintyy kovin ymmärtävänä ja kertoja laittaa äidin samaistumaan tyttärensä. Tarina ehkä edustaakin toivetta esitellä äidille oma poikaystävä sekä suhteen seksuaalinen luonne. Kun kellarissa oli riisuutuva mies ja minihameinen nainen, lautataulussa nuoripari onkin jo alasti. He ovat olleet veneilemässä intiimisti kahdestaan, mutta tällä kertaa mahdollisen lemmiskelyn on keskeyttänyt haaksirikko. He pelastautuvat lautalle, mutta poikaystävä on samalla tavalla haavoittuva kuin perheen isä lääkäritaulussa. Mies on huonossa kunnossa ja tarvitsee naisen pelastajakseen. Tarina toteuttaa kertojan itsensä tunnistaman toiveen olla parisuhteen vahvempi osapuoli, mutta se heijastaa myös halua hoivata ja helliä miestä. Parisuhdeteema huipentuu saunatauluun, jossa kertoja vihdoinkin päästää nuorenparin olemaan yhdessä keskeytyksittä. Pari tottuu alastomuuteen, pojan suku hyväksyy tytön ja lempiväiset viettävät yhdessä miellyttävän juhannuksen. Elina sanoo saunataulun olevan lähellä hänen arkeaan, mikä vihjaa, että seurustelusuhde on hänelle arjessakin tärkeä mielihyvän lähde.

Elinan kotiinsa liittämät tarinat ovat selvemmin ahdistuksen ja mielipahan sävyttämiä. Olohuonetaulussa esitellään usein riitelevät vanhemmat, jotka eivät osaa ratkaista kiistojaan, vaan ne päättyvät vaikenemiseen ja pois lähtemiseen. Kouluun lähtevä tytär ehkä pelkää jättävänsä vanhemmat riitelemään. Voi olla, että tytär kokee lapsien tehtäväksi huomion vetämisen pois vanhempien riidoista. Elina saattaakin olla "luottamusoppi-laan" asemassa kotonaan. Kertojan samaistumiskohteen puuttumisen olohuonetaulusta voi tulkita haluksi saada etäisyyttä kotiin ja sen riitoihin. Lääkäritaulussa perheen isä on haavoittunut ja muut ovat hänestä huolissaan - on kuin kertoja toisi isänsä ja koko

perheensä terapiaa. Lääkäritarinassa perheenjäsenet eivät myöskään lohduta toisiaan, vaan ovat surussaan yksin, eikä heitä ei ole aseteltu kuvaan ryhmäksi. Olohuonetaulun teema, että vaikeita asioita ei käsitellä, jatkuu kellaritaulussa, jossa äiti yllättää tyttären lemmiskelemästä poikaystävänsä kanssa, mutta asiasta ei koskaan myöhemmin puhuta.

Kolmas teema liittyy suorituspaineesiin. Elinan itsensä mukaan hänen vaikeutensa antaa tarinoille nimiä johtuu juuri suorituspainesta. Hän menee lukkoon miettiessään erityisen osuvia nimiä. Tarinoita kertoessaan hän kuitenkin jotenkin rentoutuu. Suorituspaineesiin voidaan liittää myös Elinan tarkkuus hahmojen sopivuudesta, jota tosin itse rohkaisin sanomalla, että hän voi selittää, millä tavoin hän haluaisi hahmojen olevan erilaisia. Elina on siis tarkka tekemistensä tasosta ja vaatii itseltään paljon. Kenties tutkijakin tuntuu helposti arvostelijalta. Selkeimmin suorituspaineen teema tulee esiin koulutaulussa, jossa tyttö pelkää, ettei hän osakaan laskua, vaikka kaikki niin odottavat. Tarina heijastanee sekä sisäistä ristiriitaa että asetelmaa kertojan sosiaalisessa arjessa. Hän haluaa olla hyvä koulussa ja suhtautuu itseensä yhtä ankarasti kuin tarinan oppilaat tyttöön. Toisaalta häneltä todella odotetaan menestystä ja hänen epäonnistumisiaan ihmeteltäisiin. Kenties kateelliset ilkkuisivatkin hänelle ainakin hiljaa mielessään. Tarinan tyttö on aivan suojaton tämän arvostelun edessä. Kertojan perheen tunnelmastossa vihasta on voinut tulla niin vaikea asia, ettei sitä voi käyttää edes psyykkiseen itsepuolustukseen. Tyttö on suojaton myös siksi, että hän itse haluaa olla erehtymätön ja lunastaa kaikkien ihailun, eikä itse salli itselleen ensimmäistäkään epäonnistumista. Tältä pohjalta voidaan ymmärtää, miksi siltataulun tarinassa itsemurhaa pohtivan tytön motiivi on nimenomaan halu päästä jonnekin, missä on helpompaa - paeta omia suorituspaineitaan ja ylimitää, joka rankaisee julmasti epäonnistumisista. Kertoja kuitenkin taistelee omia suorituspaineitaan vastaan; hän laittaa tytön epäonnistumaan ja lähtemään luokasta niin dramaattisesti, että vaativat äänet hiljenevät.

Elinan tarinoissa on vielä tietty henkisen yksinäisyyden teema. Suhteessa kotiin tämä näkyy siinä, ettei hän sijoita itseään olohuonetauluun ollenkaan. Lääkäritarinassa ei synny lohdutuksen kaipaamisen ideaakaan, vaan kaikki huomio kiinnittyy huoleen isästä. Myös suhde oman ikäisiin ystävättäriin vaikuttaa etäiseltä: katutaulun nainen ei

kulje ystävättären tai tyttöryhmän kanssa vaan yksin, ja luokkahuoneen ikätoverit ovat suorastaan ivallisia. Läheisyys toteutuu ilmeisesti jollakin tavoin seurustelussa. Varsinkin saunataulussa psyykkinen läheisyys on läsnä ainakin toiveena. Seurustellessakin on silti turvallisinta olla “niskan päällä”, osaavana ja vahvana.

Toinen tapaaminen 7.5.1997

Yleistä: Elina sanoo päivänsä olleen tavallisen. Nimien keksiminen tarinoille on vielä vaikeampaa kuin edellisellä kerralla. Kuten Elina myöhemmin palautekeskustelussa itsekin sanoi, hän rakensi tällä kertaa tarinansa kauemmaksi omasta elämästään kuin viimeksi. Ehkä siksi testaustilanteen tunnelmakin oli vähemmän intensiivinen.

1. Joulujä ja lapset

Elina: Täss on jouluaatosta kuva, vaikka tää ei näytä niin kauheen talviselta, mutta on nyt kuitenkin. Tässä on tietysti joulupukki just jo lähössä. Mä en ottanu tähän isää ollenkaan, ku ei täällä ollu oikein hyvännäköstä isähah-

Olohuonetaulu II

moo (nauraa). Tää on nyt vaan tämmönen yksinhuoltajaäiti ja sen kaks' lasta. Nää on tietysti saanu kivoja lahjoja nää lapset, lähinnä tää tyttö, ku tää poika nyt itkee, ku se ei saanutkaa mieleistä lahjaa. Kaikki muut on sillai hyvällä tuulella, tää äiti ja tyttö ja joulupukki. Mutta poika vähän itkeskelee... Mites tässä vois nyt jatkua? Joulupukki varmaan lähtee uusiin kohteisiin ja perheisiin. Poikakin itkee vähän aikaa, mutt sitt se osaa kuitenkin loppujen lopuks iloita niistä lahjoista, mitä se sai, eikä voivottele sen perään, mitä se ei saanu. Tarviiko jatkua? (nauraa)

- VL: Sä kerrot niin pitkän tarinan kun haluat?

- Elina: Okei. Se oli siinä.

- VL: Mikä vois olla tarinan nimi?

- Elina: Ai niin tässä on tämän nimen keksiminen (nauraa). Voi ei, tää on paljon vaikeempaa, kun tarinan kertominen (tauko n. 50 sek.) Kauheen vaikeeta (tauko 70 sek.).

Kauheeta, en mä keksi mitään (nauraa, tauko n.15 sek.). Joku ihan yksinkertainen, joulujä ja lapset.

- VL: Okei. Kerrotko vielä, että minkänäkösen isän sä oisit siihen halunnu?
- Elina: En mä oikein tiä. Ehkä jotenkin vähän semmosen tavallisen, ilosen näkösen. Tääl on sellasii kauheen julman näkösiä ja semmosia reppanan näkösiä, mutt ei oikein tavallista. Täss oli yks ihan hyvä, mutt tällä oli joku ihmeen pesäpallomaila kädessä (nauraa). En mä sitt sitä.

Tulkinta: Poika itkee eikä joulupukkikaan lohduta.

Tyytyväisen, kiltin perheen keskellä on poika, joka itkee, koska ei saanut mieleisiään lahjoja. Testin hahmoissa ei ole itkevää tyttöä, joten Elinalla ei tässä kohden ollut aitoa valintatilannetta. Palautekeskustelussa esitin kuitenkin ajatuksen, että perusasetelma vähään tyytyvästä Elinasta ja paljon vaativammasta veljestä tai siskosta ehkä vastaa hänen kokemustaan kodistaan, ja Elina hyväksyi ajatuksen. Elinan olohuonetaulun tarinoissa näyttää säilyvän pahanolon teema: viime kerralla vanhemmat riitelevät, nyt riitelee lapsi. Vain Elinan samaistumiskohteena oleva tyttö ei ilmeisesti saa koskaan riidellä. Ehkä hänen tehtävänsä on rauhoittaa ja tasapainottaa tilannetta.

Huomiota herättää tietty ankaruus: poika on itkee jouluna, eikä kukaan yritäkään lohduttaa häntä. Tarinaa leimaa asenne, että pojan on syytä oppia iloitsemaan siitä, mitä saa. Samoin nyt toistuu edelliseltä kerralta tuttu piirre, ettei riitoja ratkota, vaan ne vaietaan.

Elina on tyytymätön testin mieshahmoihin. Hän haluaisi neutraalimman ja mukavamman näköisiä miehiä kuin mitä testi tarjoaa. Edellisellä kerralla isä ja poikaystävät olivat haavoittuneen roolissa. Enää kertoja ei halua valita sellaisia mieshahmoja. Lahjaa tuova mies sopisi muuten, mutta ilmeisesti Elina haluaa suojella isämielikuvaa ikäviltä tulkin-tamahdollisuuksilta: toisessa kädessä oleva pesäpallomaila alkaa tuntua epäilyttävältä. Myös viime kerrasta tuttu tarkkuus realismin suhteen toistuu: Elina huomauttaa kuvan olevan kesäinen, vaikka hän haluaakin kertoa tarinan joulusta.

Monissa perheissä joulupukkia esittää juuri perheen isä. Lisäksi tarinan joulupukki poistuu paikalta kuten isä viime kerran olohuonetarinassa. Utta on lapsien ryhmittämi-

nen lähelle äitiä toisin kuin vaikkapa viime kerran lääkäritaulussa.

Olen poikkeuksellisesti esittänyt tarinan jälkikeskustelun, jossa tutkittava nimeää tarinan, koska se kuvaa nimien antamisen vaikeutta ja tutkittavan ahdistumista vaikeaksi kokemansa tehtävän edessä. Tämä piirre näyttää vain lisääntyneen. Sitä kuvannee myös Elinan kysymys: ”Tarviiko jatkaa?” Kertomuksen pituus aiheutti suorituspainetta.

2. Lauantai-ilta

Elina: Tässä on sattunut onnettomuus, tai mies on jäänyt auton alle. Tää mies on ajanut tätä autoa, se kattoo vähän väärään suuntaan, mutt se on kattovinaan tota miestä. Takana on tää baari ja ne on huomannu tuolt baarin ikkunasta, (ett) onnetto-

Katutaulu II

muus on sattunu. Nää on tullu tänne, nää tarjoilija, mies ja nainen, katsomaan tähän tätä tilannetta. Ihmiset aina tulee mollistelemaan, ku on joku onnettomuus sattunu. Tää mies, joka on jääny tähän auton alle, se on kans (ollu) tulossa täältä (baarista). Se oli jo vähän päissään ja se ei huomannu tätä autoa ja jäi sitt alle. Nyt tää yliajanu mies on tietysti kauheen surullinen, ku ei voinu tehä siinä tilanteessa mitään. Sitt tää poliisi tulee täältä vasta. Siinä on vasta soitettu poliisille ja se tulee kävellen, vaikka autolla se olis luultavasti tullu sieltä. Niin, se vasta tulee tähän myöhemmin selvittämään tätä tilannetta. Ei tää mies kuitenkaan kuole. Se loukkaantuu, mutta selviää... Nimi varmaan pitäs keksiä.

- VL: Voitko kertoa, mitä nää ihmiset ajattelee?

- Tää mies nyt ei varmaan ajattele kadulla lojuessaan mitään, mutta tää yliajanu tietysti ajattelee, ett: "Kauheeta! Mitä pääs sattumaan." Se on kauheen hyväntahtone ihmine ja kauheen rauhalline ajaja, ja nyt pääs käymään tällä lailla kauheen kurjasti. Se on kauheen isku... Mitäs nää ihmiset on tietyst, jotka tuli tähän kattomaan, ni ne on kanss sillai vähä järkyttyneitä. Ne tietyst pelkää pahinta, ett se on kuollu se mies... Mitäköhän poliisi ajattelis. Sekin on tietysti vähän poissa tolaltaan, mutt se on kuitenkin nähny niin paljon pahoja tilanteita, ett se osaa ottaa sillai vähän... Jotenki ei oo ihan niin järkyttyny.

Tulkinta: Vaikka olisi kuinka varovainen ajaja, voi sattua vahinko.

Erittäin tarkka ja ystävällinen kertoja luo tarinan "kauheen" huolellisesta ja hyväntahtoisesta kuljettajasta, jolle kuitenkin sattuu hirveä vahinko. Liikenne edustaa maailmaa, joka ei ole täysin hallittavissa, vahinkoja sattuu parhaillekin. Ehkä varovainen kuljettaja kuvaa kertojan suhdetta tunteisiin - ne ovat potentiaalisia onnettomuusriskejä, joten niitä on pidettävä silmällä, "ajettava varovasti". Tällaisen kuljettajan mielessä on kohta-
lokkaan vahingon vaara koko ajan läsnä.

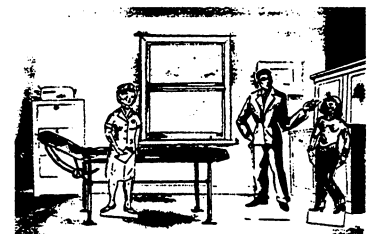
Jos tarinassa on olennaista, että vahinko liittyi toisen yliajamiseen, voisi kertomuksen ajatella käsittelevän vihan tematiikkaa. Hyväntahtoinen kuljettaja on korostetun varovainen, koska hän pelkää tiedostamatonta haluansa ajaa ihmisten yli. Hän yrittää olla vihaamatta ollenkaan, jolloin alitajunta lavastaa onnettomuuden ja ikävien humalaisten yliajaminen tapahtuu vahingossa.

Tarina myös jatkaa olohuonetaulusta tuttua ankaruutta. Yliajanut mies on aivan lohduton tapahtuneen onnettomuuden vuoksi, mutta kukaan ei lohduta häntä, aivan kuten ei edellisen tarinan itkevää poikaakaan. Erona kuitenkin on, että kertoja ymmärtää kuljettajaa, vaikka ei sallikaan tarinan muiden hahmojen auttaa tätä. Muut ihmiset ovat vain "möllistelijöitä" paitsi isällisen rauhallinen poliisi.

Tässäkin tarinassa näkyy kertojan tarkkuus yksityiskohtien suhteen: hän huomauttaa, että todellisuudessa poliisi saapuisi paikalle autolla ja että autoa ajanut mies katsoo väärään suuntaan.

3. Vaikea päätös

Elina: Tässä on nuori nainen ja sen miesystävä, vaikka tää ei ookaan yhtään sen näkönen, ku pitäs olla. Näillä kaikilla miehillä on joku puku päällä tai sitt niillä on jotenki kauheen vihasia, typeriä ilmeitä (naurahtaa). Mä haluan ihan lempeen, tavallisen näkösen nuoren miehen tähän. Mutta ei nyt sitte ollu. Sitte tässä (on)

Lääkäritaulu II

sairaanhoitaja. Tyttö on tullu sairaalaan, ku sille tehään abortti, ku oli päässy käymään vähän vahinko. Se on tietysti hirveen peloissaan. Poikaystäväkin on tietysti mukana tukemassa. Tietysti se on senkin ongelma. Sairaanhoitaja on kauheen ymmärtäväinen ja se on tullu kertomaan tästä toimenpiteestä vähän tarkemmin. No, tälle tehään se abortti ja sill menee yks ilta siin jo hyvin, mutta se on kuitenkin vähän masentunu ja mieltii, ett tekiks se nyt oikein.

- VL: Kertooko tarina, mitä nää muut mieltii?

- Poikaystäväki tietysti kanss mieltii, että tekikö oikeen ratkasun vai ei. Se on vähän huolissaan tyttöystävän puolesta, ett miten se nyt jaksaa. Se on kuitenkin sillai kauheen huolissaan siitä. Tää sairaanhoitaja on surullinen, ku se on tavannu työssään paljon nuoria tyttöjä, joille on tehty abortti, ni se ei... Siitä on kauheen kurjaa ja surullista, ett niin moni ajautuu siihen tilanteeseen

Tulkinta: Vahinko ja kauheen ymmärtäväinen sairaanhoitaja.

Vahingon teema jatkuu, nyt on ehkäisyn suhteen käynyt vahinko. Katutaulussa vihan tunne riistäytyi käsistä liikenteessä, nyt epäonnistuu kontrollin saaminen seksuaalisuuteen. Kun ensimmäisen tapaamiskerran tarinoissa seksuaalisuus oli toistuvasti mielihyvän sävyttämää ja kertoja vaikutti käyttävän sitä lepopaikkana raskaampien kertomusten lomassa, nyt arkielämän ristiriitaisuus näkyy seksuaalisuudenkin suhteen. Se on kuitenkin säilynyt elämänalueena, jolla on mahdollista kokea lohtua: Kukaan ei lohduttanut itkevää poikaa jouluna, ja vahingossa toisen yliajanut mies ei saanut apua järkytykseen- sä ihmisiltä, mutta tämän tarinan tyttö saa ymmärtämystä sekä äidilliseltä sairaanhoitajalta että poikaystävältään.

Ymmärtäväisen sairaanhoitajan ilmaantuminen tarinoihin tuntuu tärkeältä, kun muistaa, miten ensimmäisen kerran äitihahmo oli olohuoneessa riitelevä ja lääkäritaulussa hylkäävä. Kellaritarinassa oli ymmärtävä äiti, joka kuitenkin samalla oli moittiva ja vaikeva. Nyt Elinan mieli tuottaa lääkäritauluun mielikuvan lempeästä naisesta. Jos sen liittää taulun odotusarvon mukaisesti hoitosuhteeseen, lempeän ja ymmärtäväisen naisen ilmestyminen tarinaan voi johtua ymmärtäväisestä naisterapeutista. Hoitosuhteen kan-

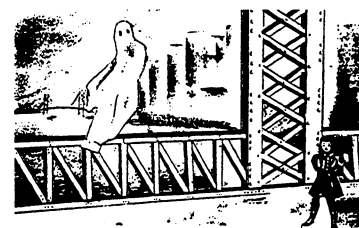
nalta lienee myös myönteistä, että Elina ei tuo enää perhettään ja isäänsä hoitoon, vaan ikäisensä samaistumiskohteen. Tätä huomiota vahvistaa se, että poikaystävä ei ole enää heikko ja pelastettava kuten viimeksi, vaan lohduttaja.

Palautekeskustelussa Elina halusi kertoa, ettei hänelle itselleen ole tehty aborttia, mutta hän tietää muiden nuorten joutuneen tuohon tilanteeseen, ja sen takia asia pyörii mielessä. Ehkä abortin teemaa henkilökohtaisempia ovatkin vahingon ja lohdutuksen teemat.

Tarkkuus varsinkin mieshahmojen suhteen toistuu. Kuten oli vaikeaa löytää sopivaa isähahmoa, on nyt hankalaa valita oikean näköistä poikaystävää. Kertoja ei löydä testin mieshahmoista riittävän lempeää, tavallista ja nuorekkaasti pukeutunutta miestä.

4. Lapsen matka

Elina: Tässä on tyttö, jolla pitäis olla ulkovaatteet päällä, mutt ei oo. Se asuu tässä kauheen rumassa kaupungissa ainakin tehtaanpiipuista päätellen ja se on ollu tanssitunnilla tuolla kaupungissa. Se on menossa sillan yli kotiin ja sitä pelottaa hir-

Siltataulu II

veesti, kun (se) yleensä tulee aina iskän kyydillä pois sieltä. Mutta iskällä meni tänään töissä niin myöhään, ettei se jouda hakeen sitä ja se joutuu käveleen nyt ihan yksin sillan poikki ja on niin pimeetä. Sitt se näkee, (että) joku mörkö on tuolla ja sitä pelottaa kauheesti. Se kuitenkin pääsee (naurahtaa) loppujen lopuks kotiin, vaikka sitä nyt kauheesti pelottaaki. Niin, mitäs muuta... No, sitte se joutuu kulkeen siitä myöhemminki, muina iltoina yksin ja sitt sitä ei pelotakaan niin kauheesti aina seuraavalla kerralla, ku se on jo selviytyny siitä muutaman kerran. Sitt se loppujen lopuks uskaltaa jo ihan hyvin.

- VL: Näkeekö se silloin sitä kummitusta enää?

- Elina: Joo, ei nää. Jotenki helpottaa.

Tulkinta: Ilman isää maailmalla kohtaamassa kummituksia.

Elinan sarja lohdutuksen tarpeisista ihmisistä jatkuu. Pieni tyttö kokee pienessä mitta-

kaavassa itsenäistymisprosessin, kun isä ei enää ehdi kuljettamaan häntä kaupungin halki. Tytön pitää selvitä ilman isän apua synkän kummitussillan yli. Tyttö voittaa pelkonsa tottumalla ja sinnittelemällä. Samalla hän itsenäistyy hieman, eikä tarvitse enää isää kulkeakseen kaupungilla. Tarina lähtee kuitenkin kokemuksesta, että pieni tyttö on yksin kummitussillalla ja kaipaisi isää turvakseen. Sellaisena se kuvanee kertojan isällisen turvan kaipuuta. Samalla kertoja työllistää tyypillistä selviytymistrategiaansa - sinnittelyä. Vaikeuksiin pitää vain tottua.

Tarkkuus hahmoista toistuu jälleen, kun kertoja huomauttaa, että tytöllä pitäisi olla ulkovaatteet päällä.

5. Elämän pieniä suruja

Elina: Tässä on vappu ja äiti on menossa hakeen kellarista simaa, ku lapsilla on vappujuhla. Se menee pannuhuoneen kautta, ku kellariin ei pääse muuten. Tää perheen kissa istuu täällä. Se tykkää pannuhuoneesta, ku siell on niin lämmin.

Kellaritaulu II

Sitte tää poika tulee rappusille, ku äiti on tulossa takasin. Sitä itkettä, ku se on leikannu puukolla sormeen ja sille tuli kauhee hätä, ett missä äiti on. Se on tullu sitte ettimään äitiä. Äiti tietysti lohduttaa sitä ja laittaa laastaria. Sitte jo helpottaa ja juhlat jatkuu ihan kivasti. Tää äiti on nyt sitt tietysti huolissaan, ku se näkee ton lapsensa itkevän, mutta se osaa kuitenkin lohduttaa sitä ja kaikki kääntyy taas hyvin (hivenen itseironisella äänellä).

Tulkinta: Vahinko ja äidillinen lohdutus.

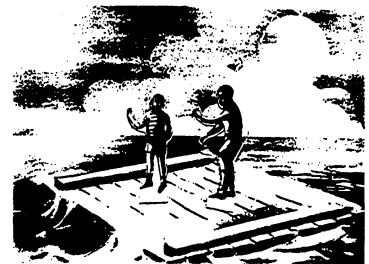
Jälleen tapahtuu vahinko: Poika leikkaa puukolla sormeensa. Tällä kertaa kontrollista riistäytyy siis ase. Samoin kuin katutaulussa, viha järjestää vahinkoja, mutta tällä kertaa se kääntyy itseän. Keskeistä on kuitenkin äiti, ja tältä saatava lohdutus. Toisin kuin olohuonetarinan lahjojen perään itkevä poika, sormeensa veistänyt poika saa lohdutusta äidiltä. Ehkä kertojan mieli on edellisisten tarinoiden aikana pehmennyt lohduttamisen idealle, tai sitten sormeensa veistäminen on hyväksyttävämpi itkun syy kuin pettymys saatuihin lahjoihin. Itkevä poika toistuu toisen kerran, ja se lienee puoleensavetävä

hahmo, mikä myös kuvanee lohdutuksen kaipuuta.

Pojan sama suorasukainen ja ristiriidaton lohdutus tuntuu kertojasta ilmeisesti liian helpolta tai imelältä, sillä hän sanoo lauseen "kaikki kääntyy taas hyvin" mielestäni varsin itseironisella äänellä. Ehkä kertojaa harmittaa sekin, että hän on jo edellisessäkin tarinassa päätynyt lohduttavaan loppuun. Se alkaa tuntua liialliselta, ehkä jopa kielletyllä - pitäisi sinitellä enemmän.

6. Pikkupoikien seikkailu

Elina: Tässä nää kaks poikaa on rakentanu lautan ja lähteny sitt sillä seilaan. Niille on käyny niin hassusti, että niillä on joku mela tippunu (naurahtaa) järveen ja ne joutuuki ajelehti-

Lauttataulu II

maan vaan tolla lautalla ja näyttää siltä, että meinaa alkaa vähän satamaan. Ne ei oo kuitenkaan nin kauheen isolla ulapalla, vaikka täss nyt ehkä näyttääki, että tää vois olla vaikka joltain mereltä. Ett ne on vaan jollain pienellä järvellä. (Ne) vähän säikähtää ja niille tulee riitaa siitä, että kumman vika se oli, että pääs käymään niin, että melaki karkas. Ne uhittelee samaan suuntaan, mutt toisilleen niitten olis kyllä tarkoitus. Sitte alkaaki satamaan ja tulee kauheesti (vettä). Niitä alkaaki pelottaa kauheesti ja ne unohtaa riitelemisen. Ne ajautuu loppujen lopuks rantaan ja sitte on taas kaikki hyvin (tauko n.10 sek).

- VL: Onko jotain, mitä ne ajattelee?

- Ei ne sillai, just tässä kohtaa. Ne on kumpikin kauheen peloissaan, mutta jotenki niistä kääntää ne sillai, (että) ne alkaa tappeleen keskenään. Ett ne ei näytä sitä, että niitä alkaa pelottaa ja ne alkaa sitte riiteleen. Ne on kummatki kauheen peloissaan siinä.

Tulkinta: Lautta ajelehtii rantaan.

Jälleen käy *vahinko*, kun poikien mela tippuu veteen. Sen jälkeen pojat *ajelehtivat* järvellä. Kontrollia ei saa siis ulottumaan sen enempää melaan kuin lauttaan. Myös riitelyn teema toistuu, mutta tällä kertaa taas hahmoissa, joita kertoja vaikuttaa arvostele-
van: pojat tuhlaavat aikaansa riitelyyn, vaikka vaaran uhatessa olisi parempaakin

tekemistä. Kertoja yrittää ymmärtää poikia selittämällä, että kyse on pohjimmiltaan pelosta, joka muunnetaan vihaksi.

Ensimmäisen tapaamisen tarinoista tuttu ajatus, että ongelmia ei ratkaista, toistuu siten, että poikien riitaa ei riidellä loppuun, vaan se päättyy mahtavan sateen herättämään pelkoon. Pelastuskin toteutuu passiivisesti ajelehtimalla, ei poikien aktiivisen toiminnan kautta. Sellainen ratkaisu, jossa pojat huutaisivat apua ja saisivat sitä, tuntuisi ehkä edellisten tarinoiden jälkeen kertojasta liian imelältä. Hän ei kuitenkaan halua, että tarinan pojille käy huonosti, joten hän sallii suojelemaan sattuman pelastaa heidät.

Tarinassa voi nähdä siltataulusta tuttua itsenäistymisen tematiikkaa. Siellä tytön piti sinnitellä kummitussillalla, tässä poikien pitää jaksaa oloaan ajelehtivalla lautalla. Molemmissa on keskeistä selviäminen ilman vanhempien apua ja lohdutusta.

Jälleen toistuu tarkkuus hahmoista kertojan huomauttaessa, että kuvassa hahmot uhittelevat samaan suuntaan, vaikka niiden pitäisi olla kasvokkain.

7. Opettajan hermoromahdus

Elina: Tässä ollaan lukiossa ja on kokeittein palautuspäivä.

Toi on kauheeta sähläystä, koska kaikki haluaa saada kokeensa mahdollisimman aikasin ja ne käy ruinuttamassa opettajalle, että "palauta, palauta, palauta ne jo". Sitt tää

opettaja on jo ihan kyrsiintynyt tähän ja sillä menee pinna. Se vain haluis olla mielummin kotona, ku se ei tykkää ny yhtään. Sillä on vähän huono päivä. Sitt täss on näitä oppilaita. Täss on yks tämmöne kiltti tyttö, joka on vähän kauhistunu, kun opettaja noin huutaa. Sitte tässä on yks tyttö, joka on kovis, sitä ei häiritse yhtään (naurahtaa). Täss on sitt tää yks, mikä on selin, se on saanu kokeensa ja se meniki huonommin, ku se odotti. Se on vähän pettynyt ja se vaan lähtee siitä alakulosesta pois. Sitt tääl on vielä nää kaks tyyppiä, ne on vasta tulossa tähän paikalle ja ne vähän ihmettelee, ett miten se opettaja on noin huonolla tuulella. Ne ei nää sitä opettajan kannalta ollenka, koska ne haluaa olla

Koulutaulu II

vaan... haluaa vaan noi kokeensa takasin (naurahtaa). Haluaa lähtee viikonlopun viettoon olettaen, että on perjantai. Sitten opettajalta palaa pinna lopullisesti ja se päättää olla antamatta niitä kokeita takasin ollenkaan. Se lähtee hermolomalle viikonlopuksi (naurahtaa). Sitten se tulee taas maanantaina virkeenä töihin (naurahtaa).

Tulkinta: "Olen väsynyt vaatimuksiin."

Edellisen kerran koulutarinassa tyttö epäonnistui laskussaan ja menetti hermonsa. Nytkin tarinassa on tyttö, joka epäonnistuu eli saa kokeissa huonomman numeron kuin odotti. Tarinan hahmoista Elina myöhemmin sanoi samaistuvansa eniten juuri tähän tyttöön.

Kuten viimeksikin, on koulutarinan keskuksena hahmo, joka menettää hermonsa. Tällä kertaa se on opettajatar, joka väsyä oppilaiden itsekkäisiin vaatimuksiin. He eivät halua kuunnella opettajan ajatuksia, vaan "ruinuttavat" kokeita: "palauta, palauta, palauta!" He ovat samalla tavalla liian vaativia kuin olohuonetaulun poika, joka itki, koska ei saanut haluamiaan lahjoja. He eivät sinnittele tarpeidensa hillitsemiseksi kuten kertoja. Tarina huipentuu tälläkin kertaa hermojen menettämiseen, joka hiljentää hälisevän ja ymmärtämättömän joukon. Se, että hermonsa menettäjänä on opettajatar eikä oppilas, tarjoaa kertojalle etäisyyttä tilanteeseen. Ehkä tarinaa on siksi helpompi jatkaa, eikä maailma lopu kertomuksessa raivokohtaukseen, vaan jatkuu opettajan hermolomalla ja paluulla kouluun. Samoin kuin viimeksikin koulutarinassa itsensä puolustaminen vaatii paljon energiaa, räjähdystä, joka on niin raju, että sen jälkeen on poistuttava paikalta, vähän samaan tapaan kuin perheen isä poistui riidan jälkeen paikalta Elinan ensimmäisessä olohuonetarinassa. Tarinassa voikin nähdä Elinan eri suhtautumistavat riitelyyn: On räjähtävää vihaa, jota on vaikea ilmaista kontrolloidusti ja ylipäätään sallia itselleen. Turvallisimmaksi ratkaisuksi jää välttely, asioita ei ratkaista, vaan paikalta poistutaan kuten isähahmot ja sitten vaietaan kuin äitihahmot. Helpointa Elinan on samaistua tyttöön, joka on pettynyt tulokseensa - tätäkin harmittaa, mutta hän ei voi syyttää ketään, eikä kiukutella mitenkään, on vain sinniteltävä. Mukana on myös tyttö, joka on säikähtänyt opettajan raivokohtausta, ja joka ehkä kuvaa Elinan kärsimystä vanhempien

riitelyn suhteen. Neljäntenä on kovistytö, joka ei välitä mistään ja lienee sellaisena toive. Ainakin kovistytö herättää kertojassa iloista naurua, samoin kuin nuoret seurustelvaisetkin, jotka eivät välitä opettajattaren riitelystä. He keskittyvät toisiinsa tavalla, joka tuo mieleen, että ensimmäisellä testauskerralla seksuaalisuuden teema oli kertojalle rauhoittava keidas ahdistavampien teemojen jälkeen.

8. Perinteinen suomalainen saunailta

Elina: Täss on poika lämmittämässä saunaa. Sen koira on mukana, ku se tykkää istua saunassa (naurahdus). Tää on rantasauna - tai mökki miksei - ja täll pojalla ja sen kavereilla on siellä pileet. Se poika sitt - se on tän perheen mökki - ni se on läm-

Saunataulu II

mittämässä sitä saunaa. Sitä jo vähän kyllästyttää, kun kaikki on jo niin päissään ja se ei oo tänä iltana kauheesti sillä tuulella. Se ei jaksais kauheesti nyt bailata. Ett se on vähän pettyny. Ei sillä oo mitään suurempia ongelmia ollu, mutt se on nyt vaan jotenki niin huonolla tuulella ja sitä kyllästyttää. Se kuitenkin laittaa saunan lämpiämään, luultavasti ottaa vähän lisää viinaa. Sitte se on iteki jo niin päissään, että se ei ees muista, että sillä on tylsää olluka ja sitte pitää perinteisesti viinan voimalla hauskaa ystävineen. Seuraavana aamuna kaikilla on kauhee kankkunen.

Tulkinta: Ei jaksaisi juhliä, mutta muiden takia on pakko.

Samoin kuin juhlimishaluiset oppilaat eivät ymmärtäneet opettajatarta, kaverit eivät nyt ymmärrä poikaa, joka on heidän isäntänsä, lämmittää heille saunan ja palvelee kaikin tavoin. Ilmeisesti poika on sosiaalisesti suorituspainainen - hän ei saisi tuottaa pettymystä kavereilleen. Sen sijaan, että hakisi lohtua kavereiltaan ikävään oloonsa, hän palvelee näitä. Kun huonoa oloa täytyy kuitenkin jotenkin käsitellä, ratkaisuksi jää sen hukuttaminen viinaan. Jälleen kerran tapaa hahmon, joka kaipaisi ymmärtämystä, mutta ei sitä saa. Uutta ei ole myöskään Elinan samaistuminen hahmoon, joka luopuu tarpeistaan, kantaa vastuuta ja palvelee muita. Moisen urhean sinnittelyn seurauksena näyttäisi olevan aika lohduton sisäinen yksinäisyys muiden seurassa.

poikaystävältään ja äidilliseltä sairaanhoitajalta. Seuraava tarina on taas lohdun suhteen ankarampi - pieni tyttö joutuu selviämään kummitussillan yli yksin. Hoivan kaipuu on silti läsnä varsinkin tarinan alun mielikuvassa, jossa "iskä" kuljettaa tyttöä halki ikävän kaupungin autollaan. Auttava isä jää kuitenkin kuvan ulkopuolelle, sillä hän ei ehdi kuljettamaan tytärtään ja tämän täytyy selviytyä kummistussillasta yksin. Tyttö sinnittelee urheasti, voittaa pelkonsa ja ylittää kohta sillan yksin joka päivä. Samalla isä katoaa tarinasta kokonaan. Riippuvaisuustarinana alkaneesta kertomuksesta tulee itsenäistymistarina. Hintana on kuitenkin kaiken lohdun menettäminen. Kun kertoja sitten rakentaa kuvaa kellaritauluun, lohdutuksen kaipuu palaa hänen mieleensä ja hän valitsee hahmoista lempeän näköisen äidin ja itkevän pojan. Poika on leikannut vahingossa sormensa, mikä on ilmeisesti kertojan hyväksymä syy itkulle, ja hän sallii nyt äidin lohduttaa poikaa, toisin kuin olohuonetaulun vaateliasta poikaa. Lapsihahmot säilyttävät mielenkiintonsa ja itkun jälkeen on vihan vuoro: Pojat riitelevät lautalla, koska he ovat menettäneet hallinnan lauttaan ja pelkäävät. Aivan varmasti hekin kaipaisivat äitiä tai isää apuun, mutta kertoja ei voi edellisen tarinan yltäkylläisen lohduttelun jälkeen enää sallia sellaista ylellisyyttä heille. Poikien on itsenäistyttävä, sinniteltävä lautalla kuten pikkutytön kummistussillalla, kunnes lautta ajelehtii maihin. Vihan ja kiukun teema jää kertojan mieleen ja hän valitsee koulutauluun äkäisen näköisen naisen opettajaksi. Tämä menettää hermonsä, kun oppilaat eivät kuuntele häntä, vaan hällisevät levottomasti ja kättävät kokeitaan takaisin. Opettajalle kertoja suo hermoloman, muttei varsinaista lohtua tai ymmärtämystä. Viimeisessä tarinassa on juhliä isännöivä ja muita palveleva poika, joka ei jaa ikävää oloaan muiden kanssa. Kun ymmärrystä ei ole saatavilla, hän lohduttautuu viinalla.

Jos edellä esitetty tulkinta on oikeansuuntainen, voi tarinoita ohjaavan dynamiikan ymmärtää riippuvuudesta käsin. Lohdutuksen ja ymmärtämyksen tarve tulee muodossa tai toisessa kaikkiin tarinoihin, mutta Elinan on vaikea suhtautua siihen. Välillä hän antautuu sille täysin ja rakentaa lohdullisia tarinoita. Ne tuntuvat kuitenkin liian helpoilta ja lapsekkailta, liian yksioikoisilta toiveentoteutumilta. Sellaisina ne uhkaavat koke-
 musta itsestä itsenäisenä ja aikuistuvana ihmisenä. Silloin kertoja siirtyy tarinoihin

sinittelevistä ja itsenäistyivistä hahmoista.

Kun palautekeskustelussa kysyin Elinalta, mitä hän ajattelee usein toistuvasta lohdutuksen kaipuusta, hän sanoi:

"Ehkä se on enemmän semmosta ymmärtämyksen kaipuuta. Semmosta, että jos itkettää ja pelottaa, niin joku ymmärtäis sen. Ett sitä ei tarvis hävetä tai jotain."

Elinan antama oikaisu on tässä suhteessa aiheellinen. Tarinoissa on tosin läsnä lapselle kuuluvan *lohdutuksen* kaipuuta, mutta Elina on aikuistuva nuori nainen, joka ei voi palata siihen. Sen sijaan hän voi itsenäistymispyrkimyksistään luopumatta kaivata *ymmärtämystä* ja läheisyyttä, jota hän kuvaa näin:

"...Ett (on) joku vaikee olo, tai vaikeita asioita, jotka vaivaa mieltä, ni sitte ei osaa tuoda niitä... tai pitää vaan pitää semmone kuori, ett kaikk on hyvin ja kyllähän mä pärjään ja oon reipas ja semmone... Kuitenki jotenki haluaa, ett muut huomaa... ett kysis, ett mikä sulla on hätänä..."

Elina näyttäisi olevan rakentamassa aikuistuvalla itselleen sopivaa tapaa saada hellyyttä. Häntä ei tarvitse kuljettaa kummitussiltojen yli, eikä ottaa syliin tai puhaltaa sormeen, mutta hän kaipaa, että hänen ahdistuksensa huomattaisiin ja siitä välitettäisiin. Toisaalta sekään ei tunnu ihan luvalliselta, koska hän on niin tottunut ratkaisemaan ongelmansa sinnittelemällä, olemalla reipas:

"Se on jotenkin sillai koulussaki... se on jotenki hyvin vahvasti ollu mua, että mä pärjään, ja mää oon ollu mallina ja sillai... Niin sitt ei osaaka luopua siitä... ei osaaka näyttää muille, ett en mä ehkä niin vahva ja pärjäävä ooka, ett on semmone toinenkin puoli..."

Läheisyyden ja ihailun tarpeet näyttäisivät olevan ristiriidassa: kaivattua läheisyyttä ei voi saada paljastamatta heikkoa puoltaan, mutta sen näyttäminen taasen herättää pelon ihailun menettämisestä ja suoranaisestä häpeästä.

Elinan "toinen puoli" on näissä uusissa tarinoissa paljon enemmän esillä kuin edellisissä. Ensimmäisen tapaamiskerran tarinoissa se näkyi selvästi vain koulutarinassa, ja

siinäkin vaikutti keskeisemmältä tarve "läksyttää" ymmärtämättömiä kuin etsiä lohtua. Ilmeisesti tätä "toista puolta" edustivat viimeksi myös haavoittunut isä ja haaksirikosta naisen pelastama poikaystävä: Oma heikkous oli heijastettu läheisten miesten ominaisuudeksi. Uudemmissa tarinoissa Elinan "toinen puoli" on tavalla tai toisella aina läsnä, tosin suhde siihen on ristiriitainen kuten edellä esitin: Elinalla on yhä voimakas tarve olla erehtymätön, pärjäävä "niskan-päällä-olija" ja itsenäinen sinnittelijä, joka lunastaa kaikki häneen sijoitetut odotukset. Uusissa tarinoissa on kuitenkin yhtä vahvana tarve saada ymmärtämystä ja lohdutusta, näyttää heikkoutensa ja tulla silti hyväksytyksi. Lisäksi hän ei enää heijasta "heikkoa puoltaan" poikaystävänsä tai isäänsä.

Lohduttavan naishahmon esiintyminen nimenomaan lääkäritaulun tarinassa voi vihjata siihen, että mielikuvat naisterapeutista liittyvät Elinan uuteen haluun ja rohkeuteen etsiä ymmärrystä "toiselle puolelleen".

Toisaalta Elinan itsensäkin suorituspaineisuuteen liittämä vaikeus antaa nimiä on vain kasvanut. Samoin sinänsä täysin perusteltu ja samalla suorituspaineiselta tuntuva tarkkuus hahmojen sopivuudesta on ennallaan. Myös usein toistuva sinnittelyn teema viittaa, että suorituspainoiden määrä ei näyttäisi vähentyneen, pikemmin päinvastoin.

Uutena teemana ovat vahingot, asioiden karkaaminen käsistä. Katutaulussa mies ajaa vahingossa toisen yli, vaikka on varovainen kuljettaja. Lääkäritaulussa on käynyt vahinko ehkäisyssä ja naiselle tehdään abortti. Kellaritaulussa poika on vahingossa leikannut veitsellä sormeensa. Lauttataulussa pojat pudottavat vahingossa melan järveen ja joutuvat ajelehtimaan järvellä. Koulutaulussa opettajatar menettää hermojensa hallinnan ja joutuu sairaalomalta. Teeman voi tulkita peloksi kontrollipyrkimysten epäonnistumisesta. Kertoja haluaisi hallita maailmaansa enemmän kuin on mahdollista, jolloin siitä tulee pelottava ja tapaturma-altis paikka.

Vahingon kerronnallista teemaa voi ymmärtää vihaproblematiikan kautta. Autonkuljettajan tiedostamaton halu ajaa muiden yli aiheuttaa vahingon, samoin pojan halu pistää

itseään veitsellä. Opettaja taas hermostuu aivan peittelemättä ikäviin oppilaisiin. Riitelystä on tärkeä sijansa myös siinä, kun pojat kadottavat lautalla melansa. Tältä pohjalta vahingon teema voi heijastaa kertojan pelkoa, ettei oma viha pysy hallinnassa. Juuri vihaa Elina nimenomaan haluaisi kontrolloida, mikä näkyy siinä, että hän samaistuu hahmoihin, jotka tasapainottavat vihaisia tilanteita: hän on olohuonetarinoidensa kiltti tytär, joka ei itke jouluna kuten vaateliias veli, tai hän on se, jonka lähdettyä kouluun vanhemmat alkavat riidellä. Samoin hän on hiljainen oppilas, joka ei hermostuta opettajaa. Ensimmäisellä tapaamiskerralla olohuonetaulu herätti tarinan riitelevistä vanhemmista, jotka eivät osaa selvittää asioitaan, vaan ne vaietaan. Ilmeisesti perheen tunnelimasto ei ole ainakaan auttanut Elinaa käsittelemään omaa vihaansa. Toisaalta kontrollin vaikeus on laajempi ongelma: lääkäritaulussa seksuaalisuuden seuraukset (tai toiveet) riistäytyvät hallinnasta. Lauttataulussa on keskeistä myös yleinen ajelehtimisen kokemus, vaikeus hallita omaa kohtaloaan kylliksi. Jos edellä esitetty tulkinta lohdutuksen kaipuun ja itsenäistymisen ristiriidasta on oikea, voisi kertojan kontrollin tarpeen liittää paitsi vihaan myös itsenäistymiseen: Oman autonomian toteuttaminen suhteellisen mielivaltaisessa maailmassa ei ole helppoa. Siten kasvaminen ajaa Elinan maailmaan, jota hän ei voi hallita niin paljon kuin haluaisi.

Palautekeskustelussa kerroin pääpiirteittäin edellä esitetyt tulkinnat vihasta, riitelystä, kontrollista ja suorituspainesta. Elina sanoi niiden olevan juuri niitä asioita, joista hän on terapeutinsa kanssa puhunut.

Muutos

Toisen tapaamiskerran lopuksi kysyin Elinalta arviota, miten hänen elämänsä on sujunut edellisen testauksen jälkeen. Hän arvioi kulunutta aikaa näin:

"Mulla oli kesällä vähän vaikeeta. Sitte syksyllä meni ihan kivasti ja talvella. Mutta nyt on taas jotenki keväällä ollu vähän hankalampaa... Mutta sillai kauheen jotenki hyvä vuosi, eteen päin vievä vuosi."

Kysymykseen, arveleeko hän muuttuneensa luonteena tai ihmisenä, Elina vastasi:

"Ehkä just tänä vuonna, must tuntuu, ett kaikist eniten on muuttunu..."

Sillai kauheesti miettiny omia mielipiteitä ja semmosia.. Alkanu miettiä asioita sillai oman maailmankatsomuksen pohjalta... Jotenki irrottautua perheestä ja kodista.

Terapian Elina katsoi vaikuttaneen häneen myönteisesti ja antaneen uusia tapoja tarkastella asioita. Tätä uutta tapaa hän kuvaa näin:

"... Mull on ollu kauheen tarkka tai tiukka kuva, mikä on normaalia ja mikä on epänormaalia ja jotenki. Ei mull oo mitään konkreettista esimerkkiä. Sillai yleisesti asioista, ett ne ei oo niin mustavalkoisia."

Elina siis kokee muuttuneensa myönteisesti, vaikka uusintatestausten aikaan keväällä onkin ollu taas "vaikeempi aika". Muutoksen sisältönä tietoisessa arviossa on itsenäistyminen kodista ja sen maailmankatsomuksesta sekä avarampi ja sallivampi suhtautuminen siihen, mitä ihmisen pitäisi olla.

Muutoksen arvioimista MAPS-testin valossa vaikeuttaa kysymys siitä, mikä merkitys on kertomistyylin muuttumisella. Elinan uudemmat tarinat sijoittuivat kauemmaksi hänen arjestaan, olivat enemmän keksittyjä. Elina sanoi, ettei muistanut edellisen kerran tarinoita, mutta kylläkin sen, minkä tyyppisiä ne olivat. Hän sanoi tietoisesti vältäneensä samanlaisten kertomista varsinkin, kun testi tarjosi riittävästi valinnanvaraa.

Havaittua muutosta voikin tulkita ainakin kolmella eri tavalla, joista yksi on selittää havaittu muutos kertomistyylin muuttumisella. Esimerkiksi kontrollin menettämisen teema saattaa näkyä juuri uusissa tarinoissa, koska sitä on mahdollista käsitellä vasta, kun kertoja sijoittaa tarinat kauemmaksi itsestään. Eri kertomistavat näyttävät eri puolia kertojan psyykestä, eivät välttämättä kuvaa psyykkistä muutosta. Toisaalta kertomistyylin muutoksen voi nähdä tärkeänä psyykkisenä muutoksena: kertoja pystyy vapautumaan realismin kahleista ja käyttämään mielikuvitusta vapaammin. Hänen kykynsä sietää ja käsitellä mielen outoja ja regressiivisiä sisältöjä on tällöin kasvanut.

Toinen vaihtoehto on tulkita muutos pääosin kielteiseksi: tutkittavan kokema suori-

tuspaineisuus näyttäisi pikemmin lisääntyneen kuin vähentyneen, lisäksi tarinoihin on ilmestynyt kontrollin menettämisen pelko uutena hankalana asiana. Ensimmäisellä kerralla lohtua saattoi saada seksuaalisuuden tarinoista, mutta nyt tämäkin hyvä asia on jotenkin menettänyt tehoaan. Sitä esiintyy lähinnä vain lääkäritaulussa ja siinäkin potentiaalisena katastrofina.

Kolmas, ja tämän tutkimuksen edustama tulkinta, on nähdä muutos pääosin myönteisenä. Tätä tukee se, että Elina itse koki muuttuneensa myönteisesti, vaikka on kevään aikana kokenut "huonomman ajan". Samaan tapaan muutosta kuvaa Stiles (1992), jonka mukaan kielteisinä koettujen tunteiden kuuluukin terapian edistyessä tulla väliaikaisesti intensiivisemmiksi, koska vaikeat ja torjutut asiat tulevat tietoisemmiksi ja psyykkisen työskentelyn piiriin. Elinan kuvaus, että vuosi on vienyt häntä psyykkisesti eteen päin ja että keväällä on ollut "huonompi aika", sopii tähän hyvin.

Myönteisen muutoksen voi nähdä kertomuksia ohjaavan psyykkisen dynamiikan tasolla: ensimmäisen kerran tarinat rytmittyivät toisaalta ahdistusta käsitteleviin tarinoihin riitelevistä vanhemmista ja omista suorituspainesta, toisaalta mielihyvän värittämiin tarinoihin seurustelusta ja seksuaalisuudesta. Tässä ei sinänsä liene mitään arvosteltavaa, mutta koetut paineet ja etsitty lohtu olivat verraten erillään. Toisen kerran tarinoissa Elina ei jaa tarinoidensa maailmaa miellyttävään ja epämiellyttävään, vaan paineet ja kaivattu lohtu kohtaavat paremmin toisensa. Suorituspainetta ja muita ongelmia vastaan ei nosteta siirtymistä seksuaalisuuden maailmaan, vaan kaipuu, että joku ymmärtäisi ja lohduttaisi sitä puolta hänestä, joka ei jaksa eikä osaa. Vaikuttaisi jopa siltä, että tämä on osa Elinan aikuistumisprosessia. Kun lapsuuden aikaiset hellyyden ja lohdutuksen mahdollisuudet ovat käyneet vaikeiksi, Elina on aluksi yrittänyt kieltää ne kokonaan ja itsenäistymisestä on tullut sinnittelyä ja tarpeiden kieltämistä. Nyt hän on kuitenkin alkanut luoda ikäänsä sopivaa tapaa saada hellyyttä ja samalla säilyttää itsenäisyytensä. Sitä edustaa ymmärryksen kaipuu, joka tosin on ristiriitainen asia. Elina on tutustunut heikkoon puoleen itsessään ja tarpeeseen, että joku huomaa sen ja ymmärtää sitä. Samalla hän on itsekin alkanut sallia sitä itselleen enemmän. Ristiriita menestymisen

tarpeen ja ymmärryksen saamisen tarpeen välillä on silti yhä olemassa. Samoin paineet ja ongelmat ovat lähempänä tietoisuutta ja ne koetaan rajummin, joten Elinan mieliala ei näyttäisi kohentuneen. Seksuaalisuuden ja seurustelun teema taasen on vähemmän esillä ja siihen liittyy ongelmia, mutta se näyttää silti säilyneen myönteisenä ja elämää kantavana asiana. Juuri seksuaalisuuteen liittyvässä tarinassa lohdutusta oli erityisen paljon tarjolla ilman, että se uhkasi Elinan aikuisuutta. Lisäksi lääkäritaulun tarina lapsen sikiämisestä voi olla jatkoa edelliskerran parisuhdetarinoille: Mielikuvat etenevät jo lapsen tekemiseen, mutta kun asia on ristiriitainen, kertojan mieli keskeyttää alkavan perhe-elämätarinan. On mahdollista, että Elina aiemmin heijasti oman heikon puolensa poikaystävänsä ja isäänsä, mutta pystyy nykyään näkemään sen paremmin itsessäänkin. Poikaystävä ei ole pelastettava, vaan lohduttaja. Toisaalta saunataulussa taas poikaystävän ikävätkin puolet tulevat psyykkisen työskentelyn piiriin, jolloin kuva kumppanista tulee realistisemmaksi. Ensimmäisen kerran tarinoissa suhde oman ikäisiin nuoriin naisiin oli kireä, suorituspainainen ja kateuden sävyttämä. Hyvää ystävättäriä ei ole tarinoihin ilmestynyt tälläkään kertaa, mutta Elinan tutustuminen omaan "toiseen puoleensa" ja ymmärryksen kaipuu saattavat vielä johtaa psyykkisesti läheisen ystävättären löytymiseen - mahdolliset ystävättäret eivät ole ehkä niin kateellisia Elinalle, jos tämä viestii tietävänsä heikon puolensa olemassa olemisesta.

Muutoksen tulkitseminen jää jonkin verran moniselitteiseksi. Elinan tietoinen kokemus muutoksesta myönteisenä sekä edellä esitelty keskustelu Elinan "toisesta puolesta" kuitenkin jonkin verran tukevat tässä esitettyä tulkintaa. Valitettavasti palautekeskustelussa en osannut muotoilla ajatuksiani muutoksesta kovin selkeästi, joten minulla ei ole esittää Elinan kommentteja kuin osaan tulkinnoistani. Varsinkin terapeutin rooli ymmärtäväisemmän ja pehmeämmän puolen löytymisessä on mielenkiintoinen kysymys, mutta jää valitettavan spekulatiiviseksi.

7.2. Tarmo

Taustatiedot: Tarmo on 18-vuotias abiturientti, joka on ihan tyytyväinen koulumenestykseensä. Hänen vanhempansa ovat eronneet ja hän asuu äitinsä luona. Molemmat vanhemmat ovat noin 40 -vuotiaita. Tarmolla on sisarpuolia isän puolelta, mutta hän ei tunne näitä kovin hyvin. Hän sanoo tulleensa terapiaan ahdistuksen ja masennuksen takia. Tarmo on käynyt ennen testausta kymmenen kertaa miesterapeutin luona.

Ensimmäinen tapaaminen 28.8.96

Yleistä: Tarmon päivä on ollut jopa erittäin hyvä. Hän puhuu hyvin rauhallisella, lempeällä äänellä aika hurjiakin tarinoita. Hänelle on myös aiemmin tehty TAT- ja Rorschach-testit.

1. Kolmiodraama plus kissa

Tarmo: Must näyttää, että päällyspaitaansa riisuvalla miehellä ois syntymäpäivät. Tai en tiedä, vaikkei ois mitään sen suurempaa syytä juhlimiseen, mutta sen miesystävä on tullut tuomaan sille lahjoja. Toisaalta sillä on ikävämpikin

Olohuonetaulu I

yllätys, kun sillä on mukana pesäpallomaila. Elikä tavallaan se on tullut pieksemään miesystävänsä, koska sillä on tällane tuntematon anonyymi nainen. Onkohan se sitte miesnainen tai ihan vaan nainen. Sitä ei kuitenkaan pysty näkemään siitä. Tai ei suoraan pysty sanomaan, onko se aito nainen vai... Se on vaan anonyymi. Sitt sillä on lemmikkinä kissa ja se on ilmeisesti näille kaikille kolmelle henkilölle yhtä rakas. Mutta tästä ovella seisovasta henkilöstä, joka tuo sekä lahjaa että pesäpallomailaa, ei voi varmaks sanoa, etteikö se hakkais kissaaki. Paitaansa riisuvasta henkilöstä, miehestä, ei tiedä, riisuuks se sitä tätä anonyymia naista vai tätä pieksemään tullutta lahjan tuojaa varten. Mutta toi kissa on ehdottomasti sen ulkopuolella, sitä varten se ei riisuudu. Tää ilmeisesti päättyy sillä tavalla, että toi ovella seisova mies pieksee ilmeisestikin ton miesystävänsä. Jättää kissan ja anonyymien naishahmon rauhaan.

- VL: Mikä vois olla tarinan nimi?

- Tarmo: No aluks mä ajattelin, kun kattelin näitä hahmoja, että tääl voi olla jotkut

pileet tai semmoset, mutta... kolmiodraama... plus kissa.

Tulkinta: Hahmot, joista ei voi tietää varmaksi.

Tarinan hahmoista ei oikein voi tietää varmaksi, mitä he ovat ja aikovat: Riisuutuvasta miehestä ei tiedä, riisuuko hän miestä vai anonyyminaista varten. Ovella seisovasta miehestä ei tiedä, tuoko hän sittenkään lahjaa vai tuliko hän pieksemään. Hänestä ei myöskään voi tietää, ketä kaikkia hän pieksee, jos pieksee. Anonyyminaisesta ei voi tietää, onko hän aito nainen, vai jotakin muuta. Ainoa tässä mielessä ehjä hahmo on kissa, jossa lienee olennaista, että se on kaikille yhtä rakas, eikä siten ilmeisesti herätä mustasukkaisuutta. Hahmojen kahtiajakautuneisuus liittyy ainakin seksuaali-identiteetin teemaan: ketä varten mies riisuutuu ja onko taloudessa asustava nainen aito nainen vai jotakin muuta. Vaikeus luoda ehjää seksuaali-identiteettiä kutsunee paikalle pieksijän. Myöhemmin palautekeskustelussa Tarmo sanoi olevansa homoseksuaali, ja tietoisesti hän ei koe sitä vääränä asiana. Tarmon tarinan voi kuitenkin ymmärtää niin, että tunteen tasolla hän kokee tarvetta rangaista itseään. Piestyksi tulemisen mielikuvassa voi olla mukana myös seksuaalisena koettua mielihyvää.

Palautekeskustelussa Tarmo liitti maininnan kissasta tarinan seksuaaliseen viritykseen:

"Tässä ensimmäisessä tarinassa tästä kissasta, (mun) piti korostaa, että tää mieshenkilö ei riisuunnu sitä varten, mun piti sitä jotenki korostaa tässä, jotain eläimiin sekaantumisen pelkoo tai jotain..."

Tarmon ensimmäinen tarina on poikkeuksellisen raju aloitustarinaksi. Se on kenties yksi kaikkein shokeeraavimmista tarinoista, mitä Tarmo kertoi. Tältä pohjalta voisi tulkita, että Tarmo halusi heti alussa testata testajan - nähdä tutkijan reaktion hurjaan tarinaan tietääkseen, uskaltaako jatkaa yhtä avoimesti seuraavissa tarinoissa. Toisaalta kyse voi olla hivenen kontrafoobisesta tavasta kertoa homoseksuaalisuudestaan miestestaajalle.

2. Kauppa-ajan jälkeen

Tarmo: Tää on kaupunkimaisema, missä ostosaika on mennyt jo. Ettei oo enää ihmisiä ostoksilla, mutta kaks tällast mallinukkee on tuotu liikkeen ikkunasta... Tai en mä tiedä, onko ne kävellyt, ehkä ne on uudenaikaisii mallinukkeja.

Katutaulu I

Tai siis normaalisti mallinukeilla ei oo mitään karvoitusta eikä tämmöstä, mutt näillä on. Ne on alasti, elikä ne ei just mitään vaatteita... Sillä, että ne on lähtenyt tosta alkoholi-liikkeen ikkunasta, ei oo mitään tekemistä niitten ittensä kanssa. Tai niillä ei oo mitään yhteistä tekijää, ett miks kaks alastonta mallinukkee seisoo alkoholiliikkeen näyteikkunassa. Mutta toi poika on ihan ilmiselvästi sitä mieltä tästä asiasta, että sitä ei kiinnosta lainkaan tollane asetelma, että karvanen mies ja sulostuttava naishahmo... Tää katusoittaja sitten on vaan soittamassa kadulla, se on arvioinut väärin tän ajan. Se on tullu vasta, kun kauppa-aika on mennyt ohi. Eli se on tavallaan myöhässä. Mut se tekee hommaansa ihan vaan itelleen. Vauva tossa alkoholiliikkeen näyteikkunassa on jotenkin liitoksissa näihin mallinukkenaiseen ja -mieheen. Se on vaan jätetty tohon, koska ne on halunnut päästä siitä eroon. Mut sen ilmeet ei, tai ton mallinukkevauvan ilmeet, tai ilme, ei näytä kuitenkaan mitenkään surulliselta. Olettaen, että ne pystyy muuntautumaan, tai siis muuttamaan ilmeitään nää mallinuketkin.

- VL: Miten tarina päättyy?

- Tarmo: No, toi auto ajaa ton pojan yli, koska se ei oikein tykkää tästä asetelmasta. Siinä on niin paljon negatiivisuutta, että se kuolee. Auto ajaa sen päältä, se ei ansaitse olla elossa. Mallinuket menee takaisin ikkunaan hoivaamaan vauvaa. Katusoittaja soittaa ambulanssin paikalle poikaa varten.

Tulkinta: Mallinukkevanhemmat.

Tarina tapahtuu kauppa-ajan jälkeen aika surrealistisessa maailmassa: Kun kaupat sulkeutuvat, tavalliset aikuiset menevät koteihinsa ja katu täyttyy liikkuvista mallinukkeista, lapsista ja myöhästyneestä katusoittajasta. Toisin kuin ensimmäisessä tarinassa, hahmot eivät ole ristiriitaisia tai jakaantuneita. Sen sijaan ne ovat jotenkin "vääriä" tai väärällä paikalla: mallinuket eivät ole vaatekaupan vaan alkoholiliikkeen ikkunassa, karvaisen miehen ja sulostuttavan naisen asetelma herättää negatiivisuutta, mallinukke-

vauva hylätään alkoholiliikkeen ikkunaan, mutta se ei sure. Kaiken kaikkiaan vauvalla pitäisi olla oikeat vanhemmat, mutta hänen on tyytyminen mallinukkeihin. Katusoittaja taas on myöhässä ja vihainen poika niin täynnä negatiivisuutta, että hänen täytyy kuolla.

Samoin kuin esimmäisessä tarinassa hankaluus suhtautua seksuaalisuuteen nostaa mielikuvan vihasta, joka kääntyy itseen: silloin riisuutuva mies sai pesäpallomailasta, koska ei osannut sitoutua mieheen tai naiseen, nyt poika ei pidä alastoman miehen ja naisen asetelmasta ja jää auton alle. Myös se, että miehestä ja naisesta on tehty mallinukkeja voi heijastaa vaikeutta suhtautua alastoman miehen ja naisen asetelmaan, se pitää neutraloida tai turhentaa mallinukkeidealla. Ylipäättään hahmojen oleminen väärillä paikoilla tai paikalla väärään aikaan kuvaa kertojan halua valita tilanteeseen sopimattomia hahmoja. Kertoja on tietoinen tästä, joten kyse ei liene realiteettien tajun horjumisesta, vaan se lienee pikemmin leikkittelyä kokemuksella, että valmiit ja ennakko-odotusten mukaiset identiteetit eivät tunnu hyviltä ja sopivaa identiteettiä on vaikea löytää. Kertojan ennakko-odotuksia rikkovaan tyyliin sopii sekin, että hän kertoi olohuonetauluun seksuaalisen ja aggressiivisen tarinan ja katutauluun kertomuksen vanhemmista.

Tarinassa on vahvana hylätyksi tulemisen teema: mallinukkevanhemmat hylkäävät vauvansa alkoholiikkeen ikkunaan. Sinänsä jo ajatus mallinukkevanhemmista kuvaa hylkäämistä - miten voisi luoda emotionaalisen suhteen mallinukkeeseen. Lapsen jättäminen alkoholiliikkeen ikkunalle on raju kuva piittamattomuudesta. Kun palautekeskustelussa kysyin Tarmolta, mitä hän itse ajattelee tästä, hän sanoi:

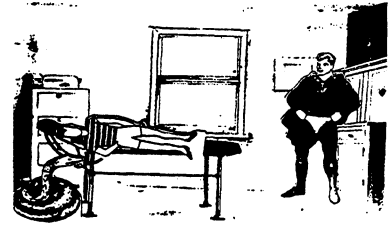
"(Naurahtaa)... nyt tuli mieleen tietenkin avioero, tai sillee... mutt, en mä tiä... Se on hylätty, mutta siinä on kuitenkin toi katusoittaja...

Toisaalta katusoittajankin voi nähdä edustavan hylkäämisen teemaa: tämä tullut esiintymään myöhässä, eikä siksi saa kuulijoita. Hän kuitenkin kieltäytyy kokemasta itseään yksinäiseksi tai hylätyksi ja "tekee hommaansa ihan vain itelleen". On kuin katusoittaja väistäisi pettymyksiä vuorovaikutuksessa turvautumalla korostettuun itsenäisyyteen. Ainakin tämä olisi ymmärrettävä reaktio katutaulun toisista piittamattomassa maailmassa. Vain auton alle jäävällä pojalla on tunteita muista ihmisistä, vain hän on vuorovaikutuksessa, sillä nuket eivät ilmeisesti tunne ja katusoittaja soittaa itselleen. Poika uskal-

tautuu vuorovaikutukseen ja tunteiden kokemiseen, mutta täyttyy nopeasti negatiivisuudella ja kuolee.

3. Odotushuoneessa

Tarmo: Tää on vastaanottohuone. Lääkärille on tullut anonyymipotilas, tai että sillä ei oo henkilöllisyyttä. Se vaan on tullut valittelemaan sinne jotain. Siitä ei oo tietoo onks' tää tullut hakemaan apua enempi tällasiin henkisiin

Lääkäritaulu II

vai fyysisiin vaivoihinsa. Mutta se pitelee selkää. Ehkä sillä vaivaa joku siellä... Ehkä sillä on joku taakka. Tää lääkäri esittäytyy supermieshahmon muodossa, että hän on tämän taakan alla lähes musertuneen anonyymihahmon varma pelastaja. Toisaalta lääkärikin on vähän tämmönen tuntematon. Tai ett sill ei oo mitään omaa tunnusta, mist' sen tunnistas, jos se vaikka lentäs tuolla taivaalla. Se vaan luulee voivansa parantaa tän selkävammapotilaan ihan tosta vaan. Koska se nyt on teräsmies niin se ajattelee, ett se ihan omalla läsnäolollaan parantaa tän potilaan vaivan. Toi käärme on siinä sitä varten, että asia ei varmastikaan näin o. Se on vähän ninkun raamatullisessa merkityksessä siinä.

- VL: Mitä se tarkoittaa?

- Tarmo: Siis kehottamassa tätä potilasta olematta tarttumatta tän yliluonnollisen superlääkärin apuun. Mutt se ei kuitenkaan aio tätä potilasta mitenkään vahingoittaa. Se on käärme vaan tätä lääkäriä kohtaan. Se, miten tilanne vois loppua ni... Koska tää yliluonnollinen superlääkäri näyttää liian itsevarmalta tai tämmöseltä - semmonen kolmiulotteinen - niin se käärme puree sitä. Mutta koska se käärme (on tai ei ole - kohta oli epäselvä) myrkkykäärme, niin se puoskarilääkäri pääsee sitt lentää tost ikkunast ulos ja potilas jää vaivoineen makaan tohon pedille. Sitten aikansa siinä voivoteltuaan lähtee takasin sinne missä se taakka sitä painaa. Se oli siinä.

Tulkinta: "Älä tartu supermieslääkärin apuun."

Anonyymit hahmot kiehtovat kertojaa. Tällä kertaa potilas on vailla kasvoja, henkilöllisyyttä. Lääkärinä on supermies, tai teräsmies. Ilmeisesti lääkärin miehisyys on vahvaa, kertojan mielestä ärsyttävyyteen asti. Supermies ei voi tietää, miltä tuntuu olla kasvoton

seksuaali-identiteettinsä kanssa taisteleva anonyymimies ja kantaa liian raskaita taakkoja. Palautekeskustelussa Tarmo liitti tarinan mielikuviinsa terapeutista ja sanoi:

"No, mä tiedän, että siinä on ton supermiehen hahmossa toi lääkäri, ja sitt tavallaan pelastaja, ett mä tunsin sitä kohtaan alemmuudentunnetta, ett joku on tällane supermies."

Terapeutti herätti tuolloin myös epäluuloja:

"Kun mä alotin tän terapian täällä, mulla oli pieniä epäluuloja tästä, ett onks se ihan pätevä tää terapeutti... Ne heijastuu tästä ihan selvästi..."

Käärmeen sijoittaminen lääkäritauluun heijastaa Tarmon mukaan samaa kokemusta:

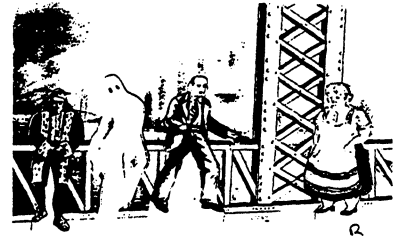
"... ja sitt toi käärme tossa, ett se vois olla pahaki. Ett enemmän mä käsitin sen pahaks hahmoks viime syksyllä ton terapeutin, mikäli mä nyt oikein ymmärsin, ett mä edes liitin siihen ton käärmeen, siihen supermieheen, terapeuttiin."

Käärme on siis paikalla kuvaamassa vaikeutta luottaa terapeuttiin. Ehkä se on myös Tarmon vihan ilmaus: Kun taakan vaivaama potilas ei itse mahda supermiehelle mitään, käärme puree tätä hänen puolestaan. Vihan ilmaus johtaa kuitenkin siihen, että supermiesterapeutti lentää ikkunasta pois ja jättää potilaansa yksin vaikeroimaan. Tarina heijastaa mielikuvaa, että terapeuttia kohtaan ilmaistu viha johtaa hylkäämiseen, samoin kuin mallinukkevanhemmat hylkäsivät edellisessä tarinassa vauvan alkoholiliikkeen ikkunaan, ja mallinukkevanhempia arvosteleva poika tuhoutui kielteisyyteensä. Ainakin tarinan potilas joutuu palaamaan vanhan taakkansa luo.

Lääkäri kuvittelee voivansa silkalla läsnäolollaan parantaa potilaan selän, mikä ehkä heijastaa pettymystä, kun terapeutti ei voi tarjota potilalleen konkreettista apua. Hän on läsnä, mutta kertojasta tuntuu, että on suuruudenhullua luulla siten ketään auttavansa. Kertoja ehkä toivoisi terapeutiksi teräsmiestä, jonka miehisyys antaisi anonyymipotilalle miehen kasvot tai muuten aktiivisesti pelastaisi pulasta. Toisaalta sama toive herättää raivoa, sillä sellainen lääkäri ei kohtaisi hänen tuskaansa eikä auttaisi itsenäistymään. Sellainen lääkäri ei tietäisi, mitä on olla kasvoton ja kantaa raskaita taakkoja.

4. Golden Gate Bridge

Tarmo: Mummu on tullu hyppäämään sillalta alas, mikä yleisesti ajateltuna on aika epätodennäköistä, että tänikäinen vanha ihminen tekis mitään, syöksys mihinkään itsetuhoon... Kuitenkin ku näyttää noin terveeltä. Tai toi, että

Siltataulu I

osaa... Kuitenkin jo näkee elämänsä päässä olevana, että miksi se haluaisi syöksyä itsetuhoon. Samaan aikaan tälläne vastenmielinen pukuun sonnustautunut imbesilli tulee ryöstämään tätä mummoo, pysäyttää sen aikeet. Tai oikeestaan mummo vois olla vain päiväkävelyllä ja se hyppäis ton äijän painostuksesta. Sillä tavalla, että se vaan päätys hetkellisestä päänäpistä hyppäämään sillalta alas. Tää haamuhahmo (on) tän mummon jälkeenjäämä, tai mitä siitä jää jäljelle, kun se kuolee. Tää on hyvin vanhoillinen mummo ja se käsittää, että ku kuollaan ni jäädään tollasiksi lakanoiks leijumaan tänne. Toss takana on pahannäköisiä saastuttavia tehtaita ja tää kruunupäinen äijä on niitten omistaja. Se on tämmönen oikein porvarisika. Se omistaa nää kaikki ja tahtoo vaan kaiken. Tää tapahtuu San Fransicossa, siellä on Golden Gate Bridge. Tää loppuu sillä tavalla, että toi mummo yrittää hypätä, mutt sillä on jäänyt silmälasit kotiin ja se pomp-paa tohon verkkoon, tai tohon pylvääseen. Ett ei se sitt pääsekkää siitä hyppäämään. Porvarisika vaan jatkaa saastuttamista ja imbesilli äijä taas ryöstelemistä ja ihmisten ajamista itsetuhoon, vaikkeikaan tää mummo tässä nyt itseään riistänyt, mutta kuitenkin.

Tulkinta: Herttaisen mummon itsemurhayritys.

Kertoja kokee sillan itsemurhapaikaksi ja on valinnut tauluun hahmon, jonka itsemurha-aikeita hän pitää epätodennäköisinä - iloisen näköisen mummon. On kuin kertoja haluaisi sanoa: "Älkää uskoko tätä tarinaa, se ei ole totta." Tämän jälkeen itse tarina on paljolti sitä, että kertoja etsii sopivaa juonta, joka oikeuttaisi mummon itsemurha-aikeet. Lopulta kertoja pelastaa mummon aika lapsekkaalla tavalla: silmälasinsa unohtanut mummo törmää palkkiin ja pelastuu. Kertoja saattaa pitää mummosta liikaa antaakseen tämän onnistua itsemurhayrityksessään. Ainakaan hän ei halua itsemurhatarinasta liian vakavaa ja todellista. Teema oli liian vaikea, että Tarmo haluaisi käsitellä sitä tosissaan.

Jälleen on mukana myös väkivaltainen hahmo. Ensimmäisen tarinan pesäpallomaila-

mies, toisen tarinan auto, kolmannen tarinan käärme saavat seurakseen "imbesillimiehen", joka ajaa ihmisiä itsetuhoon. Mukana on myös vastenmielinen ja tarinasta irrallinen porvarisika, joka haluaa kaiken ja saastuttaa ympäristön. Ehkäpä juuri pahuutensa takia hän on suojassa imbesillimieheltä, sillä kertojan mielikuvissa esiintyy usein pahan hahmon ja uhrin asetelma, eikä porvarisiasta ole uhriksi. Vuorovaikutus on jälleen kielteistä.

5. Pitkään aikaan ei ole tapahtunut yhtään mitään

Tarmo: Tää vois tapahtua jonkun modernin merirosvolaivan pannuhuoneessa. Se toimii höyrykoneistolla. Merirosvo edustaa pahuutta. Sitt tänne tulee joku rovasti tai tämmöne kirkon pyhä esimies valistamaan merirosvoa sen toiminnan pahasta

Kellaritaulu I

luonteesta. Kristus -hahmo ja rovasti on sen takia päällekkäin, koska tää uskoo olevansa ite Pyhän Hengen ruumiillistuma. Tai että hänessä yhdistyy, mitä Raamatussa puhutaan Kristuksesta, ett hän on sen lihaa ja (epäselvä sana). Tää pukuun sonnustautunut herra on tossa sen takia, kun se on tän hyvin vapaasti pukeutuneen merirosvon heijastuma. Tai tämmösenä kontrastina, tai peilikuvana, tai peilikuvana, joka näyttää erillaiselta. Että sen pitäs peilikuvassa nähdä tommonen hahmo, eikä itteensä tämmösenä karvasena ja hyvin väärällä tavalla pukeutuneena.

Tulkinta: Kellarissa on identiteettiristiriitoja ja vihaa.

Hahmojen vastakkainasettelu kiehtoo kertojaa. Hän aloittaa merirosvosta, joka on miehekäs, karvainen ja vähäpukeinen. Sellaisena hän edustaa pahuutta, ja häntä pitäisi muuttaa. Ensiksi sitä yrittää pappi, joka suuruusfantasioissaan kuvittelee olevansa Jeesuksen verta ja lihaa. Samoin kuin lääkäritaulun teräsmies, hän on liian suuruudenhullu voidakseen auttaa. Kertoja luopuu muutoksen toteuttamisesta, ja rakentaa merirosvolle vaihtoehdoisen hahmon, peilikuvan, joka näyttää millainen miehen pitäisi olla: pukuun sonnustautunut, eikä kovin karvainen. On kuin merirosvon pahuus johtuisi hänen miehistä karvaisuudestaan ja alastomuudestaan.

Nimi "pitkään aikaan ei ole tapahtunut mitään" kuvaan hyvin tarinan tunnelman staatti-

suutta. Merirosvo ei muutu hyväksi, ei sonnustaudu pukuun eikä reagoi mitenkään papin käännytysyrityksiin tai peilikuvassa näkyvään ihanteeseen. Tarina ei kuvaa eri vaihtoehtojen pohtimista saati valinnan tekemistä. Eri suuntiin vievät hahmot ovat pikemmin kuvaamassa tyytymättömyyden kokemusta. Merirosvo ei saisi olla sellainen kuin on, mutta eipä häntä muuttaakaan voi. Ehkä merirosvo jollakin tapaa edustaa isämielikuvaa, omaa miehisyyttä tai yleisempää miesmielikuvaa ja seksuaalista miestä, jolloin on helppo ymmärtää, ettei kertoja anna muuttaa sitä tarinassaan, vaikka arvostelee sitä.

Palautekeskustelussa Tarmo liittää tarinan kristillisyyteen:

"Ainaki tässä kellarissa tulee toi uskonnollisuus. Must tuntuu, ett mua paino se aika paljo tollon, mitä mä jälkikäteen muistan. En mä tiä minkä takia, koulun uskonnonopetuksen takia tai, en mä tiä..."

Kun kysyin, mikä uskonnonopetuksessa oli ahdistavaa, hän sanoi:

"En mä tiä, oliko se siitä opetuksesta, mutt en mä osaa siihen muuta syytä keksiä. Kai mä tunsin, kun toi terapia oli alussa ja kaikki oli uutta, jonkinlaista syyllisyyttä siitä, että mulla oli ongelmia. Mä olin edellisenä keväänä eronnu kirkosta..."

Tältä pohjalta voisi ajatella, että Tarmo teki tarinan papista tahallaan niin suuruudenhulun hahmon, ettei sen syyllistämisyrityksiä tarvitse ottaa vakavasti. Oma vaikutelmani on, että tarinan peili edustaa kertojan "sisäiselle merirosvolle" vaikeammin torjuttavaa arvostelua kuin pappi. Peili sanoo, ettei mies saisi olla karvainen eikä vähäpukeinen.

6. Lautalla mutta aaltoja

Tarmo: Mä vien tän aika henkilökohtaseks. Tai sillä tavalla, että täss ois yks' mun ystävätär vanhempana, nelikymppisenä. Koska hän on siinä, niin oon tietysti määkin, mutta mä en nää omaa minääni kovinkaan selkeänä, tai tulevaa omaa

Lauttataulu I

minääni, ett kumpi mää oon noista: Solakka, aggressiivinen vai tällanen tukevamman puoleinen kadullakävelijä. Me vaan sitt ollaan lautalla ja hän näyttää tässä selviytyneen, tai olevan ihan yhtenä kappaleena ittensä kanssa. Mä oon sitten nää kaks hahmo, mist mä en oo vielä päättänyt, kumpi työntää kumman mereen. Tässä ei oo kuitenkaan

mitään myrskyä, vaan tää on ihan tyyni tää tilanne. Ett pikkasen täältä laidoilta tulee aaltoja yli, mutta ne ei pääse koskettaa ees jalkateriä. Et siis kummallakaan ei oo mitään, tai kenelläkään ei oo mitään vaaraa kastua tässä. On ihan aurinkoinen päivä kyseessä.

- VL: Miten tää tarina vois päättyä?

- Tarmo: No, se lautta vaan lipuu hiljalleen tonne auringonlaskuun, mitä ei näy, koska tää kaksoishahmo peittää sen. Vast sitt se näkyy, kun tää toinen on tyrkätty tonne mereen...

- VL: Se päättyi?

- Tarmo: Tai siihen, kun se on menny sinne horisonttiin, ett sitä ei näy enää. Sitä lauttaa eikä näitä hahmoja.

Tulkinta: "En näe tulevaa minääni kovin selkeästi."

Kertoja haluaa lautalle ystävättärensä, joka kärsii samantapaisista vaikeuksista kuin kertoja itsekin. Palautekeskustelussa Tarmo kuvaa tätä ystävätärtään näin:

"Sillee se oli se tilanne, ku koulussa oli vaikeeta yhen kaverin kanssa, joka oli ainutlaatune, tai ei ollu muita kenen kanssa puhua, tai keneen tukeutua. Se oli vähän ristiriitane sitte. Mä en tienny, miten siihen suhtautua, ollako sitä vastaan vai... olla sen tukena ja ottaa sen tuki vastaan."

Kun ihmettelin, miksi hän olisi ollut ystäväänsä vastaan, Tarmo selvitti:

"Ku sillä oli itellä vaikeuksia, se sai raivokohtauksia, ett rupes vaan huu- taan tai jotain koulussa. Mä sitt häpesin kauheesti sitä ja mulle oli aika hirveetä, ett se osoitti sen noin, ett se ei peitelly sitä... Ett ne oli mulle aina semmosia kasvonmenetyksiä..."

Tarinassa ystävätär on kuitenkin "yhtenä kappaleena itsensä kanssa". Itsensä kertoja kokee jälleen kerran hajaantuneena: hän on tulevaisuudessa joko rähjäinen ja lihava, tai solakka ja aggressiivinen. Kuvaa voi tarkastella kokemuksena siitä, että aggressiota on vaikea integroida persoonallisuuteen. Aggressiivinen hahmo on vaihtoehtoinen nuhriselle ja lihavalle. Viha on niin vaikea asia, että siitä pitäisi luopua, vaikka tuloksena näyttäisi olevan sääliittävä ihminen, "tukevamman puoleinen kadulla kulkija". Todettakoon, että Tarmo itse on olemukseltaan solakka ja hyvin lempeän oloinen.

Kaksoishahmon voi tulkita myös miesidentiteetin näkökulmasta. Vaihtoehtoina on seksuaalisesti aktiivi, aggressiivinen mies ja seksuaalisuudestaan luopunut lihava mies. Aurinko pilkistää tulevaisuudessa vasta, jos kertoja pystyy valitsemaan niiden väliltä.

7. Luokkakoulu

Tarmo: Tää on kuvastus koulusta, jota ei... tai kouluilmentymä... Tää kertoo käsityksen koulusta, tai ett minkälainen vankila se tavallaan on, tai minkälainen se ehkä vois olla. Ett opettaja on lääkäri, lääkärin asemassa tai suhtautuu kaikkeen

Koulutaulu I

yhtä kliinisesti ja steriilisti ja analysoi oppilaiden vastauksia sairauksina. Tai yrittää löytää niistä kaikkee huolestuttavaa. Huolestuttavuudesta tässä kertoo toi äiti. Tai se nyt vain joku irtonainen nainen. Se on kauhistunut joko tästä koulusta, ett minkälainen se on, tai sitt tosta itkevästä pojasta, joka ei toisaalta liity mitenkään näihin muihin. Se vaan itkee tossa, koska se on vähän... Sillä on tällä hetkellä vähän ahdistava olla siellä, koska noi vaatii ihan kohtuuttomia. Ne, jotka vaatii kohtuuttomia, on tää sotaväki täällä koulussa. Ne ei oikeesti oo mitään sotilaita eikä mitenkään armeijan kanssa tekemisissä muuten kun uniformunsa ja aseistuksensa ja varustuksensa puolesta. Ne on vaan pistänyt tollaset päälle, ett niillä on tavallaan tällanne suoja. Vaan tämmöne puku kuitenkin, ei muuta, ja hirveesti aseita, millä ne voi sitte tarpeen vaatiessa huitoa muut ympäriltään. Naishahmo taulun edessä miettii, että miten se osais ratkaista tän koulun yhtälön, että mikä se on, ett mikä se oikea vastaus siihen on. Se on ihan uupunut ja sen vaatteet on riekaleina ja varmasti se on itekin hirveen likane ja uupunu ja väsyny. Se ei jaksa selvittää tätä ongelmaa. Tai se on joutunut menee niin monien esteiden läpi ja ali ja yli ja joka puolelta ett se on vähän revennyt. Tää poika ei nää niitä muita, se vaan on tossa.

- VL: Miten tarina päättyy?

- Tarmo: Toi niin sanottu sotilas on tarttunut aseeseen tai mikä tää nyt kenties onkaan, joku tällane ase kuitenkin. Se ilmeisesti ampuu ton pojan, koska se on tossa nyt vaan häiriötekijänä. Vaikka se vois paremminkin ampuu ton taululle vihdoin raapustamaan selvinneen repaleisen naishahmon. Mutta se nyt päättää ampuu ton pojan tosta ja sitt äiti vaan jää, tai naishahmo, jää vaan seisomaan siihen sotilashahmon ja lääkärin keskelle kauhistuneena.

- VL: Kauhistuneena mistä?

- Tarmo: No, kun se ampu sen pojan, vaikkei sitä poikaa oikeestaan oo. Koska eihän se poika noit nää.

- VL: Miksei se nää?

- Tarmo: No se vaan irrallisena tossa, toi pöytä ei oikeestaan kuulu tähän kuvaan. Tai että se alkaa siitä erillisenä toi, mutt niitten suhde ton naishahmon ja itkevän poikahahmon suhde on hyvin ristiriitanen. Tai että ne ei nyt tavallaan tunne toisiaan, mutta kuitenkin niillä on suhde, ja ihan minkälainen suhde tahansa.

Tulkinta: Kaaos koulussa.

Koulutauluun tulee aika mutkikas ja sekava tarina. Myöhemmin palautekeskustelussa kävi ilmi, että koulu on ollut Tarmolle hyvin ahdistava paikka. Hän sanoi mm., että hänen oli vaikea luottaa terapeuttiinsakaan, koska koulu "häämötti siinä aina taustalla". Koulussa hän oli niin virittäytynyt suojelemaan itseään, ettei terapeutinkaan luona ollut helppo rentoutua ja luottaa ihmisiin. Toisaalta koulu taitaa tarinassa saada terapeutille tarkoitettuja moitteita tai epäilyjä - kertomuksessa on raivoa herättävä hahmo, joka tutkii ihmisten vastauksia steriilin kliinisesti sairauksina. Ehkä Tarmo siirtää terapeutin herättämiä vihan tunteita kouluun, sillä vihaa on pelottavaa ilmaista terapeutille. Lääkäritarinan kasvoton mieskin tarvitsi käärmeen pistämään terapeuttia hänen puolestaan.

Koulussa on sotilaiksi pukeutuneita aggressiivisia luokkatovereja. Näiden viha tuntuu kertojasta uhkaavalta ja ahdistavalta. Ehkä se herättää hänen omia vihantunteitaan henkiin, eikä hänellä ole mahdollisuutta käyttää "aseita" itsensä suojelemiseen. Tällöin syntyy suojattomuuden kokemus ja etäisyyttä muihin on vaikea säädellä muutoin kuin eristäytymällä kuten poika, joka ei "oikeestaan kuulu tuohon kuvaan" ja "joka ei nää noita muita".

Tarinassa irrallaan vellova viha etsii kohdettaan, arpoo äitihahmon ja pojan väliltä päätyen lopulta poikaan. Kuten katutaulun liian negatiivinen poika, tämäkin poika kuolee. Kertojan samaistumiskohteille näyttää käyvän huonosti, mikä heijastanee sitä, että kertojan viha kääntyy helposti sisään.

Kertoja samaistuu poikaan, jonka suhde äitiin on tarinassa vaikea. Kun kysyin palautekeskustelussa, miksi hän toi tarinassaan äidin kouluun, Tarmo sanoi:

"En mä tiä. Nyt mä oikeestaan oon huomannu vasta, että se on todellinen turva, ja nyt kun mä oon viikon ollu tuolla isän luona yksin, ett siellä ei oo ketään... Nyt toisaalta olis kotona ihana olla, tietää, ett siell kuitenkin on joku ja sillee. Ett tavallaan se oli silloin vielä suurempi turva..."

Kertoja samaistuu myös naiseen, jolle koulu on niin raskasta esteiden ylittämistä ja alittamista, että vaatteetkin ovat riekaleina. Testiväsymys saattaa herättää kyseisiä mielikuvia.

8. Suomalainen helvetti

Tarmo: Tässä on mies- ja naishahmo menny saunaan, mutta vaatteet päällä. Nää on taas täysin kasvottomii, koska ne ei omilla nimillään tai itsensä paljastaneena vois mennä vaatteet päällä saunaan. Tai ne ei nyt oikein tiedä, mitä ne siellä tekis.

Saunataulu I

Ne saattaa olla säikkynyt tätä kuolemaa, tai viikatemiestä, joka näitten henkilöitten mielestä liitetään yleensä saunaan. Tää sauna on siis semmonen ympäristö, miss ne näkee just sen, mitä ne ajattelee. Se muuttuu sit saunassa niille näkyväks ja ne näkee siellä ton kuoleman, viikatemiehen. Mutt se kantaa kuitenkin sylissään, tai sillä on tommone kantolaukku, tai tämmöne, missä sillä on jotain elävää. Ehkä se on lapsi tai sitt jotain, mitä se on ite synnyttänyt, siis tää viikatemies.

- VL: Mitä tapahtuu, miten tarina päättyy?

- Tarmo: Nää saunoo vaatteet päällä ja kuolema synnyttää sillä aikaa lapsen tai jotakin.

Nää saunoo sillä tavalla, että ne kuvittelee, että täsä on vettä... ett ne leikkii saunaan.

Tavallaan - kun niillä on vaatteet päällä - ne ei jaksaa olla siellä, jos ne oikeesti ois siellä höyryissä. Ne vaan kuvittelee olevansa saunassa. Koska viikatemies on niitten heijastuma, tai siis niitten kuvitelmiensa heijastuma, minkä ne on tehny todeks tässä saunaympäristössä, niin se synnyttää - mikä ois myös heijastuma niitten kuvitelmista, siis näitten naisen ja miehen - mutt ne ei itekään osaa kuvitella, mitä se synnyttäs, elikä se jää ihan aukoks.

- VL: Kertooko tarina, miks ne liittää saunaan viikatemiehen?

- Tarmo: En mä tiedä. Se on kai perisuomalaista, ett synnyttään ja kuollaan saunassa. Tai ainakin synnyttään, mutt ne ei osaa antaa sille syntymälle mitään nimee. Ett millä tavalla synnyttään, synnyttäänkö lapsen muodossa vai jotenkin muuten. Ne ei osaa heijastaa sitä kuvitelmillaan.

Tulkinta: Viikatemies synnyttää.

Kaikki tapahtuu jälleen surrealistisessa maailmassa, jossa ihmiset näkevät konkreettisina omat ajatuksensa ja viikatemies luo elämää. Sisäinen todellisuus muuttuu ulkoiseksi.

Rajusti ristiriitaisten hahmojen sarja jatkuu: viikatemies synnyttää ja luo elämää, vaikka edustaa kuolemaa. Ehkä kertoja luo ennakko-odotusten vastaisia hahmoja, koska haluaa mielikuvissaan rikkoa valmiiden identiteettien rajat. On kuin hän haluaisi kieltää yleiset käsitykset asioiden merkityksistä ja identiteeteistä. Maailmassa, jossa mies voi synnyttää ja kuolema luoda elämää, kivuliasta identiteettityötä ei tarvitse tehdä. Kaikki on leikkiä, sukupuolisuus ja jopa kuoleminenkin. Siellä ei tarvitse surra sitä, että voi olla vain yhtä sukupuolta.

Saunomisen leikkiminen lienee ensisijaisesti tapa lieventää kuvan seksuaalista jännitystä: Sitä halutaan kokea, joten hahmot saunovat yhdessä, mutta koska sitä ei voida kokea, pidetään vaatteet päällä ja vain leikitään saunomista. Tarmon omin sanoin:

"Ton kasvottomuuden mä ymmärrän, koska saunassa mun mielestä pitää olla yksin, tai se on semmonen... Kai se on siveeliäisyys kysymys, kun niillä on vaatteet päällä, kun ne on mies ja nainen."

Kenties olohuone- ja katutaulussakin juuri seksuaalisuus kutsui paikalle mielikuvan kuolemasta. Saunatarinaan kuuluu viikatemies ja tarina saa nimekseen "Suomalainen helvetti". Toisaalta Tarmo itse sanoo viikatemiehen tulleen hänelle mieleen jostakin Gallen-Gallelan tai muun suomalaisen taiteilijan sauna-aiheisesta maalauksesta.

Yhteenveto:

Seksuaalisuuden ja sukupuoli-identiteetin teema vaikuttaa Tarmon tarinoissa varsin latautuneelta: Olohuonetaulun miehestä ei tiedä, riisuutuuko hän miestä vai naista varten, eikä homorakastajasta aluksi tiedä, onko hän lahjantuoja vai pieksijä. Vihan kohdetakaan ei määritellä, se voi olla riisuutuva mies tai anonyyminainen. Suhde naiseen jää avoimeksi, eihän tiedetä edes, onko kyseessä oikea nainen vai jotakin muuta. Katutaulussa poika ei pidä karvaisen miehen ja sulostuttavan naisen asetelmasta ja täyttyy siksi kielteisyydestä ja kuolee. Lääkärिताulun supermies on masentavan miehinen, eikä tajua kasvottoman miehen ongelmia. Kellarिताulun karvainen ja vähäpukeinen mies edustaa pahuutta. Lauttataulussa kertoja näkee oman tulevan itsensä jakautuneena aggressiiviseen, seksuaaliseen mieheen tai “tukevamman puoleiseen kadullakävelijään”, jotka ovat vaihtoehtoja. Saunataulussa mies ja nainen saunovat vaatteet päällä “siveellisyyssyistä”. Mielikuva kutsuu vielä paikalle viikatemiehen, kuoleman, joka synnyttää elämää, vaikka on mies. Tiivistäen: milloin seksuaalinen halu on läsnä Tarmon tarinoissa, mukaan tulee myös vihan, pahuuden, väkivallan, tuhon ja kuoleman mielikuvia. Sisällöt vaikuttavat varsin monisyisiltä, mutta mukana on ainakin huolta omasta miehisyydestä sekä syyllisyyden tunteita homoseksuaalisuudesta. Vaikka Tarmo sanoo älyllisesti hyväksyvänsä homoseksuaalisuutensa, se näiden tarinoiden perusteella näyttää tunteen tasolla olevan vaikeampaa.

Identiteetin kysymys vaikuttaa askarruttavan kertojaa yleisemminkin. Niinpä suuri osa Tarmon tarinoiden hahmoista on konfliktissa realismin, tilanteen tai yleisten sosiaalisten odotusten kanssa: On mallinukkeja alkoholiliikkeen näyteikkunassa, on viikatemies, joka kantaa elämää, on paljon kasvottomia hahmoja. Aivan kuin Tarmo esittäisi hiljaisen vastalauseen kaikille vakiintuneille käsityksille siitä, millaisia tietynlaisten ihmisten pitäisi tietynlaisissa tilanteissa olla. Tarmo on tietoinen realiteeteista, mutta ei erityisen kiinnostunut niistä.

Ehkä eniten tarinoissa toistuu kuitenkin vihan ja suojattomuuden teema: Homorakastaja pieksee pesäpallomailalla miehen, joka ei tiedä riisuutuisiko miestä vai naista varten,

lääkäritaulun käärme karkottaa supermieslääkärin ja siltataulun "imbesillimies" ajaa mummon itsemurhaan. Ehkä myös kellaritaulun pahassa merirosvossa on vihaa tai lauttataulun asetelmassa, jossa aggressiivinen mies ja vihasta luopunut hahmo ovat vaihtoehtoja. Koulutaulussa on vihainen poika, jonka sotilaat varsin mielivaltaisesti ampuvat. Kenties saunataulun viikatemieskin on aggressiivinen olento, ainakin sillä on viikate mukanaan. Tarinoissa on siis paljon vihaa ja väkivaltaa, joka kohdistuu verraten mielivaltaisesti suojattomiin hahmoihin, joihin kertoja samaistuu. Nimenomaan uhrin ja pahantekijän asetelma on tyypillinen. Usein vain ulkopuoliset ovat vihalta turvassa kuten olohuonetaulun kissa tai katutaulun soittaja. Syntyy vaikutelma, että juuri läheisyys ja vuorovaikutus tuo vihan tunteet paikalle. Samalla vihaa on vaikeinta kokea ja ilmaista vuorovaikutuksessa. Yksi kertojan ratkaisusta on suostua uhriksi kuten olohuonetaulun riisuutuva mies, katutaulun poika, siltataulun mummo tai koulutaulun poika. Viha kääntyy sisään päin ja uhrin asemassa on jotakin suorastaan puoleensavetävää: kun vihan ilmaiseminen toiselle altistaa hylätyksi tulemisen mielikuville, uhrin asema tarjoaa itserankaisun lisäksi sekä vihan kokemisen että huomion kohteena olemisen mahdollisuudet. Lisäksi viha hajottaa hahmoja: lääkäritaulussa viha hajottaa potilaan kasvottomaksi mieheksi ja käärmeeksi, lauttataulussa "tukevaksi kadullakävelijäksi" (alkoholisti?) ja solakaksi mieheksi. Vihaisten hahmojen jakaantuminen heijastanee kertojan vaikeutta integroida vihan tunteitaan itseensä.

Kertoessaan Tarmo ei vaikuttanut ahdistuneelta vaan seesteiseltä, vaikka viha on hänen tarinoidensa toistuvien teema eikä tarinoista ole helppo löytää avointa mielihyvää. Ehkäpä siis juuri vihaiset hahmot ovat kertojan tapa saada kertomisesta mielihyvää - sosiaalisissa tilanteissa tukahdetut aggressiot saavat olla olemassa tarinoissa.

Tärkeä teema on myös hylätyksi tulemisen kokemus. Se näkyy riipaisevana katutaulussa, jossa vanhemmat jättävät lapsensa alkoholiliikkeen ikkunaan. Lisäksi vanhemmat ovat mallinukkeja eli hylkäävät lapsensa emotionaalisesti, eivät ole tuntevia ihmisiä. Vanhempien heteroseksuaalinen asetelmakin sulkee kertojan ulkopuolelle ja edustaa hylkäämistä. Hylkäämisen teeman voi nähdä myös lääkäritaulussa, jossa potilaan viha ajaa supermieslääkärin pois ja tämä jättää potilaan yksin vaivoineen. Kertoja saattaa

tiedostamattaan pelätä, että vanhempien suhteen koettu emotionaalinen, konkreettinen tai moraalinen hylkääminen toistuisi hoitosuhteessa. Ainakin luottamuksen rakentaminen näyttäisi olevan Tarmon terapiassa keskeinen haaste, sillä hän kertoi palautekeskustelussa terapiansa olleen katkonaista ja terapeuttiin luottamisen vaikeaa. Samoin hän sanoo suhtautuvansa epäluuloisesti kaikkiin läheisiksi käyviin ihmisiin. Tämän tutkimuksen Tarmo ei sanonut herättäneen epäluuloja, koska se oli niin selkeästi määritelty lyhyeksi ja etäiseksi kontaktiksi. Ehkä Tarmo suojautuu jo etukäteen hylkäämistä vastaan pitämällä ihmiset etäisinä. Toisaalta hän on tutkimustilanteessa hyvin avoin, mikä kertonee, että hän samaan aikaan intensiivisesti kaipaa läheisyyttä.

Toinen tapaaminen 5.5.1997

Yleistä: Edellisen tapaamisen jälkeen Tarmon elämässä on tapahtunut joitakin tärkeitä muutoksia: isä on eronnut naisystävästään ja muuttanut asumaan yksin, jolloin Tarmo on asunut välillä hänenkin luonaan. Myös lukion loppumisen Tarmo koki isoksi ja ainakin aluksi myönteiseksi asiaksi: hän sai päättää omasta aikataulustaan, eikä hänen tarvinnut kohdata koulun ahdistavaa maailmaa. Tosin hän toteaa asialla olleen myös kielteisen puolen, sillä koulun loputtua ihmiskontaktit jäivät isään ja äitiin. Kirjoitusten jälkeinen vapauden kokemus alkoi muutenkin tuntua illuusiolta, kun työvoimatoimistossa järjestettiin abi-info, josta Tarmo sanoo näin:

"Siellä oli abeille järjestetty infotilaisuus 'teidän tulevaisuudesta' ja kaikista pakkohauista ja kaikista. Ett siihen loppu sitt vapaus. Ett siellä yht' äkkiä päätettiin kaikki asiat. Siellä musta tuntu ensimmäistä kertaa pitkään aikaan, että menetti ihan täysin kontrollin. Joutu näkeä kaikkii vanhoja tuttuja..."

Tutkittava kertoo, että hieman tuon abi-infon jälkeen eli kaksi viikkoa ennen toista testausta hänellä alkoi "oudompi aika" ja "kaikki asiat alkoivat olla liian lähellä".

Terapiassa Tarmo sanoi käyneensä syksyllä säännöllisesti, mutta keväällä koulun päätyttyä hän lopetti terapiankin, koska koki silloin itsellään menevän niin hyvin, ettei tarvinnut sitä. Päätös terapian lopettamisesta ei silti ollut toisella tapaamiskerralla aivan selvä, ja kolmannella tapaamiskerralla Tarmo kertoi aloittaneensa terapiansa uudestaan.

Tarmo sanoi, ettei juuri muistanut aiempia tarinoitaan, sen sijaan hahmoja kylläkin.

1. Kolminaisuus

Tarmo: Tässä on mies, nainen ja lapsi mitenkään yhteenkuuluttamatta. Tai ettei oo perhe. Mutt mies on tullu kotiin ja nainen kattoo sitä. Sill (naisella) on yleensä tapana aina pitää selkä pois päin asioista. Lapsi on aina yhtä alaston, ett ei koskaan

Olohuonetaulu II

peittele mitään. Itse asiassa nää on sama hahmo nää kaikki kolme. Ne on vaan eri luonteenpiirteitä tosta ovella seisovasta isästä. Ett isä on tullu kotia ollakseen yhtä noitten muitten luonteenpiirteittensä kanssa. Ton naisen ja ton lapsen. Ett on vaan yhtä. Tai ne sulautuu aina, kun tää mieshenkilö tulee kotiin. Oikeesti yhtäkään näistä ei oo olemassa. Mieshahmo tulee kotiin, niin kaikki on yhtä.

- VL: Tapahtuuko silt jotain, kun nää on kaikki yhtä?

- Tarmo: Eiku ne vaan muuttuu, siis ne vaan menee yhteen. Ett ne ei oikeesti oo ees henkilöitä, vaan enemmänkin tunteita tai luonteenpiirteitä. En mä tiedä. Ne vaan menee yhteen, siis toi selkänsä kääntävä, sitten tollanen lapsen viattomuus ja sitten ton miehen luontaan työntävyys.

- VL: Ajatteleeks ne jotain tai sanooks ne jotain?

- Tarmo: Ei kun ne on vaan pelkkii hahmoja, luonteenpiirteitä tai tunteita...

Tulkinta: Kun mies tulee kotiin, kaikki on yhtä.

Tarmon vanhemmat ovat eronneet ja hän on elänyt äitinsä luona. Isällä on lapsia muiden naisten kanssa. Nyt keväällä isä on kuitenkin muuttanut erilleen "toisista naisista" ja

Tarmo on silloin tällöin asunut hänen luonaan. Uudet tarinat alkavat kertomuksella, jossa isä tulee kotiin. Kun palautekeskustelussa mainitsin tästä, Tarmo kommentoi näin:

"(naurahtaa) Nyt vois kertoa tosiaan tällasen tarinan, missä isä tosiaan tulis kotiin, ja siell olis kymmenen lasta ja viiskyt äitihahmo odottamassa sitä kädet levällään, että ihanaa kun tulit...

Tarmo kuitenkin muistelee, että kertomisajankohtana suhde isään oli ristiriitainen, jännittynyt. Siksi Tarmon huomio kiintyykin siihen, että lapsi on alaston isän edessä.

Hän kuvaa sitä näin:

"Se vaan näkee sen pitkästä aikaa sen lapsen, ja se näkee sen ihan, ett siinä ei oo ehtiny muodostuu vielä mitään rutiineja, sillai ett: ai jaa, se on tomone, ett se reagoi noin tohon tilanteeseen. Se näkee ihan kaikki."

Kun kysyn, mikä isän kohtaamisessa oli pelottavinta, Tarmo vastaa:

"No, että ei oo tarpeeksi poika isälle. Toisaalta halveksittava ajatus itteni mielestä, ett pitäs olla, mutt kuitenkin... Toi isähahmo on iso, se tavallaan kertoo taistelusta, ett yrittää olla ton veronen, tai sille tarpeeks."

Edelliskerralla Tarmon tarinoissa käsiteltiin runsaasti suhdetta homo- ja heteroseksuaalisuuteen sekä miehisyyteen ylipäättään. Ilmeisesti seksuaali-identiteetti on yksi syy, miksi isään uudelleen tutustuminen on ollut Tarmolle ristiriitaista. Ehkä tämän takia tarinan mies edustaa luontaantyöntävyyttä, mutta samalla juuri hänen tulemisensa saa hahmot yhtymään. Isän kotiintulo muuttaa kertojalle tyypillisten vaihtoehtoisten hahmojen teemaa - ne eivät hajaannu, vaan eheytyvät. Tarmo kuvaa äitiään dominoivaksi "tossun alle laittajaksi", joten siitä näkökulmasta Tarmolla lienee käyttöä isän tasapainottavalle vaikutukselle. Isä on luontaantyöntävänäkin tervetullut, eheyttävä. Äitiä Tarmo kuvaa myös "selkensä kääntäväksi", mikä voi viitata vaikkapa välttelevää suhtautumistapaan homoseksuaalisuuteen tai pelkoon, että äiti kääntää selkensä pojalleen, hylkää.

Kertoja ei kuitenkaan esitä tarinaa perhetilanteen kuvauksena, vaan symbolisena eri luonteenpiirteiden yhdistymisenä. Tässä voi nähdä kertojalle tyypillisen tavan välttää vuorovaikutusmielikuvia ja siirtyä sisäiseen maailmaan.

2. Autokammo

Tarmo: Tässä kuvassa joku hahmo on kävelly kadulla ja sen ohi ajaa - tää on kaupungin katu - mutt sen ohi ajaa kuitenkin vaan yks auto. Mutt se ei kestä sitäkään, sen auton katsetta, tai siis autossa olevien henkilöitte ajatuksia, olemassaoloa ja tunteita.

Katutaulu II

Se toisaalta tahtois olla kaikkii noita muita hahmoja, mitkä seisoo toss vieressä. Toisaalt' siitä erottuu kaikist' selvimmin sen kadullakävelijän eleistä ja ilmeistä toi nainen, joka on vihamielisen näkönen. Toisaalta se haluais myös olla oma herra (kuningashah-

mo) siinä tilanteessa, ettei se menettäis siitä mitään, ku auto ja sen matkustajat kattoo sitä. Toisaalt se haluis olla yhtä vahva ku joku sotilas, tai ett se pystys hallitsees sitä kohdetta, matkustajia tai vaikka pelkkää kuskia, jossei siin autoss ketään muita oo. Sitt se toisaalt kuitenkin haluis tarkastella sitä tilannetta tollai lääkärin kliiniydellä tai sillee neutraalisti. Mutt se on kuitenkin kauimpana sen todellist voimavaroista, tai mihin se pystyy kadulla auton kohdatessaan. Tai oikeestaan toi nainen on se, mitä se pystyy tunteen siinä tilantees. Tai ton naisen vihamielisyys on se ainut millä se pystyy kohtamaan autoja.

- VL: Kertooko tarina, mitä hän tekee?

- Tarmo: Ei vaan, tää kertoo yleensä siitä, miltä tosta hahmosta tuntuu kävellä kadulla autojen ohi.

Tulkinta: Autojen katseita ei kestä!

Tarmo kertoi, että hänellä oli muutama viikko ennen toista tapaamista alkanut "oudompi aika", jolloin kaikki asiat tuntuvat olevan liian lähellä. Katutaulun tarina on Tarmon mukaan hyvin todellinen ja kuvaa tuota aikaa. Tarmo kertoi lisäksi kirjoitusten jälkeen nauttineensa vapaudesta päättää omasta päivärytmistään ja siitä kenet tapaa ja milloin, mutta toteaa samalla eristäytyneensä niin, että sosiaaliset kontaktit rajoittuivat lähinnä isään ja äitiin. Hän arvelee myös tulleen epäluuloiseksi muita kohtaan. Tämän tarinan perusteella yksi syy Tarmon eristäytymiseen saattaisi olla riipaiseva suojaattomuuden kokemus. Autossa olijoiden katseita ei kestä, eikä niitä vastaan pysty puolustautumaan. Päähenkilö on vihainen kuten kuvan nainen, mutta hän ei pysty hallitsemaan tilannetta kuin kuningas tai toteuttamaan vihaansa kuin sotilas saati arvioimaan tilannetta neutraalisti kuten lääkäri. Tilanne on niin raju, että realiteettien tajukin on koetteilla, mistä kertoo maininta "auton katseesta".

Suojaattomuus voi liittyä kertojan omaan vihaan, joka on projisoitu muihin. Tarinan päähenkilö on vihainen ja hän kokee ilman varsinaista syytä autoilijat vihaisiksi tai arvosteleviksi. Koska vihaa on vaikea integroida rakentavasti itseen, se täytyy ulkoistaa toisaalta autoilijoihin toisaalta mielensisäiseen symboliseen naiseen. Vihaa voi kokea muihin projisoituna tai symbolisessa muodossa, mutta sitä ei voi tuoda vuorovaikutuk-

seen. Käytännössäkin tarinan päähenkilön vihaa on vaikea purkaa muihin, koska sille ei ole mitään yleisesti käsitettävää syytä. Niinpä vuorovaikutukseen tuotu viha jää vaisuksi kiukutteluksi ja nyrkin heristelyksi, josta ei ole suojelijaksi. Auton pimennoista lähtevällä vihalla on enemmän voimaa, koska se edustaa kertojan mielen kesyttämätöntä raivoa, jota vastaan hän on suojaaton. Lääkärilahmo muistuttaa neutraalia terapeuttia, ja hänen edustamansa ihanne on "kaikkein kauimpana päähenkilön todellisista voimavaroista".

Palautekeskustelussa kysyin, ovatko ihmiset autossa pahempia kuin kadulla, ja Tarmo sanoi:

"Mä ehkä tunnen alemmuudentunnetta siitä, että mä oon pyörällä liikenteessä, ja ne ihmiset on autossa ja niil on mahdollisuus nauraa siellä ilman, ett mä nään tai kuulen mitään... Ne on sillai etulyöntiasemassa, ett ne on siellä autossa turvassa tavallaan, ja ne voi pröystäillä sillä. Niin no tavallaan, autossa olevat ihmiset on pahempia, koska niihin ei saa kontaktia, silmäkontaktii eikä mitään, vaikka sitä kuitenkin toisaalta eniten pelkää. Se jättää liian paljon epävarmaksi, kun kohtaa auton."

Tältä pohjalta autojen katseissa on pahaa se, että ne arvostelevat Tarmoa ja jopa nauravat hänelle. Suojattomuuden kokemus syntyy kielteisen arvostelun kokemuksesta. Saattaa olla, että ihmiset autossa ovat Tarmolle samalla tavalla ahdistavia kuin anonyyminen terapeutti tai strukturoimaton projektiivinen testikuva: kun mieli ei saa tarpeeksi rauhoittavaa tietoa siitä, millainen toinen on, Tarmon mieli alkaa projisoida tähän ankaria ja arvostelevia piirteitä. Tältä pohjalta voi olettaa, että Tarmon transferenssisuhde terapeuttiin saattaa täytyä helposti juuri näistä tunteista: hiljainen, peilaava terapeutti alkaa tuntua autossa olevalta naureskelijalta, jonka edessä avoimella kadulla kulkeva potilas on suojaaton.

3. Karkuri

Tarmo: Tässä joku on loukkaantunut tai tosi huonossa kunnossa. Se on tuotu lääkärille tai ainaki ensiapuun. Se näyttää, että se olisi ihan pinnalta murskana koko tyyppi, mutta todellisuudessa silt on sielu revenny irti sen ruumista ja siellä ei

Lääkärिताulu II

oo lääkäriä eikä mitään. Se on vaan tuotu tonne ensiapuklinikalle, ja siellä on joku sivustakatosjoka joku onnettomuudesta parantunut henkilö kuitenkin paikalla. Tai kenties tuo vuode oli just vapautunut siltä.

- VL: Kummalta noista?

- Tarmo: Siis tää (silhuetti) on sen (sielunsa menettäneen) irronnu osa.

- VL: Just joo.

- Tarmo: Ja toi hattumies, se on sen vuodepaikan edellinen omistaja. Ton haavoittuneen miehen sielu vaan kättelee tost' ikkunast ulos, ett se haluis loppujen lopuks päästä sinne ulkopuolelle, eikä toi vuodepaikan edellinen omistaja voi tehdä mitään muuta, ku vaan kattoo alas. Ett se ei osaa reagoida tohon, koska sillä on niin tuoreena muistissa sen oma onnettomuus, kun se joutu tonne pedille.

- VL: Oisko se halunnut tehdä jotain?

- Tarmo: Ai kuka?

- VL: Tää hattumies.

- Tarmo: Em mä tiä. Ehkä enemmän toi sielu yrittää saada siihen jotain yhteyttä. Se yrittää työntyä siihen tai päästä osaks sitä. Mutta sillä ei oo muuta mahdollisuutta kuitenkaan päästä ulos tost huoneesta tai sängyltä... Ei toi mies aio kuitenkaan mitään - toi hattumies - tehdä koska se kääntäny jo selkänsä lähteäkseen pois tuolta huoneesta. Sieltä ei pääse ulos ku tosta ikkunasta ja kaapista ja se vois mennä kaapista... Ja tän tarinan nimi... karkuri.

- VL: Haluatko kertoa, että onko se nää kaikki vai joku näistä?

- Tarmo: No, ton hattumiehenkin sielu on irtaantunut tai se on kokenut sen saman kun toi pedillä makaava tällä hetkellä loukkaantunut, haavoittunut mies.

Tulkinta: Miehen sielu on revennyt ruumiista, eikä ole edes lääkäriä paikalla.

Ensimmäisen tapaamiskerran tarinoissa Tarmolle oli tyypillistä valita kasvottomia hahmoja tai rakentaa hahmoista vaihtoehtoja. Ilmeisesti tällä kertaa identiteetin ja tunteiden integroimisen vaikeuden teema näyttäytyy ajatuksena sielun menettämisestä. Vaihtoehtoisten hahmojen rakentelun rinnalle on noussut menetyksen ajatus. Sielunsa menettänyt mies on tuotu poliklinikalle, mutta siellä ei ole lääkäriäkään paikalla, mikä tuntuu riipaisevalta kuvalta, ja ehkä heijastaa Tarmon surua terapian loppumisesta.

Tarinan voi avata niinkin, että se kuvaa terapiasuhteen muuttumista: Viimeksi lääkärinä oli Supermies, joka ei tiennyt psyykkisestä heikkoudesta ja kivusta mitään. Nyt Tarmon kanssa lääkärihuoneessa on kohtalotoveri, joka luovuttaa potilasvuoteensa Tarmolle, koska on riittävän toipunut seisoakseen omilla jaloillaan. Kun palautekeskustelussa ehdotin Tarmolle tällaista tulkintaa, hän sanoi:

"En mä tiä... mun terapeutti tais... Tai mä taisin ymmärtää väärin, mitä se oli puhunu, ett se oli itse ajautunu jotenki ryhmäterapiasta yksilöterapiaan. Mä käsitin, ett se oli potilaana tai asiakkaana, mutt se oliki varmaan tarkotanu vetäjänä. Mutt mä jotenki koin sen aika voimakkaana silloin... Se on ite saman käynyt läpi."

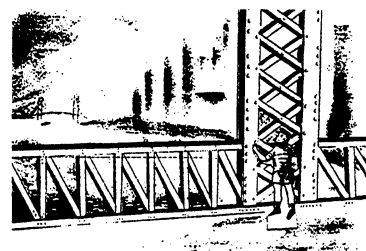
Näin tulkittuna muutos vaikuttaa merkittävältä ja myönteiseltä. Toisaalta tarinaa hallitsee pettymys. Kohtalotoveri ei voi auttaa, koska hän on jo lähdössä pois, vähän kuin Tarmon terapiakin oli tuolloin loppumassa. Lisäksi lääkärihuoneesta tulee vankila, josta pitäisi päästä pois, mutta se on lähes mahdotonta. Ulos pääsee ikkunan kautta, mikä kuulostaa itsemurhalta tai ainakin kovin epärealistiselta. Toinen ulospääsytie on meneminen takaisin kaappiin, mikä saattaa viitata ilmaukseen, jota homoseksuaalisessa kulttuurissa käytetään: tulla ulos kaapista eli myöntää seksuaaliset taipumuksensa. Tarmon mielikuvassa lääkärin huoneesta pääsee pois vain kieltämällä ne, mikä sopii yhteen sen kanssa, että toisen tapaamiskerran tarinoissa seksuaalisuus esiintyy paljon vähemmän kuin ensimmäisellä kerralla. Tarmo kuitenkin itse tulkitsee ikkunasta lähtöä ja kaappiin menoa näin:

"Se kai kertoo siitä, että ite halusin ikkunasta ulos tai kaappiin piiloon sillä viikolla sinä päivänä. Ett joku oli murskana siitä, että oli kohdannu elämän. Tai mä olin joutunu viikko ennen sitä testaustilannetta käymään työvoimatoimistossa, ja kaikki oli tullu yht' äkkiä päälle."

Ajatus, että irronnut sielu yrittää tunkeutua hattumieheen on tunnelmaltaan sukua edellisen tarinan maininnalle "autojen katseista". Minän ja muun maailman raja näyttäytyy hauraana. On mahdollista, että ihmiset tuntuvat Tarmosta helposti tunkeutuvilta.

4. Mahdollisuudet, hyvässä ja pahassa

Tarmo: Poika on hyppäämässä tai ei... Se on yrittänyt hypätä, mutt huomannut, että sillan alla oleva tila on jo ihan täynnä ihmisiä. Typeryksiä, jotka on hypänny alas. Se yrittää tossa selittää niille muille, jotka on hypänny, tai niiden hengille,

Siltataulu II

että minkälaisia ääliöitä ne oli. Niistä ei oo enää jäljellä kuin näkymättömät aaveet, koska ne on poltetu tuolla takana tehtaissa. Siis niitten sielutkin, että niistäkään ei oo enää mitään jäljellä. Poikahahmo on aika vihanen, ärsyyntynyt siitä, mitä noi tyhmät on menny tekeen. Samalla se on oikeastaan kateellinen, mutt se ei välitä siitä niin paljoo. Se on kuitenkin vihanen. Itse asiassa kaikki kaupungin ihmiset on hypänneet ja sitt ne on poltetu. Että pojan ei tarvi huolehtia siitä, että kukaan tulisi kattomaan, ku se huutaa tai... Ett (se) saa ihan rauhassa parjata noita tyyppejä toss sillalla. Ei se niitä todellisudessa nää, mutta se vaan halua lohduttautua sillä, että siellä ois joitain muitakin kun se. Muutenkin kuin vaan savuna ilmassa. Itse asiassa se ei oo varma. Se ei oo huomannu tota laivaa tuolla takana, mikä vie viimesii ruumiita poltettaviks. Joku kuitenkin ohjaa sitä laivaaki. Ett kun poika vain hyppäis ja uis sinne laivalle, niin se sais yhteyden jonnekin. Mutt se ei voi myöskään olla varma siitä, ettei toi silta romahtais sen laivan päälle ja se laiva uppois. Tarinan nimi "Mahdollisuudet. Hyvässä ja pahassa."

- VL: Mikä ois hyvä ja mikä paha mahdollisuus?

- No, hyvät mahollisuudet se, ett se ei oiskaan niin yksin tuolla ja ett se vois selvitä hengissä tosta hyppäämisest, mist muut ei onnistunu. Pahat mahdollisuudet se, että ku se pääsiski uimaan tonne laivalle, niin silta romahtais. Tai todennäköisin mahdollisuus, että toi laiva uppois.

Tulkinta: Vihansa voi huutaa julki vasta, kun kaikki ovat kuolleet.

Lääkärिताulusta tuttu sielun menettämisen teema toistuu tässä. Itsemurhasillan alla leijuu kaupungin kaikkien ihmisten näkymättömät aaveet. Paitsi ruumiit, myös sielut on poltetu tehtaissa. Kun kysyin Tarmolta, mitä häneltä viedään, jos häneltä riistetään sielu, hän vastasi:

"... Mahdollisuus kehittyä, tai kasvaa, muuttua, olla täysin oma itsensä, muuttaa itessään joitakin asioita, saavuttaa kaikenlaista, mahdollisuudet

ihan kaikkeen."

Tästä Tarmon ajatus kulki siihen, että hän kokee nykyään itsensä vanhaksi. Se tarkoittaa:

"Sillee ettii pysyvyyttä tai... ettei enää sillai kauheesti halua lähtee minnekään, ett kaipaa vaan omaa tilaa, omaa turvallista tilaa, mikä takaa oman psyykkisen tilan pysyvyyden. Tai sillai ett pysyy ihan koossa."

Oma vaikutelmani on, että viimeksi seksuaaliset halut ja ristiriidat toivat tarinoihin jakautuneita ja ristiriitaisia hahmoja. Nyt seksuaalisuus näkyy tarinoissa vähemmän, ja on kuin kertoja yrittäisi luopua hankaliksi kokemistaan seksuaalisista toiveista. Tästä voisi selittyä uusi sielun menettämisen teema - "mahdollisuudet saavuttaa kaikenlaista ja olla täysin oma itsensä" ollaan riistämässä häneltä. Hän eristäytyy kotiinsa, tuntee itsensä vanhaksi ja suojelee itseään maailmassa odottavilta ristiriidoilta. Ainakin itsemurhasilta herättää mielikuvan lohduttomasti yksinäisyydestä.

Tarinassa toistuu jälleen myös vihan teema. Poika on kateellinenkin itsemurhaajille, mutta ennenkaikkea vihainen. Ehkä vihasta kertoo myös tuli, joka polttaa ihmisiltä sielutkin. Vihan ilmaiseminen on kuitenkin niin vaikeaa, että vasta kun kaikki ihmiset ovat kuolleet, poika voi rauhassa huutaa sen julki. Paradoksaalisesti: vihan voi kommunoikoida vasta, kun kukaan ei ole sitä kuulemassa. Palautteen yhteydessä tästä aiheesta syntyi vilkas keskustelu. Tarmon mielestä vihan ilmaiseminen ei ole ongelma, mutta hän pohti toisaalta, että hänellä on kyllä kova miellyttämisen halu. Vihan ilmaisemisesta hän sanoi:

"Mä ilmasen vihan ihan kaikessa yksityisyydessä. Tai vaikka toi saunakuva, no ei siinä oo mitään vihaa, mutt kuitenkin tollane ympäristö, ett pienetki asiat, mä saan oikeesti kanavoitua sen niitten kautta. Ei tuu kuumaa vettä, se on riittävä syy. Meilläki kai mä nyt kasaan aika paljon semmosia vihan aineksia, ett mä pääsen kokemaan sen vihan nautinnon."

Ehdotin Tarmolle, että tarinoissa esiintyvä suojattomuuden kokemus voisi johtua siitä, että viha on niin intensiivistä, että sitä on vaikea ilmaista hallitusti ja käyttää itsensä puolustamiseen. Hän kommentoi näin:

"Niin, lievästi sitä on vaikee... koska se tulee niin itseriittosena, tai sillee. Ärtymyksen tai vihan tunne on niin henkilökohtainen, ett siihen ei periaatteessa ois mitään syytä, sellaseen reaktioon."

Erityisen vihainen Tarmo oli koulussa ja juuri siellä sitä oli myös vaikea ilmaista. Hän koki, että olisi pitänyt miellyttää "aivan kaikkia viittä sataa ihmistä, erityisesti opettajia". Siksi koulussa joutui "tukahduttamaan ihan kaikki". Tästä syntyy melkoinen ristiriita. Minusta Tarmo vaikuttaa ulkonaisesti lempeältä, mutta hän kokee itsensä näin:

"Mitä tohon vihan ilmasemiseen, niin mä oon huomannu... mä en oo aikasemmin koskaan nähny itteeni peilistä, must on tuntu(nu), että mä näytän tosi happamalta, tai tosi ilkeältä. Sitt mä kerran sain sen napattua ninku kameralla, ett mä näin peilistä, ett ei mun naamassa ollutkaan mitään, tai huulet ei ollutkaan mitenkään vihasessa asennossa. Ett se oli aika helpottavaa huomata."

Tiivistäen: Tarmo kokee paljon vihaa, joka on niin intensiivistä ja huonosti kulloisestakin tilanteesta johtuvaa, että sitä on vaikea kommunikoida. Siksi hän joutuu tavattoman paljon tukahduttamaan sitä, kuten myös seksuaalisia tunteita. Hän yrittää välttää tästä aiheutuvaa ahdistusta eristäytymällä kontakteista.

Jäljelle jää lohduton yksinäisyys. Tarinassa sen keskelle ilmestyy laiva, joka vie viimeisiä sieluja poltettavaksi. Laivassa täytyy olla ohjaaja, joten kertoja sallii pojalle vielä yhden mahdollisuuden saada seuraa. Kertojan maailmassa seuran hankkiminen on kuitenkin vaarallista: pojan pitää hypätä itsemurhasillalta ja uida laivan luo. Jos hän tästä selviytyy, voi vielä silta romahtaa niskaan tai laiva upota. Jostakin syystä kertojan mieli ei kiinnostu myönteisestä vuorovaikutuksesta. "Hyvä mahdollisuus" saada seuraa jää kalpeaksi ideaksi, kun taas huono mahdollisuus tuhoutumisesta herättää runsaasti vahvoja mielikuvia. Tarinan alussa kertoja aikoi laittaa pojan hyppäämään, mutta vaihtoi sitten ideaa - koko muu kaupunki oli hypännyt. Perusteeksi on tyyliä "poika tai kaikki muut", heidän on vaikea olla samassa maailmassa.

5. Eläimet on selviytyjiä

Tarmo: Tässä kuvassa eläimet on selviytyjiä. Mieshahmol-
la, joka seisoo portaissa... Itseasiassa portaat muodostaa
kompastinkiven tai esteen kaikille, jotka yrittää mennä
alaspäin. Ett se ei oo onnistunu siinä ihmisenä, mutt eläin-

Kellaritaulu II

hahmossa ihmistenkin on onnistunut päästä tonne alas, miss ei oo mitään muuta ku
hiilenmustaa. Siell ei aurinko paista, mutt nää eläimet kuitenkin osaa olla onnellisia
siitäkin, koska niill on mahdollisuus tarpeen vaatiessa heittäytyä tonne uuniin. Tai niin
ne kuvittelee. Ei niillä oo mahollisuutta, sillä nehän on eläimii. Ne ei osais käyttää
uunia. Mutta alas päästäkseen niitten on täytynyt ottaa eläinhahmo. Toi mies on ainut,
joka on päässyt noin lähelle tota suurta pohjattomuutta, ääripistettä. Mutt se ei kuiten-
kaan päässy sinne, eikä se enää halua, kun se tajuu, että eläimenä sillä ois miellyttäväm-
pää olla tuolla. Se ymmärs, ett: "minkä takia se on ryhtynyt noin mielettömään yrityk-
seen ihmisenä". Tosin toi kissakin seisoo tossa portailla, mutt eläimillä onkin mahdoli-
suus mennä (sekä) ylös että alas portaita. Mutt yleensä ne ei halua. Ne on tyytyväisii,
kun ne saa olla tuolla alhaalla. Ei muuta.

- VL: Kertooko tarina, mitä tää mies ois tehny, jos se ois menny tonne alas asti? Tai
kokenu tai...

- Tarmo: Ei se ois voinu olla siellä, se ois suoraan ollu pakotettu menemään tonne
laatikkoon ja se laatikko ois poltettu noitten eläinten toimesta. Ne ei ois kestäny sitä
joukossaan.

- VL: Kertooko tarina, että mihin tää pyrki tää mies, joka tänne alaspäin...?

- Tarmo: Se halus ottaa haasteen ja riskin. Se halus yrittää mennä matalalle tasolle tai
tosi syvälle. Vaikka se ties, ett sinne ei voi mennä kuin eläinhahmona. Mutt silti se
yritti.

Tulkinta: Miksi yritinkään mennä syvälle!

Haavoittunut mies yrittää päästä hiilenmustaan kellariin, mutta ei pääse. Hän on halun-
nut ottaa haasteen vastaan ja päästä syvälle, mutta on epäonnistunut. Kertoja kuitenkin
puolustaa miestä toteamalla, ettei moinen olisi ollut edes mahdollista muuttumatta
eläimeksi, ja jos se olisikin ollut mahdollista, vihaiset eläimet olisivat tuhonneet mie-

hen. Tarinan voi liittää kertojan suruun terapian päättymisestä. Hän yritti mennä syvälle, mutta ei onnistunut. Kertoja lohdutetaan sillä, ettei onnistuminen ollut koskaan edes mahdollista ja mies on itse asiassa päässyt pidemmälle kuin kukaan muu ihmishahmona. Tarmo ei ollut tällaisesta tulkinnasta samaa mieltä. Hän sanoi:

"En mä voi kuvitella, että mä olisin ollut surullinen, koska mä en pitänyt tosta (terapeutista)... Mä pystyn kohtaamaan sen, kun mä vaan hillitteeni ihan täysin, etten mä alkais antaa jotakin vihjeitä tai olemaan ylimielinen."

Tämän voi edellä olevan pohjalta tulkita niinkin, että Tarmo ei halua terapeutista tulevan liian tärkeän, koska läheisyyden välttäminen ja eristäytyminen on hänen tapansa pitää ahdistus hallinnassa.

Samoin kuin siltataulun poika yritti tavoitella laivan kuljettajaa ja tuhoutui siinä, kellarintaulun mies tuhoutuisi, jos tavoittaisi kellarin. Tuntuu houkuttelevalta spekuloida mahdollisuudella, että kellarikin edustaa psyykkisesti läheistä ihmissuhdetta, jota kertoja tavoittelee, mutta joka heti herättää hänessä tuhon mielikuvia.

Mukana on jälleen myös vihaa. Eläimet polttaisivat miehen, jos hän pääsisi alas asti. Eläimet edustavat syvällä kertojan piilotajunnassa eläviä raivokkaita otuksia, jotka ovat valmiit polttamaan välillä itsensä välillä miehen, johon kertoja samaistuu.

6. Sotilas, pöytäliina ja neurootikko kohti myrskynsilmää

Tarmo: Tässä ollaan lautalla ajelehtimassa kohti jotain myrskyä tai semmosta mikä aivan varmasti nielasee koko porukan. Sinne on sattunut kuitenkin aika hyvät tyypit mukaan siinä mielessä, että toi sotilas vois kenties hajottaa myrskyn.

Lauttataulu II

Tai ampuu myrskyn silmään, lopettaa sen siihen. Mutt ne on kuitenkin vähän liian kaukana, ett sitä ei voi sanoo varmaks. Noi toiset miehet, niin toi virka-asuun pukeutunu käyttää tota toista tavallaan pöytäliinana, tai toi mies on sille pöytäliina. Ne vaan ajelehtii tossa. Ei oo ihan varmaa tietoo, ett joutuuks ne sinne myrskyyn, mutta todennäkösemmin aino voittaja noista on toi sotilas, (siis) siitä myrskynsilmästä, jos ne joutus

sinne. Ett noi vaan kamppailis keskenään.

- VL: Kertooko tarina, ett mitä on tää, ett käyttää pöytäliinana?

- Tarmo: (naurahtaa) En mä tiä. Se vaan on... Se pyyhkii sillä tota lauttaa, se haluu pitää sen puhtaana.

Tulkinta: Myrskynsilmästä voi selviytyä, jos on yksinäinen sotilas.

Viime kerran lauttataulussa oli nainen ja kaksi vaihtoehtoista mieshahmoa: aggressiivinen ja seksuaalinen mies sekä "tukevamman puoleinen kadulla kävelijä". Tälläkin kertaa mieshahmot ovat vaihtoehtoisia. Ilmeisesti miehistä samaistumiskohteista löytyy aina ristiriita, ne kiehtovat ja ovat samalla kelvottomia. Nyt sotilas on paras vaihtoehto. Riisuutuva seksuaalinen mies ja aggressiivinen puku päällä oleva mies sen sijaan ajautuvat jollakin tavalla sadistiseen suhteeseen, kuten ensimmäisen kerran olohuonetaulun riisuutuva mies ja pieksevä lahjantuojakin. Tällä kertaa riisuutuva mies ei saa pesäpallomailasta, mutta häntä käytetään moppina, jolla pyyhitään lauttaa. Mahdollisesti siivousvimma syntyy halusta puhdistaa riisuutuva mies kielletyksi tai muuten vaikeaksi koettu homoseksuaalisuudesta. Voittajana selviytyy sotilas, joka pysyttelee kanssakäymisen ulkopuolella ja keskittyy kohtaamaan myrskynsilmän, joka riehuu irrallaan kuin kertojan omat kätkeytetyt tunteet. Tulkinta sopii yhteen sen kanssa, että Tarmo on ylioppilaskirjoitusten jälkeen eristäytynyt muista kuin vanhemmistaan. Vuorovaikutus näyttäisi olevan jälleen jotenkin vaarallista.

Tarmo itse ajattelee, että sotilas on voimakkaan miehen kuva, kun taas riisuutuva neurotikko edustaa pseudomiestä, jonka miehisyys on vain puolikas. Kun kysyn, miksi riisuutuvalla miehelle käy näissä tarinoissa aina huonosti, Tarmo sanoo:

"Kai mä en hyväksy sitä, tai jotain semmosta, mihin ei ite pysty. Tai mistä pelkää jäävänsä paitsi ihan kokonaan, tai yksinkertaisesti se, mihin ei usko pystyvänsä... koskaan. Tai ei, no pelko tietenkin, ettei koskaan. Ett ei pysty siihen, kun joskus mahdollisesti tulee tilanteita."

Riisuutuva mies herättää vaillejäämisen tunteen ja raivoa. Tarmo kertoo, että hänellä on ollut joitakin huonoja kokemuksia miehistä, jotka olisivat halunneet tutustua häneen seksuaalisesti, mutta olivat liian outoja ja herättivät Tarmossa pelkoja. Ehkä tarinoissa

havaittavaa pyrkimystä vetäytyä seksuaalisuudesta voidaan ymmärtää niin, että Tarmo pyrkii luopumaan toiveistaan välttyäkseen uusilta pettymyksiltä.

7. Se kotiloituu

Tarmo: Tässä ollaan lopetettu koulu jo kauan sitten, eikä enää koskaan mennä sinne. Tai se on päätetty, sille on tehty valat. Toi mieshenkilö - se on jo mies, ei enää mikään koululainen - kiros koko tän laitoksen, joka toimii koulun sijasta sairaalana. Toss ei oo opettajakuntaa eikä opettajaa eikä mitään erityistä opettajaa,

Koulutaulu II

mitä ehkä toi mies haluis kirotta, mutta siinä on kaikki symbolit, mitä se halua vastustaa. Tai mitkä nyt kuvaa opettajaa. Se vannoo, ettei se enää koskaan näe niitä, siis opettajaa tommosessa symbolisessa muodossa. Toi käsittämätön avaruushahmo on silti joku millanen tosta pojaks, ei (vaan) mieheks ennätysajassa venähtäneest pojasta tulee. Tai silti vaihtoehtoisesti, millanen se haluaa ittestään tulevan. Tos taulun vieressä alkaa toinen taulutila, (joka) kuvaa jotain seuraavaa tuntematonta elämänvaihetta, mihin toi pojasta mieheks yllättäen kasvanu hahmo joko miehenhahmossaan tai olionhahmossa astuu. Astuu siis seuraavaan elämänvaiheeseen jommassa kummassa muodossa. Se ei ite vielä tiedä. Se ei oo antanu aikaa sen ajattelulle. Se vaan kiros tota koululaitosta. Toisaalta oliomuodossaan se on sen jo unohtanu.

- VL: Mitkäs olis ninku hyvät ja huonot puolet noissa vaihtoehtoissa, miehenä tai oliona?

- Tarmo: En mä tiä. Se pystyis enemppää tai se ois oikeutetusti ton näkönen. Ett ei toi mies tosta mihinkään tavallaan muuttus, se vaan syntyis sieluna tohon hahmoon, sais erityiskykyjä sillä tai jotain käsittämätöntä...

- VL: Onks tällä miehellä - tai jossain vaiheessa mietit, että kumpana - niin onko tällä miehellä silti jotain etuja, tällä hahmolla?

- Tarmo: En mä tiedä. Se vain jumiutus tohon tilanteeseen. Ett se koko ajan vaan kattois taaksepäin tai mikä on mennyttä. Kaiken minkä se on kokenut siellä laitoksessa, koulussa tai yleensäkin sinä aikana, kun se oli siellä.

Tulkinta: Mies vai humanoidi.

Kuten viimeksikin koulutausta herättää vihaa. Ilmeisesti turvallisuussyistä sitä ei kohdenneta todellisiin ihmisiin, vaan symboleihin. Vihaa ei tuoda vuorovaikutukseen, vaan se jää sisäisen todellisuuden asiaksi. Tarmon mukaan vihainen mies saa piirteitä hänen ystävättärestään, joka koulun loputtua alkoi haukkua sitä "kuin luhistettua vihollista". Tarmo itse arvelee vihan turhaksi, siihen vain jumiutuu ja ystävättären vihanpurkaukset ovat Tarmolle kasvonmenetyksiä.

Tarinan loppuosa on tulevaisuusfantasia. Jälleen kerran mieshahmo vaatii vaihtoehdoisen hahmon rinnalleen. Niinpä kertoja on tulevaisuudessa joko aggressiivinen ja ilmeisesti seksuaalinen mies tai älykäs, neutraali humanoidi, joka Tarmon omien sanojen mukaan "saa oikeutetusti näyttää toltta". Palautekeskustelussa Tarmo kuvaa humanoidin hahmoa:

"Mitä mulle nyt tulee mieleen, (se) muuttuu ihan täysin neurotisoituneeks tai tollaseks monimutkaseks elottomaks koneeks."

Vaikuttaisi siltä, että Tarmo pyrkii mielikuvissaan irti vaikeista vihan ja seksuaalisuuden tunteista. Tässä mielessä tarinan nimi saattaa olla osuva: "se kotiloituu". Tarmon sanoin:

"Tavallaan (se) kotiloituu seuraavaa elämänvaihetta varten."

Kotiloituminen pitää sisällään toivon ja uuden aloittamisen mielikuvan. Samalla se heijastanee kuitenkin myös turvallisuuden kaipuun ja luopumisen teemaa. Samoin kuin lääkäritaulun "hattumies" meni kaappiin turvaan, tämän tarinan mies menee kotiloon.

8. Hän oli onnellinen vain kun oli tyhjää

Tarmo: Täss kuvassa tää hahmo pitää huolta terveydestään.

Tai se on ainut keino, miten se pitää huolta terveydestään, käy noin saunassa.

Tai se on ainut asia, mitä se tekee ihan puhtaana, puhtaasti.

Tai ainut asia, mitä se tekee ilman mitään pelkoja.

Tai ett se jättää aina sen saunan ulkopuolelle tollasen estyneen, sairaalloisen minän.

Tai itse asiassa sauna voi olla yhtä kuin mikä muu tahansa, tyhjä huone tai tyhjä tila

Saunataulu II

(tauko 10 s)

- VL: Mitä se tekikään...? Tai kumpi näistä oli sairaalloyinen?

- Tarmo: Tää (seisova hahmo). Se jättää sen aina ulkopuolelle.

Tai ei se oikeastaan tosta saunomisesta välitä, se tykkää olla tyhjässä tilassa.

Tai tilassa, missä on turvallista.

Tän tarinan nimi vois olla,

tai kuvan:

"Hän oli onnellinen vain kun oli tyhjää."

Tulkinta: "Tai"

Jälleen hahmo jakautuu. On puhdas minä ja neuroottinen minä, joka jätetään ulos, kun halutaan levätä. Tarinan nimi - "Hän oli onnellinen vain kuin oli tyhjää" - kertonee jotakin siitä, miten vaikeaa ja rasitteista vuorovaikutus on. Vain tyhjä tila on ristiriidaton. Siten tarina heijastaa jo edellä esiintynyttä eristäytymisen teemaa. Tarmo itse tulkitsee tarinaa samaan tapaan:

"Mä käyn yksin saunassa, ni se tuo sinne semmosen rauhallisuudenkin, ett siellä saa olla poissa kaikista ihmissuhteista, tai ihmisten näkyviltä."

Tarinan tai runon idea muuttuu alati ja yleisin sana on "tai", mikä kuvanee hyvin Tarmon vaikeutta löytää pysyvä hyvältä tuntuva identiteetti. Päättämättömyys ja ristiriitaisuus tuovat aina "tai" -sanan hänen lauseidensa alkuun.

Yhteenveto

Kuten ensimmäiselläkin tapaamiskerralla Tarmon tarinoissa esiintyy usein vaihtoehtoisia hahmoja. Uutta on se, että tällä kertaa olohuonetarinassa kertoja ei jää vain ristiriidan ja hajoamisen kokemukseen, vaan luo mielikuvan yhdistymisestä. Tarina kertoo isän kotiinpaluusta, joten muutos saattaa heijastella toiveita, jotka ovat syntyneet kertojan mahdollisuudesta asua isän luona ja lähentyä tätä.

Seksuaalisuuden teema esiintyy tällä kertaa vähemmän tai peitetymmin kuin viimeksi. Kun edellisellä kerralla Tarmolle oli tyyppillistä rakentaa rinnakkain aggressiivisia,

vuorovaikutukseen. Sekään ei riitä, vaan vihainen mies pitää vaihtaa neutraaliin humanoidiin. Saunatarinassa haaveillaan tyynestä ja tunteiden myrskyistä vapautuneesta minästä.

Tarinoiden eri suuntiin rönsyileviä teemoja yhdistää tällä kertaa rajuna esiintyvä vaikeus vuorovaikutuksessa. Varsin riipaisevana se tulee esiin katutaulun tarinassa, jossa ohikulkevien autoilijoiden katseet tuntuvat sietämättömiltä ja arvostelevilta. Päähenkilö on kuulevinaan pilkkaavaa naurua autoista. Toisaalta Tarmo sanoo olevansa epäluuloinen nimenomaan läheiseksi käyviä ihmisiä kohtaan, mikä ilmeisesti näkyy myös vaikeutena luoda luottamuksellista terapiasuhdetta. Tarmon kokemuksissa toiset ihmiset tuntuvat helposti pilkkaavilta autoilijoilta, masentavan ylivertaisilta supermiehiltä tai vihaisilta sotilailta tai vaarallisilta viettelijöiltä, jotka kantavat sekä lahjaa että pesäpallomailaa. Vuorovaikutus uhkaa myös Tarmon itsemäärämisoikeutta: koulusta pääseminen loi mahdollisuuden itse säädellä elämäänsä, mikä tuntui aluksi hyvältä, kunnes työvoimatoimiston infotilaisuus pakkohakuineen muutti autonomian kokemuksen illuusioksi. Äitiään Tarmo luonnehtii "tossun alle laittajaksi", joten autonomian vaikeutta on ehkä koettavissa kotonakin. Kadulla kulkiessaankaan ei voi olla täysin oma herransa, sillä muiden ihmisten katseet riistävät autonomian ottaessaan oikeudekseen arvostella kertoo. Tarmo on näiden ongelmien edessä suojaton, koska omaa vihaa on niin paljon ja se syntyy niin henkilökohtaisista syistä, että sitä vaikea käyttää hallitusti ja perustellusti psyykkiseen itsepuolustukseen. Niinpä hän joutuu ihmisten seurassa pidättelemään vihaansa, kuten myös seksuaalisia halujaan. Tunteiden kätkeminen tekee vuorovaikutuksesta entistä ahdistavampaa, joten Tarmo mieluiten eristäytyy ja etsii sopivan tyhjän tilan, saunan, kotilon tai kaapin, missä voi olla rauhassa.

Muutos

Kun toisen tapaamiskerran päätteeksi kysyin Tarmolta arviota siitä, onko hän muuttunut ihmisenä sitten viime testauksen hän sanoi:

"En. Tai en mä tiä. No, sen jälkeen tietty jotenkin, ku loppu koulu. Ei tarvinnu enää olla yhteyksissä, ei tarvinnut puhuu muitten kanssa, just

läsnäolo ja sillee pysty (kontrolloimaan?). Kavereiden kanssa puhuminen jäi pikku hiljaa ihan kokonaan pois..."

Myös MAPS-tarinoissa on nähtävissä tietty eristäytymisen ja luopumisen tendenssi. Sen taustana ei kuitenkaan liene vain koulun loppuminen, vaan ehkä myös seksuaalisuuden suhteen saadut ikävät kokemukset. Parantunut mahdollisuus tutustua isään on ilmeisesti myös työllistänyt Tarmon mieltä ja vienyt huomiota pois oman ikäisistä tovereista.

Tarmon itsensä mukaan ensimmäisiä tarinoita leimaa ankaruus, jota toisissa tarinoissa ei niin ole. Omakin vaikutelmani on, että ensimmäiset tarinat heijastelevat enemmän itserankaisun ideaa kuten lahjantuoja, joka alkaakin lyödä pesäpallomailalla tai poika, joka liian negatiivisena jää auton alle tai paha merirosvo, jota käännytetään. Toisella kertaa tuhon teemoissa on enemmän uhattuna olon ja menetyksen kuin itserankaisun sävyjä: Autoilijat naureskelevat kulkijalle, miehen sielu karkaa, myrsky pyyhkii haaksirikkoisten yli. Olen kuitenkin tulkinnut ankaruuden vähenemisen johtuvan pyrkimyksestä välttää ristiriitoja, pettymyksiä ja syyllisyyttä aiheuttavia tilanteita. Kertojan mieli etsii enemmän lepoa ja vähemmän seikkailuja kuin viimeksi. Voisi ehkä sanoa, että Tarmo tällä hetkellä valmistautuu tulevaan elämänvaiheeseensa kaipaamalla rauhaa ja eristäytymällä kuin kotiloituva perhosentoukka, joka valmistautuu elämään täyskasvuisena perhosena. Rauhaa ei ole kuitenkaan helppo saavuttaa. Eristäytyminen ja luopuminen aiheuttavat mielikuvia sielun menettämisestä ja lohduttomasta yksinäisyydestä. Psykkinen ahdistus ei siten ole vähentynyt vaan, kuten ainakin katutaulun kertomus autojen vihaisista katseista vihjaa, suorastaan kasvanut.

Hivenen vastoin Tarmon omaa tulkintaa haluaisin nähdä merkityksellisen muutoksen lääkäritaulujen tarinoissa. Ensimmäisessä lääkäritaulussa kasvoton mies joutui supermiehen ymmärtämättömään hoitoon, ja tämä vielä karkasi paikalta kesken kaiken. Toisella kerralla potilaan kanssa lääkärihuoneessa on kohtalotoveri, joka on parantunut kylliksi luovuttaakseen vuoteensa sielunsa menettäneelle miehelle. Vieläkään toisesta ei ole apua, mutta nyt potilaan seurana lääkärihuoneessa on sentään ihminen, joka tietää mitä kipu on. Empatian ja terapeutin yhteistyösuhteen mahdollisuus häivähtää tarinassa, vaikka ei toteudukaan. Tarmo itse korostaa, ettei ole täysin tyytyväinen tera-

piasuhteeseensa ja sanoo haluavansa vaihtaa terapeuttia. Toisaalta hän tunnisti edellä esitetyn kaipuun itsessään: Kun hän oli kuullut terapeutinkin olleen terapiassa ja käyneen itse läpi vaikeita asioita, se oli merkinnyt hänelle paljon. Tosin hän arvelee ymmärtäneensä terapeutin väärin: tämä puhuikin kokemuksistaan terapeuttina eikä potilaana. Päättellen siitä, miten vaikeilta kuulostavat Tarmon mielikuvat vuorovaikutuksesta, hänen muutokselleen terapiassa lienee korostetun tärkeää suhde terapeuttiin: nauraako terapeutti hänen heikkouksilleen kuin autoilijat, onko terapeutti supermies, joka halveksii miehisyydessään heikkoja, lentääkö hän supermiehen lailla ikkunasta pois, jos hänelle suuttuu, suhtautuuko miesterapeutti riisuutuviin miehiin niin, että pyyhkii niillä lattiaa jne. En tarkoita, että kaikki nämä tarinaelementit olisivat syntyneet kertojan terapeuttimielikuvista, vaan että vaikeudet, joita nämä tarinat heijastelevat, tulevat vaikeuksiksi terapiasuhteessa. Tarmo itse arvelee, ettei terapia ole vaikuttanut häneen merkittävästi.

Psykodynaamisessa terapiassa hyvä ja luottamuksellinen terapiasuhte on aina tärkeä ja välttämätön asia. Jos tässä esitetty tulkinta on oikea, turvallisen ihmissuhteen luominen terapiassa tai sen ulkopuolella on juuri Tarmon muutokselle erityisen ominainen ja keskeinen asia. Se lienee myös elämänalue, jolla Tarmo kokee muutokseen liittyvät vaikeudet intensiivisesti.

Valitettavasti tässä esittämäni tulkinta oli palautekeskustelussa kovin keskentekoinen, joten en voi esittää Tarmon kommenttia siihen muutoin kuin sen yksityiskohtien suhteen. Lisäksi edellisen suuntaisia ajatuksia olisi ollut vaikea esittää tilanteessa, jossa Tarmo oli lopettamassa terapian, kuulostamatta terapian jatkamisen agitaattorilta. Niinpä palautekeskustelumme pyöri sinänsä olennaisen vihan teeman ympärillä, jossa en kuitenkaan ollut havainnut selkeää muutosta.

7.3. Kerttu

Taustatiedot: Kerttu on 19-vuotias juuri yliopisto-opintonsa aloittanut nuori nainen.

Terapiaan hakeutumisensa syyksi hän sanoo, että:

“Oli asioita, joita halus mieltää. Ne vei energiaa, eikä ollut ihmisiä joille puhua. Siis sellasia ihmisiä, jotka ei olis heti alkaneet tyrkyttää omia mielipiteitään.”

Kerttu on asunut vanhempiansa luona ja ensimmäisen tapaamiskerran aikoihin hän oli juuri muuttamassa pois heidän luotaan opiskelija-asuntoon. Hänen äitinsä on 56-vuotias ja isä 51-vuotias. Kertulla on 25-vuotias isosisko ja 22-vuotias isovelji. Hän on käynyt miesterapeutintsa luona seitsemän kertaa ennen testausta.

Ensimmäinen tapaaminen 29.8.1996

Yleistä: Kerttu sanoo päivänsä olleen oikein hyvän. Hän paneutuu testiin huolella, miettii perusteellisesti hahmovalintoja ja tuntuu testiaan mielestä kertovan tarinoita innoittuneesti, ajoittain selvästi nauttien keksimisestä. Testin jälkeen hän sanoo puhun-
eensa elämästään verraten suoraan ihan kaikissa tarinoissa. Eniten kuitenkin olohuone- ja katu- ja saunataulun tarinoissa, vähiten lääkäritaulun tarinassa.

1. Lähtö

Kerttu: Täss on tyypillinen perhe: vanhemmat, äiti ja isä ja heidän tytär. On kesäaika ja vanhemmat on lähdössä viikonloppumatkalle. Tytär on jäämässä yksin kotia ja se on aika mielissään, että se saa jäädä yksin kotia. Ne vanhemmat on

Olohuonetaulu I

tehny jo lähtöö jonkun verran, tai ollu lähtemässä, tai ne on jo lähtenyt kertaalleen.

Tytär on kerennyt huokasta helpotuksesta, ett: "No niin, hyvä, ett ne nyt lähti", että hän saa nyt sitt rauhassa olla. Muttt sitt ne kohta tuleekin takaisin, koska äiti on huomannut, että se on unohtanut käsilaukkunsa kotia. Tyttö on siinä kerinnyt vähän pyöriskellä muutaman minuutin, minkä se nyt on siinä kerinnyt olla kotona ja vähän katella ympäriinsä ja vaan mieltää, miten kivaa on olla yksin ja rauhassa. Muttt sitt nää ryntää kohta täältä takasin nää vanhemmat. Isä jää autoon istumaan, oottamaan ja tää äiti hyppää

sisälle. Tyttö vähän tympäsee, kun ne nyt tulikin niin äkkiä takasin. Se nyt aattelee: "Tyypillist, ett niiltä on jäänyt jotain." Äiti rupee ettimään käsilaukkuaan ja sillä menee aika kauan aikaa ennenkun se... Sill on aikalailla kaikki tavarat epäjärjestyksessä ja sillä kestää kauan, ett se löytää sen. Se ettii ja ettii sitä. Isä jo hermostuu, nousee tuolta autosta pihalle ja kärsimättömänä oottelee auton ulkopuolella. Äiti valittaa, ko hän aina ja aina hukkaa, ja ei heen lähöstä oikeen meinaa tulla koskaan mitään. Sitt se vihdoin löytää sen ja sitt se tossa ovella vielä huikkasee tai huutaa tolle tyttölle, että muistaa... Tyyliin, että muistaa sitt... Tämmösen pitkän listan, ett muistaa lukita ovet ja muistaa viedä pyykit ja muistaa tyhjentää astiakoneen ja muistaa käyvä tarkistaa, ettei pannuhuoneessa oo mitään ja muistaa kastella kasvihuoneen ja muistaa tällasiin kaikkii aika paljon, listan. Se siinä sitt huikkaa lähtiessään. Tälleen tyyliin, ett: "joo joo", tää tyttö tässä näin. Sitt ne vihdoin häipyä ja tää on aika helpottunu tässä vaiheessa tää tyttö. Se hirveesti haluaa... Se just nauttii siit, ett ne on häipynyt ja sulkee oven ja vetää verhot alas ja ehkä rupee tohon sohvalle. Eka laittaa kaikki sillai järjestykseen siellä asiat, ettei sitä rasita mikään, ett sen pitäis muistaa joku pyykkikone tai vastaava. Ett se pistää ne järjestykseen ja rupee ehkä lukemaan tossa noin jotain kirjaa, mikä sitä kiinn- tai mist se tykkää. Ehkä kuuntelee jotain musiikkia.

Tulkinta: Vanhemmat lähtevät maailmalle.

Kertoja on itse elämäntilanteessa, jossa hän muuttaa pois kotoa. Tarinassa hän laittaa vanhemmat poistumaan ja jää itse tyttärenä kotiin. Siten tarina yhdistää luovasti tarpeen itsenäistyä ja halun olla riippuvainen: vanhemmat lähtevät pois, joten tytär saa olla omassa rauhassaan ilman, että hänen tarvitsee itse muuttaa pois. Vanhemmat ikään kuin lähtevät kotoa tyttären puolesta. Erityisen vaikeaa kertojan on ajaa huoneestaan äitihahmoa. Kun hän jo luulee päässeensä irti ja huokaa helpotuksesta, äiti palaa ja kasaa tyttären niskaan velvollisuuksia. Tämä itse on ajatellut täyttää aikansa rentoutumisella. Tytär on dominoivan äidin edessä vaisun alistuvainen, ja vastaa komentoihin kaksimerkityksisesti: "Joo joo."

2. Enkelin ratkaisu

Kerttu: Tässä on enkeli, (joka) kulkee katua pitkin ja tulee pubin taikka kapakan kohdalle ja huomaa, että siellä on kiva tunnelma. Siellä on paljon ihmisiä ja niillä (on) siellä ihan kivanolosta ja hyvä tunnelma. Se ajattelee, että hän menee,

Katutaulu I

poikkeaa kanss kapakkaan. Sitten täältä tulee tunnollinen kiltti perheenäiti katua alaspäin. On ilta, ja se on jostain tulossa. Mutta se... eka valtavasti riemastuu, että se näkee enkelin siinä kadulla. Se on kauheen onnellinen, mutta sitten se huomaa, että enkeli on menossa kapakkaan. Se tavallaan järkyttyy kauheesti. Tää on kuva siitä muutosta (muutoksesta), mikä se sitten on sen jälkeen. Sille ensimmäisenä tulee mieleen pappin mielikuva, että mitä pappi ajattelisi siitä, että enkeli on menossa kapakkaan, että: "Voi hyvänen aika!" Että miten pappi kauhistelisi tätä tilannetta, ja sitten se tänä takia itekin säikähtää entistä enemmän. Se miettii, että pitäisikö sen kenties mennä estämään tällöinen kauhea katastrofi, että enkeli on menossa kapakkaan. Se yrittää varottaa enkeliä, tai sanoo sille, että: "Hei, mieti nyt vähän. Mitä tää meidän pappikin sanois tähän asiaan, jos sä olisit menossa kapakkaan ja voi kauheeta, että..." (Se) yrittää tällöin enkeliä estää menemästä kapakkaan ja enkeli tajuaa sen kiellot ja ehkä harkitsee vähän aikaa, mutta sitten se kuitenkin menee sinne ja istuu seuraan mukaan. Siellä on ihan kivoja ihmisiä ja kuinkas ollakaan - se tapaa Jeesuksen siellä ja niillä on oikein hauskaa ja ne ottaa siinä lasillisen.

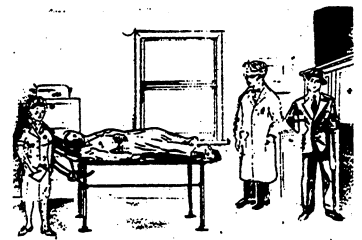
Tulkinta: "Äiti! Jeesuskin juo kaljaa."

Itsenäistymisen ja moraalien teema jatkuu. Edellisessä tarinassa oli vastakkain äidin ja tyttären työmoraali, nyt taas äitihahmon uskonnollinen käsitys kapakoista syntisinä paikkoina ja enkelin halu tavata mukavia ihmisiä ja pitää hauskaa. Molemmissa tarinoissa nautiskelu herättää paheksuntaa. Enkeli saa kuitenkin oikeutuksen omalle moraalilleen itseltään Jeesukselta, kun taas äitihahmo perustelee kantaansa vain moralistisella papilla. Lisäksi enkeli on hahmona lähtökohtaisesti moraalisen paheksunnan yläpuolella. Tarina heijastaa selkeästi halua itsenäistyä äitihahmon arvomaailmasta: enkeli päättää itse mistä ovista kulkee sisään. Kertoja uskoo älyn tasolla itsenäistymisen

oikeutukseen, mutta äidin ja tyttären tahtojen taistelu on siinä määrin intensiivinen - tarvitaanhan ratkaisijaksi itse Jeesus - että tuo oikeus omiin mielipiteisiin ei liene tunteen tasolla yhtä selvä. Kertomus heijastaneekin Kertun ristiriitaisia tunteita itsenäistymisestä: Halua päättää itse asioistaan, mutta samalla äidin hyväksynnän kaipausta. Kohtauksessa, jossa äiti näkee enkelin ja ilahtuu, vaikuttaisi olevan mukana myös kertojan omaa hellyyttä sekä äidillisen hellyyden kaipuuta. Ilman riippuvuuden ja hyväksynnän saamisen tarpeita omien päätösten tekeminen ei kaikeksi olisi Kertulle mikään ongelma - hän vain tekisi oman päänsä mukaan äidistä välittämättä. Vaikeus käy ymmärrettäväksi, jos olettaa kahden halun ristiriidan: halun päättää itse elämästään ja halun elää äidin tahdon mukaan ja äidin hyväksymänä.

3. Hunajaleivät

Kerttu: Tässä on ihminen, joka valittaa, miten valtavan kipee se on, sillä on maha hirveen kipee. Se ei oikein tiä ite, ett mist se johtuu. Se on jo pitkään kärsinyt siitä, ja se aina silloin tällöin tulee kipeeks. No, tää on tällanen kaupunginsairaalan huone, ja Lääkärityöväline I tässä on tätä sairaalan henkilökuntaa. Sairaanhoitaja tekee... Ne tässä tutkii tätä potilasta, tää lääkäri ja tää sairaanhoitaja. Sairaanhoitaja kirjottaa hirveen tarkasti kaikkii tällasii - mikskä sitä sanotaan, diagnoosiks - siis kaikkee tämmöstä, mitä se havainnoi siitä potilaasta. Eikä sille sittä synny ajatustakaan, ett mitä siinä vois olla pielessä. Se epätoivosesti tutkii ja raportoi sitä, mitä tää lääkäri kärkee ja se tunnollisesti sitä tekee ja ei se löydä mitään. Tää lääkäri rauhallisesti mieltii ja tutkailee tätä potilasta. No, ne ei sittä siinä pääse sen kummempaan selvyyteen, eikä löydä mitään tautia siitä. Tää lähettää sitte tää lääkäri tän sairaanhoitajan muihin hommiin ja avaa ikkunan, ett sinne tulee oikein raitista ilmaa tänne huoneeseen. Toi on leivänpaahdin, mikä tuolla on, ja sittä se täältä laatikoistaan kaivaa jotain hyvää leipää, ja ne rupee paahtamaan. Se kärkee ton, tai pyytää potilaan nousta tohon noin. Tietenkin se ottaa ne leivät tuolta noin ja paahtaa herkullisia leipiä ja syö sittä juuston ja hunajan kanssa. Noi istuskelee molemmat tossa sairausvuo- tai siis tän potilasvuoteen päällä ja juttelee kaikkee. Tää kertoo tää potilas omista asioistaan ja hyvällä ruokahalulla syö sittä siinä tollasii hunajajuustopaah-

toleipiä. Ne siinä sitt aikansa juttelee ja sitte potilas lähtee hyvin tyytyväisenä kotiansa. Ett sillä on tämmösen ihmisen tyytyväinen ilme kasvoillaan. Se on siinä.

Tulkinta: Hunajaleivät ja juttelu parantavat.

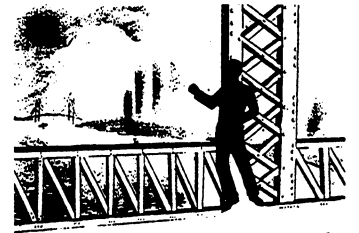
Edellisessä tarinassa äitihahmo löysi mielestään enkelistä moraalisen vian, mutta enkeli sai tukea Jeesukselta. Tässä tarinassa varsinkin naissairaanhoitaja yrittää, tosin lääkärin ohjeiden mukaan, löytää jotakin vikaa potilaasta, johon kertoja ilmeisesti samaistuu. Tälläkin kertaa "vika" normalisoituu miehisen auktoriteetin rauhallisuuteen. Lääkäri luopuu vian etsimisestä, lähettää vikoja etsineen sairaanhoitajan muihin tehtäviin ja ryhtyy edellisen tarinan Jeesuksen tavoin leppoisaksi ateriointiseuraksi. Ehkä tarina heijastaa kertojan toivetta tai kokemusta siitä, miten isän hahmo pehmentää äidin suunnalta tulevaa arvostelua tai vaativia toiveita. Se voi olla myös kuva kaipuusta läheisempään ja toverillisempaan suhteeseen isän kanssa, jossa syödään ja jutellaan keskenään. Toisaalta ruoka edustaa meidän kulttuurissamme yhä paljolti äitien tapaa jakaa hellyyttä. Tältä pohjalta tarinan voi nähdä itsenäistyvän nuoren kaipuuna lapsuuteen (todelliseen tai toivottuun), jolloin äiti laittoi makeaa mahan täydeltä ja kyseli päivän tapahtumia. Edellisten tarinoiden pohjalta ei olisi mahdotonta sekään, että äidillisen lohdun kaipuu on niin ristiriitainen asia, että sitä on mielikuvissa helpompi käsitellä isähahmoon liitetynä asiana. Oraalisena fantasiana sen voi ajatella heijastavan yleisemminkin riippuvuuden tarpeita.

Lääkäritaulun kohdalla on perusteltua kysyä, löytyykö tarinasta hoitoon liittyviä mielikuvia. Tällöin tarinan voi ymmärtää toiveena saada miesterapeutilta tukea irtautumiseen mielikuvien dominoivasta äitihahmosta sekä ymmärtämyksen kaipuuna. Ajatus, että lääkäri syöttää potilaansa terveeksi, houkuttaa tulkitsemaan, että kertoja siirtää terapeuttiin alkujaan äitiin liittyviä riippuvuuden tunteitaan. Toisaalta on läsnä ajatus, että puhumalla asioistaan arvostavasti ja empaattisesti suhtautuvalle lääkärille parantuu kivustaan. Molemmat mielikuvat sopivat luontevasti terapiaan: ensimmäinen vaikuttaa transferenssimielikuvulta jälkimmäinen kuvanee enemmän yhteistyösuhdetta.

Mahdollisuuksien rajoissa on, että sairaanhoitaja, joka turhaan kirjaa ylös havaintoja saadakseen selville, mikä potilasta vaivaa, motivoituu tutkimustilanteesta. Tällöin tarinankertoja ikään kuin sanoo tutkijalle: "havainnoi, nauhoita ja tutki, mutta et sinä minusta vikaa löydä. Lääkäri tietää tämän asian jo paremmin."

4. Ahdas kaupunki

Kerttu: Tässä on sellane tilanne, että tää (huokaus) kaupunki on aika iso ja se on saarella. Se on tavallaan mantereen ympäröimänä, ett se ei oo merelle, vaan ett siin on kauttaaltaan manner ympärillä. Mutta sitt siinä on levee vesi kuitenkin sen saaren ympäri

Siltataulu I

jokapuolesta. Siellä vähän väliä menee näit tällaisia siltoja tänne mantereelle, eri puolilta tätä aika isoa saarta. Täällä sitt asuu tällane ihminen ja se on aika kauan asunu tällä alueella, mutt se on viime aikoina ruvennut aattelemaan, että on oltava jotain muutakin, kun tää kaupunki. Tää on aika tämmöne, voisko sanoo... Se on ruvennu voimaan huonosti, sen on vaikee hengittää siellä, koska tää on hyvin saastunut, ja siellä tehdään vaan kovaa teollisuuta ja ihmiset on kauheen kiireisiä. Kukaan ei puhu mistään muusta, kun tästä meidän omasta kaupungista, mutt tälle ihmiselle on kuitenkin tullu aavistus, että vois olla muutakin ku tää kaupunki ja tää alue tässä näin. Se kattoo, ett mikä näistä - ku siinä on valtavast niitä siltoja - ett mikä niistä on korkein ja se kiipee tätä sillan tämmöst' - mikä tää nyt tämmöne tolppa onkaan, niin sitä - tonne huippuun. Se aattelee, ett se sieltä huipulta näkee niin kauas, ett se näkee jotain muutakin ku tän kaupungin ja tän alueen. Se kiipee sinne huippuun, mutta se kaupunki on kuitenkin niin iso, ett se ei sieltä asti... Ei mä muutan! Kyll se näkee, kyll se näkee sen, se näkee kauemmaks! Tai näkee yli tän sen oman kaupungin alueen. Se näkee, että siellä on sellast vihreempää. Ja totta kai sitä kiehtoo, että mitä se toinen voi olla. Se laskeutuu alas sillalta ja tulee tähän - tai siis täältä tornist, sillan tornista - ja se laskeutuu tähän ja jää miettimään, miten se pääsis sinne muualle. Se tajuaa, ett tääki tää laiva, joka tässä on, ni se ainoastaan kiertää vaan sitä saaren aluetta, ett ainoa tämmöne tunnettu tai siellä mahdollinen kulkuneuvo, mikä siellä on ni, sillä ei pääse sitä oman kaupungin aluetta kauemmas, vaan se kiertää sitä. Tarina päättyy sillee, ett se jää kovasti miettimään, että millä se pääsis tän kaupungin

alueensa ulkopuolelle.

Tulkinta: Onko lähteminen mahdollista edes teoriassa?

Tarina kuvastaa intensiivistä itsenäistymisen ja lähtemisen halua, mutta myös kokemusta siitä, miten vaikeaa se on. Kotikaupungissa on niin ahdistavaa, että hengittäminenkin on vaikeaa. Pois pääseminen on lähes mahdotonta. Ajatusta, että muutakin elämää olisi olemassa, nimitetään tarinassa "hulluksi ideaksi". Kertoja ei tunnu itse silti ajattelevan niin, vaan lähteminen on hyvin looginen johtopäätös siitä, millaiseksi hän kaupungin kuvaa. Pikemminkin hän vaikuttaa siteeraavan jotakuta, jonka mielestä lähteminen olisi hullua. Ehkä siis tässäkin tarinassa muut vastustavat päähenkilön omia päätöksiä.

Lähtemisen vaikeuden kokemusta kuvaa se, että aluksi kaupunki on kertojan mukaan niin valtava, ettei mies edes näe sen ulkopuolelle. Kun kertoja sitten muuttaa ideaansa, hän vaikuttaa hyvin innostuneelta ja päättäväiseltä. Vihreä maa on sittenkin olemassa! Se näkyy sittenkin! Epävarmuus palaa kuitenkin nopeasti ja siirtyy keinoihin päästä kaupungista. Kertoja ei halua heittäytyä helppoon päiväuneen, jossa ongelma ratkeaisi nopeasti, vaan hän siirtää oman kokemuksensa lähtemisensä vaikeudesta tarinaan. Niinpä kuvan laivat kiertävät ympyrää kotikaupungin ympärillä, eivätkä sillatkaan ilmeisesti johda pois. Pois lähteminen näyttyy houkuttelevana, mutta samalla julkean hulluna ideana ja lähes mahdottomana toteuttaa. Ehkä vaikeus ei kuitenkaan johdu vain liikenneyhteyksien puutteesta, vaan sisäisestä ristiriidasta - halusta sekä lähteä että jäädä. Palautekeskustelussa Kertun ei ollut helppo tunnistaa itsessään halua jäädä. Sen sijaan halu lähteä ja siihen liittyvä jokin epämääräiseksi jäävä vaikeus olivat hänelle tuttuja:

"Esimerkiksi tää ahdas kaupunki on aivan suoraan semmosen kuvaus... ihan tosi nätisti (naurahdus)... Siitä sen kanssa näkee, että mulla oli siihen aikaan semmost miettimisaikaa, että nää jää kaikki nää loput sillai auki. Tässäki, että se jää kovasti miettimään."

Palautekeskustelussa Kerttu antoi tämän tarinan tulkinnalle hyvin tärkeää lisätietoa itsestään. Hän liitti kertomuksen ankarasta uskonnollisesta yhteisöstä irtautumiseen, joka

myös oli hänelle tuolloin ajankohtaista. Tältäkin pohjalta voi pyrkiä ymmärtämään Kertun halua samaistua enkeliin katutaulun tarinassa. Sen voi nähdä suojautumisenä uskonnollisia syytöksiä vastaan - enkelithän lienevät niiden yläpuolella. Joka tapauksessa Kertun tarinoissa toistuva kiihkeä omista asioista päättämisen ja lähtemisen halu sekä sen vaikeus käyvät nyt entistä ymmärrettävämmiksi. Hän on testausajankohtana etäännyttänyt kahdesta tärkeästä "kaupungistaan", kotoaan ja uskonnollisesta yhteisöstä.

5. Kellari ei olekaan loukko

Kerttu: Täss on nyt aika nuori tyttö, ketä tää tilanne koskee.

Ollaan tytön kotona ja täällä on asuinkerroksissa tän tytön kotona tällane määrittelemätön tilaisuus meneillään, tai ei tilaisuus, mutt tilanne. Siellä nyt sattuu olemaan vaan paljon ihmisiä ja

Kellaritaulu I

kaikenlaisia ja niillä on semmone eloisa tilanne siellä, että siellä on monenlaisia ihmisiä yhtä aikaa koolla ja paljon kaikkee keskustelua ja mitä tahansa sananvaihtoo ihmisten kanssa. Monenlaisii keskusteluja ja tosi monentyypisiä ihmisiä yhtäaikaan koolla. On ihan herttasta jutustelua ja on kaikenlaisii konflikteja ihmisten välillä ja ihmiset kyllästyilee siinä toisiinsa ja ne hermostuu ja vähän tappelee ja semmost kaikenlaista. Mutta aika kova hälinä... Sitä kansaa on, tai ihmisiä, paljon siellä tytön kotona ja aika paljon kaikki on äänessä ja höpöttää ja põlisee. Tyttö on ihmisten joukossa aikansa, mutt sittä aattelee, että se ei jaksakaan enää. Se sittä siellä jossain istuu vaan ihan yksin ja kuulee, miten se on kauheesti meteli, mikä niistä ihmisistä lähtee. Että se on valtava ääni ja se vähitellen aattelee... Tai sittä se aattelee, että se itekseen tulee tänne kellariin ja se ehkä aina on vähän pelännyt tätä kellaria. Siellä on tällanen... No, se kuitenkin tulee sinne, koska se ei enää jaksaa kuunnella täällä ihmisten höpinää. Siellä on tällane lämpökattila, mistä kuuluu hirveesti pauhu, että se on tosi kova ääni. Se istuu tossa ton lootan päällä ja aattelee, että se kuitenkin on siedettävämpi ääni. Ton se jaksaa paljon paremmin kuunnella, tollasen kattilan, kun vaan pauhuu kuin ne ihmisten kauheen hälinän ja kälinän. Sittä se näkee siellä nurkissa kaikkee eri olentoja, mitkä on sille tietyllä tavalla vieraita. Se ehkä vähän säikähtää niitä, mutt sittä se aattelee: niiden olioiden outous on paljon paljon miedompaa tai vähän rasitteisempaa kun mitä niitten ihmisten rasittavuus. Että ne on paljon

rasittavampia noi ihmisten kummallisuudet kuin mitä nää oliot itsessään. Toisaalta taas näitten olioiden kiehtovuus on paljon enemmän kun noiden ihmisten kiehtovuus, ja siltä semmonen myöskin lempeys, kun täällä on enkeleitäkin mukana. Se tyttö tavallaan päättää... tai ajattelee, että se on parempi vaihtoehto olla välillä täällä kellarissa ku koko aikaa tuolla ihmisten ilmoilla tai ihmisten joukossa.

Tulkinta: Kellari vai ihmisjoukko.

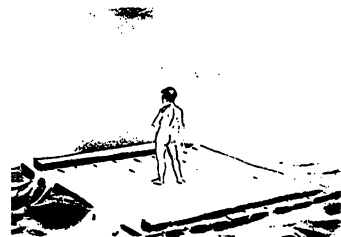
Kellari on paikka, johon usein pannaan asioita syrjään. Se on myös pimeä, joten kaikkea siellä olevaa ei voi nähdä. Sellaisena se edustanee alitajuntaa. Tässä tarinassa kertoja rakentaa kellarin ja asuintilojen välille jännitteen. Asuintiloissa on juhlat ja siellä on paljon meluisia ja riitaisia ihmisiä, joiden "kälinä" tyttö on väsynyt kuuntelemaan. Kellarista tulee tarinassa kertojan oman sisäisen maailman paikka. Sielläkin on outoja, pelottavia ja vihaisiakin hahmoja, mutta niiden kanssa tyttö kuitenkin viihtyy paremmin.

Tarinan päähenkilö on vasta tyttö, joten hän ei voi lähteä pois riitelevästä ja hälyisestä kodistaan eikä ajaa vieraita pois. Juhlivasta joukosta ei myöskään löydy toista pientä tyttöä tai poikaa, josta päähenkilö saisi seuraa. Tyttö ei viihdy riitelevien ja hälyisten ihmisten luona. Sisäänpäin kääntyminen ja hälysevän joukon hylkääminen näyttävät ratkaisuna tilanteeseen. Jos tarinan liittää edellä esiintyneeseen itsenäistymisen teemaan, kertoja näyttäisi käyttävän tunnesiteiden katkaisemista ja hylkäämistä keinona itsenäistyä sitovaksi koetusta otteesta. Jos lähdetään siitä, että kertojat pyrkivät aina luomaan tarinoita, joista saavat mielihyvää, tämä tarina voi palvella dominoivaksi kokemansa äitinsä kanssa kamppailevaa Kerttua tarjoamalla fantasian vallasta suhteessa kotiin: hän on se joka hylkää. Tämä tulkinta on kuitenkin spekulatiivinen, eikä siitä keskusteltu palautekeskustelussa.

Tarina voidaan liittää myös Kertun palautekeskustelussa mainitsemaan uskonnolliseen yhteisöön, josta hän oli testausajankohtana irtautumasta: hän jättää vihamielisiä äänistä täytyvän sosiaalisen yhteisönsä ja keskittyy kuuntelemaan omaa sisintään.

6. Omalla lautalla tuntemattomalla aavalla

Kerttu: Tässä on nyt on sellanen merellinen tilanne. Täällä on ranta jossain täällä päin ja toss on aika pieni, nuori ihminen lähteny omast rannastaan, missä se on kasvanu, (ja) mihin se on ite rakentanut tällasen lautan. Se on aatellut, ett sen on

Lauttataulu I

kuitenkin... Se on viihtynyt ihan hyvin siellä omassa kotirannassaan, taikka siis siellä omassa paikassaan, mutt sitt se on kuitenkin aatellu, että sitä kiinnostaa lähtee pois sieltä. Se on aatellu, ett se voi ite tällasen lautan rakentaa ja lähtee sillä. Se on lähtenyt sillä sielt esimerkiks aamulla niin aikaisin, että siellä ei kukaan oo vielä hereillä ollut, eikä oo huomannut, ett se on lähtenyt. Eikä mitenkään oo... ett tavallaan... Se on itekseen lähtenyt sieltä rannasta ja aatellu, ett se ei ota mitään vaatteita eikä kamoja mukaan, ettei sillä olis mitään semmost turhaa. Eikä se halua mitään semmosta, se ei halua kantaa mitään täältä vanhasta rannasta kuitenkaan mukanaan. Se haluaa vaan olla pelkistetysti itsensä. Sitt se lähtee. Ensiks sitä tietenkän vähän arveluttaa, koska se ei nää tänne kauas yhtään, mitä siellä vois olla, eikä se oikein tiäkään. Mutt ei sitä kuitenkaan pelota, koska... No, arveluttaa tai herättää kysymyksiä, mutta sitä ei pelota, koska tää on valtavan kaunista tää maisema ja tää on niin tietyllä tavalla turvallisen näkönen. Se aattelee, ett sill ei oo mitään menetettävää, koska sillä ei oo mitään kummempaa mukana. Se ei voi menettää mitään, koska sillä ei oo mitään. Se aattelee, ett sill on tää lauttakin, ett jos sen hävittää, ni ei se haittaa, koska se on ite tehny, eikä sitä kukaan muu tarvii. Ett se hyvin odottavaisin ja tälleen turvallisn mielin on lähössä seilaamaan tonne jonneki, ties minne.

- VL: Kertooko tarina miten siinä käy?

- Kerttu: Ei (painokkaasti). Se jää arvoitukseksi. (naurahdus).

Tulkinta: Ei haittaa, jos hävitän tämän lautan, koska sitä eivät muut tarvitse.

Tarina heijastaa jälleen kerran halua lähteä pois kotoa. Poika on kuitenkin liian nuori itsenäistymään, hän lähtee salaa, koska hänellä ei ole vanhempien lupaa lähtöönsä.

Tällaisena mielikuva heijastanee itsenäistymissyllisyyttä - kotoa lähteminen alkaa tuntua karkaamiselta. Syyllisyysteemaan liittynnee sekin, että poika ei halua ottaa mitään mukaansa kotoaan. Kotoa otetut tavarat ilmeisesti sitoisivat täyttämään olohuonetaulus-

ta tutun äidin odotuksia, joiden rikkominen tuottaisi lisää syyllisyyttä. On varmintä lähteä aivan alastomana ja itse tehdyllä lautalla, jolloin ei jää moraalista velkaa vanhemmille: Epäonnistumisista tai vääristä valinnoista on tällöin vastuussa vain itselleen. Tarinan voi siten nähdä toiveena vapautua moraalisisista siteistä vanhempiin. Kaiken hylkäämisen voi nähdä myös itserankaisuna: kun karkaa kotoa, ei ole oikeutta ottaa mitään mukaansa. Lisäksi tarina liian pienestä pojasta suuressa maailmassa voi kuvata kertojan pelkoa siitä, miten hän tulee maailmalla selviytymään, sekä halua olla vielä pieni ja jäädä sittenkin kotiin.

Kerttu itse tulkitsi tarinaa niin, että se edustaa, paitsi halua jättää koti ja suku, hänen nykyistä tietoisista elämänihannettaan: elää pelkistetysti, ilman turhien tavaroiden ja asioiden painolastia. Mitä vähemmän omistaa sen parempi. Jos Kertun oman tulkinnan yhdistää itsenäistymisteemaan, tarinan pojan askeettisuuden voi ajatella ilmentävän halua elää ilman kotoa saatuja *hankalia* tavaroita, pelkistetysti ilman tunteisiin liittyviä vaikeasti hallittavia ristiriitoja.

7. Oppinut oppinut

Kerttu: Täss on vanha opettaja. Se on omassa vanhassa luokahuoneessa tullu käymään ja sillä on sen kissa... Kissa pujahtaa sitt mukaan. Se (on) joskus aikanaan opettanut tää vanha mies tässä luokassa ja siit on hyvin nostalgista

Koulutaulu I

tulla käymään täällä. Se rauhallisesti kuljeskelee ympäriinsä ja tutkailee näitä paikkoja ja miettii sitä aikaa, millon se oli opettamassa täällä. Sitt se miettii kaikkia niitä... Se on aika pitkään ollu tässä samassa talossa ja se aina ei oo... Tai hyvin nuorena oli jo siellä ja sitt se on sen jälkeen matkustellut aika paljon ympäri maailmaa ja viettäny elämää monissa paikossa monenlaisia asioita tehden. Sitt se tulee takaisin tänne luokkaan ja muistaa, miten se nuorena vastaoppineena, vastavalmistuneena oli hyvin innoissaan ja tohkeissaan opettamassa ja oli hyvin kiivas omien näkemystensä puolesta. Tosi semmone, luuli tietävänsä paljon ja halus valistaa oppilaitaan valtavasti. Nyt se tulee tänne luokkaan ja muistaa oman silloisen innostuksensa ja kiihkeytensä asioihin, ja sitä hy-

myilyttää ja huvittaa se hirveesti. Sitt se näkee tossa ton karttapallon, mikä on jo hänen aikanaan ollut siellä ja ottaa sen tähän lattialle ja kissa tulee siihen. Se rupee sitt tälle kissalle puhumaan, pyörittelee sitä palloa ja näyttää kissalle, ett: "katos, me ollaan täällä näin ja..." Se kertoo, miten paljon siellä on ihmisiä, missä nää asuu ja näyttää ja plaraa sitä ympäri sitä palloa ja näyttää, miten paljon täällä on ja täällä ja täällä on ihmisiä. Se kertoo vähän niist oloista, ja sitt se kertoo tälle kissalle, ett ihmiset täällä, missä he nyt on ni ajattelee, ett täältä katottuna asiat vaan voi kattoo oikeella tavalla. Sitt se näyttää, ett miten ihmiset jossain muualla... ett täällä päin, kun ne kattoo, niin ne luulee, ett asiat näyttää siltä oikein katottuna. Se kertoo tällasii kaikkee siitä ja sitt se näkee... Tai sitt se noita kirjoja kattelee tossa pöydällä ja kertoo kissalle, miten ihmiset lukee ympäri maapalloo kuiteski aika paljon ja se aattelee... Tai se kertoo, miten ihmiset arvostaa tällasii kirjoja, tällasia kappaleita. Se kertoo, miten hän on lukenut paljon ja noi on samoja kirjoja, mitä se on aikanaan opettanu omille oppilaille. Se kertoo, miten se on valtavasti lukenu noien kirjojen lukemisen jälkeen ja se yhä paremmin vaan on huomannut, miten vähän se tietää ja ymmärtää. Siinä se sitt sillee kissalle vaan tuumaa, että hänestä tuntuu, ett ne ymmärtää tasan yhtä paljon, tää kissa ja tää vanha setä.

Tulkinta: Neutraalia ja kiihкотonta erimielisyyttä toivomassa.

Kerttu ilmoitti terapiaan hakeutumisensa syyksi, että hänellä oli tarve puhua asioistaan sellaisen ihmisen kanssa, joka ei heti tyrkytä omia mielipiteitään. Tässä tarinassa opettaja kasvaa sellaiseksi ihmiseksi. Nuorena opettaja on ollut kiihkeä ja tyrkyttänyt mielipiteitään. Kerttu laittaa hänet kuitenkin nöyrytymään ja myöntämään tietämättömyytensä. Omien mielipiteiden tyrkyttäjiä vastaan lienee suunnattu sekin opetus, että asiat näyttävät eri suunnista erilaisilta. Jos tarinan liittää jälleen kerran itsenäistymisen teemaan, kyse on eräänlaisesta ajatuksenvapauden puolustuksesta. Sellaisena se on sukua katu-aulun tarinalle, jossa enkeli harjoitti oikeuttaan päättää itse moraalistaan. On kuin kertoja tarkastelisi itseään tulevaisuudesta käsin: opettajan huvittunut ja lempeän neutraali suhde ihmisten erimielisyyksiin lienee jotakin, johon kertoja toivoo pääsevänsä. Nykyisyyttä kuvanee taas olohuone-, katu- ja seuraavan saunataulun kiihkeä tahtojen taistelu äidin ja tyttären välillä. Koulutarinassa vanhan opettajan saarna kissalle, että

muuallakin on elämää ja maailma on avara, kuvanee jälleen kerran kotoa lähtemisen halua. Ilmeisesti Kerttu tietoisesti ajattelee, että maailmaa voidaan katsoa eri suunnista oikein, eivätkä eri kannat tuhoa toisiaan, mutta joutuessaan tahtojen taisteluun äitinsä tai uskonnollisen yhteisön kanssa, hänestä ei tunnu siltä.

Palautekeskustelussa Kerttu sanoi tarinan opettajan kuvaavan hänen ihmisihannettaan: tietää paljon, mutta tietää myös, ettei sittenkään tiedä juuri mitään.

8. Saunominen

Kerttu: Tyttö on saunomassa ja se valtavasti nauttii, koska on tavattoman kaunis kesäilta. Tää on tämmone puulämmitteinen rantasauna ja se ui ja saunoo siinä, oikein nauttii tavattomasti, että ottaa kunnan löylyt ja menee uimaan. Siellä on kaunis ranta ja

Saunataulu I

kaunis maisema, raikast vettä, ja (se on) oikein onnellinen siitä lomasta ja rentouttavasta, mitä sillä on. Sitten yllättäen tähän hyvin vihasena tulee, tempasee oven auki, tää äiti, ja se tavattoman vihasesti möyhentää, koska tää tyttö on innoissaan vaan lähtenyt saunaan ja unohtanut tällasen - olkoon nyt vaikka sitt - marjapiirakan uuniin. Taikka jonkun muun tämmösen. Se selittää, miten siinä on nyt hyvät aineet menny kalliit hukkaan, mitkä äiti oli vaivalla leiponut, oikein herkullisen piirakan. Tyttö oli unohtanut sen uuniin ja se palo ihan pilalle. Kai tätä harmittaa tätä tyttööki, koska on se harmi, kusemmone hyvä menee pilalle ja se oli sen vastuulla ja se oli sen sinne unohtanu. Mutt sitä ärsyttää, että äiti tulee häiritsee sitä ja se tommosen hirveen huudon sille pitää. Se ei vastaa siihen yhtään mitään mutta... Tai tää (äiti) on vaan hyvin vihasena, samaan syyyn huutaa kaikki, että miten aina käy tällee näin, että hänen tekemäänsä sitt pannaan pilalle ja... Tyttö jotenkin lannistuu tällasesta ryöpytyksestä ja se lannistuneena istuu vähän aikaa. Mutt sitt se aattelee, että onhan sitt noustava ja se jatkaa kahta kovemmin löylyn heittämistä, tosi kovat löylyt vielä ja vastoo itseään sillee kunnolla - koska tossa on toi vasta - ja ui vielä kauan ja yrittää nauttii siitä ja saunoo sen verran kauan, että se on niin väsyny, että saa mennä nukkumaan ja unohtaa tollaset.

Tulkinta: Äiti tulee saunaankin.

Kuten olohuonetarinassakin tytär yrittää rentoutua ja viettää mielihyvän sävyttämää hetkeä, kun äiti ryntää paikalle muistuttamaan velvollisuuksista. Tällä kertaa tyttö on todella lyönyt laimin hänelle uskotun tehtävän, hän on syyllinen. Äitihahmon reaktio ja raivo on kuitenkin kohtuutonta ja aluksi aivan lannistavaa. Mitään kovin hyvää ratkaisua tilanne ei tunnu tyttärelle tarjoavan. Hän kuitenkin ravistaa itsensä irti täydellisestä lomaannuksesta ja "ruoskii" itseään vastalla. Toiveena on väsyä niin paljon, että voi nukahtaa, ja siten vapautua tuntemasta syyllisyyttä. Saunatarina tiivistää sarjan läpi toistuneen teeman äitihahmosta, joka kasaa velvollisuuksia tyttären kannettavaksi ja syyllistää tätä. Tytär itse haluaisi olla rauhassa, päättää itse asioistaan ja tehdä kaikkea miellyttävää. Tytär tuntee tahtojen taistelusta syyllisyyttä, jota ei ole helppo ratkaista muuten kuin unen, unohduksen tai itserankaisun keinoin. Toisaalta aiemminkin esiintynyt ponnistelu ajattelunvapauden eteen pelastaa tyttären lomaannuksesta. Hänellä on mahdollisuus kyseenalaistaa "möyhennys", luoda kohtuullisempi ja sallivampi moraalit. Ajattelun tasolla se vaikuttaa jopa helpolta, tunteen ja toiminnan tasolla se on ilmeisesti paljon vaikeampaa.

Jos ajattelee, että tämäkin tarina tarjoaa kertojalleen mielihyvää, nousee mieleen tulkinta, että kertoja liioittelee äidin "möyhentävää" puolta, voidakseen paremmin sallia itselleen irtautumisen tästä ja puolustautuakseen äidin hahmoon pukeutuneen yliminänsä syytöksiltä. Toisaalta ahdistavan asian muuttaminen sanoiksi ilmeisesti jo sellaisenaan rauhoittaa ja riittää motiiviksi juuri tällaisen tarinan kertomiselle.

Yhteenveto: Tarinoissa toistuu äitihahmon ja tyttären tahtojen taistelu. Ne ilmentävät kertojan halua itsenäistyä ja kokemusta, että se on vaikeaa. Itsenäistyminen varsinkin suhteessa äitihahmoon ja tämän työ- ja uskontomoraaliin herättävät syyllisyyttä. Nämä teemat ovat pinnalla olohuone-, katu- ja saunataulujen tarinoissa, jotka Kertun mukaan kuvaavat suorimmin hänen elämäänsä. Palautekeskustelussa Kerttu tiivistää tarinoiden psykologian näin:

"Ensinnäkin, mull oli sellane, että mä olin omasta perheestä irtautumassa

hirveesti, ja sitt semmone tosi tiukka uskonnolline yhteisö, mistä mä olin irtautumassa, aika rasittavat suhteet ennenkaikkea äitiini. Ne kaikki asiat näkyy ihan valtavan hyvin. Esimerkiks suhde äitiin ja semmone, että äiti hallitsee mun elämää ihan liikaa."

Kahteen eri suuntaan tapahtuva ankara itsenäistymistaistelu vie Kertun psyykkisen energian niin täysin, että esimerkiksi niinkin merkittävä asia kuin yliopisto-opiskelujen aloittaminen ei heijastu tarinoissa muuten kuin lähtemisen ideana. Kerttu haluaa lähteä, mutta mieli työskentelee vielä enemmän siellä, mistä lähdetään kuin siellä minne mennään. Psyky ei ole vielä muuttanut lapsuudenkodin olohuonetaulusta omaan asuntoon.

Toinen tapaaminen 9.5.1997

Yleistä: Selkein ero uusissa tarinoissa verrattuina edellisiin on niiden lyhyys. Tämä kiinnittää huomiota, koska edelliset tarinat olivat korostetun runsaita ja yksityiskohtaisia. Samoin kertomisen tunnelma oli tuolloin erityisen keskittynyt ja intensiivinen.

Tämän kerran tunnelmaa Kerttu kuvasi testauksen jälkeen haastattelussa näin:

"Mä vaan nopeesti nyhjäsin, mitä nyt tuli mieleen."

Kun arvelin, että Kerttu oli myös hieman pettynyt siihen, että testikuvat olivat samoja kuin edellisellä kerralla, hän sanoi:

"No, en mä tiä pettymys, mutta vähän semmone turhauttava, ett: No hei, mitä näit nyt pyörittelemään."

Ennen testiä Kerttu ajatteli muistavansa edelliset tarinat, mutta testin jälkeen totesi, ettei ollut muistanut niitä juurikaan. Toisaalta hänellä oli tietoinen pyrkimys välttää kertomasta samoja tarinoita ja hän arvelee, että se oli yksi syy, miksi hän tällä kertaa valitsi niin paljon mielikuvitusahmoja. Lisäksi hän oli alkanut harrastaa enemmän lukemista ja kirjoittamista, joten hän koki siitäkkin syystä halunneensa keksiä kuvitteellisempia tarinoita. Myös halu ja tarve puhua kovin avoimesti elämästään oli vähentynyt:

"Joku sellane tuli mieleen, että oliks tossa vaiheessa (eka testauskerta) enemmän tarve puhua omist asioista, koska mulla oli just alkamassa toi terapia. Mutt sitt nyt myöhemmin, en mä tiä... jotain sensuuria tai sitt ei vaan niin naivisti haluu puhua suoraan elämästään, tai en mä tiä..."

Mielialan muutosta testausten välillä kuvanee sekin, että Kertun päivä oli tällä kertaa ollut tavallinen, kun se viimeksi oli ollut hyvä.

Tämä kaikki on syytä ottaa huomioon etsittäessä mahdollista muutosta tarinoiden psykologiassa. Niinpä tarinoiden heijastamat ongelmat, niiden ratkaisutavat tai niihin liittyvä psyykinen energia eivät välttämättä selity tutkittavan muuttumisesta ihmisenä vaan hänen erilaisesta suhtautumisestaan testausilanteeseen. Toisaalta uusi kertomista pa voi heijastaa kykyä ja uskallusta fantasiaan ja mielikuvitusleikkeihin - kun ei pelkää kuvittelun vaikeasti hallittavaa maailmaa, voi tarinat rakentaa kauemmaksi omista kokemuksista.

1. Serenadi

Kerttu: On kaunis kesäpäivä ja tässä on tumma anonyymimies. Se on saanut juuri palkankorotusta ja ostanut upean auton. Nyt se silti rohkenee tulla laulamaan serenaadin ihaillemaleen naiselle. Mutta silti (kun) se tulee, se nainen onkin muuttanut enkeliksi'. Se oli ensimmäinen.

- VL: Jaaha. Jatkuuks se?

- Kerttu: Ei...

- VL: Kertooko tarina, mitä enkeli ajattelee?

- Kerttu: Ei. Ei kerro. (Päätäväisesti.)

Olohuonetaulu II

Tulkinta: Varjomiehen ja enkelin suhde.

Kun ensimmäisellä testauskerralla irtautuminen syyllistävästä äitimielikuvasta oli hallitseva teema, se tällä kertaa loistaa poissaolollaan. Olohuone ei ole enää äidin ja isän luona asuvan tytön koti, vaan nuoren, yksinään asuvan naisen, jolle miehet laulavat serenadeja. Tarina kertoo miehisen ihailun, serenadin, kaipuusta, mutta myös tarpeesta turhentaa tai torjua tilanteen luoma seksuaalinen jännitys: mies on vain epämääräinen, lähes aineeton varjo ja nainen muuttuu tiukan paikan tullen enkeliksi. Molemmat ovat enemmän henkeä kuin verta, lihaa ja hormoneja.

Enkeli näyttää myös olevan pysyvästi Kertun suosima hahmo ja enemmänkin. Se esiintyi viimeksikin Kertun samaistumiskohteena. Tuolloin enkeliin samaistuminen suojaasi kertojaa äitihahmon ja uskonnollisen yhteisön moralismia vastaan, nyt se suojaa seksuaaliselta jännitteeltä.

2. Joulupukki

Kerttu: Tääl on pieni koira, kenen näkökulmasta tää tilanne tapahtuu. Se tulee tuolt kauempaa ja kattoo, ett onpa hirveesti kansaa, ett mikä ihme tuoll on meneillään. Se tulee lähemmäks. Tosi tämmöne kunnon ruuhka tässä (on) oikein ja ryysistä ja hirveesti väkeä. Sitt se näkee, ett tuoll on joulupukki, joka vetää showta siellä. Se ihmettelee, ett mikä tää oikein on. Kaikilla on kauheen hauskaa ja se menee ihan lähelle joulupukkii, ett se kuulis, mistä se puhuu. Se kattelee kanssa ja niillä tosiaan on hirveen hauskaa. Se sitt mieltii, ett onkohan niillä oikeesti hauskaa. Niin, se menee siis joulupukkii ihan lähelle, mutt sitt se vahingossa se joulupukki tallaa sitä. Siitä on hirveen inhottavaa ja se tietekin sattuu. Sitt se lähtee pois.

Katutaulu II. Kuva on poikkeuksellisesti esitetty alku- eikä lopputilanteen mukaan. Lopussa kertoja jätti koiran joulupukin jalkojen juureen. Siinä ei kuitenkaan ollut riittävästi tilaa, joten selkeyden vuoksi esitin kuvan sen alkutilanteen mukaan.

Tulkinta: Joulupukkikin talloo varpaille.

Jo viime kerralla Kertun kellaritarinassa oli teema ihmisjoukosta, jossa yhdistyi näennäinen hauskanpito, aggressiivisuus ja hälinä. Tässä tarinassa koira ei viihdy hälisevien ihmisten kanssa. Se epäilee näiden iloa teeskentelyksi ja tulee lopulta joulupukin tallaamaksi. Ehkä joulupukki onkin suorastaan väkinäisen ilonpidon symboli.

Kun olohuonetarina heijasti seksuaalisen kumppanin kaipuuta, tämä tarina heijastaa yleisemmin seuran kaipuuta ja pettymystä niissä pyrkimyksissä. Samankaltainen teema toistuu myös uudessa kellaritarinassa, jossa pettymys kohdistuu nimenomaan lapsuuden perheeseen, jota joulupukkikin voi edustaa.

3. Supermies

Kerttu: Eli tässä on nyt supermies ja se on loukkaantunut tosi pahasti. Se on sairaalassa hoidossa ja sairaalahenkilökunta, lääkäri ja sairaanhoitaja yrittää hirveesti sitä tutkia ja hoitaa, mutt ei ne oikein saa sitä paranemaan. Eikä saa sel-

Lääkäritaulu II

ville, ett mikä siinä on vialla. Sitten Jeesus saapuu paikalle ja se yrittää parantaa supermiestä, mutt ei se onnistu kuitenkaan sekään. Sitt saapuu kolmas vielä tällane tämmönen tietäjä-parantaja. Se tällasta myrkkyä sitt valmistaa käärmeestä, joka sitt parantaa sen supermiehen. Tää on sitt supermies nimeltään.

Tulkinta: Naisen viisaus pelastaa supermiehen.

Tarina avautuu moneen suuntaan. Jos sen liittää lääkäritaulun teeman mukaisesti mielikuviin hoidosta, potilaan roolissa on itse supermies. On kuin kertoja taistelisi sellaista mielikuvaa vastaan, että hoidettavana oleminen on nöyryyttävää, ja nostaa siksi supermiehen potilasvuoteelle. Samaan teemaan sopisi se, että viralliset hoitajat eli lääkäri ja sairaanhoitaja epäonnistuvat. Samoin epäonnistuu toinen auktoriteetti, Jeesus. Hoitamisessa onnistuu vain tietäjä-parantaja, joka ei edusta auktoriteettejä eikä virallisia hoitajia. Hän saa olla hoitaja, koska ei ole liian tärkeä itsestään, eikä siten herätä kertojassa alemmuudentuntoja. Jos tarina liitetään terapeuttiin, kertoja tekee samaistumiskohteestaan hoitajan ja asettaa terapeuttinsa epäonnistuvaksi lääkäriksi tai jopa potilaaksi.

Viime lääkäritarinassa oli halu tulla syötetyksi, nyt ilmestyy kilpailun ja jopa aseman vaihtamisen idea. Riippuvuuden tunnelma on vaihtunut kilpailua ja kenties seksuaalista mielenkiintoa ilmaiseviin teemohin.

Haavoittunut supermies kuvanee myös kertojan suhdetta “serenadeja laulaviin” miehiin. Hän kaivannee sekä supermiestä, jota ihailla, että haavoittunutta miestä, jota hoivata. Supermies on puoleensavetävä, mutta liian täynnä itseään. Kertoja rankaisee miestä moisesta itsevarmuudesta ja tiputtaa hänet taivaalta potilasvuoteelle. Siksi tipahtaneen supermiehen pelastaakin nimenomaan *naisen viisaus*. On houkuttelevaa liittää tämäkin terapiasuhteeseen: kertoja siirtää tiedostamattaan vaikeita miehiin liittyviä tunteitaan

turvalliseen terapiasuhteeseen. Terapeutti palvelee riittävän turvallisenä tunnekohteena.

Todettakoon kuitenkin Kertun palautekeskustelussa korostaneen, ettei hän kokenut mummoa erityisesti naisena vaan tietäjähahmona. Kertun itsensä mukaan tarina heijastaakin hänen kiinnostustaan luonnonparantamista ja etnologista perinnettä kohtaan. Kun kysyin häneltä kommenttia siihen, että nainen paransi supermiehen, hän sanoi

"Mä en ajatellu siinä ainakaan kauheen tietosesti, että kumpaa sukupuolta se on, enemmän mulla oli ajatuksena... Mä oon just viime aikoina omien folkloristiikan opiskelujen kautta nähin tietäjäjuttuihin... No, tosi paljon lukenu niistä ja kiinnostunu. Se ehkä enemmän kuvaa sitä, että kaikki tällaset peruslääkärit ja perusluterilaiset jeesukset häviää tollaselle..."

Koska Kerttu on irtautunut jyrkästä kristillisestä liikkeestä, hän on joutunut rakentamaan uutta maailmankatsomusta. Hän on nostanut maanläheisen, vuosien kokemuksiin perustuvan kansanviisauden autoritaarisen uskonnon tilalle. Samoin saa väistyä autoritäärinen lääketiede. Ottaen huomioon millaista tahtojen taistelua Kertun edellisen testin tarinat heijastivat, on luonnollista, että hän karttaa autoritäärisiä aatteita ja liittoutuu altavastajana olevaan kansanviisauteen. Samalla kansanviisaus liittyy Kertun akateemisiin opintoihin ja edustanee siten järkevyyttä, ja Kertun omaa akateemista identiteettiä.

4. Humanoidi

Kerttu: Elikä tottakai, kun ollaan tämmösellä ankeella sillalla, ni siinä on joku tekemässä itsemurhaa. Tää tällane tumma tyyppi näin tässä yömyöhällä on hyppäämässä tonne mustaan veteen.

Mutt sitt se näkee tämmösen - mikähän tää on - tuonelan viika-

temiehen tuolla jossain kauempana ja se vähän säikähtää sitä, eikä heti uskallakaan hypätä. Sitt se vilkasee taakseen ja näkee siellä enkelin. No, se säikähtää vähän sitäkin ja sillä menee suunnitelmat sekaisin. Se ei sitt hyppääkään sinne ja se jää miettii vielä tohon laidalle. Sitt kohta tämmöne pikku humanoidi täältä sillan rakenteita pitkin laskeutuu tähän alas ja se ystävystyy tämän tyyppin kanssa. Sitt sillä siltä erää menee tommoset suunnitelmat ohi... Utta mielenkiintoa. Se voi olla vaikka humanoidi nimeltään.

Siltataulu II

Tulkinta: Neutraalin seuran tarve.

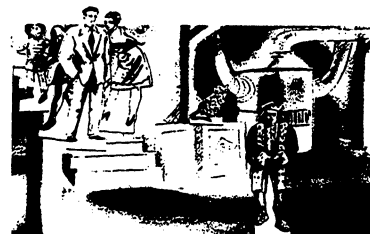
Tuonelan viikatemies muistuttaa kuoleman vakavuudesta, enkeli taas ehkä uskonnollisista normeista tai hyvyyden mahdollisuuksista, ihmisen "paremmasta minästä". Aivan kuten mahtipontiset lääkärit ja Jeesus eivät voineet parantaa supermiestä, eivät viikatemies ja enkeli paranna itsemurhaajaa. Ne vain pelottavat häntä, ja siten pysäyttävät tilanteen. Miehen itsetuhoisuus johtuu ilmeisesti yksinäisyydestä, sillä ratkaisuksi nousee humanoidi, josta hän saa seuraa. Yksinäisyys onkin teemana jo katutaulussa, jossa koira yrittää turhaan tutustua joulupukkiin.

Jos tarinan liittyy seksuaalisuuden teemaan, humanoidi saattaa edustaa vaihtoehtoa seksuaaliselle, liian jännittävälle ja vaikealle läheisyydelle. Humanoidi on neutraalia seuraa toisin kuin serenadien laulajat, joiden seuraa ei ole helppo ottaa vastaan. Humanoidin avulla mies selviää "sillä erää", mutta kertoja tietää, ettei neutraali seura ratkaise ongelmaa pysyvästi.

5. Kellarin kuningas

Kerttu: Eli nyt ollaan tällasess kellarissa ja siellä asuu kuningas.

Se on tällasen perheen kellari, ja se perhe käy aina - tossa portaitten yläpäässä on ovi - niin huuteleen silt ovelt, ett: "tulis nyt

ihmeessä pois sieltä, ett eiks siellä oo hirveen kylmää ja pimeetä Kellaritaulu II

ja likasta." - Näkyy olevan hämähäkinseittiä ja kaikkea. - "Ett tulis pois sieltä kellarista."

Mutta ei toi kuningas viitti, koska sen mielestä siellä on kivempaa, ku mitä se aattelee noien tyyppien kans, tai ett minkälaista se aattelee noitten tyyppien elämän olevan. Se mielummin asuu tuolla kellarissa. Sitt sill on tommonen pieni, tai tollanen kissa, joka asuu sen kanss siellä. Ett se viihtyy siel paremmin, eikä välitä noiden kutsusta mennä tonne viettään niien kaltasta elämää. Tää voi nyt olla vaikka sitte kellarin kuningas.

Tulkinta: Kuningas kääntyy sisäänpäin.

Yksinäisyyden teema tulee ehkä selvimmin esille tässä taulussa. Viimeksi kellaritarinassa oli pikkutyttö, joka pakeni riitelevää ja hälisevää väkijoukkoa kellariin. Nyt pienen tytön korvaa kuningas, joka on suorastaan muuttanut kellariin, sisäiseen maa-

ilmaan. Viime kerran tyttö hylkäsi riitaisen, välipitämättömän oloisen väkijoukon, jonka ihmiset eivät olleet kiinnostuneita pikkutyttöstä. Ainakaan hän ei tuolloin löytänyt toista pientä tyttöä tai poikaa, jonka kanssa olla juhlissa. Tällä kertaa tytön tilalla on kuningas, eivätkä ihmiset ole piittaamattomia, vaan jollakin kelpaamattomalla tavalla ystävällisiä. He suorastaan maanittelevat seuraansa, mutta kuningas ei kiinnostu kutsusta. Kissakin on parempaa seuraa kuin kellaritarinan perhe! Aivan kuten katutaulun joulupukkikin, perhe tuottaa pettymyksen, on ymmärtämätön ja kertojan sisäisen maailman vihollinen. Ehkä "kuningas" tarvitsee etäisyyttä perheestään, tai ehkä näiden kutsu tuntuu valheelliselta: se ei ole kutsu päivänvaloon ja seuraan, vaan kehoitus hylätä oma sisäinen maailma ja palata lapseksi lapsuuden kotiin. Toisaalta tarinan voi tulkita kertojan toiveeksi, että lapsuuden kotoa maaniteltaisiin häntä palaamaan, ja hän voisi kieltäytyen demonstroida itsenäisyyttään.

Tarinan voi liittää myös oman arvokkuuden puolustamisen teemaan, jonka olin havaitsevani jo lääkäritaulun tarinassa, missä hoidettavasta oli tehty supermies. Nyt pikkutyttö vaihtuu kuninkaaseen. Kyse ei liene kuitenkaan oman heikkouden ja pienuuden massiivisesta kieltämisestä, sillä tutkittava pystyy vaivatta samaistumaan myös pieneen koiraan, jota tallotaan. Pikemminkin kyse on miehisten mielikuvitushahmojen avulla tehdystä ryhdistäytymisestä, jolla otetaan etäisyyttä omiin tarvitseviin ja lapsekkaisiin puoliin. Toisaalta kyse lienee myös tyylilajin muuttumisesta - kertoja käyttää tällä kertaa mielikuvitushahmoja välttääkseen toistamasta edellisen kerran tarinoita. Miehisten "voimahahmojen" kuten kuningas ja supermies käyttämisen voi nähdä myös heijastavan miehiin, ja miehiseen voimaan liittyviä odotuksia.

Kerttu itsekin huomauttaa, miten ensimmäisen ja toisen kerran tarinat muistuttavat toisiaan, vaikka hän ei toista tarinaa kertoessaan yhtään muistanut ensimmäistä. Hänen huomionsa kiinnittyy keskushahmon muuttumiseen:

"Aika jännä, että mä tohon sitt valitsin kuninkaan, ett onks se jotakin suhteessa tohon edelliseen tarinaan. Onks itellä ollut sellane olo, ett mä oon selvinnyt siitä tilanteesta, mikä elämässä oli sillä hetkellä, ja siitä tilanteesta joka tuotti sen aikasemman tarinan."

Vähän myöhemmin:

"En mä tiä merkkääks toi kuningas jotain, ett on saanu valtaa perheeseensä nähden, ettei oo enää vaan joku pikkutyttö, ei koe olevansa alistettu tai muuten. Kyll mä luulisin, ett se jotain (sellaista on), vaikka kuningas onkin vähän yliampuva."

Kertun tulkinnan tueksi voi todeta, että edellisten tarinoiden dominoiva äitihahmo ei enää esiinny näissä tarinoissa. Tarinoita ei hallitse alistetuksi tulemisen vaan pikemmin yksinäisyyden tunnot. Kuningas -valinnan "yliampuvuus" voi puolestaan kuvata, että alistetusta asemasta pääseminen on ollut niin kovan taistelun takana: se on vaatinut ja vaatii ehkä yhä hieman liioiteltua itsenäistymistä ja mahtavuutta. Jos perheensä hylkäävä kuningas on kuva itsenäistymisestä, Kertun itsenäistymisstrategiana lienee ollut tunteiden katkaiseminen. Itsenäistyminen toisen vallasta on toteutunut, mutta jättänyt yksinäisen olon. Pikkutyöstä on tullut kuningas, jolla ei kuitenkaan ole hallittavanaan muita kuin kissa.

6. Lautta

Kerttu: Tässä on sellanen tilanne, että on suuri matkustajalaiva taikka huviristeilijä kaatunu jossain tai uponnut tai mitä tahansa, tulipalo tullut valtamerellä. Sitt on tommone yks lautta irronnu siitä ja sille pienelle lautalle on pelastunut tässä yheksän

Lauttataulu II

tyyppiä. Täss on sielt lautalta tai laivalta, huvialukselta lähteny tämmöne, joka on yrittänyt ryöstää sitä laivaa. Tai siis siellä olevia ihmisiä ja liikkeitä ja muuta. Sitt on professori pelastunu lautalle ja pappi ja sotilas ja muusikko ja laivan keittäjä ja huora sieltä laivalta ja laivan kummitus ja sitt on vielä liikemies. Ne kaikki (on) tälle lautalle pelastunu ja niillä on kauhee tappelu siinä aluks, että miten ne mahtuu siinä olemaan ja saa ittensä ja toisensa siihen järjestettyä. Mut (ne) aikansa siinä tappelee, ja sitt ne saa semmosen ihan hyvän järjestyksen siihen, ett ne kaikki pystyy siellä seilaamaan niin kauan, kun joku tulee ne sieltä pelastaan.

- VL: Kertooko tarina, miten ne tappeli?

- Kerttu: No ei-i. Ei. Kukin tavallaan.

- VL: Entä kertooko tarina, miten sopu synty?

- Kerttu: Ei muuta ko, ett jokainen joustaa, eikä pelkästään itseensä siinä aattele. Ni sen verran.

Tulkinta: Liikaa väkeä lautalla.

Tarina toistaa ensimmäisen kerran kellarintaulun teemaa riitelevästä ihmismassasta. Teema esiintyi tällä kertaa katutarinassa, jossa koira ihmetteli väkijoukkoa ja tuli joulu-pukin tallomaksi. Tässä tarinassa kertoja lähinnä luettelee lautalla olijoita paljoakaan samaistumatta heihin. Syntyy vaikutelma, että hahmoja tärkeämpää on se, että lautalla on ahdasta. Liian täysi lautta kuvaa ehkä tiettyä ulkopuolisuuden teemaa: Ihmisestä ei tule lautalla toivottua seuraa, vaan riesa, joka vie elintilan. Kellarintaulun teema eristäytymisestä muista ihmisistä jatkuu.

Toisella testauskerralla jonkin verran toistuva seksuaalisuuden teema näkyy tarinassa laivahuoran hahmossa. Seksuaalinen jännite häivähtää tarinassa, mutta kertoja ei halua kehittää sitä pidemmälle: lautalla on viisi miestä ja huora, mutta riita syntyy sittenkin siitä, miten kaikki mahtuisivat olemaan mukavasti. Huoran hahmo luo kuitenkin huiman kontrastin olohuoneen naiselle, joka muuttui enkeliksi, kun hänelle laulettiin serenadi.

Kerttu itse tulkitsi tarinan heijastavan omien ristiriitaisten puolten miettimistä: On pappi, professori, laivakokki ja huora. Kaikki ne pitäisi vielä saada mahtumaan samalle lautalle. Tulkinta sopii nuoruuden tärkeään kehitystehtävään, identiteetin luomiseen.

7. Katastrofi

Kerttu: Täss on koululuokka ja siellä on tavalline koulupäivä meneillään. Siellä on oppilaita luokassa, mutt sinne luokkaan ilmestyy yht' äkkiä tämmönen pieni outo kaveri, jota ei oikein tunnisteta, ett mikä tää tyyppi oikein nytt sitt on. Se opettaja näkee sen - se on

Luokkahuonetaulu II

tämmöne nuori, fiksu nainen - ja se näkee tän tyypin, ni se aivan järkyttyy ja pyörtyy siin samassa. Nää lapset sitt, jotkut säikähtää ja rupee tossa vähän pillittämään ja kattoo sitä vähän oudosti. Joku yrittää vähän lähtee vihottelee sille, tai haastamaan riitaa. Ne siinä kuitenkin aikansa pälyilee toisiaan ja rupee juttelemaan ja sitt niillä alkaa olla kovasti

juttua. Ne siinä oikein vilkkaasti ja innokkaasti juttelee porukalla keskenään. Mutt sitt sinne tulee tällane astronautti, joka on hyvin helpottunu, ett se on saanu löydettyä tän oudon tyypin. Sitt se tohon - kait toi nyt sitt on joku semmonen vanha hyvänajan radiopuhelin - ni se siihen viestittää, että tää on löydetty ja saatu kiinni. Sitt se telkee sen ja ottaa mukaansa. Ne lapset jää oikein siin vaiheessa pillittämään ja kaipaamaan sitä, ku niillä oli oikein kivaa ja ne on tosi vihasia tolle astronautille. Tää vois olla vaikka katastrofi.

Tulkinta: Neutraalin seuran kaipuu 2.

Aivan kuten siltataulun tarinassakin, humanoidi edustaa mukavan neutraalia juttuseuraa. Samoin humanoidissa tiivistyy edellisestä kerrasta tuttu ristiriita velvollisuuksien ja miellyttävän oleskelun välillä: työtä ja velvollisuuksia edustava opettajatar pyörtyy pois jättäen näyttämön lapsen maailman huolettomuutta edustavalla humanoidi-jutustelijalle.

Alussa humanoidin ja opettajatteren hahmot vaikuttaisivat kilpailevan kertojan suosios- ta: opettajatar on nuori fiksu nainen, jollaiseen kertoja varmastikin haluaisi samaistua. Kuitenkin opettajatar hylätään ja hän pyörtyy pois. Humanoidi astuu tilalle, mutta hä- neen suhtaudutaan aluksi epäluuloisesti, koska hän on syrjäyttänyt opettajattaren. Ken- ties ennakkoluulottomuuden ihanteen kannustamana kertoja päättää hyväksyä hu- manoidin hyväksi hahmoksi.

E.T. -elokuvasta tutun juonikuvion mukaisesti paikalle saapuu astronautti, joka pitää hu- manoidia vaarallisena ja vie pois. Astronautin voinee ajatella edustavan auktoriteettejä, jotka muissakin Kertun tarinoissa esiintyvät huonossa valossa. Toisaalta voi ajatella, että astronautti edustaa miesseuraa ja humanoidi "neutriseuraa". Koska kertoja samaistuu tällä kertaa lapsiin ja humanoidiin, eikä opettajattareen, hän on vihainen aikuiselle miehelle, joka kuljettaa neutraalin, sukupuolettoman juttuseuran pois. Jos tarinan kes- kuksena olisi ollut opettajatar, olisi kenties astronauttikin voinut olla kertojan myöntei- sen kiinnostuksen kohteena. Nyt aikuinen mies kaappaa lähes väkivaltaisesti sukupuolettoman hahmon paikan. Aikuisen miehen ilmestyminen tarkoittaa neutriseuran kato- amista. Se on katastrofi, mutta jokin kertojassa haluaa kuitenkin päättää tarinan siihen.

8. Sauna

Kerttu: Tää on nyt tämmöne pari saunassa ja ne ihan saunoo siinä kaikessa rauhassa. Mutt ne ei huomaa... Tai ne huomaa ehkä molemmat, että ihmeellisiä tyypejä täällä saunassa... Tai tällee saunan tienoilla täällä tämmösiä outoja: enkeli, ihmesusi, oikee

Saunataulu II

susi, käärme, sitt tällane luurankomies ja joku haamu ja jotain tällasii lapsen sieluja liikenteessä. Joku kissankappalekin siellä, mutt ne ei sitt kuitenkaan sitte puhu näistä. Että molemmat näkee noita noi, ett ne ei sitt varmaan ihan itekään (ole varmoja?), että näkeeks ne niitä. Tää nyt voi sitt olla vaikka sauna suomalaisittain.

Tulkinta: Ukkosenjohdattimia saunassa.

Ensimmäisessä saunatarinassa naisen kanssa saunaan tungeksi syyllistävä äiti. Nyt seurana on alaston mies. Päättellen siitä, että olohuonetarinassa miehen laulama serenadi muutti naisen enkeliksi, ja huora sai lautalla olla rauhassa miehiltä, kertoja ei nytkään välitä käsitellä seksuaalista teemaa kovin pitkälle. Niinpä muut hahmot ovat vetämässä huomion pois miehen ja naisen alastomuudesta. Ne ovat ukkosenjohdattimia turhan sähköisessä tilanteessa. Tarina päättyy humoristisiin sävyihin, loppukevennykseen "kissankappaleista" ja "liikenteessä olevista lapsen haamuista". Lapsi on testin hahmoista uusittu ja sellaisena muita vaaleampi, minkä kertoja selittää puhumalla lapsen haamusta. "Kissankappale" voi olla tapa sanoa, ettei tämä ole oikea kissa, vaan tämän testin kissahahmo, kissankappale. Kyse voisi olla sanaleikistäkin, väännöksestä "kiusankappaleesta", mutta tutkittava itse kielsi palautekeskustelussa tämän tulkinnan:

"En mä usko, että mulla oli kiusankappale mielessä, koska... no, se on meidän perheen slangia, ku meillä on kaikki asiat jotain kappaleita."

Oma vaikutelmani on, että Kerttu tällä sanavalinnallaan myös alleviivaa tosiseikkaa, ettei tämä tarina ole tosi, kun hahmotkin ovat pahvinkappaleita. Näin hän etäännyttää itsensä alastomien hahmojen turhan latautuneesta läheisyydestä. Sähköistä tunnelmaa kuvastaa sekin, että mies ja nainen ovat mykistyneitä eivätkä toimi mitenkään. Heidät on myös aseteltu katsomaan pois toisistaan. Ehkä mies ja nainen katsovat outoja saunassa liikuskelijoina puhumatta niistä, koska ne ovat juuri estämässä läheistä kontaktia. On houkuttelevaa tulkita, että edellisen tarinan astronautti kantoi sukupuolettoman elämän

vaihtoehdon pois kertojan mielestä ja tässä tarinassa samaistumiskohde joutuu alastomana saunaan miehen kanssa. Edellisen tarinan ristiriita toistuu nyt "ukkosenjohdattamien" muodossa.

Yhteenveto:

Vaikka kertoja sanoi vain "nopeesti nyhjänneensä" uudemmat tarinat, ne ovat silti psykologisesti hyvin rikkaita. Kertomistyylin muutos pitää kuitenkin tulkinnoissa ottaa huomioon, eikä tulkita havaittua muutosta automaattisesti kertojan psyyken muuttumisesta johtuvaksi. Toisaalta tyylin vaihtuminen suurpiirteisemmäksi ja mielikuvitusahmojen runsaampi käyttö voivat heijastella muutosta kertojan psyykkisessä arjessa. Kun keskustelimme asiasta palautekeskustelussa, Kerttu piti ensimmäisen kerran tarinoita naivin avoimina ja muisteli hänellä tuolloin olleen polttavan tarpeen puhua asioistaan. Toisella kerralla tällaista tarvetta ei ollut, ja Kerttu oli muutenkin varovaisempi ja suojausi intimiteettiään tutkijalta. Kerttu kertoi myös olleensa turhautunut testin toistumiseen täsmälleen samana, mikä lienee myös vaikuttanut ainakin tarinoiden lyhentymiseen.

Uusien tarinoiden punaisena lankana on yksinäisyyden ja seuran kaipuun teemat: Katutaalussa koira pettyy yrittäessään tutustua joulupukkiin, kellaritaulussa kuningas vetäytyy kellariin, eikä vastaa perheen kutsuun tulla ihmisten ilmoille ja lauttataulussa kahdeksan ihmistä ja kummitus joutuvat samalla lautalle, jossa ihmisestä tulee toivotun seuran sijasta riesa. Näissä tarinoissa tunnelmana on pettymys ihmiskontakteihin ja hivenen masentunut pyrkimys eristäytyä. Toisissa tarinoissa seuran kaipuu värityy seksuaalisesti: Olohuonetaulussa silhuettimies laulaa neidolle serenadin, mutta tämä muuttuu enkeliksi, jota sukupuoliset halut eivät koske. Samoin mieskin on kasvoton ja aineeton varjo. Avoimen seksuaalisena naisena esiintyy lauttataulun huora, joka ei kuitenkaan herätä miehissä mielenkiintoa, saati halua laulaa serenadeja. Koulutaulussa humanoidi esiintyy mahdollisuutena miellyttävään, sukupuolettomaan yhdessäoloon, mutta kertojan mieli sallii astronautin kantaa sen tarinan lopussa pois näyttämöltä. Saunataulussa mies ja nainen saunovat yhdessä alastomina, mutta katsovat eri suuntiin eivätkä tee tai sano toisilleen mitään. He vain lähes halvaantuneina tuijottavat saunaan ilmestyviä mielikuvitusahmoja, jotka vetävät huomion pois liian latautuneesta seksua-

lisesta yhdessäolosta. Seksuaalinen seura on kiehtovaa ja herättää toiveita, mutta samalla se on hyvin latautunut ja vaikeasti käsiteltävä asia - serenadeja on paras kuunnella enkelinä eikä naisena. Parhaiten seurankaipuuseen vastaakin tarinoissa seksuaalisesti neutraali humanoidi, joka leppoisasti jutustelemalla estää silhuettimiehen itsemurha-aiheet siltataulussa ja hurmaa ala-asteen oppilaat koulutaulussa. Neutraali seura on toistaiseksi helpointa ottaa vastaan.

Edelliskerralla mieltä hallinneet kotimielikuvat ovat ilmeisesti läsnä lähinnä uudessa kellaritaulussa, jossa kuningas vetäytyy yksinäisyyteen ja hänen perheensä yrittää maanitella häntä takaisin pimeänä ja ikävänä pitämästään kellarista. Tarina on moniulotteinen, mutta eroaa sävyiltään edelliskerran tarinoista, joissa äiti pyrki alistamaan tyttärensä. Tarinassa on kuitenkin paljon pettymyksen sävyjä: perhe ei tule kuninkaan luokse kellariin, vaan yhdessäolo voi tapahtua vain, jos kuningas luopuu omasta maailmastaan ja palaa perheen luo hivenen valheelliselta tuntuvaan siistiin päivämaailmaan. Samanlaisen pettymyksen kokee koira yrittäessään tutustua joulupukkiin, joka hahmona kuuluu nimenomaan lapsuuden kotiin ja "perhejuhlaan". Jotakin vaikeutta voi heijastaa se, että kellaritarinan äidin kutsuja vastustamaan tarvitaan yhäkin kuninkaan kaltainen käskijä. Lisäksi itsenäisyys näyttäisi lunastetun sisäisellä yksinäisyydellä. Uusissa tarinoissa ei kuitenkaan enää esiinny alistettua tytärtä. Vaikka kertojan suhde riippuvuuden ja itsenäisyyden tarpeisiin lienee yhä ristiriitainen, kotiin liittyvät teemat vaikuttavat neutraloituneet. Äiti ei tule enää kaikkialle määräälemään ja koko teema on siirtynyt taustalle. Siten kertojan mielessä on vapautunut tilaa uusille elämäntilanteen mukaisille teemoille.

Muutos

Toisen tapaamiskerran loppuksi kysyin Kertulta arviota hänen kokemastaan muutoksesta sitten edellisen tapaamisen. Kerttu koki kysymyksen ymmärrettävästi liian isoksi, että siihen olisi voinut kunnolla vastata, mutta totesi kuitenkin muuttuneensa. Mitään elämänsä dramaattisesti mullistaneita tapahtumia hän ei muistanut kuluneelta ajalta, muuttuminen on pikemmin tapahtunut sisäisessä maailmassa. Terapian Kerttu koki vaikuttaneen itseensä myönteisesti:

"Sen kautta kuva itsestä on jotenki... on se varmaan muuttunu... Tarkentunu, ja siltä ehkä ennen on eläny enemmän luulojen varassa. Mutt sitte (se), ett on pitäny sanoo, tai tuottaa itestään ajatuksia ääneen, ääneen sanoo niitä, ni jollain tapaa semmone realistisempi käsitys."

MAPS-tarinoiden pohjalta Kertun psyykkinen muutos näyttäytyy psyykkisen työskentelyn polttopisteiden muuttumisena. Edellisissä tarinoissa kertoja teki lähtöä kotoaan ja etsi sille oikeutusta taistellen syyllisyyttä vastaan. Tarinoita hallitsi lähtemisen teema sekä äidin ja tyttären tahtojen taistelu. Toisen kerran tarinat käsittelevät nuoren kotoaan lähteneen opiskelijanaisen elämää. Muutos tiivistyy olohuonetauluissa: Ensimmäisen tarinan olohuoneessa asuu tytär vanhempiensa kanssa, toisessa taas itsenäinen nuori nainen, jolle miehet laulavat serenadeja. Seksuaalisuuden teema tuleekin uutena teeman tarinoin. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö kertojalla olisi aiemminkin ollut kenties hyvinkin vilkkaita mielikuvia seksuaalisuudesta, vaan sitä, että nuo mielikuvat nousevat tällä kertaa psyykkisen työskentelyn polttopisteeseen. Teema on selvimmin läsnä olohuone- ja saunatarinassa, mutta ero näkyy myös siinä, että edellisellä kerralla kapakkaan meneminenkin sai merkityksensä äitihahmon uskonnollisten normien vastustamisesta. Seksuaaliset toiveet jäivät silloin itsenäistymiskamppailun jalkoihin. Nyt ne ovat läsnä, mutta erittäin latautuneina ja varsin hienovaraisesti käsiteltyinä. Lisäksi keskeistä on yleisemminkin mieluisan seuran etsiminen.

Muutos ei johtune pelkästään ulkoisen elämäntilanteen muuttumisesta, vaan myös siitä, että kotoa lähtemiseen liittynyt ahdistus ja syyllisyys sekä äitimielikuvat ovat neutraloituneet riittävästi, että tilaa on tullut uusille psyykkisille teemoille. Ahdistavat teemat eivät niinkään ole ratkenneet kuin siirtyneet taustalle, menettäneet kaikenkattavan otteensa kertojan sisäiseen maailmaan. Voisi kuvitella, että näin on jatkossakin: toisella tapaamiskerralla Kertun tarinoissa seksuaaliset mielikuvat esiintyivät kovin latautuneina ja sähköisinä, joten ehkä niidenkin pitää neutraloitua hivenen, ennenkuin niitä voi käsitellä eteen päin. Neutraloitumisen merkitystä Kertun psyykkisessä muutoksessa kuvannee sekin, että hän kokee nimenomaan jo asioistaan ääneen puhumisen hyvin merkityksellisenä. Ahdistuksen neutraloituminen vapauttaa energiaa iänmukaisiin kehitystehtä-

viin. Ilmeisesti se on Kertulle tyypillinen ja tärkeä tapa muuttua. Sen kautta on mahdollista olla jäämättä menneisyyden vangiksi ja käsitellä kulloiseenkin elämäntilanteeseen liittyviä psyykkisiä haasteita.

Jos lääkäritaulun tarinoista on lupa päätellä terapeuttimielikuvien sisältöjä, Kertulle näyttää olevan tyypillistä käyttää terapeuttia vaikeiden tunteiden säiliönä: ensimmäisellä kertaa terapeuttiin heijastuivat vaikeat riippuvuuden tunteet vanhemmista, toisella kertaa seksuaalisiin miehiin ja kilpailuun liittyvät ristiriitaiset tunteet. Terapeuttimielikuvan emotionaalinen viritys on siis vaihtunut riippuvuudesta kilpailuun ja seksuaalisuuteen.

Palautekeskustelussa Kertun omat tulkinnat ensimmäisistä tarinoista olivat verraten yhdenmukaisia tässä esitettyjen tulkintojen kanssa: itsenäistyminen ja tahtojen taistelu äidin kanssa on keskeistä. Toisen kerran tarinoihin Kerttu sanoi olevan vaikea ottaa kantaa, koska ne ovat niin lähellä. Lisäksi fantasiaa käyttävä kertomistyyli tekee tulkittamisen vaikeaksi. Kerttu kuitenkin tunnisti edellä esitetyn tulkinnan psyykkisen työn painopisteen muuttumisesta omaan elämäänsä kuvaavaksi asiaksi.

8. Johtopäätökset ja pohdinta

8.1. MAPS -testistä muutoksen tutkimisessa

MAPS-testin edut suhteessa muihin projektiivisiin testeihin: Tulkinnat tarinoiden heijastamasta muutoksesta oli ainakin tässä tutkimuksessa helpointa ja luontevinta kohdistaa tutkittavan ajankohtaisen psyykkisen työn tutkimiseen: mitä psyykkisiä teemoja hän kulloinkin työstää ja miten. Tutkittavien oli palautekeskustelussa mahdollista tunnistaa suuri osa tehdyistä tulkinnoista, mikä vihjaa paitsi tulosten luotettavuuteen myös siihen, että tulkinnat liikkuivat puolittain tiedostettujen, puolittain tiedostamattomien psyykkisten teemojen tasolla. Tästä on se etu, että tulkintoja on mahdollista tarkentaa, kehitellä ja syventää palautekeskustelussa. Koska tulkinnat voi kohdentaa *ajankohtaiseen* psyykkiseen työhön, MAPS-testi on herkempi havaitsemaan muutosta kuin vaikkapa Rorschach -testi Exnerin systeemillä tulkittuna, sillä ainakin Weinerin ja Exnerin (1991) mukaan useimmat Rorschach muuttujat liittyvät aikuisella suhteellisen pysyviin piirtei-

siin. Ajankohtaisuus on etu myös haluttaessa tutkia prosesseja. Laadullisesti käytettynä MAPS-testi osoittautui myös havainnolliseksi ja elämykselliseksi. On vaikea kuvitella, miten Rorschach -testi tai vaikkapa Martinsin (1992) käyttämät vapaan assosiaation pohjalta luodut miellekartat voisivat tarjota samalla tavalla vivahteikasta ja tunnekylläistä kuvaa tutkittavan kokemuksellisesta arjesta, vuorovaikutus- ja terapeuttimielikuvista. MAPS-testin etuna verrattuna TAT-testiin on terapiatutkimuksessa ainakin lääkäritaulu, joka osoittautui terapiasuhteen tutkimisen kannalta hyvin hyödylliseksi.

MAPS-testin heikkoudet: MAPS-testi osoittautui työlääksi niin materiaalin keräämisessä kuin sen tulkitsemisessakin. Lisäksi tuloksia on vaikea esittää tiiviisti. Tältä pohjalta se ei näyttäisi soveltuvan määrällisiin tutkimuksiin, missä tutkittavia on paljon. On myös mahdollista uskoa Jensenin (1965) musertava arvostelu MAPS-testin validiteetista ja reliabiliteetista. Tässä tutkimuksessa onkin pyritty osoittamaan, miten monitulkintaisia MAPS-tarinat ovat ja miten paljon vaivaa pitää nähdä uskottavien tulkintojen luomiseen. Tältä pohjalta on todennäköistä, että ainakaan syvälle pyrkivissä tulkinnoissa ei ole helppo saada aikaan tulkitsijoiden välistä korkeaa yksimielisyyttä. Mc Leodin (1994) mukaan projektiivisia testejä on yleisestikin arvosteltu siitä, että ne ovat alttiita tilannekohtaisille tekijöille, mielialan vaihteluille ja suhteelle tutkijaan. Lisäksi on kritisoitu sitä, että testien kompleksinen luonne tekee niistä vaikeasti tulkittavia. Tätä tukee myös Heuvelmanin ja Graybillin (1990) huomio MAPS-testistä, että koska se on suhteellisen strukturoimaton ja tarjoaa tutkittavalle paljon vapautta, sille on vaikea luoda normistoa. Samalla he kiittelevät aineistonsa rikkautta. Heuvelman ja Graybill pitäytyvät kuitenkin yleistettävissä määrällisissä tuloksissa tutkimistaan kolmesta oppilasryhmästä tyyliin - oppimisvaikeuksista kärsivät kertovat mielikuvituksellisempia ja käytöshäiriöiset väkivaltaisempia tarinoita kuin tavallisen koululuokan oppilaat. Ottaen huomioon, että tutkijat keräsivät yli 200 tutkittavalta seitsemän MAPS-tarinaa kultakin, tulokset ovat laihoja. Tämän tutkimuksen pohjalta tekeekin mieli väittää testi on hyvä, mutta määrällinen tutkimusote ei tavoita sen tarjoamia mahdollisuuksia, jotka liittyvät pikemminkin hypoteesien luomiseen ja kehittämiseen kuin niiden todistamiseen. Eli edellä esitettyyn kritiikkiin voidaan yhtyä, jos ajatellaan MAPS -testin käyttöä määrälli-

sessä, hypoteeseja testaavassa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa samat asiat muuttuvat kuitenkin eduiksi: MAPS-testi on riittävän herkkä tilannekohtaisille tekijöille, se antaa tietoa myös mielialasta, mahdollistaa tutkijan ja tutkittavan välisen vuorovaikutuksen havainnoimisen sekä tekee oikeutta vaikeasti tulkittavalle ja moniselitteiselle psyykkiselle todellisuudelle. Samalla karkea mielivaltaisuus on vältettävissä, sillä ainakin tässä tutkimuksessa tutkittavien oli mahdollista tunnistaa itsensä tulkinnoista.

Diagnosoivassa tutkimuksessa MAPS kaivannee rinnalleen pysyvämpiä muuttujia kuvaavia testejä kuten vaikkapa Rorschach-testin. Tulkinnanvaraisuutta voitaneen vähentää keräämällä yksityiskohtaisempaa tietoa tutkittavan elämänsä historiasta ja tekemällä useampia haastatteluja kuin tässä on tehty. Oireiden määrällisen muutoksen tai vuorovaikutuksen ulkoisen sujumisen tutkimiseen kuvakertomustestiä tuskin kannattaa edes yrittää käyttää, sillä tarinoiden suhde tutkittavan ulkoiseen todellisuuteen jää useimmiten hyvin spekulatiiviseksi.

Yhtenä vaikeasti ratkaistavana ongelmana MAPS-testin tutkimuskäytössä on arvioida, mitä MAPS-testin avulla ei saatu selville. Monia olennaisia ja kokonaiskuvaa muuttavia asioita on voinut jäädä testin tavoittamattomiin. Tulevaisuudessa tämäntyyppisissä tutkimuksissa onkin ehkä viisasta käyttää MAPS-testin rinnalla vaikkapa Rorschach-testiä ja varata mahdollisuus useampaan haastatteluun.

Uskottavuus: MAPS-testin avulla saatiin selville *joitakin tutkittavien olennaisiksi tunnistamia sisältöjä*. Elina totesi palautekeskustelussa, että esitetyt tulkinnat vihasta, suorituspaineista ja kontrollista käsittelivät juuri niitä teemoja, joista hän on terapiassakin puhunut. Tarmo ei halunnut ottaa selvästi kantaa palautekeskustelussa esitettyihin lähinnä vihan käsittelyä koskeviin tulkintoihin, mutta piti niitä sinänsä ymmärrettävinä ja järkevinä. Kerttu tulkitsi ensimmäisiä tarinoitaan samaan tapaan kuin on esitetty tässä tutkimuksessa. Uudempia kertomuksia hänen oli vaikea itse tulkita, mutta hän tunnisti kuitenkin pääpiirteittäin annettujen tulkintojen sopivan hänen elämäänsä. Toisaalta tässä tutkimuksessa oli kaikkien tutkittavien kanssa yksittäisiä mutta olennaisia tulkintoja,

joista emme olleet yksimielisiä. Tarmon toisen kerran tarinoissa oli mielestäni surua terapian loppumisesta ja Tarmon päätös sittenkin jatkaa terapiaa mielestäni tukee tätä tulkintaa. Tarmo itse ei kuitenkaan tunnistanut surua tarinoissaan ja piti tulkintaa epätoiminnaköisenä. Kertun toisen kerran lääkäritaulussa oli mielestäni olennaista, että nainen parantaa supermiehen. Palautekeskustelussa Kerttu itse ei kokenut tarinan parantajahahmoa ensisijaisesti naiseksi vaan kansanparantajaksi. Elinan ensimmäisen kerran olohuonetarinan oli mielestäni mahdollista tulkita heijastavan kouluun lähtevän tyttären huolta siitä, selviävätkö vanhemmat riitelemättä, kun hän ei ole paikalla. Elina ei kuitenkaan halunnut kommentoida tulkintaa. Lisäksi lääkäritaulun terapeuttia koskevat tulkinat jäivät Tarmoa lukuun ottamatta tutkittavien palautekeskustelussa vähälle huomiolle. Tulkintoihin jäi siten spekulatiivisuutta ja epävarmuutta, mutta palautekeskustelujen perusteella niitä voi tuskin pitää mielivaltaisina. Spekulatiivisuutta ei välttämättä tarvitse pitää pahana asiana: aineistolähtöisessä tutkimuksessa olisi väärin kuvata epäselvää ja tulkinnanvaraista aineistoa liian selkeästi ja vakuuttavasti.

Testin toistettavuus ja kertomistavan muuttuminen: Kukaan tutkittavista ei muistanut tarkalleen kertomiaan tarinoita, joten oletus MAPS -testin toistettavuudesta osoittautui jossakin määrin oikeaksi. Toisaalta tutkittavat sanoivat muistaneensa jonkin verran luomiaan asetelmia tai tarina-aiheita. He myös järjestään varoivat tekemästä samanlaisia tarinoita. Elinalla ja varsinkin Kertulla kerrontatapa muuttui testiä uusittaessa; arkea lähellä olevien tarinoiden tilalle tuli mielikuvituksellisempia tarinoita. Tarmo ei muistanut tarinoitaan, mutta kylläkin jonkin verran hahmovalintoja. Se ei kuitenkaan haitannut häntä mainittavammin. Kertomistyylin muuttumisen syynä Kertulla ja Elinalla lienee ollut paitsi halu välttää edellisen kerran tarinoita myös varovaisempi suhtautuminen tutkimustilanteeseen ja tarve suojella itseään tuntemattomalta tutkijalta. Myös tutkittavien motivaatio laski testiä toistettaessa, mikä näkyi selvimmin Kertun tarinoissa, jotka lyhenivät radikaalisti. Hän kertoikin turhautuneensa siihen, että testi oli täysin samanlainen. Kertomistavan muuttuminen voi olla hyvin informatiivinen asia ja siihen olisi luultavasti kannattanut kiinnittää enemmän huomiota kuin tässä tutkimuksessa tehtiin. Varsinkin, kun kertomistavan muutos saattaa muodostua ongelmaksikin psyykkistä

muutosta tutkittaessa, sillä erilainen kertomistapa voi johtaa erilaisten psyykkisten teemojen käsittelyyn. Tällöin psyykkisen muutoksen kannalta keskeisemmäksi muuttuu juuri kertomistavan muutoksen tulkitseminen itse tarinoiden jäädessä taustalle. Mielikuvituksellisempi kerrontatapa voi esimerkiksi olla luoda etäisemmän suhteen tarinoihin, jolloin vaikeidenkin psyykkisten ongelmien käsittely tarinoissa käy helpommaksi. Ainakin kertomistavan muuttumisen ilmiö kyseenalaistaa jäykkien ja pitkälle strukturoitujen tulkintamenetelmien luotettavuuden. Jos esimerkiksi lasketaan riippuvuuden ilmaisujen määrää MAPS-pöytäkirjasta, joka on 8 sivua tai 4 sivua pitkä, jo silkkä materiaalin runsauden ero saattaa aiheuttaa muutoksia ilmaisujen määrässä. Laadullisessa tutkimuksessa kerrontatavan muuttumista voi yrittää tutkia palauteskustelun avulla. Tutkija voi tällöin tarkentaa vaikutelmiaan kertomistyylin luonteesta ja pyytää tutkittavaa eri tavoin pohtimaan sen merkitystä. Tämän tutkimuksen pohjalta voi esittää lähinnä seuraavia arvauksia kertomistyylin muuttumisen merkityksistä:

- a) Varautuneempi kertomistapa testiä toistettaessa saattaa johtua siitä, että tutkittavan mielessä terapeutti ja tutkija ovat jäsentyneet selkeämmin erillisiksi ihmisiksi. Ensimmäisen kerran luottavaiset tarinat voivat tällöin selittyä sillä, että tutkija tuntuu samalta kuin terapeutti. Toisella kertaa pitäisi luoda erikseen luottamuksellinen suhde tutkijaan.
- b) Varautuneempi kertomistapa uusittaessa voi johtua siitäkin, että tutkittava tiedostaa tarinoidensa psyykkisiä sisältöjä paremmin ja tajuaa selkeämmin avoimuutensa.
- c) Ahdistus on lisääntynyt tai tullut tietoisemmaksi ja siksi psyykkisesti latautuneiden tarinoiden kertominen herättää vastustusta.
- d) Vaikeus ja haluttomuus aloittaa toisen kerran tarinoiden kertomista voi syntyä myös mielikuvasta, että uudet tarinat ikään kuin kirjoitetaan vanhojen päälle. Jos tutkittava on ollut tyytyväinen ja jopa ylpeä ensimmäisen kerran tarinoistaan, uudet tarinat tuntuvat vanhojen rakkaiden tarinoiden tuhoamiselta. Toisaalta voi olla kyse aivan päinvastaisestakin: tutkittava haluaisi kokea itsensä radikaalisti muuttuneena, mutta pelkää urautuvansa tylsällä tavalla vanhoihin tarinoihin. Tässä suhteessa MAPS lienee TAT -testiä parempi, sillä se tarjoaa mahdollisuuden rakentaa erilaisen tilanteen tarinan pohjaksi.
- e) Toisen kerran tarinoiden aloittamisen vaikeus voi johtua siitä, että tutkittava on entistä selkeämmin tietoinen tutkittavana olostaan. Kysymys siitä, onko hän muuttunut, tulee

todeksi juuri toisen kerran tarinoissa. Tämä tietoisuus herättää kiusauksen tarjota tietoisia ja suunniteltuja tarinoita, mikä voi häiritä tutkittavaa.

f) Tutkittavan ylimalkainen ja kiiruhtava suhtautuminen kertomiseen voi kuvastaa myös pettymystä testin toistumiseen, tutkijaan tai johonkin muuhun seikkaan.

g) Vapaampi, suurpiirteisempi ja kuvitteellisempi tapa kertoa saattaa heijastaa kasvanutta kykyä suhtautua strukturoimattomaan materiaaliin ja omiin fantasioihin. Lisääntynyt perusturvallisuus ja itsen hyväksyminen saattaa näkyä rohkeutena kokeilla tarinoita, joiden kulkua ja onnistumista on vaikea etukäteen kontrolloida. Toisaalta mielikuvituksen käyttö voi olla myös defensiivistä.

Palautekeskustelu: Tulkintavaihtoehtojen moninaisuus asettaa haasteita nimenomaan palautekeskustelulle tai -keskusteluille. Tässä tutkimuksessa pyrittiin lähtemään tutkittavan tulkinnoista. Ensin kysyttiin hänen omia tulkintojaan tarinoistaan ja muuttumisestaan. Sen jälkeen kysyttiin hänen mielipiteitään tutkijaa kiinnostavista yksityiskohdista. Jos esimerkiksi jonkin tarinan tunnelma tuntui ristiriitaiselta tai epäselvältä, tutkija pyysi tutkittavaa kuvailemaan sitä omin sanoin. Olisi ehkä ollut myös viisasta pyytää tutkittavalta assosiaatioita joistakin kiinnostavista ja tulkinnallisesti vaikeista yksityiskohdista. Esimerkiksi Elinalta olisi voinut pyytää vapaita assosiaatioita koirasta ja kissasta tai Kertulta toisen kerran saunataulun mielikuvitushahmoista. Yksityiskohtien jälkeen tutkittavan huomio kohdennettiin tutkijan tulkintojen kannalta keskeisiin seikkoihin esimerkiksi ihmettelemällä jonkin teeman toistumista taulusta toiseen ja pyytämällä tutkittavalta tulkintaa siihen. Jos yhä oli tarpeellista, tutkija esitti miettimään tulkintavaihtoehtoja, joihin tutkittava saattoi tarttua. Vasta viimeisenä vaihtoehtonaan tutkija ehdotti suoraan suosimaansa tulkintaa ja pyysi tutkittavan kommenttia siihen. Näin menetellen oli mahdollista saada eri tasoista palautetta tutkittavalta: tyytyminen vain tutkittavan spontaaneihin tulkintoihin olisi tuottanut usein varsin laihat tulokset, toisaalta omien lempitulkinnojen esittäminen suoraan olisi ollut liian johdattelevaa. Tutkijan tulkinta saa selkeän vahvistuksen, jos tutkittava mahdollisimman spontaanisti päätyy saman suuntaisiin ajatuksiin. Näin kävi ainakin Kertun ensimmäisten tarinoiden kohdalla. Toisinaan kävi vieläkin paremmin ja keskustelussa syntyi molemmille uusi ja

osuva tulkinta. Näin kävi Elinan palautekeskustelussa, kun ihmettelin, miksi hänen lauttatarinassaan nainen pelasti miehen. Spontaanisti Elina ei ollut tarttunut teemaan, ja aluksi hän sanoi: “Kai mä sitt oon niin feministi.” En kuitenkaan tyytynyt tuohon nauhrauten annettuun kommenttiin, vaan esittelin miettimiäni tulkintavaihtoehtoja, joista yksi oli, että tarinan juoni vähensi mieheltä mahtia. Tässä vaiheessa Elina loi tärkeältä tuntuvan tulkinnan: “Ehkä se on vähän samaa kuin meen äidillä, että pitää olla niskan päällä”, mikä oli selvästi tarkempi ja osuvampi kuin mikään minun esittämistäni tulkinnoista. Näin tulkinnat voivat syntyä palautekeskustelussa aidon dialogisesti.

Tutkijan ja tutkimustilanteen rooli: MAPS-tarinat voivat tuskin kuulua vain tutkittavan sisäiseen maailmaan, vaan ne ovat tutkimustilanteessa myös kommunikaatiota suhteessa tutkijaan. Tämän tutkiminen ei ole kuitenkaan helppoa. Esimerkiksi Tarmo aloittaa ensimmäisen kerran tarinansa ehkä silloisen sarjan rajuimmalla tarinalla, jossa pesäpallo mies pieksee homorakastajansa. Kommunikaation näkökulmasta tulkittuna voisi ajatella, että Tarmo testaa testaajan kykyä sietää hänen rajuja tarinoitaan. Kyse voi olla myös kontrafobisesta tavasta ilmaista homoseksuaalisuus miestestaajalle tyyliin hyökkäys on paras puolustus. Elina puolestaan palaa ensimmäisen kerran katutaulussa mielikuviin, jotka liittyvät siihen, miten hän tutustui poikaystäväänsä ja aloitti seurustelun. Voi olla, että juuri tilanne, jossa hän tutustuu miestestaajaan, tuo kyseiset muistot mieleen. Tutkijan itsensä on kuitenkin vaikea tutkia ja tulkita tätä puolta tarinoissa. Tällaisten asioiden esille ottaminen palautekeskustelussa tuntuu helposti molemmin puolin liian intiimiltä ja vaikeasti tavoitettavalta. Tulevaisuudessa saattaisi olla mielekäästä kokeilla, tuottaisiko esimerkiksi MAPS-testin teatteritaulun herättämä esillä olemisen teema jotakin tietoa tutkimustilanteesta. Voisi myös ajatella tieteellistä laboratoriota kuvaavan taustataulun tai TAT-tyyppisen valmiin tilannekuvan lisäämistä testiin, jotta voitaisiin odottaa tietoa tutkittavan suhtautumisesta tutkijaan ja tutkimustilanteeseen.

Taustataulujen valinnasta: Jos halutaan välttää tutkittavan mahdollista pettymistä testin toistumisesta samanlaisena, tutkimus voidaan toteuttaa vaikkapa siten, että tutkija valitsee viisi taustaa ja tutkittava valitsee sen jälkeen itse kaksi tai kolme seuraavaa. Samalla

lisättäisiin testin tarjoamaa vapautta. Kertomusten vertailua tässä käytetyllä menetelmällä kyseinen menettely tuskin haittaisi, sillä tärkeillä teemoilla näyttäisi olevan taipumusta tulla hyvinkin erilaisiin taulupohjiin. Valinnaisten taulupohjien lisääminen sarjaan vaatii joidenkin taulujen poistamista, sillä kahdeksan taulupohjaa oli jo hivenen ylimitoitettu sarja. Tämän tutkimuksen perusteella mitään käytetyistä tauluista on kuitenkin vaikea pitää epäonnistuneena. Mikäli tutkittavat ovat yli kaksikymmenvuotiaita voisi koulu- ja lauttataulun jättämistä valinnaisiksi pitää perusteltuna. Lisäksi Risto Fried totesi syksyllä 1997 käydyssä puhelinkonsultaatiossa kliinisen kokemuksen osoittaneen, ettei saunataulua kannata antaa viimeisenä kuten tässä tutkimuksessa on tehty. Monet tutkittavat näet kertovat saunatauluun varovaisen ja defensiivisen tarinan, jonka taakse kätkeytyvät teemat tulevat usein peitetysti esiin seuraavassa tarinassa.

8.2. Käytetystä tulkintatavasta

Tulkintaperspektiivi tarinoihin: Winnicottin (1971) teoria leikistä ja transitioalueesta tarjoaa hedelmällisen näkökulman myös tarinoiden ymmärtämiseen. Hän pitää leikkiä keskeisenä psyykkisen työn välineenä, sillä se ei kuulu pelkästään sisäiseen maailmaan ja sen maagisen kaikkivaltiuuden piiriin kuten vaikkapa päiväunelmat, joissa toiveet usein toteutuvat välittömästi ilman psyykkistä työtä. Leikki ei ole kuitenkaan samalla tapaa piittaamaton ja riippumaton sisäisestä todellisuudesta kuin ulkoinen todellisuus. Tässä mielessä leikki on sukua unille: yksilön ristiriitaiset tarpeet, hankalat muistot ja realiteetit kohtaavat luovasti. Tätä välittävää aluetta sisäisen ja ulkoisen todellisuuden välillä Winnicott kutsuu transitioalueeksi. Hänen mukaansa luovuus toteutuu tuolla alueella, ja monet aikuisen toiminnat kuten taide, uskonto tai luova tiede ovat parhaimmillaan aikuisen vastine lapsen leikeille - luovaa psyykkisen todellisuuden käsittelyä. MAPS-tarinoihin tämä avaa oman näkökulmansa. Jos ajatellaan vaikkapa Elinan tarinaa kellarissa lemmiskelevästä nuoresta parista, on helppo uskoa, että se ei ole ulkoiseen todellisuuteen kohdistuva toive siitä, että hänen äitinsä yllättäisi hänet kesken leikkien. Koska tarinassa on mukana aitoa mielihyvää, se tuskin on myöskään pelkästään ahdistuksen käsittelyä. Tarina voikin pitää sisällään toiveen, joka säilyy toiveena vain toteutuessaan mielikuvituksessa tai Winnicottin transitioalueeksi nimittämässä

todellisuudessa. Kuvitelmissaan Elina toivoo, että äiti näkisi konkreettisesti hänen seksuaalisuutensa ja joutuisi tunnustamaan sen olemassaolon. Saman kuvitelman avulla hän voi myös käsitellä seksuaalisuuteen liittyviä ahdistavia ja pelottavia tunteitaan. Tässä tutkimuksessa tulkintatapa kehittyi koko työskentelyn ajan juuri tähän suuntaan. Ideana on kysyä toisaalta, mitä toiveita kukin tarina *juuri tarinana* voi toteuttaa, ja toisaalta miten kertoja tarinassaan käsittelee ahdistusta. Sen sijaan MAPS -tarinoista on tämän tutkimuksen tulkintatapojen avulla vaikea päätellä mitään varmaa tutkittavien arjen tapahtumista tai mahdollisista traumaattisista kokemuksista. Esimerkkinä voisi mainita, että kaikki tutkittavat kuvaavat äitiään hallitsevaksi. Elinan äiti on "niskan päällä olija" ainakin suhteessa isään. Tarmon äiti on isän ja kenties pojankin "tossun alle panija". Kertun äiti on tyttärensä "möyhentäjä". Tarinat eivät kuitenkaan välttämättä ole erityisen hyviä *kuvauksia* siitä, millaisia tutkittavien äidit ovat, sillä itsenäistyville nuorille voi olla tyypillistä kokea äitinsä liian hallitsevina. Tarinat eivät välttämättä myöskään aina kuvaa tutkittavan *käsityksiä* äidistä. Tarmon tarinaa, jossa isän tullessa kotiin äiti ja lapsi jollakin abstraktilla tasolla tulevat yhdeksi tämän kanssa, on vaikea ymmärtää Tarmon käsityksenä tai edes kokemuksena perheestään. Sen sijaan tarinoita on yleensä mahdollista ymmärtää *toiveiden tai ahdistuksen käsittelynä*. Tarmon tapauksessa tarina voi heijastaa konkreettistakin toivetta siitä, että perhe olisi jälleen yhtä. Ulkoisen todellisuuden suhteen tarina jää kuitenkin vain toiveeksi, eikä se vaikuta Tarmon isän ja äidin suhteeseen. Sen sijaan tarinalla on voimaa vaikuttaa Tarmon sisäisiin kokemuksiin. Tällä tasolla tarinassa voi nähdä toiveen saada äidiltä apua pelottavaksi koetussa isän kohtaamisessa ja toisaalta toiveen saada isältä tukea itsenäistymisessä "tossun alle laittavasta" äidistä. Tarina voi käsitellä myös toivetta, että repivä ristiriita maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välillä katoaisi. Kertunkaan äidistä emme MAPS-tarinoiden pohjalta tiedä varmaksi, miten "möyhentävä" hän on, mutta sen sijaan näyttäisi ilmeiseltä, että Kertun tarinat toteuttavat hänen toivettaan itsenäistyä äidin vallasta. Koska mikään ulkoinen tekijä ei estä Kerttua itsenäistymästä äidistään, lähtemisen vaikeutta olisi vaikea ymmärtää olettamatta selitykseksi sisäistä ristiriitaa: Kerttu pyrki ensimmäisen kerran tarinoissaan toteuttamaan molempia ristiriitaisista toiveistaan: halua itsenäistyä ja lähteä sekä halua jäädä ja saada tukea ja hyväksyntää äidiltään. Elina

puolestaan saattaa ensimmäisessä olohuonetarinassa kuvata vanhempiaan, mutta ainakin hän käsittelee näiden riitelyyn liittyvää ahdistustaan. Elinan toiveet ovat tuossa tarinassa läsnä ehkä siinä, että hän ei sijoita itseään tarinaan, hän haluaa pois. Elinan toisen kerran tarinoissa ilmenee aivan uudenlaisia toiveita; hän kaipaa äidiltä ymmärrystä. Tämän pohjalta emme tiedä, onko Elinan äiti muuttunut tai ovatko edes Elinan käsitykset äidistä muuttuneet. Sen sijaan tapa, jolla hän psyykkisesti työskentelee suhteessaan äitiin näyttäisi tarinan perusteella muuttuneen.

Monitulkintaisuuden jäsentäminen: Tutkimuksen teoreettisia taustoja selvittelevässä osuudessa pohdittiin psyykkisen todellisuuden monitulkintaisuutta. Ongelmana on, että tulkinta voi olla teoreettisesti ja käytännön kokemuksenkin kannalta täysin uskottava, mutta ei silti pidä paikkaansa kyseisen tulkittavan kohdalla. Yleensäkin mielekkäiden tulkintavaihtoehtojen runsaus muodostaa ongelman tämän kaltaisessa tutkimuksessa ja herättää kysymyksen, ovatko tulkinnat sittenkin mielivaltaisia. Tässä tutkimuksessa tämä kysymys otettiin tosissaan ja sitä pyrittiin ratkaisemaan seuraavilla keinoilla:

- a) Läpinäkyvyyden periaate: Tulkintojen pohjalla olevat tarinat ovat kokonaisuudessaan lukijan nähtävillä, joten hänellä on todellinen mahdollisuus rakentaa omia kilpailevia tulkintojaan.
- b) Toistumisen periaate: Yksittäisestä tarinasta tulkinnat lähtevät usein kovin moneen eri suuntaan. Tuo moninaisuus alkaa kuitenkin jäsentyä, kun seurataan, mitkä psyykkisesti latautuneet kerronnalliset teemat alkavat toistua.
- c) Koherenssiuden periaate: Hahmottoman moninaista tulkinta-avaruutta on tässä tutkimuksessa jäsennetty myös keskittymällä tulkintavaihtoehtoihin, jotka voidaan liittää toisiinsa uskottavaksi kokonaisuudeksi.
- d) Kehityopsykologinen periaate: Tulkintojen tekemistä on ohjannut oletus, että tutkittavat jollakin tapaa käsittelevät ikäkaudelleen ominaisia kehitystehtäviä kuten itsenäistyminen, läheisyys, seksuaalisuus ja identiteetti.
- e) Tutkittavalta kysymisen periaate: Monet tulkinnat alkoivat kehittyä vasta palautekeskustelun jälkeen. Tämä palautteen hankkimisen periaate on verraten lähellä psykodynaamisen terapian ideologiaa: on tärkeää, miten asiakas suhtautuu tulkintaan. Silti tulkitta-

van erimielisyys ei automaattisesti johda tulkinnan hylkäämiseen.

On mahdollista, että kaikesta tästä huolimatta tulkinnoissa on jopa virheitä. Ainakin niissä on puutteita, sillä kenenkään ihmisen psyyke ei mahdu 16:ta MAPS-tarinaa. Edellä mainittujen periaatteiden avulla on kuitenkin mielestäni ollut mahdollista välttää mielivalta. Tulkinnat ovat tällöin kaikkine puutteineen ja epätarkkuuksineen perusteltuja ja arvioitavissa.

Tulkintojen syventäminen: Tutkimuksessa voidaan pyrkiä käyttämään myös keinoja, joilla tulkintoja voidaan syventää ja johtaa kauemmaksi tarinoiden ilmeisistä sisällöistä. Tämä lisää tutkimuksen spekulatiivisuutta, mutta voi olla viisasta, jos syntyneet ajatukset liittyvät mielekkäästi muihin tulkintoihin. MAPS-testissä tällaisia syventäviä keinoja ovat ainakin seuraavat:

a) MAPS-taulupohjan odotusarvon periaate: Olen suhtautunut jonkin verran varauksellisesti MAPS-taulujen odotusarvoihin. Lähinnä olohuone- ja lääkäritaulun kohdalla osoittautui hyödylliseksi olettaa, että riippumatta tarinan ilmeisestä sisällöstä tarinan kertojan mieli jollakin tasolla työskentelee olohuonetaulussa perhemielikuvissa ja lääkäritaulussa hoitomielikuvissa. Koska lääkäritaulun tulkitseminen oli tutkittaville yleensä vaikeaa, esitettyjä tulkintoja hoitosuhteen merkityksestä ja terapeuttimielikuvista ei olisi ollut mahdollista esittää ilman lääkäritaulun odotusarvon oletusta.

b) Kuvan ja tarinan vertailun periaate: Tämä mahdollisuus on tässä tutkimuksessa selvästi laiminlyöty. Syynä tähän on, että käytännön syistä minun piti litteroida tarinat hyvin nopeasti testin jälkeen. Siksi en pystynyt irtautumaan tarinoiden ohjaavasta vaikutuksesta kuvia katsellessani. Olen hyödyntänyt tätä mahdollisuutta kuitenkin silloin, kun se tukee tarinoiden pohjalta syntyneitä tulkintoja. Esimerkiksi Tarmon tapa rakentaa vaihtoehtoisia hahmoja sopii hyvin yhteen tarinoissa esiintyvän identiteetin etsinnän kanssa. Elinan tapa asetella seurustelevalle pari suhteellisen kauas toisistaan ensimmäisellä kerralla ja yhteen kuuluvien hahmojen lähentyminen toisella kerralla on toinen esimerkki havainnosta, joka saa tukea muusta materiaalista.

c) Seuraavan tarinan periaate: Jos tutkittava kertoo defensiivisen tarinan, voi olla, että

taulupohja on ollut hänelle liian shokeeraava ja siihen liittyvää psyykkistä materiaalia tulee esiin seuraavassa taulussa. Tätä periaatetta en juurikaan onnistunut soveltamaan tässä tutkimuksessa.

d) Muiden tulkitsijoiden kuuleminen: Minun oli mahdollista kuunnella Aarno Laitilan ja hänen ohjaamiensa opiskelijoiden kommentteja Elinan ensimmäisen kerran tarinoista. Tuossa tilanteessa mm. naistulkitsijoiden ihmettely siitä, että 17-vuotiaan nuoren naisen katutaulun tarinassa naispäähenkilö kulkee kadulla ilman ystävätärtä, herätti tutkijassa tulkintojen ketjureaktion, joka monipuolista syntynyttä kuvaa. Oman kokemukseni mukaan tällä tavoin syntyvä tulkintojen kirjo on siinä määrin runsas, että muita tulkitsijoita on helpompi käyttää tulkintojen syventämiseen kuin todentamiseen.

Havainnollisuus ja kommunikoitavuus: Tässä käytetty tulkintatapa perustuu pitkälti toistuviin kerronnallisiin teemoihin, joiden olemassaolo on mahdollista osoittaa niin tiedeyhteisölle kuin tutkittavalle. Tällöin niiden merkitysten yhteinen pohdiskelu tulee mahdolliseksi. Tulkintaprosessin hajoittaminen toistuvien teemojen etsimiseen ja niiden tulkitsemiseen helpottaa myös tutkittavan ja lukijan osallistumista ymmärtämistäpahtumaan. Mitä läpinäkyvämpi tulkintaprosessi on, sitä paremmin se on kommunikoitavissa ja sitä helpompi lukijan on esittää vaihtoehtoisia tulkintoja.

8.3. Yksilöllisestä psyykkisestä muutoksesta

Muutoksella on yksilöllinen sisältö: Useat tutkijat (mm. Gullestad 1996, Pahkinen 1986, Stiles 1993, Toskala 1996) korostavat terapeuttisen muutoksen yksilöllistä luonnetta. Samalla kuitenkin perinteisessä tutkimuksessa on etsitty mahdollisimman yleistettäviä seikkoja. Niinpä tämänkin tutkimuksen olisi voinut toteuttaa toisin: vaikkapa itsenäistymisen mittaamiseen olisi voinut kehittää helppokäyttöisen, suhteellisen validin ja reliabelin testin, ja toteuttaa laajan tutkimuksen pyrkien todistamaan, että 16 - 20-vuotiaiden neuroottisten potilaiden muutos oireiden tasolla on tilastollisesti merkitsevällä tavalla yhteydessä testin mittaamien itsenäistymismuuttujien kanssa. Itsenäistymisen saamia monia merkityksiä ei näin olisi kuitenkaan voitu tutkia. Tässä tutkimuksessa onkin haluttu nostaa tarkastelun polttopisteeseen yksilön kokemusmaailman muutoksen ai-

neistolähtöinen tulkitseminen. Jos tämän tutkimuksen tulokset ovat oikean suuntaisia, yksilöllinen taso näyttäisi keskeiseltä. Itsenäistymisen suhteen sovellettuna tämä tarkoittaa mm. sitä, että yleiset itsenäistymiseen liittyvät psykologiset seikat saavat eri merkityksiä eri yksilöiden kokemusmaailmaan sovellettuna. On mahdollista ja jopa luultavaa, että suuremmalla otosmäärällä saataisiin, paitsi lisää moninaisuutta, myös ryhmitteleviä ja luokittelevia tekijöitä. Luokitteluun keskittyvässä tutkimuksessa kuitenkin kadotettaisiin näkyvistä se, miten muutos jäsentyy yksilön psyykkiseen kokonaisuuteen

Yksilöllisyyden merkityksestä kertonee mm. se, että etukäteen olisi ollut vaikea ennustaa, miten tutkittavien muutos ilmenee. Esimerkiksi Elinan muutos olisi voinut olla sitä, että hän olisi alkanut kapinoida äitiään vastaan ja harjoitella siinä vaikeaa vihan käsittelyn teemaa. Tarmolla olisivat voineet kaksoishahmot eheytyä tai tarinoiden heijastama viha tulla paremmin päähenkilöiden käyttöön. Kertun ensimmäisissä tarinoissa äidin "möhentämäksi" joutunut tytär voisi uusissa tarinoissa kiusata äitihahmoa vaikkapa mahdollisimman epäilyttävällä miesystävällä..

Yksilöllisyyttä korostavaa käsitystä muutoksesta voi verrata Sternin (1985) termiin patologioiden narratiivisesta alkupisteestä (the narrative point of origin of the pathology). Hänen mukaansa monetkaan terapeutit eivät enää niinkään pyri selvittämään potilaansa ongelman historiallisesti varhaisinta ja tärkeintä alkusyytä, vaan työskentelyn pohjaksi voidaan ottaa tarinat tai metaforat, joilla on selittävää ja ymmärrystä tuovaa voimaa. Ehkä psyykkistä muutostakin olisi hyvä tarkastella juuri narratiivisena asiana. Terapiatutkimuksen kannalta tämä voi tarkoittaa sitä, että huomio ei kiinnity vain yleisiin muutosta kuvaaviin lainalaisuuksiin ja tosiasioihin, vaan myös sävyjä, sattumia ja ristiriitojakin sisältäviin yksilöllisiin tarinoihin, joita terapiapotilaat kokevat ja kertovat. Sen sijaan, että pyrittäisiin tutkimuksen keinoin luomaan yleistettävä totuus tai käsikirjoitus muutoksen etenemiselle, kiinnostuksen ja työskentelyn keskukseen tuodaan yksilön kokonaisuudesta käsin koettu ja tulkittu tarina muuttumisesta. Myös hoidon tavoitteet ovat tällöin yksilöllisiä ja kehittyvät dialogisesti terapeutin ja potilaan vuorovaikutuksessa.

Itsenäistyminen: Seuraava vertailu pyrkii havainnollistamaan itsenäistymisen yksilöllisyyttä, ei arvottamaan sitä saati laittamaan tutkittavia paremmuusjärjestykseen.

Kertun itsenäistymiselle on luonteenomaista voimakas kapina äitihahmon tahtoa ja moraalia vastaan. Lähtemisen tahto on voimakas ja uhmakas, mutta samalla tarinat heijastelevat syyllisyyttä itsenäistymisestä ja halua saada äidin hyväksyntä toimilleen. Jonkin verran peitetystä ja symbolisessa muodossa tarinoissa esiintyy myös halua jäädä lapsuuden kotiin ja tulla ruokituksi, mitkä vihjaavat kertojan toisaalta kaipaavan takaisin lapsen asemaan. Testiä uusittaessa kertoja oli ottanut etäisyyttä kodistaan ja psyykkinen työ koski uusien läheisten tunnesuhteiden solmimista. Kertoja etsi mieluista seuraa, mutta pysytteli vielä turvallisen psyykkisen matkan päässä uusista tunnekohteista.

Elinankin ensimmäisen kerran tarinoissa koti esiintyy ahdistavana paikkana, josta hän haluaa pois. Hän ei kuitenkaan lähde kapinoiden, vaan pyrkii siirtämään läheisyyden tarpeitaan seurustelusuhteeseen. Toisaalta Elina pyrkii myös olemaan osaava ja "niskan päällä", minkä voi nähdä myös pyrkimyksenä väistää omia riippuvuuden tarpeitaan. Elinan toisen kerran tarinoissa alkaa esiintyä vahinkoja ymmärtäviä naisia: terveydenhoitaja- ja äitihahmot. Lisäksi siltataulussa voi nähdä toiveen olla pieni tyttö, jota isä kuljettaa harrastuksiin. Riippuvuuden tarpeet ovat tulleet siis lähemmäksi tietoisuutta ja näkyvät tarinoissa toistuvana läheisyyden ja lohdun kaipuuna. Niihin on kuitenkin yhä vaikea suhtautua, ne tuntuvat vääriltä ja herättävät kertojassa ärtymystä itseensä - ei pitäisi kertoa liian imeliä tarinoita. Kuitenkin kertoja sallii ja sietää tarvitsevaa ja epäonnistuvaa puoltaan enemmän kuin ennen. Samalla, kun heikkouden voi nähdä itsessään, sitä ei tarvitse enää heijastaa isään tai poikaystävänsä. Samoin seurustelusuhde ei enää ainoa asia, jolta odottaa lohtua. Elinan itsenäistyminen näyttäisi kehittyvän riippuvuutensa sietämisen kautta.

Tarmon itsenäistymiselle on keskeistä oman identiteetin etsiminen ja epäluuloisuus läheisissä ihmissuhteissa. Varttuminen mieheksi ilman isän läheisyyttä ja homoseksuaalisuus herättävät Tarmossa useita huolen täyttämiä mielikuvia miehenidentiteetistä.

Pelottavat kokemukset ja tunteen tasolla koettu syyllisyys vaikeuttavat seksuaalisuuden toteuttamista. Intensiivinen vihan kokeminen ja vaikeus sen ilmaisemisessa sekä pyrkimys välttää seksuaalisia tunteitaan tekevät ihmisten kohtaamisista hyvin latautuneita. Lisäksi oman autonomian kokemus on uhattuna, kun yhteiskunta pyrkii ohjaamaan häntä jatko-opintosuunnitelmien luomiseen. Oman huonouden ja alemmuuden kokeminen ovat myös koko ajan uhkaamassa. Tämän kaiken pohjalta itsenäistymiseen usein liitetty kehitystehtävä kodin ulkopuolisten ihmissuhteiden solmimisesta näyttää erityisen vaikealta. Tarmon pyrkimystä selvitä tässä monella tapaa vaikeassa tilanteessa kuvanee hänen mielikuvansa itsestään perhosen toukkana, joka kotiloituu uutta elämänvaihetta varten: hän vetäytyy ongelmallisista tilanteista kerätäkseen voimia. Kotoa lähtemisen sijasta esiintyy isän ja äidin kodin välillä kulkemisen idea, mikä voi olla varovaista irrottautumista äidin vaikutuspiiristä. Autonomian tunteen kannalta keskeistä on mahdollisuus päättää omasta päivärytmistä ja siitä ketä tapaa ja milloin. Tasavertaisien ja läheisten ihmissuhteiden solmimisen kannalta vaikuttaa tärkeältä terapeuttiin kohdistuva toive tasavertaisesta psyykkisen kivun jakamiseen perustuvasta suhteesta.

Terapeuttimielikuvat ja muutos: Jos hyväksytään oletus, että tutkittavat kertoessaan tarinaa lääkäritauluun ainakin tiedostamattaan käsittelevät suhdettaan terapeuttiinsa, on mahdollista pohtia terapeuttimielikuvien suhdetta muutokseen. Tässä suhteessa päätelmät ovat kuitenkin varsin spekulatiivisia, eivätkä seuraavat tulkinnat juurikaan olleet esillä palautekeskusteluissa.

Elinan ensimmäisen kerran lääkäritaulussa lienee olennaista luottamus siihen, että hoitohenkilökunta pystyy parantamaan auton alle jääneen isän. Kuvaavaa onkin, että hoitettavana ei ole hän itse, vaan koko perhe, varsinkin sen isä. Edellä on esitetty Elinan ensimmäisen kerran tarinoissa olevan nähtävissä taipumus ulkoistaa omaa heikkoa ja tarvitsevaa puoltaan isään ja poikaystävään. Tarinan hoitohenkilökunta eli lääkäri ja sairaanhoitaja taasen ovat tässä tarinassa toisistaan eriytymättömiä, jäsentymättömiä. Terapeuttimielikuvien keskeisenä sisältönä näyttäisi olevan toivo ja riippuvuus: perheen ongelmat jätetään hoitohenkilökunnan käsiin, että he auttaisivat. Toisen kerran lääkäri-

taulussa esiintyy ymmärtäväinen sairaanhoitaja, joka suhtautuu asiallisesti ja empaattisesti nuoreen naiseen, joka hakee aborttia. Ensimmäisen tarinan kaksi kiireistä hoitohenkilöä, jotka hoitavat ongelmat perheen puolesta, ovat nyt henkilöityneet yhdeksi ymmärtäväiseksi naiseksi. Lisäksi potilaan rooli on aktiivisempi ja vastuullisempi kuin viimeksi. Samalla muutosta voi havaita kellaritaulun tarinoiden äitihahmoissa: ensimmäisellä kerralla äiti yllätti nuoren parin lemmiskelemästä, yritti toisaalta olla vihainen toisaalta ymmärtää ja vaiken lopulta asiasta hivenen ahdistuneeseen sävyyn. Testiä uusittaessa kellarissa on lapsistaan huolehtiva äiti, joka hakee hilloa lastenjuhliin ja lohduttaa sormeensa veistänyttä poikaansa. Ymmärtäväisten ja lohduttavien naishahmojen ilmaantuminen Elinan tarinoihin tuntuu erityisen tervetulleelta, koska ensimmäisen kerran tarinoissa äitihahmo oli olohuonetta dominoiva riitelijä, joka ei lääkäritaulussakaan lohduttanut lapsiaan hädän hetkellä. Tältä pohjalta voi arvella Elinan suhteen naisterapeuttiin olleen korvaava ja täydentävä kokemus, jonka turvin mielikuviin äidistä, naiseudesta ja omasta itsestä on tullut pehmeämpiä ja sallivampia elementtejä. Elina on ehkä omaksunut terapeuttinsa sallivuutta, mikä on tehnyt mahdolliseksi havaita ja hyväksyä heikkoutta ja epäonnistumisia itsessään. Niinpä kun viimeksi hoidollinen huomio kiinnittyi isään, se keskittyy nyt kertojan samaistumiskohteeseen. Elinan terapeuttimielikuvia ei ilmeisesti ole terapiassa tulkittu eikä sen tarjoama hyöty ole tullut tiedostamisen kautta. Sen sijaan voisi kuvitella, että kokemukset ja mielikuvat terapeutista ovat tarjonneet väylän, jota myöten Elina on saanut korvaavia kokemuksia ja omaksunut terapeuttinsa sallivuutta. Mielikuva sallivasta ja Elinan tarpeita ymmärtävästä terapeutista kenties aktivoituu arjen eri tilanteissa ja juurtuu vähitellen minuuden rakenteisiin.

Tarmon tarinoissa lääkäri oli ensimmäisellä kerralla supermies, jonka käärme ajoi tiehensä. Kuva näyttäisi tiivistävän monia Tarmon ongelmista: terapeutin miehisyys tuntuu ylivoimaiselta ja herättää alemmuudentuntoja. Alemmuuden tunne ja kateus leimaa tarinaa laajemminkin - supermiehelle kaikki on helppoa toisinkin kuin selkävaivaiselle taakankantajalle. Käärme ilmeisesti ilmaisee Tarmon vihaa tällaista terapeuttia kohtaan, mutta vihan ilmaus herättää mielikuvan hylkäävästä eli pois lähtevästä terapeutista. Tarmon keskeiset ongelmat näyttäisivät siten heijastuvan terapeuttimieliku-

vassa: seksuaali-identiteetti, vihan käsittely, alemmuuden tunteet, kateus ja vaikeus luottaa toiseen ja olla läheinen. Pahkisen (1986) mukaan potilaan luottamusta terapeuttiin pidetään usein muutoksen ehdollisena tekijänä, joka mahdollistaa varsinaisen terapiatyöskentelyn. Tarmon MAPS-tarinoiden pohjalta psyykkinen läheisyys on hänelle erityisen vaikeaa, ja ehkäpä tästä kontekstista luottamuksen syntyminen terapeuttiin voi Tarmon terapiassa olla itsenäinen muutostekijä, jopa muutoksen keskus. Toisaalta juuri luottamus lienee vaikeaa, sillä terapeuttiin kohdistuvat transferenssitunteet muuntuvat helposti varsin kielteisiksi. Tämä asettanee paineita varsinkin hyvän yhteistyösuhteen rakentamiseen. Terapeuttisesti kovin suotavaa muutosta onkin havaittavissa juuri tässä suhteessa: supermies korvautuu toisen kerran tarinoissa kanssaihmisellä, joka on parantunut kylliksi luovuttaakseen vuoteensa kertojan samaistumiskohteelle. Tarina saattaa heijastella terapiasuhteeseen liittyvää toivetta tai kokemusta, jossa terapeutti jakaa Tarmon kokeman psyykkisen tuskan ja nöyryytyksen. Tuon kokemuksen kautta voi pyrkiä lieventämään omaa alemmuuden kokemustaan sekä yrittää luoda läheistä ja luottamuksellista suhdetta toiseen ihmiseen, mikä lienee ollut tuolloin Tarmon elämässä vaikein haaste. Terapeuttimielikuvat eivät näyttäyty tässä ensisijaisesti tiedostamisen välineenä, vaan korvaavien kokemusten tai toiveiden väylänä ja ehkä myös jonkinlaisena luottamuksen ja psyykkisen läheisyyden ”harjoittelunäyttämönä”.

Kertun ensimmäisessä lääkäritarinassa esiintyy mieslääkäri, joka parantaa vatsavaivaisen miehen juttelemalla sekä tarjoamalla maukasta ja makeaa syötävää. Kertun tuolloinen psyykkinen työskentely näytti MAPS-tarinoiden valossa käsittelevän itsenäistymisen halun ja riippuvuuden halun ristiriitaa. Kotiin liittyvissä mielikuvissa oli selkeän hallitsevana halu lähteä ja kasvaa, kun taas halu jäädä ja pysyä lapsena häivähtelee taustalla usein vain symbolisena. Lääkäritaulussa sen sijaan Kerttu kaipaa varsin suorakaisesti, että lääkäri ruokkisi häntä ja keskustelisi rauhoittavasti tavalla, joka tuo mieleen vanhemman, joka kyselee lapsensa koulupäivästä. Tältä pohjalta voi ajatella, että Kerttu käyttää terapiasuhdetta sijoittaakseen sinne tunteita, joita ei ole enää mahdollista kohdistaa vanhempiin. Terapeuttimielikuvat eivät ole ainakaan kovin suoraan tiedostamisen palveluksessa, vaan ne pikemminkin kannattelevat Kerttua, tarjoavat

lohtua ja korvaavia tunnesiteitä. Ilmeisesti tämän kannattelun avulla hänen on helpompi irrottautua kodista ja pyrkiä itsenäistymään. Kyse ei liene transferenssiparantumisesta, jossa terapiasuhde vain suoraan tyydyttää joitakin asiakkaan tarpeita niin, että oireet väliaikaisesti katoavat. Ainakin Kertun psyykkinen työskentely näyttäisi etenevän, hän ottaa etäisyyttä kotiinsa ja mieli työskentelee jo läheisen seurustelusuhteen mielikuvissa. Kertun terapeuttimielikuvia voi ehkä kuvata Bionin container-funktio -käsitteen avulla: terapeutti toimii vaikeiden tunteiden säiliönä, kunnes niiden käsitteleminen on mahdollista (kts. Seikkula 1994). Kertun kohdalla tarkempi ilmaus lienee, että koska terapeutti toimii joidenkin vaikeiden tunteiden säiliönä, Kertun on helpompaa työskennellä joidenkin toisten tunteiden kanssa, tunteen tason ongelmat tulevat käsiteltävän kokoisiksi. Toisen kerran lääkäritarinassa Kerttu samaistuu parantajaan ja parannettavana on sairastunut supermies. Ensimmäisen kerran riippuvuutta kuvaava syöttämistarina on vaihtunut suoranaiseen vallananastustarinaan, hän ottaa hoitajan paikan. Kertun terapeutti on mies, ja on houkuttelevaa ajatella, että tiedostamaton terapeuttimielikuva esiintyy tarinassa, ei vain supermiehen hoidossa epäonnistuvana lääkärinä vaan myös sairastuneena supermiehenä. Terapeutin ja potilaan asetelman kääntäminen voi heijastaa pyrkimystä suojautua riippuvuuden tunteilta, hän on nyt enemmän ruokkija kuin ruokittava. Kerttu ei halua testaushetkellä sijoittaa riippuvuuden tunteitaan sen enempiä terapeuttiin kuin vanhempiinsakaan, koska mieli virittäytyy seksuaalisuuden ja kilpailun (hän voittaa parantajana lääkärin ja Jeesuksen) teemaan. Jos tarinaa on yhä edelleenkin lupa tulkita vastoin Kertun omaa mielipidettä, siinä voi nähdä nuoren naisen pyrkimyksen käsitellä miehiin liittyviä tunteita ja vaikeuksia: esimerkiksi ärsyyntymistä mahtipontisiin supermiehiin sekä halua kuvitella heidät sairastumaan ja kertojan parannettaviksi. Kertun toisen kerran olohuonetarinassa serenadia laulava mies oli kasvoton silhuetti, mikä kuvannee vaikeutta luoda ja työstää seksuaalisesti kiinnostaviin miehiin liittyviä mielikuvia. Turvallisen neutraali suhde miesterapeuttiin voi tällöin toimia harjoituskenttänä sen käsittelemisessä, miltä aikuinen mies tuntuu ja mitä miehistä pitäisi ajatella.

Esitetyt tulkinnat terapeuttimielikuvien merkityksestä ovat ilmeisen spekulatiivisia.

Niitä voi kuitenkin puolustaa kolmella tavalla: a) oletetaan, että lääkäritaulussa tutkitta-

van psyyke lähes väkisin aktivoituu käsittelemään terapiasuhdetta, b) esitetyt tulkinnat oli mahdollista ja paikoin hyvin luontevaa liittää esitettyyn kokonaistulkintaa tutkittavista sekä c) oletetaan, että terapeutti kiinnostaa potilasta ja mielikuvaan terapeutista heijastuu tärkeitä psyykkisen työn teemoja.

Tässä esitetyn pohjalta potilaan terapeuttimielikuvat tarjoavat näkökulman terapian vaikeasti lähestyttävään, ei-kielelliseen ja näkymättömään tasoon. Terapeuttimielikuvia voi verrata oppimisterapioissa ja perheterapioissa käytettyihin kotitehtäviin: psykoterapiassa terapeuttimielikuvasta saattaa tulla voimakas istuntojen välillä vaikuttava tekijä. Esimerkiksi terapiapotilaan mielikuva sallivasta ja potilaan tarpeita ymmärtävästä terapeutista voi aktivoitua potilaan arjen eri tilanteissa ja integroitua vähitellen potilaan oman persoonan syvärakenteisiin. Turvaa tarjoava mielikuva terapeutista voi myös lisätä potilaan kykyä sietää ahdistusta ja siten kykyä psyykkiseen työhön. Jos terapeuttimielikuvat taas toimivat vaikeiden psyykkisten teemojen harjoittelunäyttämönä, potilas käsittelee niiden avulla vaikeiksi osoittautuneita kehitystehtäviään, joiden entistä rakentavampaan ratkaisemiseen koko terapia pyrkii. Jos terapeutti on vaikeiden tunteiden säiliönä, potilaan hyöty istuntojen välissä tulee parantuneesta psyykkisestä toimintakyvystä: mielekäs toiminta on mahdollista, kun liiallinen osa taakasta on pantu syrjään. Ei ole mitään loogista välttämättömyyttä, että tämän kaiken tarvitsisi olla kovin tiedostettua saati, että terapeuttimielikuvia pitäisi terapiassa välttämättä tiedostaa. Ainakaan tässä esitettyjen MAPS-tarinoiden pohjalta nämä terapeuttimielikuvat eivät näyttäisi olevan kovin tiedostettuja, ja niiden osoittaminen jää hyvin spekulatiiviseksi. On myös täysin mahdollista, ettei terapeuttimielikuvista tavoitettaisi paljoakaan esimerkiksi terapiatuntojen videotallenteita tutkimalla, sillä kyse voi olla potilaan mielessä elävästä mielikuvasta, jota hän rakentaa ja "lataa" terapiakäynneillään, mutta josta hän ei puhu terapeutilleen.

Jos tässä esitetyt arvelut ovat oikeita, terapeuttimielikuvat voivat korostuneen tärkeä muutostekijä varsinkin suhteellisen harvatahtisessa (1-2 kertaa viikossa) terapiassa, jossa transferenssisisältöjä ei tulkita eikä herätetä samassa määrin kuin klassisessa

psykoanalyysissä. Tähkän (1997) termeillä ilmaisten terapeutin merkitys uutena kehitysobjektina korostuu ja rooli transferenssiobjektina vähenee. Ajatusta voi jatkaa sillä, että terapian tuloksellisuustutkimuksissa on selkeästi ja usein voitu osoittaa tärkeiksi terapian ns. yleiset tekijät - aitous, empatia ja lämpö. Ehkä nuo yleiset tekijät ovat keskeisiä elementtejä, jotka herättävät potilaissa hyödyllisiä terapeuttimielikuvia.

Jos potilaan terapeuttimielikuvat todella ovat näkymätön mutta tehokas osatekijä toimivassa psykoterapiassa, niiden eri sisältöjen ja mahdollisen vaikutuksen laadullista jatkotutkimusta kannattaisi vakavasti harkita.

Kirjallisuus

- Aabraham, P. P., Lepisto, B. L., Lewis, M. G., Schultz, L. & Finkelberg, S. (1994) An outcome study: changes in Rorschach variables of adolescents in residential treatment. *Journal of Personality Assessment*, 62 (3), 505-514.
- Acté, K. (1992) *Tukea antava psykoterapia*. Juva: WSOY.
- Arnold, M. (1951) Ei ots. Teoksessa: Shneidman E. S. (toim.), *Thematic test analysis*, (s. 31-39). New York: Grune & Stratton.
- Aron, B. (1951) Ei ots. Teoksessa: Shneidman, E. S. (toim.), *Thematic test analysis* (s. 40-46). New York: Grune & Stratton.
- Barber, J. P., Crits-Christoph, P. & Luborsky, L. (1996) Effects of therapist adherence and competence on patient outcome in brief dynamic therapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64 (3), 619-622.
- Berzins, J. I. (1984) *Psychotherapy*. Teoksessa: Alan S. Bellack & Michel Hersen (toim.), *Research methods in clinical psychology* (s. 208-232). New York: Pergamon.
- Buros, O. K. (1974) Ei ots. Teoksessa: Buros O.K. (toim.), *Tests in print II, an index to tests, test reviews, and the literature on specific tests* (s. 537, testi 1487). New Jersey: The Gryphon Press
- Cramer, P. & Blatt, S. J. (1990) Use of the TAT to measure change in defense mechanisms following intensive psychotherapy. *Journal of Personality Assessment*, 54 (1&2), 236-251.
- Cramer, P. (1996) *Storytelling, narrative, and the thematic apperception test*. New York: Guilford.
- Figurelli, G.A., Hartman, B. W. & Kowalski, F. X. (1994) Assessment of change in scores on personal control orientation and use of drugs and alcohol of adolescents who participate in a cognitively oriented pretreatment intervention. *Psychological Reports*, 75 (2), 939-944.
- Fine, R. (1951) Ei ots. Teoksessa: Shneidman, E. S (toim.), *Thematic test analysis*, (s. 64-82). New York: Grune & Stratton.

- Fried, R. (1977) Laskuvarjojääkäriin poika: menestymisen ja korkeiden paikkojen pelon hoito narsistisessa persoonallisuuden häiriössä. Reports from the Department of Psychology, University of Jyväskylä, 190.
- Glass, G.V. & Smith, M. L. (1977) Meta-analysis of psychotherapy outcome studies. *American Psychologist*, 32, 752-760.
- Goldenberg, I. & Goldenberg, H. (1985) Family therapy, an overview, 2. ed. California, Pacific Grove: Brooks & Cole.
- Goldenberg, I. & Goldenberg, H. (1996) Family therapy, an overview, 4. ed. California, Pacific Grove: Brooks & Cole.
- Greenberg, L. (1992) Task analysis, identifying components of intrapersonal conflict resolution. Teoksessa: Toukmanian & Rennie (toim.), Psychotherapy process research, paradigmatic and narrative approaches (s. 22- 50). California, Newbury Park: SAGE.
- Greenson, R.R. (1967) The technique and practice of psychoanalysis, vol. 1. The international psycho-analytical library, 74. London: Hogarth.
- Gullestad, S. E. (1996) Evaluating psychoanalytic therapy. *Scandinavian Psychoanalytic Review*, 19 (1), 60-72.
- Hartman, A. (1951) Ei ots. Teoksessa: Shneidman, E.S. (toim.), Thematic test analysis (s. 83-100). New York: Grune & Stratton.
- Hattie, J. A., Rogers, J. H. & Sharpley, C. F. (1984) Comparative effectiveness of professional and paraprofessional helpers. *Psychological Bulletin*, 95 (3), 534-541.
- Heuvelman, L. R. & Graybill, D. (1990) Assessment of children's fantasies with the Make A Picture Story: validity and norms. *Journal of Personality Assessment*, 55 (3&4), 578-592.
- Impiö, P. ja Laitila, A. (1984) Tuhrijalapsen perhetausta, sisämaailma ja niiden yhteydet, teoria ja tutkimustulokset. Psykologian pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto.
- Jensen, A.R. (1965) Make A Picture Story. Teoksessa: Buros, O. (toim.), The sixth mental measurement yearbook. New Jersey: Gryphon.

- Joel, W. (1948) The use of the Make-A-Picture-Story (MAPS) test with disturbed adolescents. *Rorschach Research Exchange and Journal of Projective Technique*, 12 (3), 155-164.
- Joel, W. & Shapiro, D. (1951) Ei ots. Teoksessa: Shneidman, E. S. (toim.), *Thematic test analysis* (s. 119-125). New York: Grune & Stratton.
- Kettunen, A. & Tuisku, A. (1984) Hoitoalalle suuntautuneiden työttömien nuorten ja sairaanhoito-oppilaitoksessa opiskelevien nuorten identiteetin kehitys projekttiivisten testien valossa, teoriaosa ja tulososa. *Psykologian pro gradu -työ*, Jyväskylän yliopisto.
- Koski, M., Holmberg, R. & Torvinen, V. (1988) Alexithymia in juvenile diabetes: a clinical study based on projective methods (TAT and ORT). *Psychiatria Fennica*, 9, 21-29.
- Lappalainen, M., Mäntynen, P. & Wahlström, J. (1995) Perheväkivallan diskurssit. *Psykologia*, 30 (5), 347-356.
- Lietaer, G. (1992) Helping and hindering process in client-centered experimental psychotherapy. Teoksessa: Toukmanian & Rennie (toim.), *Psychotherapy process research, paradigmatic and narrative approaches* (s. 134 - 162). California, Newbury Park: SAGE.
- Lotsof, E. J. & Steinke, J. (1973) Internal-external control, divergent thinking and levels of abstractness. *Psychological Reports*, 32, 1035-41.
- Luborsky, L. & Singer, M., J. (1986) Advent of objective measures of transference concept. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54 (1), 39-47.
- MacLeod, J. (1994) *Doing counselling research*. London: SAGE.
- Mahrer, A. R. (1988) Discovery-oriented psychotherapy research - rationale, aims and method. *American Psychologist*, 43, 694-702.
- Martin, J. (1992) Cognitive-mediational research on counselling and psychotherapy. Teoksessa: Toukmanian & Rennie (toim.), *Psychotherapy process research, paradigmatic and narrative approaches* (s. 108- 133). California, Newbury Park: SAGE.

- Murray, H. A. (1981) What should psychologist do about psychoanalysis. Teoksessa: Shneidman E. S. (toim.), *Endeavors in psychology - selections from the personality of Henry Murray* (s. 291-311). New York: Harper & Row.
- Newman, K. M. (1996) Winnicott goes to the movies: the false self in *Ordinary People*. *Psychoanalytic Quarterly* LXV (4), 787-807.
- Osborne, E (1987) The O.R.T. and adolescents with examination anxieties. *British Journal of Projective Psychology*, 33 (1), 84-105.
- Oskamp, W. (1965) Overconfidence in case-study judgements. *Journal of Consulting Psychology*, 29, 261-265.
- Pahkinen, T. (1986) Psykoterapian aiheuttama muutos. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja, 280.
- Peterson, C.A. (1992) A psychotic gynecitic: I just had a pregnant thought. *Journal of Personality Assessment*, 58 (3), 464-479.
- Phillipson, H. (1988) The use of O.R.T. as a facilitator of maturational processes: some implications for range of applications with special reference to subliminal activation of preconscious processing. *British Journal of Projective Psychology*, 33 (1), 84-105.
- Piotrowski, C., Sherry, D. & Keller, J. W. (1985) Psychodiagnostic test usage: A survey of the society for personality assessment. *Journal of Personality Assessment*, 49 (2), 115-119.
- Pylkkänen, L. (1991) Nuorten depressiot. *Psykoterapia* 1991 (4), 18-26.
- Renik, O. (1996) The perils of neutrality. *Psychoanalytic Quarterly* LXV (3), 495-517.
- Rice, L. N. (1992) From naturalistic observation of psychotherapy process research to micro theories of change. Teoksessa: Toukmanian & Rennie (toim.) *Psychotherapy Process Research, Paradigmatic and Narrative Approaches* (s. 1-21). Newbury Park, California: SAGE.
- Rock, M. & Goldenberger, L. (1981) Level of ego development and psychotherapy outcome in phobic patients. *British Journal of Medical Psychology*, 54 (4), 319-328.

- Rotter, J. B. & Jessor, S. (1951) Ei ots. Teoksessa: Shneidman E. S. (toim.), Thematic test analysis (s. 163-179). New York: Grune & Stratton
- Runyan, W. (1982) Life histories and psychobiography - explorations in theory and method. New York: Oxford University Press.
- Rääkköläinen, V., Lehtinen, K. & Alanen, Y. (1991) Need-adapted treatment of schizophrenic processes: the essential role of family centered therapy meeting. *Contemporary Family Therapy*, 13 (6), 573-582.
- Seikkula, J. (1994) Sosiaaliset verkostot - Ammattiauttajan voimavara kriiseissä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Shadish, W. R., Ragsdale, K., Glaser, R. R. & Montgomery, L. M. (1995) The efficacy and effectiveness of marital and family therapy: a perspective from meta-analysis. *Journal of Marital and Family Therapy*, 21 (4), 345-360.
- Shneidman, E.S. (1951) Thematic test analysis. New York: Grune & Stratton.
- Shneidman, E. S. (1952) Manual for Make A Picture Story method, Projective Techniques Monographs, No.2. New York: The Society for Personality Assessment.
- Siltala, P. (1992) Luova subjekti ja ristiriita. *Psykoterapia* 1992 (4), 2-18.
- Sloane, R.P., Staples, F.R., Critol, A.H. Yorkston, N.J. & Whipple, K. (1975) Psychotherapy versus behaviour therapy. Cambridge: Harvard University Press.
- Stein, D. M. & Lambert, M. J. (1995) Graduate training in psychotherapy: are therapy outcomes enhanced?. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63 (2), 182-196.
- Stern, D. N. (1985) The interpersonal world of the infant. New York: Basic Books.
- Stiles, William B. (1992) Assimilation of problematic experiences: the case of John Jones. *Psychotherapy Research* 2 (2), 81-101.
- Stiles, William B. (1993) Quality control in qualitative research. *Clinical Psychology Review*, 13, 593-618.
- Summers, F.& Walsh, F. (1979) Symbiosis and confirmation between father and schizophrenic. *American Journal of Orthopsychiatry*, 49(1), 136-148.

- Toskala, A. (1991) Kognitiivisen psykoterapian teoreettisia perusteita ja sovelluksia. Saarijärvi: Jyväskylän koulutuskeskus oy.
- Toskala, A. (1996) Psykoterapeuttinen muutos: konstruktivistinen näkökulma. Teoksessa: Toskala & Wahlström (toim.), Psykoterapian prosessit - tutkimukselliset konstruktiot (s. 10-23). Acta Psychologica Fennica, soveltavan psykologian monografioita 9. Helsinki: Suomen psykologinen seura.
- Tähkä, V. (1982) Psykoterapian perusteet. Juva: WSOY.
- Tähkä, V. (1997) Mielen rakentuminen ja psykoanalyttinen hoitaminen. Juva: WSOY.
- Wahlström, J. (1988) Vuorovaikutus ja muutos, katsaus systeemisten perheterapioiden interaktio- ja kommunikaatioteoreettiseen perustaan. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja, 299.
- Wahlström, J. (1992) Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisissa keskusteluissa, diskurssianalyttinen tutkimus. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 94.
- Ward, J. (1973) Self identification in the Make A Picture Story protocols of a group of retarded boys. American Journal of Mental Deficiency, 77(4), 469-471.
- Weiner, I. B. ja Exner, J. E. Jr. (1991) Rorschach changes in long-term and short term psychotherapy. Journal of Personality Assessment, 56 (3), 453-465.
- Winnicott, D.W. (1971) Playing and reality. Harmondsworth: Penguin.

5.6.1996

EETTINEN TOIMIKUNTA

Aika 4.6.1996 klo 13.00 - 15.30

Paikka Sairaanhoitopiirin johtajaylilääkärin työhuone,
keskussairaala, rak. 6/2, Jyväskylä

Läsnä Avikainen, Veikko ylilääkäri
Heinonen, Markku hallituksen edustaja
Holma, Sakari rovasti
Mönkkönen, Jorma psykologi
Rajakallio, Ulla osastonhoitaja, sihteeri
Tervo, Tapio shp:n johtajaylilääkäri, puheenjohtaja

Poissa Hannonen, Pekka ylilääkäri, kommentit
Kylmänen, Hannu hallituksen edustaja
Rauhala, Vuokko ylilääkäri, kommentit

6

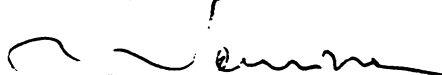
Pro gradu -työ: 15 - 18-vuotiaiden terapiapotilaiden muutosprosessin kuvaus MAPS-testillä

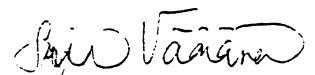
Psykologian yo Vesa Laine oli paikalla vastaamassa eettisen toimikunnan jäsenten esittämiin kysymyksiin. Varsinaisen tutkimusluvan antaa klinikan ylilääkäri.

Eettinen toimikunta katsoi, ettei tämän opin-
näytetyön läpivientiin ole eettistä estettä. Tut-
kija toimittaa ensi kokoukseen vielä potilasinfor-
maatio- ja suostumuslomakkeen.

- Tiedoksi Vesa Laine.

Otteen oikeaksi todistavat:

Tuula Nieminen
johtajaylilääkärin
sihteeri

Sirpa Vääränen
toimistos sihteeri

13.6.1996

EETTINEN TOIMIKUNTA

Aika 11.6.1996 klo 13.00 - 15.00

Paikka Sairaanhoitopiirin johtajaylilääkärin työhuone,
keskussairaala, rak. 6/2, Jyväskylä

Läsnä Hannonen, Pekka ylilääkäri
Holma, Sakari rovasti
Rajakallio, Ulla osastonhoitaja, sihteeri
Tervo, Tapio shp:n johtajaylilääkäri,
puheenjohtaja

Poissa Avikainen, Veikko ylilääkäri
Heinonen, Markku hallituksen edustaja
Kylmänen, Hannu hallituksen edustaja
Mönkkönen, Jorma psykologi
Perko, Ulla ylihoitaja
Rauhala, Vuokko ylilääkäri, kommentit

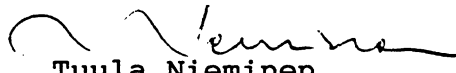
11

Merkittiin tiedoksi

11.3 Vesa Laineen lähettämä potilastiedote ja -suostumuslomake (hyväksytty 4.6.96 kokouksessa)

- Ote Vesa Laine.

Otteen oikeaksi todistavat:

Tuula Nieminen
johtajaylilääkärin
sihteeri

Sirpa Vääränen
toimistos sihteeri

KESKI-SUOMEN SAIRAANHOITOPIIRI
Nuorisopsykiatrian yksikkö
Ylilääkäri

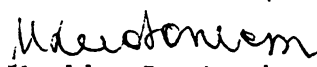
TUTKIMUSLUPA

14.6.1996

TUTKIMUSLUPA NUORISOPSYKIATRIAN POLIKLINIKALLA TEHTÄVÄÄN TUTKIMUK-
SEEN

Psykologian yo Vesa Laine on pyytänyt lupaa tehdä pro gradu -työnsä edellyttämät psykologiset tutkimukset Keski-Suomen sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian avohoitoyksiköissä. Hän on saanut eettisen toimikunnan luvan tutkimuksen suorittamiseen.

Olen tänään tutustunut tutkimussuunnitelmaan, eettisen toimikunnan lupapäätökseen sekä potilasinformaatioon. Näiden perusteella on todettavissa, että tutkimuksen suorittaminen ei mitenkään haittaa potilaiden hoitoa. Siitä voi olla hyötyä terapeuttisen työskentelyn arvioimisessa. Näin ollen mitään kliinistä estettä tutkimuksen suorittamiseen ei ole. Salassapito on suunnitelmassa asiallisesti huomioitu.

Markku Luotoniemi
ylilääkäri

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Nuorisopsykiatrian poliklinikka
Gummeruksenkatu 7 A 6
40100 Jyväskylä
Puh. (941) 692 030

Potilastiedote
Pro-gradu tutkimuksesta

Tutkimuksen nimi: 15 - 20 -vuotiaiden nuorten muutosprosessin kuvaus MAPS -testillä.

Tutkija, vastuhenkilö: Vesa Laine

Tutkimuksen tarkoitus Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja tutkimaan mielikuvien muuttamista. Kohderyhmänä ovat nuoret terapiapotilaat.

Tutkimuksen kohderyhmä:

Tutkittavat on rajattu iältään 15 - 20 -vuotiaisiin, jotta tutkittavien elämäntilanne ja iän tuomat kysymykset eivät tavattomasti poikkeaisi toisistaan ja tutkittavien vertailu olisi helpompaa. Lisäksi tutkija on itse tehnyt psykologiharjoittelun nuorisopsykiatrian piirissä ja on kiinnostunut nuoruusiän kehityksestä.

Mitä tutkimuksessa tapahtuu?

Tutkimus pitää sisällään kaksi tapaamiskertaa. Molempiin kuuluu lyhyt haastatteluosuus ja molemmilla kerroilla tehdään MAPS -niminen testi. Se on yleisesti käytetty psykologinen testi, jossa tutkittava saa keksiä tarinoita virikekuvien pohjalta. Testissä ei ole oikeita ja väärä vaihtoehtoja, vaan jokainen saa tuottaa sellaisia tarinoita kuin haluaa. Testi tutkii mielikuvia. Testausten välillä on noin 9 kk:ta. Toisen testauskerran jälkeen tutkittavalla on halutessaan mahdollisuus saada tutkijalta suullinen palaute testeistä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista

Tutkimuksesta kieltäytyminen tai siihen suostuminen eivät vaikuta saata-vaan hoitoon. Tutkittavalla on myös oikeus keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen.

Tutkimustietojen käyttö ja julkistaminen:

Tutkimus on Vesa Laineen pro-gradu työ Jyväskylän Yliopiston Psykologian laitokselle. Tutkimusta ei ole julistettu salaiseksi, joten kun se on valmis, se on saatavissa luettavaksi Jyväskylän Yliopiston Psykologian laitokselta.

Intimiteettisuojat:

Tutkittavien henkilöllisyys salataan. Tutkimuksessa ei myöskään kerrota miltä paikkakunnilta ja mistä toimipisteistä tutkittavat ovat. Tutkimuksessa ei tarvita tietoja, joista asiakkaan voisi tunnistaa.

Lisätietoja:

Vesa Laine
puh. 941 - 643 772

Liite 5.

Suostumus

Tutkittavan nimi: _____

Suostun siihen, että minulle tehtyjä kahta MAPS -testiä ja samassa yhteydessä tehtyjä kyselyjä käytetään Vesa Laineen pro-gradu tutkimukseen "15-20 -vuotiaiden terapiapotilaiden muutosprosessin kuvaus MAPS -testillä". Osallistumiseni on vapaaehtoista, eikä se vaikuta saamaani hoitoon. Minulla on myös halutessani oikeus keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen.

Päiväys: ____ . ____ . 199__

Allekirjoitus:

**TESTILAUTAKUNTA
LAUTAKUNNAN KOKOUS 4/97**

PÖYTÄKIRJAN OTE

Aika 20.8.1997

Paikka Psykologien Kustannus Oy, Helsinki

Läsnä Jarkko Hautamäki, puheenjohtaja
Carl-Erik Mattlar
Maarit Pihlman
Juhani Sinivuo
Vappu Viemerö
Pekka Heiskari, sihteeri

- - -

2. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Todettiin kokous laillisesti koollekutsutuksi mutta ei päätösvaltaiseksi.

- - -

5. Voiko testitauluja esittää julkaisussa

Keskusteltiin Vesa Laineen lähettämästä tiedustelusta, joka koskee MAPS-testin kuvien käyttämistä pro gradu -työssä. Todettiin, että tässä yksittäistapauksessa kuvien käyttämisestä ei ole varsinaista haittaa. Kuitenkin on tullut esiin selviä tapauksia, joissa kuvatai tekstimateriaalin julkaiseminen on haitannut yksittäisten testien käyttöä. Lisäksi kuva- ja tekstimateriaalin julkaiseminen on aina ongelmallista tekijänoikeuslain kannalta. Käytännössä on vaikea määrittää, mikä julkaiseminen on haitallista ja mikä ei. Näistä syistä lautakunta esittää kantanaan, että aktiivikäytössä olevien testien kuva- tai tekstimateriaalia ei pitäisi sellaisenaan julkaista opinnäytetöissä, oppikirjoissa tai muissa julkaisuissa. Vesa Laineen tapauksessa suositellaan, että kirjoittaja piirtää tai jäljentää kuvat tekstinsä ohien siten, että ne eivät ole suoranaisia kopioita alkuperäisistä. Esimerkiksi tausta voi olla viitteellinen ja henkilöhahmot ääriiviipirroksia.

- - -

vakuudeksi

Jarkko Hautamäki
puheenjohtaja

Pekka Heiskari
sihteeri

Otteen todistavat oikeaksi

Pekka Heiskari

Riitta Laxman

